STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961: 67

Jordbruksdepartementet

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG TILL ÄNDRINGAR I JAKTLAGSTIFTNINGEN

AV 1949 ÅRS JAKTUTREDNING

Stockholm 1961

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961

Kronologisk förteckning

1. Totalisatorverksamheten. Idun. 140 s. Jo.
2. Sparstimulerande åtgärder. Idun. 121 s. Fi.
3. Effektivare prisövervakning. Idun. 177 s. H.
4. Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Idun. 228 s. Fi.
5. Begravningsplatser och gravar. Norstedt & Söner. 188 s. Ju.
6. Underrätterna. Idun. 339 s. Ju.
7. Enhetlig ledning av krigsmakten. Beckman. 120 s. Fö.
8. Om läkarbehov och läkartillgång. Idun. 228 s. I.
9. Principer för en ny kommunindelning. Beckman. 248 s. I.
10. Preliminär nationalbudget för år 1961. Marcus. V + 105 s. Fi.
11. Den allmänna brottsregistreringen. Kihlström. 318 s. Ju.
12. Statliga belastningsbestämmelser av år 1960 för byggnadsverk. Idun. 50 s. K.
13. Lantbrukets yrkesskolor. Kihlström. 206 s. Jo.
14. Pensionsstiftelser I. Marcus. 184 s. Ju.
15. Polisens brottsbekämpande verksamhet. Idun. 251 s. + 2 s. ill. I.
16. Kriminalvård i frihet. Idun. 137 s. Ju.
17. Hjälpmedel i skolarbetet. Idun. 244 s.+12 s. ill. E.
18. Totalförsvarets upplysningsverksamhet. Kihlström. 90 s. Fö.
19. Byggnadsindustrins arbetskraft. Idun. 150 s. S.
20. Vissa frågor rörande allmänna val. Idun. 173 s. Ju.
21. Författningsutredningen V. Organisationer. Beslutsteknik. Valsystem. Idun. 362 s. Ju.
22. Den svenska utvecklingshjälpens administration. Kihlström. 74 s. U.
23. Svensk trafikpolitik I. Idun. 387 s. K.
24. Svensk trafikpolitik II. Idun. 163 s. K.
25. Flygbuller som samhällsproblem. Idun. 200 s. Fö.
26. Reviderad nationalbudget för år 1961. Marcus. V + 87 s. Fi.
27 Skifferoljefrågan. Norstedt & Söner. 144 s. H.
28. Kungl. Teatern. Verksamhet och ekonomi. Marcus. 320 s. E.
29. Förtidspensionering och sjukpenningförsäkring m. m. Idun. 341 s. S.
30. Grundskolan. Hæggström. 881 s. E.
31. Läroplaner för grundskola och fackskolor. Idun. 388 s. E.
32. Handläggning av bostadslån. Idun. 101 s. S.
33. Redareansvarets begränsning. Idun. 101 s. Ju.
34. Huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. Kihlström. 227 s. I.
35. Ändamålsenliga studentbostäder. Idun. 224 s. S.
36. Tandsjukvården vid de odontologiska läroanstalterna. Kihlström. 102 s. E.
37. Stämpel- och expeditionsavgifter. Idun. 294 s. Fi.
38. Stöd åt barnafoderskor. Idun. 122 s. S.
39. Lag om allmän försäkring, m. m. Idun. 143 s. S.
40. Länsindelningen inom Stockholms- och Göteborgsområdena. Idun. 384 s. + 2 st. utvikningsblad. I.
41. Reviderad giftlagstiftning. Idun. 326 s. I.
42. Mål och medel i stabiliseringspolitiken. Idun. 436 s. Fi.
43. Användningen av August Abrahamsons stiftelse å Nääs. Idun. 93 s. E.
44. Folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet. Idun. 233 s. E.
45. Djurplågeri, vetenskapliga djurförsök samt djurskyddsordning. Kihlström. 46 s. Ju.
46. Boxningssportens skadeverkningar. Idun. 104 s. I.
47. Reviderad hyreslag. Idun. 247 s. Ju.
48. Byggnadsstyrelsens organisation. Norstedt & Söner. 124 s. K.
49. Förslag till jordförvärvslag m. m. Idun. 213 s. Jo.
50. Den svenska utvecklingshjälpen. Expertrekrytering och stipendiatmottagning. Kihlström. 79 s. U.
51. Bostadsbyggnadsbehovet. Idun. 53 s. S.
52. Förenklingar i utskänkningslagstiftningen — Cidersfrågan. Idun. 282 s. Fi.
53. Utsökningsrätt I. Partiella reformer. Norstedt & Söner. 163 s. Ju.
54. Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag. Idun. 75 s. I.
55. Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän. Idun. 246 s. S.
56. Ändrade bestämmelser om ackumulerad inkomst. Idun. 151 s. Fi.
57. Sociallagstiftningen och de s. k. beroende uppdragstagarna. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 227 s. S.
58. Översyn av nykterhetsvården. Idun. 296 s. S.
59. Klubbverksamheten bland ungdomen på landsbygden. Kihlström. 73 s. Jo.
60. Den automatiska databehandlingens teknik. Kihlström. 86 s. Fi.
61. Beräkning av pensionsreserv. Civiltryck. 59 s. Ju.
62. Kostnader för övergång till högertrafik. Idun. 69 s. K.
63. Läkaren i totalförsvaret. Kihlström 324 s. Fö.
64. Långfristiga krediter till mindre företag. Idun. 109 s. Fi.
65. Sparbankstillsynen. Kihlström. 121 s. Fi.
66. Totalförsvarets högsta ledning. Idun. 140 s. Fö.
67. Betänkande med förslag till ändringar i jaktlagstiftningen. Beckman. 153 s. Jo.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961:67

Jordbruksdepartementet

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG TILL ÄNDRINGAR I JAKTLAGSTIFTNINGEN

Av 1949 års jaktutredning

K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

STOCKHOLM 1961

Innehåll

AVDELNING II

Förföljningsrätten

AVDELNING III

14, 15 och 18 §§ lagen om rätt till jakt

BILAGOR

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet

I det anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1949, varmed dåvarande chefen för jordbruksdepartementet motiverade sin begäran om bemyndigande att tillkalla en utredningsman jämte sakkunniga för utredning av vissa jaktlagstiftningsfrågor, uttalades, att utredningsmannen borde äga upptaga — förutom i anförandet särskilt angivna frågor — sådana spörsmål rörande jakträtt och jaktvård, vilka kunde uppkomma under hans arbete och som ej berörde grunderna för den gällande jaktlagstiftningen.

Den jämlikt erhållet bemyndigande ovannämnda dag tillsatta utredningen, vilken antog namnet 1949 års jaktutredning och vari numera statsrådet Herman Kling var utredningsman, avgav den 11 november 1950 ett betänkande med förslag till ändringar i jaktlagstiftningen (SOU 1950:40). Betänkandet innehöll förslag beträffande bland andra följande spörsmål, nämligen sjöfågeljakten m. m., jaktutövningen å områden som tillhöra vissa trafikanläggningar, jaktvårdsområdena, jaktvårdsmedlen, fridlysningsbestämmelserna, märkning av kött och skinn samt älgavgifterna. Av de sålunda behandlade frågorna utgjorde de om sjöfågeljakten, fridlysningsbestämmelserna och älgavgifterna ämnen, som ej särskilt berörts i utredningsdirektiven.

På förslagen i betänkandet grundade ändringar i lagstiftningen trädde i kraft den 1 juli 1951.

Sedan Kling begärt befrielse från utredningsuppdraget, överflyttades detsamma den 8 december 1950 på numera regeringsrådet Olov Hegrelius. Denne avgav den 28 februari 1953 ett betänkande (stencilerat) med förslag om införande av en obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägare. Med detta förslag hade jaktutredningen fullgjort vad på den ankom i fråga om de i utredningsdirektiven särskilt omnämnda spörsmålen. Sedan betänkandet undergått remissbehandling, har dock Kungl. Maj:t den 30 juni 1961 uppdragit åt utredningen att verkställa översyn av betänkandet samt anbefallt utredningen att inkomma till Kungl. Maj:t med de förslag, vartill översynen kan föranleda.

Emellertid hade Kungl. Maj:t genom särskilda beslut, det första redan samma dag, den 1 juni 1951, som de nyssnämnda ändringsförfattningarna beslöts, till jaktutredningens övervägande överlämnat ett flertal framställningar, därav fyra riksdagsskrivelser, rörande ändring i olika delar av såväl

lagen om rätt till jakt (JL) som jaktstadgan (JS). I fråga om tre av dessa avgav jaktutredningen utlåtande i en den 30 november 1954 dagtecknad, till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställd skrivelse. I skrivelsen, som inkom till sagda departement den 14 november 1956 men ännu ej föranlett någon Kungl. Maj:ts eller departementets åtgärd, förordades ändringar i 16 § JL samt 2 § och 15 § 4 mom. JS.

Sedan jämväl Hegrelius anhållit att bli befriad från utredningsuppdraget, tillkallades den 12 februari 1957 undertecknad Bouveng såsom utredningsman i 1949 års jaktutredning.

Med föranledande av gjorda avsägelser samt angelägenheten att utredningsmannen vid fullföljande av utredningsuppdraget skall kunna rådgöra med personer, vilka allsidigt företräda av jakträtten och viltvården berörda intressen, tillkallade departementschefen den 6 juni 1957 tre nya sakkunniga. Efter sagda dag äro de sakkunniga följande: småbrukaren Arvid Andersson, Ryggestad, Gunnarskog; godsägaren friherre Otto Bennet, Vasatorp, Hälsingborg; skogsinspektören Harald Larsson, Hedenäset; häradsdomaren Per Johan Näslund, Sörnoret, Åsele; förbundsordföranden Arthur Sköldin, Sundbyberg; byråchefen i domänstyrelsen Torsten Wennmark och direktören Carl Wikström, Stockholm. Herrar Andersson, Larsson och Sköldin äro ledamöter av riksdagens andra kammare.

Som sekreterare åt utredningsmannen förordnades nämnda den 6 juni forstmästaren greve Harry Hamilton.

Även efter den 12 februari 1957 har till jaktutredningen för övervägande eller utlåtande överlämnats ett betydande antal, sammanlagt över fyrtio, ärenden, innefattande framställningar beträffande olika delar av jaktlagstiftningen, som gjorts av myndigheter, sammanslutningar och enskilda, däribland fyra riksdagsskrivelser. En del av framställningarna röra i huvudsak samma spörsmål, men, även med beaktande härav, får det sammanlagda antalet ärenden, varmed jaktutredningen efter nämnda dag haft eller har att taga befattning, anses betydande.

Rörande åtskilliga av dessa har jaktutredningen avgivit särskilda utlåtanden. Bland dem synas följande, vilka rört frågor av mera vittsyftande natur, böra här redovisas, nämligen

1957 den 13 augusti: utlåtande med förslag till ändring av 9 § JS, m. m., åsyftande lösning av den s. k. rådjursfrågan;

1959 den 16 februari: utlåtande rörande Sveriges ratificering av 1950 års internationella fågelskyddskonvention;

1960 den 23 januari: utlåtande med vissa förslag i syfte att befordra bekämpandet av vildminken;

1960 den 18 februari: utlåtande med förslag till ändring av 44 § JS, innebärande övergång till en enhetlig, i hela riket gällande jaktvårdsavgift m. m.;

1960 den 17 maj: utlåtande med förslag till kungörelse angående förbud mot utplantering m. m. av vissa djurarter;

1960 den 30 september: betänkande med förslag till bestämmelser rörande planmässigt bekämpande av vildkaninen på Gotland;

1960 den 21 december: utlåtande med förslag till ändringar i vapenförordningen och jaktstadgans vapenparagraf; samt

1961 den 4 juli: utlåtande med förslag i frågan om återinförande av rätt till viss vårjakt efter sjöfågel.

Beträffande innehållet i det *betänkande med förslag till ändringar i jaktlagstiftningen,* vilket jaktutredningen härmed vördsamt anhåller att få överlämna till Herr Statsrådet, tillåter utredningen sig att anföra följande.

Ur principiell synpunkt måste jaktlagstiftningen betraktas som en enhet, vars olika komponenter syfta mot samma mål: befordrande av ett artrikt och livskraftigt villebrådsbestånd samt dettas tillgodogörande genom en biologiskt riktig och av humanitära hänsyn präglad jakt. Det hade därför varit önskvärt att kunna i ett sammanhang presentera hela utredningsmaterialet. Mängden av ärenden samt omfattningen och svårighetsgraden hos en del av dessa kan emellertid befaras få till följd, att med ett sådant tillvägagångssätt oproportionerligt lång tid måste komma att förflyta innan föreslagna förbättringar bli nyttiggjorda. Det har därför varit angeläget för utredningen att söka få fram förslag i ämnesgrupper, i fråga om vilka utredningen funnit, dels att snar ändring i reglerna är starkt motiverad, dels att ändringar kunna utan olägenhet genomföras separat.

Som en sådan ämnesgrupp vill jaktutredningen beteckna bestämmelserna i JL och JS om jaktvårdsområden. En omprövning av vissa av dessa bestämmelser har blivit aktuell till följd av två av Kungl. Maj:t den 13 oktober 1956, respektive den 11 februari 1957 till utredningen remitterade framställningar av Svenska jägareförbundet. Vid en med föranledande av framställningarna av utredningen företagen undersökning av de inom skilda landsdelar rådande förhållandena på ifrågavarande område ha vidare framkommit omständigheter och önskemål, som föranlett utredningen till överväganden och förslag även i andra detaljer av lagstiftningen om jaktvårdsområden än de i framställningarna avsedda. Ytterligare har vad Högsta Domstolen yttrat i ett den 7 februari 1951 avgjort mål uppfordrat utredningen att överväga vissa förtydliganden beträffande sagda lagstiftning. Slutligen ha jaktvårdsintresserade jordägare inom den s. k. storskiftesbygden i Dalarna uppvaktat utredningen och såväl dokumentariskt bestyrkt som muntligen redogjort för de exceptionella svårigheter och det nära nog orimliga arbete, som möta vid försök att med nuvarande lagstiftning bilda jaktvårdsområden när fastighetsförhållandena äro sådana som de, vilka råda i den ifrågavarande bygden. Den åstundan att även i dessa trakter skapa förutsättningar för en förbättrad jaktvård, som uppenbarligen hyses av i varje fall de där verksamma jordägarna, har föranlett utredningen att undersöka, huruvida i lagstiftningsväg något kan åtgöras för att avhjälpa de största svårigheterna.

Såsom nämnts har jaktutredningen tidigare i särskild skrivelse förordat ändring av 16 § JL. Detta lagrums 1 mom. ger regler för den s. k. förföljningsrätten, dvs. rätten för en jägare att tillgodogöra sig villebråd, som sårats å av honom disponerad mark men faller först å annans mark. Vidare har ett motionsvägen framlagt förslag om upphävande av 16 § 1 mom. JL behandlats vid 1960 års riksdag. Denna har i skrivelse den 8 april 1960, nr 165, hemställt, att frågan måtte överlämnas till utredningen, varom Kungl. Maj:t därefter förordnat. Utredningen har nu upptagit ärendet till slutgiltig behandling.

Rörande innehållet i vissa av de lagrum, som beröras av de i betänkandet sålunda framlagda förslagen, ha av naturskyddsorganen framställda önskemål behandlats i en särskild avdelning i betänkandet.

Samtliga i betänkandet framlagda förslag ha biträtts av de särskilt tillkallade sakkunniga.

Bromma den 30 september 1961.

För 1949 års jaktutredning

G. A. Bouveng

Harry Hamilton

Författningsförslag

Förslag till

Lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt

Härigenom förordnas, *dels* att till vardera av 5 och 11 §§ lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt skall fogas ett nytt moment, betecknat i förra fallet 3 mom. och i det senare 4 mom. samt av följande lydelse, *dels* att 16 § 1 mom. i lagen skall upphöra att gälla, *dels* att 10 § 1, 3, 4 och 5 mom., 11 § 3 mom., 14 § 2 mom., 15 § 1 mom., 16 § i övrigt, 18 §, 29 § 1 mom., 30 §, 31 § 1 mom. samt 33, 34 och 37 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.[1]

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

3 mom. Å mark, som taxerats såsom annan fastighet än jordbruksfastighet, må allenast idkas sådan jakt, som jämlikt 14 § samt 15 § 1 mom. och 2 mom. första stycket är medgiven under i dessa lagrum angivna omständigheter, såframt ej annat följer av bestämmelserna i 7 § första stycket eller marken tillhör den, vilken äger angränsande såsom jordbruksfastighet taxerad mark och därå innehar jakträtten, eller Konungen i fråga om visst slag av mark eller villebråd annorlunda förordnat.

10 §.

1 mom. Ägare av särskilda fastigheter, vilkas ägor bilda ett *sammanhängande område,* må i ändamål att befrämja jaktvården å *området* besluta, att ägorna skola utgöra jaktvårdsområde. För beslutets giltighet fordras fastställelse av länsstyrelsen.

Jaktvårdsområde skall, efter vad fastighetsägarna besluta, bildas för visst antal år, lägst tio år och högst tjugufem. Beslut om bildande av jaktvårdsområde skall tillika innehålla de huvudsakliga grunderna i fråga om huru å området jakten må utövas och viltvården handhavas ävensom fastighetsägares skyldighet att å sin mark tåla, anlägga eller underhålla inrättning för jaktvårdens tillgodoseende.

10 §.

1 mom. Ägare av särskilda fastigheter, vilkas ägor bilda ett *eller flera sammanhängande områden,* må i ändamål att befrämja jaktvården å *områdena* besluta, att ägorna skola utgöra jaktvårdsområde. För beslutets giltighet fordras fastställelse av länsstyrelsen.

Finnes inom gränserna för fastighet som nyss sagts mark, beträffande vilken jaktutövningen är begränsad på sätt stadgas i 5 § 3 mom., skall denna mark ej anses ingå i jaktvårdsområdet och förty ej heller tagas i betraktande vid prövning, huruvida ägorna till de fastigheter varav detta skall bestå bilda sammanhängande områden, eller vid tillämpning av omröstningsbestämmelserna i 3, 4 och 5 mom.

[1] Senaste lydelse av 10, 11 och 34 §§, se 1951: 290, av 31 § 1 mom. 1955: 43

(Gällande lydelse)

3 mom. Beslut om bildande av jaktvårdsområde vare ej giltigt med mindre de vilka biträda beslutet utgöra minst *fyra femtedelar* av antalet fastighetsägare och tillika äga minst *fyra femtedelar* av den mark varom fråga är. Härvid må ägare av mark, som i avseende å läge, form och övrig beskaffenhet finnes lämpligen böra bestå såsom eget jaktvårdsområde, icke mot sitt bestridande kunna tvingas ansluta sig till jaktvårdsområde varom nu är fråga.

4 mom. I skärgård må jaktvårdsområde bildas utan hinder av att det icke kommer att bestå av särskilda fastigheter eller utgöra *ett sammanhängande område.*

Beslut om bildande av jaktvårdsområde, som består av allenast en fastighet, vare ej giltigt med mindre de vilka biträda beslutet utgöra minst *fyra femtedelar* av antalet delägare i fastigheten och tillika äga minst *fyra femtedelar* av densamma.

5 mom. Fastighetsägarna äga före utgången av den tid, för vilken jaktvårdsområde bildats, vid sammanträde besluta, att området skall fortbestå under ytterligare visst antal år, lägst tio år och högst tjugufem. Sådant beslut vare dock ej giltigt om nejröster avgivits av mera än en *femtedel* av antalet fastighetsägare eller av fastighetsägare som äga mer än en *femtedel* av den i området ingående marken eller, i fall som avses i 4 mom. andra stycket, en *femtedel* av vederbörande fastighet. För beslutets giltighet fordras dessutom fastställelse av länsstyrelsen.

11 §.

3 mom. För beslut om ändring av jaktvårdsområdes omfattning eller i annan fråga, beträffande vilken jämlikt 10 § 1 mom. *andra* stycket bestämmelser skola meddelas i beslutet om områdets bildande, skall vad ovan stad-

(Föreslagen lydelse)

Jaktvårdsområde skall — — — jaktvårdens tillgodoseende.

3 mom. Beslut om bildande av jaktvårdsområde vare ej giltigt med mindre de vilka biträda beslutet utgöra minst *två tredjedelar* av antalet fastighetsägare och tillika äga minst *två tredjedelar* av den mark varom fråga är. Härvid må ägare av mark, som i avseende å läge, form och övrig beskaffenhet finnes lämpligen böra bestå såsom eget jaktvårdsområde, icke mot sitt bestridande kunna tvingas ansluta sig till jaktvårdsområde varom nu är fråga.

4 mom. I skärgård må jaktvårdsområde bildas utan hinder av att det icke kommer att bestå av särskilda fastigheter eller utgöra *sammanhängande områden.*

Beslut om bildande av jaktvårdsområde, som består av allenast en fastighet, vare ej giltigt med mindre de vilka biträda beslutet utgöra minst *två tredjedelar* av antalet delägare i fastigheten och tillika äga minst *två tredjedelar* av densamma.

5 mom. Fastighetsägarna äga före utgången av den tid, för vilken jaktvårdsområde bildats, vid sammanträde besluta, att området skall fortbestå under ytterligare visst antal år, lägst tio år och högst tjugufem. Sådant beslut vare dock ej giltigt, om nejröster avgivits av mera än en *tredjedel* av antalet fastighetsägare eller av fastighetsägare, som äga mer än en *tredjedel* av den i området ingående marken, eller, i fall som avses i 4 mom. andra stycket, en *tredjedel* av vederbörande fastighet. För beslutets giltighet fordras dessutom fastställelse av länsstyrelsen.

11 §.

3 mom. För beslut om ändring av jaktvårdsområdes omfattning eller i annan fråga, beträffande vilken jämlikt 10 § 1 mom. *tredje* stycket bestämmelser skola meddelas i beslutet om områdets bildande, skall, *där ej annat följer*

(Gällande lydelse)

gats om bildande av jaktvårdsområde samt om länsstyrelsens prövning av dylikt beslut äga motsvarande tillämpning.

14 §.

2 mom. Påträffar någon tillfälligtvis säl, evar det vara må, då må han döda och behålla djuret. Enahanda rätt have ock den som påträffar djur, tillhörande någon av följande arter, nämligen mullvadar, näbbmöss, fladdermöss, *hasselmöss,* sorkdjur (sorkar och lämlar), råttor och möss.

15 §.

1 mom. Inkommer räv, grävling, iller, mink, *mård,* hermelin, vessla, ekorre, vildkanin, igelkott, *berguv,* duvhök, sparvhök, *korp,* kråka, råka, kaja, skata, nötskrika, pilfink eller gråsparv i gård eller trädgård, have den som där bor eller innehar trädgården så ock dennes folk rätt att döda och behålla djuret, ändock att jakträtten där tillkommer annan.

Likaledes må björn eller lo, som inkommer i gård eller trädgård, av nämnda personer dödas.

(Föreslagen lydelse)

av vad nedan eller i 4 mom. i denna paragraf sägs, vad ovan stadgats om bildande av jaktvårdsområde samt om länsstyrelsens prövning av dylikt beslut äga motsvarande tillämpning.

Utan hinder av bestämmelserna i första stycket må i stadgarna för jaktvårdsområde intagas bemyndigande för områdets styrelse att såsom ombud för fastighetsägarna träffa sådan överenskommelse som i 10 § 1 mom. första stycket sägs med ägare av intill belägen mark, vilken lämpligen bör anslutas till området, samt att söka länsstyrelsens fastställelse å överenskommelsen.

4 mom. I samband med beslut om förlängning av tiden för jaktvårdsområdes bestånd och i den ordning, som jämlikt 10 § 5 mom. tillämpas vid fattande av dylikt beslut, må fastighetsägarna jämväl besluta rörande fråga, som avses i 3 mom. första stycket denna paragraf. Vid länsstyrelsens prövning av sist omförmält beslut skall även vad i 1 mom. första stycket andra punkten denna paragraf är föreskrivet äga motsvarande tillämpning.

14 §.

2 mom. Påträffar någon tillfälligtvis säl, evar det vara må, då må han döda och behålla djuret. Enahanda rätt have ock den som påträffar djur, tillhörande någon av följande arter, nämligen mullvadar, näbbmöss, fladdermöss, sorkdjur (sorkar och lämlar), råttor och möss.

15 §.

1 mom. Inkommer räv, grävling, iller, mink, hermelin, vessla, ekorre, vildkanin, igelkott, duvhök, sparvhök, kråka, råka, kaja, skata, nötskrika, *björktrast (snöskata),* pilfink eller gråsparv i gård eller trädgård, have den som där bor eller innehar trädgården så ock dennes folk rätt att döda och behålla djuret, ändock att jakträtten där tillkommer annan.

Likaledes må — — — personer dödas.

(Gällande lydelse)

16 §.

1 mom. Den som under idkande av lovlig jakt sårar villebråd så, att det faller å annans jaktområde inom ett hundra meter från gränsen av den jagandes jaktområde, må tillvarataga och behålla villebrådet. Är det älg, hjort eller rådjur, må den jagande dock ej från stället bortföra djuret utan i närvaro av två ojäviga vittnen och vare han dessutom pliktig att sist å andra dagen, sedan djuret fälldes, om förhållandet underrätta jakträttsinnehavaren eller den som innehar marken eller någon av deras folk. Försummar den jagande något härav, varde ansedd såsom den där olovligt jagat å annans jaktområde.

2 mom. Har i annat fall än i 1 mom. avses älg, hjort eller rådjur, som sårats vid lovlig jakt, tagit sin tillflykt till annans jaktområde, vare den jagande pliktig att därom skyndsamt underrätta jakträttsinnehavaren eller den som innehar marken eller någon av deras folk.

18 §.

1 mom. Dödar eller fångar man björn, lo *eller örn,* eller anträffar man sådant djur såsom fallvilt, tillfalle djuret kronan, oberoende av vem jakträtten tillkommer, där ej Konungen annorledes förordnar.

2 mom. Beträffande rätten till fallvilt av annat djur än björn, lo och *örn* gälle följande:

Älg, hjort, rådjur och bäver, som anträffas såsom fallvilt under tid då sådant djur är fridlyst, tillfalle kronan.

I övrigt tillkomme rätten till fallvilt jakträttsinnehavaren.

29 §.

1 mom. Såsom olovlig jakt å annans jaktområde skall anses om någon överträder *det i 5 § 2 mom. stadgade förbudet,* så ock om någon olovligt utövar jakt efter älg varom sägs i 7 §.

Har någon å annans jaktområde eller

(Föreslagen lydelse)

16 §.

Har älg, hjort, rådjur eller björn, som sårats vid lovlig jakt, tagit sin tillflykt till annans jaktområde, åligger det den jagande att därom underrätta jakträttsinnehavaren eller den som innehar marken eller någon av deras folk eller, där detta ej låter sig göra, polisman i orten eller närmaste befattningshavare vid domänverket.

18 §.

1 mom. Dödar eller fångar man björn, lo, *berguv, glada, jaktfalk, pilgrimsfalk, svart stork, vit stork eller örn,* eller anträffar man sådant djur såsom fallvilt, tillfalle djuret kronan oberoende av vem jakträtten tillkommer, där ej Konungen annorledes förordnar.

2 mom. Beträffande rätten till fallvilt av annat djur än björn, lo och *i 1 mom. avsedd fågel* gälle följande:

Älg, hjort — — — fallvilt jakträttsinnehavaren.

29 §.

1 mom. Såsom olovlig jakt å annans jaktområde skall anses om någon överträder *i 5 § 2 eller 3 mom. stadgat förbud,* så ock om någon olovligt utövar jakt efter älg, varom sägs i 7 §.

Har någon å annans jaktområde eller

(Gällande lydelse)

eljest olovligt tillvaratagit fallvilt eller, där björn, lo eller *örn* dödats eller fångats, olovligt tillägnat sig djuret, straffes såsom för olovlig jakt enligt vad i 28 § första stycket sägs.

30 §.

Fälles någon till ansvar för förbrytelse varom sägs i 28 eller 29 §, vare villebråd som han olovligt dödat, fångat eller tillägnat sig eller fallvilt som han tillvaratagit eller, därest det icke kan tillrättaskaffas eller det undergått förskämning, dess värde förverkat.

Var det annat villebråd än björn, lo eller örn och skedde jakten å annat område än i 5 § 2 mom. sägs samt med användande av tillåtet jakt- eller fångstredskap och under tid, då jakt efter sådant villebråd är tillåten, eller var fallviltet sådant som enligt bestämmelserna i 18 § tillkommer jakträttsinnehavaren, tillfalle det förverkade denne eller, i fall varom förmäles i 29 § 2 mom. första stycket, övriga delägare i allmänningen eller samfälligheten och, i fall varom sägs i samma moments andra stycke, övriga å jaktvårdsområdet jaktberättigade personer.

Med björn, lo eller örn, som är förverkad, så ock med annat förverkat villebråd, som dödats eller fångats medelst annat jakt- eller fångstredskap eller under annan tid än i andra stycket sägs, ävensom med annat än där omförmält förverkat fallvilt förfares på sätt stadgas i 36 §. Lag samma vare beträffande förverkat villebråd, som dödats eller fångats å område som sägs i 5 § 2 mom.

31 §.

1 mom. Anträffas å bar gärning någon som olovligt jagar å annans jaktområde, må jakträttsinnehavaren eller den som äger, innehar eller vårdar marken så ock deras folk av den jagande taga förverkat jaktbyte ävensom, till vedermäle och pant, skjutvapen, an-

(Föreslagen lydelse)

eljest olovligt tillvaratagit fallvilt eller, där björn, lo eller *i 18 § 1 mom. avsedd fågel* dödats eller fångats, olovligt tillägnat sig djuret, straffes såsom för olovlig jakt enligt vad i 28 § första stycket sägs.

30 §.

Fälles någon — — — — värde förverkat.

Förverkat villebråd eller fallvilt varom nyss sagts tillkommer, där ej annat bestämmes i nästa stycke, jakträttsinnehavaren eller i de fall, varom förmälas i 29 § 2 mom., övriga delägare i allmänningen eller samfälligheten eller, beträffande jaktvårdsområde, övriga där jaktberättigade personer.

Med förverkad björn, lo eller i 18 § 1 mom. avsedd fågel, så ock med annat förverkat villebråd, vilket dödats eller fångats med otillåtet jakt- eller fångstredskap eller under fridlysningstid eller å område, varom sägs i 5 § 2 mom., eller å mark, som avses i 5 § 3 mom., förfares på sätt stadgas i 36 §. Lag samma vare beträffande förverkat fallvilt, som enligt 18 § icke tillkommer jakträttsinnehavaren.

31 §.

1 mom. Anträffas å — — — — i 36 §.

Vad i detta moment är stadgat om den som olovligt jagar å annans jaktområde gälle ock i fråga om den som å bar gärning beträdes med sådant jagande, tillvaratagande eller tillägnande som enligt 29 § 1 mom. första stycket

(Gällande lydelse)

nan jaktredskap och hundar. Vad sålunda tagits till vedermäle och pant må behållas, till dess den jagande bjuder rätt för sig.

Å område där jakträtt tillkommer kronan liksom å de till lapparnas uteslutande begagnande anvisade områdena tillkomme enahanda rätt polisman och med polismans befogenhet utrustad ordningsvakt för jaktbevakning ävensom personal vid domänverket och vid tullverkets kust- och gränsbevakning samt lappfogde och tillsynsman vid lappväsendet.

Har den som blivit dömd till ansvar för olovlig jakt å annans jaktområde inom två år därefter ånyo gjort sig skyldig till sådan förseelse, vare skjutvapen, annan jaktredskap och hundar förbrutna; och skall därmed förfaras på sätt föreskrives i 36 §.

Vad i detta moment är stadgat om den som olovligt jagar å annans jaktområde gälle ock i fråga om den som å bar gärning beträdes med sådant jagande, tillvaratagande, *bortförande* eller tillägnande, som enligt *16 § 1 mom. eller* 29 § 1 mom. första stycket är att anse såsom olovlig jakt eller för vilket åtgörande han enligt 29 § 1 mom. andra stycket skall straffas såsom för olovlig jakt; och skola, där fråga är om olovligt tillvaratagande av sådant fallvilt som jämlikt bestämmelserna i 18 § tillkommer kronan eller olovligt tillägnande av björn, lo eller *örn,* de i andra stycket här ovan omförmälda personerna äga att utöva där avsedd rätt jämväl å område, där jakträtten tillkommer annan än kronan.

33 §.

Uraktlåter någon i fall som avses i *16 § 2 mom.* att fullgöra där stadgad underrättelseplikt, straffes med dagsböter, där ej å förseelsen följer straff enligt allmänna strafflagen.

Bryter någon — — — femtio kronor.

(Föreslagen lydelse)

är att anse såsom olovlig jakt eller för vilket åtgörande han enligt 29 § 1 mom. andra stycket skall straffas såsom för olovlig jakt. Är därvid fråga om olovligt tillvaratagande av sådant fallvilt, som jämlikt bestämmelserna i 18 § tillkommer kronan, eller olovligt tillägnande av björn, lo eller *i 1 mom. sistnämnda paragraf avsedd fågel,* skola de i andra stycket här ovan omförmälda personerna äga att utöva där berörd rätt jämväl å område, där jakträtten tillkommer annan än kronan.

33 §.

Uraktlåter i fall som avses i *16* § den jagande att fullgöra där stadgad underrättelseplikt, straffes med dagsböter, där ej å förseelsen följer straff enligt allmänna strafflagen. *Lag samma vare beträffande jagande, som i nämnt fall utan giltigt skäl undandrar sig att begagna medgivande av jakträttsinne-*

(Gällande lydelse)

34 §.

Allmän åklagare äge föra talan i fråga om olovlig jakt å område *som avses i 5 § 2 mom.* så ock å förbrytelser om vilka förmäles i 31 § 2 mom. samt 33 § första stycket denna lag.

Sker intrång — — — bestämmelse gällande.

37 §.

Vad enligt bestämmelserna i 18, 29, 30, 31 och 36 §§ gäller om *örn* skall i tillämpliga delar avse jämväl olovlig tillägnelse eller förstörelse av *örns* ägg eller bo.

(Föreslagen lydelse)

havaren eller den som innehar marken att där söka spåra och avliva det sårade djuret.

Bryter någon — — — femtio kronor.

34 §.

Allmän åklagare äge föra talan i fråga om olovlig jakt å område, *varom sägs i 5 § 2 mom., samt mark, som avses i 5 § 3 mom.*, så ock å förbrytelser, om vilka förmäles i 31 § 2 mom. samt 33 § första stycket.

Sker intrång — — — bestämmelse gällande.

37 §.

Vad enligt bestämmelserna i 18, 29, 30, 31 och 36 §§ gäller om *berguv, glada, jaktfalk, pilgrimsfalk, svart stork, vit stork och örn* skall i tillämpliga delar avse jämväl olovlig tillägnelse eller förstörelse av *sådan fågels* ägg eller bo.

Förslag till

Kungl. Maj:ts kungörelse angående ändring i jaktstadgan den 3 juni 1938 (nr 279)

Härigenom förordnas, att 1 § samt 39 § 3 mom. jaktstadgan den 3 juni 1938 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Jakt må ej bedrivas så, att villebrådet tillfogas onödigt lidande.

Den som sårat villebråd åligger att vidtaga erforderliga åtgärder för dess uppspårande och dödande. Angående underrättelseskyldighet i vissa fall för den som sårat älg, hjort eller rådjur stadgas i *16 § 2 mom.* lagen om rätt till jakt.

1 §.

Jakt må — — — onödigt lidande.

Den som sårat villebråd åligger att vidtaga erforderliga åtgärder för dess uppspårande och dödande. Angående underrättelseskyldighet i vissa fall för den som sårat älg, hjort, rådjur eller *björn* stadgas i *16* § lagen om rätt till jakt.

(Gällande lydelse)

39 §.

3 mom. Förrättningsmannen åligger att på grundval av ansökningen och med beaktande av vad i övrigt i ärendet förekommit uppgöra förslag att å sammanträdet framläggas *dels* i fråga om vilka fastigheter eller delar av sådana, som lämpligen böra ingå i jaktvårdsområdet, *dels ock* angående de grunder för jaktutövningen och viltvården å området, som i betraktande av, bland annat, detsammas beskaffenhet, antalet delägare samt vilttillgången å de särskilda fastigheterna kunna finnas lämpliga. I sistnämnda avseende bör beaktas att å de olika fastigheterna ej göres större intrång än som ett ändamålsenligt utövande av jaktvården å området oundgängligen kräver.

(Föreslagen lydelse)

39 §.

3 mom. Förrättningsmannen åligger att på grundval av ansökningen och med beaktande av vad i övrigt i ärendet förekommit uppgöra förslag att å sammanträdet framläggas i fråga om vilka fastigheter eller delar av sådana, som lämpligen böra ingå i jaktvårdsområdet. *Befinnes därvid skiftesläggningen å de fastigheter, vilkas ägor föreslagits skola bilda jaktvårdsområdet, utgöra hinder mot att av ägorna bilda ett sammanhängande område, och finner förrättningsmannen, att jaktvården å fastigheterna främjas genom att jaktvårdsområdet ändock kommer till stånd, bör han eftersträva att detta kommer att bestå av sammanhängande ägoområden, vilka var för sig äro av den storlek och form, att de kunna utgöra underlag för jaktvårdsområde.*

Förrättningsmannen har vidare att i enahanda ordning som nyss sagts uppgöra och framlägga förslag angående de grunder för jaktutövningen och viltvården å jaktvårdsområdet, som i betraktande av, bland annat, detsammas beskaffenhet, antalet delägare samt vilttillgången å de särskilda fastigheterna *eller ägoområdena* kunna finnas lämpliga. I sistnämnda avseende bör beaktas, att å de olika fastigheterna ej göres större intrång än som ett ändamålsenligt utövande av jaktvården å området oundgängligen kräver.

2—2892 61

AVDELNING I

Jaktvårdsområdena

Nuläget

1 kap. Gällande lagstiftning
(10—13 §§ JL, 38—42 §§ JS)

Ett jaktvårdsområde kan bildas antingen genom ett avtal mellan berörda fastighetsägare eller genom beslut av en majoritet bland dem. I båda fallen gäller i *materiellt avseende* som huvudregel enligt 10 § 1 mom. JL, *att* jaktvårdsområdet skall bestå av särskilda fastigheter, vilkas ägor bilda ett sammanhängande område, *att* beslutet (avtalet) om områdets bildande tillika skall innehålla de huvudsakliga grunderna i fråga om hur jakten må utövas och jaktvården handhavas inom området samt beträffande fastighetsägares skyldighet att å sin mark tåla, anlägga eller underhålla inrättning för jaktvårdens tillgodoseende. I nämnda avseenden ger lagen icke närmare anvisningar — de lokala förhållandena måste ju här bli utslagsgivande — men den uppställer i 11 § 1 mom. JL tre allmänna krav, nämligen att beslutet (avtalet) skall överensstämma med lag och författning, det skall vidare vara tjänligt för jaktvårdens främjande och det får slutligen icke kränka enskild rätt. Beslutet (avtalet) skall även ange tiden för jaktvårdsområdets bestånd, vilken lagen bestämmer till lägst 10 och högst 25 år. Gemensamt för de båda sätten för bildande av jaktvårdsområde är, att beslutet (avtalet) skall underställas länsstyrelsen för fastställelseprövning. Först när sådan fastställelse skett, inträda de i lagen avsedda rättsverkningarna, vilka bland annat innebära att beslutet (avtalet) gäller mot ny ägare till i området ingående fastighet (12 § 1 mom. JL).

Närmare bestämmelser än nu sagts rörande *formerna för bildande av jaktvårdsområde* ger lagen allenast beträffande område, som bildas genom majoritetsbeslut. De återfinnas till största delen i form av tillämpningsföreskrifter till JL i den avdelning av JS, som bär rubriken »Om jaktvårdsområden».

Om således enighet icke uppnås om väckt förslag att bilda jaktvårdsområde, skall förslaget företagas till prövning vid förrättning. Denna hålles av en av länsstyrelsen efter ansökning av de fastighetsägare, vilka biträda förslaget, förordnad förrättningsman (10 § 2 mom. JL). Vid ansökningen bör fogas dels uppgift å de fastigheter som förslagsställarna anse böra ingå i jaktvårdsområdet, fastigheternas storlek, läge och övriga beskaffenhet, ägarnas namn och adress samt den inställning till förslaget de veterligen intaga, dels redogörelse för de grunder för jaktens utövande å området m. m., vilka förslagsställarna anse böra gälla (38 § JS).

Förrättningsmannen har att kalla samtliga av förslaget berörda fastighetsägare

till sammanträde för frågans vidare behandling. Bestämmelser äro givna hur kallelse skall ske och det säges vidare att, om saken angår fastighet som tillhör Kronan eller allmän inrättning, ombud skall utses genom myndighets försorg (39 § 2 mom. JS).

Det åligger förrättningsmannen att på grundval av ansökningen och med beaktande av vad i övrigt förekommit uppgöra vissa förslag att framläggas å nyssnämnda sammanträde. Dessa skola avse vilka fastigheter eller fastighetsdelar, som lämpligen böra ingå i jaktvårdsområdet. Därvid gäller den uttryckliga bestämmelsen (10 § 3 mom. JL), att ägare av mark, som i anseende till läge, form och övrig beskaffenhet finnes lämpligen böra bestå som eget jaktvårdsområde, icke kan mot sin vilja tvingas ansluta sig till jaktvårdsområde. Förslagen skola vidare avse de grunder för jaktutövningen och viltvården inom det planerade jaktvårdsområdet, som kunna befinnas lämpliga med hänsyn bland annat till områdets beskaffenhet, antalet delägare och vilttillgången å de särskilda fastigheterna. I avseende härå bör förrättningsmannen tillse, att de olika fastigheterna ej utsättas för större intrång än som oundgängligen kräves för ett ändamålsenligt utövande av jakträtten å området (39 § 3 mom. JS). Han skall även beakta, att grunderna för jaktutövningen icke få kränka fastighetsägare med ideella betänkligheter mot jakt (41 § JS).

Vid sammanträdet skall vidare uppgöras förteckning över de fastigheter, som enligt förrättningsmannens förslag äro avsedda att ingå i jaktvårdsområdet. För varje sådan fastighet skall anges ägare och areal (40 § 1 mom. JS). Härefter föredrages förslaget och efter de jämkningar i detsamma, som kunna föranledas av det som förekommit vid sammanträdet, skall förslaget hänskjutas till omröstning. Erhåller därvid förslaget erforderlig majoritet, skall förrättningsmannen förklara jaktvårdsområdet bildat samt avsluta sammanträdet. I annat fall anses frågan om bildande av jaktvårdsområde förfallen (40 § 2 mom. JS). Den i 10 § 3 mom. JL stadgade majoritetsregeln innebär, att förslaget skall biträdas av minst 4/5-delar av antalet fastighetsägare inom området, vilka tillika äga minst 4/5-delar av den i området ingående arealen.

Vad beträffar länsstyrelsens handläggning av underställt ärende är att nämna, att, om länsstyrelsen finner saken ej kunna avgöras i befintligt skick, länsstyrelsen äger föranstalta om ytterligare erforderlig utredning (41 § JS). Däremot äger länsstyrelsen icke vidtaga ändring i det fattade beslutet (avtalet), utan detsamma skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas (11 § 1 mom. JL).

Från den ovannämnda huvudregeln att jaktvårdsområde kan bildas allenast av särskilda fastigheter, vilkas ägor bilda ett sammanhängande område, medges i 10 § 4 mom. JL undantag beträffande skärgård. Där kan man bilda ett jaktvårdsområde av en fastighet, som utgöres av öar och till ideella andelar äges av olika personer. Majoritetsregeln blir i dessa fall 4/5-delar av antalet delägare i fastigheten, vilka tillika äga minst 4/5-delar av densamma.

Den procedur, för vars huvuddrag och innebörd nu redogjorts, skall enligt vad som stadgas i 11 § 3 mom. JL tillämpas då förslag uppkommer om ändring såväl av jaktvårdsområdes omfattning som i annan fråga, beträffande vilken bestämmelser skola meddelas i beslutet om områdets bildande. Det gäller alltså förslag om ändrade grunder för jaktutövningen och viltvården å området samt i fråga om den skyldighet beträffande inrättningar för jaktvårdens tillgodoseende, vilken kan vara fastighetsägare ålagd.

Tidigare gällde, att beslut (avtal) om förlängning av tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd icke blev giltigt med mindre beslutet (avtalet) träffats i samma ordning, som gäller för bildande av jaktvårdsområde. När fråga var om på helt frivillig grund bildade områden innebar ju detta inget påtagligt onus. Annorlunda ställde det sig beträffande genom majoritetsbeslut bildade områden. Fr. o. m. den 1 juli 1951 gäller emellertid därutinnan väsentligt förenklade regler. Sålunda räcker det enligt 10 § 5 mom. JL med att förlängning beslutats av en i vederbörlig ordning kungjord jaktstämma, därvid emellertid nej-röster icke få ha avgivits av mer än 1/5-del av antalet fastighetsägare eller av fastighetsägare som äga mer än 1/5-del av den i området ingående marken. Beslutet skall vidare fastställas av länsstyrelsen.

2 kap. 1950 års betänkande

I jaktutredningens år 1950 avgivna betänkande med förslag till ändringar i jaktlagstiftningen (SOU 1950:40) sammanfattade utredningen sina dåvarande erfarenheter och bedömanden av jaktvårdsområdenas betydelse för jaktvården och jakten. Det heter sålunda där (sid. 70) bland annat.

På grundval av de undersökningar, som jaktutredningen företagit till utrönande av verkningarna av jaktlagens bestämmelser om jaktvårdsområden, ansåge utredningen sig böra göra det uttalandet, att jaktvårdsområdena visat sig vara ett utmärkt medel till förbättrande av de jaktliga förhållandena. Utredningen ville i detta sammanhang understryka, att den verksamhet som på detta område bedrivits av Svenska jägareförbundet och dess lokalorgan varit av stor betydelse.

Vad sålunda anförts gällde såväl jaktutövningen som viltvården. Många exempel funnes på att bildandet av jaktvårdsområden i trakter, där på grund av ägosplittringen jakträttsinnehavarna var för sig knappast kunnat utnyttja sin jakträtt, berett goda förutsättningar för ordnad jakt och i andra fall möjliggjort ett ökat utbyte av jakten utan att villebrådsstammens fortvaro därigenom äventyrats. Särskilt i fråga om älgjakten torde det nu anförda äga tillämpning. Den jämförelsevis starka realsammanslutning, som ett jaktvårdsområde utgör, medförde långt större förutsättningar än eljest till överblick över viltbeståndets storlek och sammansättning ävensom till ökad kontroll över villebrådets tillvaratagande. Bildandet av jaktvårdsområden hade också skapat vidgade möjligheter att genom positiva åtgärder sörja för bevarandet och utvecklingen av villebrådsbeståndet. Redan under den jämförelsevis korta tid, som jaktvårdsområdena varit i verksamhet, hade mycket uträttats i detta hänseende, bland annat genom anläggning och underhåll av foderplatser samt åtgärder för kontroll av rovdjursstammen. Enligt utredningens uppfattning syntes man dock vara berättigad förvänta sig, att åtskilligt mera skulle kunna göras för åstadkommande av en förbättrad viltvård. Ansträngningarna torde nämligen dittills ha i väsentlig grad inriktats på att i största möjliga utsträckning få jaktvårdsområden till stånd. Sedan dåmera jaktvårdsområden bildats i stor omfattning och jaktvårdstanken vunnit allmän anslutning samt åtskilliga av de svårigheter, vilka som regel vore förknippade med igångsättandet av en ny verksamhet, övervunnits, kunde man räkna med att jaktvårdens företrädare skulle bli i tillfälle att i ännu högre grad än dittills ägna sig åt direkt positiva åtgärder för viltstammens utveckling.

I betänkandet berördes även den kritik, som vid olika tillfällen i skilda hänseenden framförts mot då gällande bestämmelser och mot tillämpningen därav. Det uttalades i betänkandet, att denna kritik torde berott på missförstånd eller okunnighet om lagstiftningens innehåll. Fall hade för övrigt icke saknats, där till grund för kritiska uttalanden lagts en förvanskning av sakförhållandena, men i fråga om vissa spörsmål syntes kritiken icke sakna berättigande. Denna sist åsyftade kritik hade avsett dels bestämmelserna om bildande av jaktvårdsområden, dels innehållet i de stadgar, som i anslutning till jaktlagens föreskrifter rörande grunderna för jaktutövningen och viltvården inom jaktvårdsområdena i allmänhet antagits för områdena. I betänkandet upptogos dessa frågor till särskild behandling, i samband varmed åtskilliga förslag till ändringar i och tillägg till lagstiftningen framlades. Efter remissbehandling blevo dessa förslag med vissa modifikationer förelagda 1951 års riksdag (Kungl. Maj:ts proposition nr 189) och av riksdagen antagna. Föredragande departementschefen uttalade därvid, att den av jaktutredningen verkställda undersökningen syntes honom ge vid handen, att jaktvårdsområdena i stort sett väl fyllt sin uppgift.

3 kap. Jaktutredningens undersökningar

Under de mer än tio år, som förflutit sedan nämnda uttalanden gjordes, har enligt jaktutredningens erfarenheter intet förekommit, som bör föranleda modifikationer i negativ riktning av den tidigare positiva bedömningen av jaktvårdsområdenas stora betydelse för förverkligande av det i 1 § andra stycket JL uppställda målet: ett artrikt och livskraftigt villebrådsbestånd, ävensom för skapande av en god jaktkultur.

Det synes jaktutredningen uppenbart, att nämnda goda resultat ej skulle ha vunnits om den form för bedrivande av jakt och jaktvård, som jaktvårdsområdena innefatta, icke omfattats av jägarnas och jordägarnas förtroende. Den omständigheten, att nybildningen av jaktvårdsområden fortsatt i jämn takt och med bibehållen proportion mellan avtalsvägen och efter förrättning tillkomna områden, utgör även ett belägg för att så är fallet. Man kan ytterligare peka på det höga procenttal som utmärker avtalad eller beslutad förlängning beträffande sådana jaktvårdsområden, för vilka den för områdenas bestånd ursprungligen bestämda tiden utlöpt. Utredningen får i dessa delar hänvisa till den detaljerade redovisningen i de i anslutning till detta kapitel fogade *bilagorna 3: 1, 2 och 3.*[1]

[1] Sid. 40—42

A. Anledningar till att beståndstiden för en del jaktvårdsområden ej förlängts

Såsom tabellerna utvisa kan antalet jaktvårdsområden, vilka blivit upplösta i och med utlöpandet av den som regel första beståndstiden, varken absolut eller procentuellt anses vara större än vad som bör få betraktas som naturligt. Jaktutredningen har emellertid funnit det angeläget att söka utröna orsakerna, varför man inom berörda jaktvårdsområden icke begagnat sig av möjligheten att få området förnyat. Till den ändan har utredningsmannen vänt sig till samtliga jaktvårdskonsulenter, respektive länsjaktvårdare med begäran att de ville delge honom sina erfarenheter på nämnda punkt. Frågan har behandlats i samtliga yttranden. Vad i det följande återgives innehåller därvid framkomna uppgifter och synpunkter.

Jaktvårdskonsulenten i *Stockholms och Uppsala län.*

Att jaktvårdsområden inom distriktet icke förlängts eller ej komma att förlängas synes bland annat ha sin grund i motsättningar, som uppstå på grund av att markinnehavet är så olikartat. Ofta kan en eller ett par större gårdar med intensiv viltvård ingå i ett jaktvårdsområde tillsammans med ett stort antal smärre fastigheter, på vilka ingen viltvård bedrives. Olika uppfattningar om jaktutövningen, t. ex. licensjakt å älg eller icke licensjakt, göra sig då lätt gällande. Om ägaren av den större marken söker och får licens, betraktas detta av jägarna på småmarkerna som en skriande orättvisa o. s. v.

Vissa mindre nogräknade jägare söka ibland spräcka ett jaktvårdsområde under den tysta motiveringen, att rörelsefriheten på marken blivit inskränkt sedan jaktvårdsområdet kom till. Grannar emellan anmäldes tidigare aldrig olovlig eller olaga jakt. När däremot den enskilde medlemmen kan krypa bakom ryggen på styrelsen vid en eventuell anmälan, innebär det större risk för den illojale att bedriva sin jaktutövning efter tidigare mönster. Vidare passa jaktstämmobesluten rörande vissa inskränkningar i jakttider och jaktutövning naturligtvis inte alla jägare.

Nämnde jaktvårdskonsulent framhåller till sist i likhet med flera av sina kolleger, att ett jaktvårdsområde i likhet med varje annan förening står och faller med sin styrelse. Är styrelsen svag och famlande eller visar den litet intresse eller brister den rent av i objektivitet, blir det en lätt uppgift för motståndarna till området att spräcka det vid beståndstidens utgång.

I en del svar anföres osämja mellan delägarna som skäl för yppade svårigheter att bringa åstad en förlängning. Grunden till osämjan har i en del fall legat på det jaktliga området men kanske lika ofta haft helt andra orsaker.

Flera av de tillfrågade hänföra timad upplösning av ett jaktvårdsområde till det förhållandet att viltstammarna ökat inom området. Jaktvårdskonsulenten i *Östergötlands län* anser detta vara det kanske viktigaste skälet samt anför.

Jakten har härigenom fått ett värde, som den inte hade vid områdets start. När det så blir dags för förlängning händer det alltid, att utomstående jaktintressera-

de uppvaktar icke jagande delägare för att få arrendera deras jaktmarker. Arrendesummorna äro mycket höga, men den tilltänkte jaktarrendatorn sätter som villkor, att marken ej skall ingå i något jaktvårdsområde, enär han ej vill se sin jaktutövning kringskuren av bestämmelser och inskränkningar, som kunna beslutas av en jaktstämma. Villkoret för att delägaren skall få den höga arrendesumman blir alltså, att han vid sammanträde för förlängning röstar nej. Detta är faktiskt det största problemet när det gäller att förlänga beståndstiden för ett jaktvårdsområde.

Samma problem beröres av jaktvårdskonsulenten i *Jönköpings län,* som anser

att den i viss mån begränsade möjligheten att utarrendera jakträtten till utomstående blivit orsak till motstånd mot jaktvårdsområdena. Flertalet av de i dessa ingående fastigheterna ha en areal understigande 100 hektar och äro enligt jaktvårdsområdets bestämmelser för små för att jakt med drivande hund skall få utövas utan rågrannarnas medgivande. Genom denna bestämmelse förhindras utomstående arrendera jakträtten och fastighetsägaren förlorar en god inkomst, då ju utomståendes anbud för jakträtten ofta överstiger vad som kan anses skäligt för ett jaktvårdsområde.

I flera yttranden framhålles att man i åtskilliga fall vid bildande av jaktvårdsområden — bland annat på grund av tidigare sparsamma förekomst av älg — tagit till områdena mycket stora. Detta har ibland orsakat besvärligheter i fråga om områdenas förvaltning — exempelvis har det i glesbygderna och även annorstädes varit svårt att samla delägarna till jaktstämmorna — och häri har legat frö till tvistigheter. Där så varit fallet har man låtit det ursprungliga jaktvårdsområdet så att säga upplösa sig självt och i stället inriktat sig på att ersätta detsamma med områden av mera hanterlig omfattning.

I detta sammanhang redogör jaktvårdskonsulenten i *Värmlands län* för ett fall, som nog får anses ganska betecknande, samt anknyter därvid till vissa av honom gjorda erfarenheter. Han säger i huvudsak följande.

År 1949 bildades ett jaktvårdsområde för 10 år. Länsstyrelsens fastställelseresolution överklagades hos Kungl. Maj:t. Initiativtagarna till besvären hade då lyckats prestera en namnlista, upptagande mer än 50 procent av samtliga delägare. Besvären vunno dock inte bifall, då förrättning hållits i laga ordning. Nu i dagarna (säges i april 1959) skall detta område förnyas och just de personer, som 1949 voro de argaste motståndarna, ha varit särskilt noggranna med att man inte skall missa tillfället att förnya.

Överhuvudtaget är det, fortsätter konsulenten, en inte ovanlig företeelse vid förnyelsetillfällena, att de delägare, för vilkas skull man måst tillgripa förrättning vid bildandet, senare alls icke ha några invändningar mot en förlängning. Motståndet kommer i stället då mången gång från de kretsar, som trott sig skola genom jaktvårdsområdet få jaga efter eget gottfinnande och på väsentligt utökade marker. Dessa personer ha sedermera till sin besvikelse funnit, att ett jaktvårdsområde, som *verkligen skötes på rätt sätt,* omöjliggör sådan framfart.

Beträffande *Kopparbergs län,* där fram till april 1959 av tolv utgångna jaktvårdsområden endast ett inte blivit förnyat, säger jaktvårdskonsulenten,

att där det gnisslat vid förnyelsen, detta helt enkelt berott på att områdena fungerat för bra, givit för mycket byte. De icke jagande markägarna ha ansett, att de fått för litet betalt med hänsyn till det inom området ökade jaktutbytet, framför allt av älgkött. I ett fall ansågo jägarna på en viss del av området, ett skifteslag, att de flesta älgarna skötos på deras mark. För att få vara ensamma om bytet ville de bryta sig ut. (Före tillkomsten av detta jaktvårdsområde sköts det ingen älg inom skifteslaget i fråga.) Det tog tre sammanträden att överbrygga motsättningarna.

I det fall, där jaktvårdsområdet icke blev förnyat, låg orsaken i personliga motsättningar mellan en stor markägare och dennes arrendator, å ena sidan, samt en av de övriga delägarna å den andra. Det vore ej obefogat att tala om en livslång träta, som fick sin utlösning i upplösningsbeslutet. Det anförda svepskälet var i detta fall, att nämnde markägare ansåg, att det skjutits för litet älg just på hans mark.

För *Gävleborgs län* rapporterar jaktvårdskonsulenten,

att under senare tid alla jaktvårdsområden utom två blivit förlängda. Dessa två ha beslutat om upplösning. I båda fallen har älgjakten spelat en betydande roll. Älgstammens under de senaste åren snabbt stegrade tillväxt har ökat möjligheterna att å en viss mindre trakt fälla ett stort antal älgar. Personer i en älgrik trakt, som börja propagera för att bryta sig ut, ha som regel haft en rätt enkel uppgift. En vanlig anledning till kritik från de icke jagande markägarnas sida har vidare varit och detta enligt jaktvårdskonsulentens mening ofta med rätta, att tillförseln av medel till delägarefonderna icke ökat i samma takt som älgavskjutningen. Ett namngivet jaktvårdsområde hade bestått i femton år, och då förlängningssammanträdet avhölls, fanns ej ett öre avsatt till delägarefonden. För små tillgodohavanden i delägarefonderna ha dock ännu icke varit den verkliga anledningen till att något jaktvårdsområde upplösts men ha använts som argument av delägare, vilkas motiv varit sådana, att de inte kunnat anföras som skäl för en upplösning. Han redogör ingående för vissa förhållanden inom ett av de förutnämnda två områdena. Detta hade under ledning av en effektiv och utan mannamån arbetande styrelse, vars majoritet utgjordes av icke markägare, arbetat mycket bra och nått goda resultat. Där fanns emellertid ett fåtal motståndare, vilka vid förlängningssammanträdet med hjälp av fullmakter väl icke förfogade över tillräckligt antal nej-röster men däremot lyckats få ihop några få hektar mer än 1/5-del av totalarealen. Den av motståndarna uppgivna anledningen var för dålig behållning i delägarefonden samt den omständigheten, att de enligt stadgarna invalda medlemmarna, d. v. s. icke markägare, ägde en röst var å jaktstämmorna. Den verkliga anledningen var att två markägare för respektive tolv och tio år tillbaka blivit lagförda för brott mot jaktlagstiftningen (fällande av älgkalv, respektive olaga harjakt) samt vidare, att motståndarna räknade med att på fyra jägare få dela allt det vilt som skulle kunna fällas på det smala näs, där de ha sina fastigheter och som verkligen är mycket gynnsamt beläget ur jaktsynpunkt.

I *Västernorrlands län* har under tiden 1.7.1938—30.6.1958 giltighetstiden utlöpt för 46 jaktvårdsområden och av dessa ha 9 helt upphört med sin verksamhet. Jaktvårdskonsulenten anför, att orsakerna härtill varit skiftande, men att följande två voro de mest markanta.

a. Mellan de större markägarna såsom skogsbolagen och Kronan pågå fastighetsbyten i syfte att skapa bättre arrondering av skogsmarkerna. Detta har fört med sig, att ägarna icke vilja binda sina fastigheter i ett jaktvårdsområde förrän

klarhet vunnits angående eventuellt markbyte, eller att de genom sådant byte fått så stora sammanhängande områden, att dessa kunna utgöra lämplig jaktmark för tjänstemän och fast anställda skogsarbetare.

b. Genom den under de senare åren ökade älgtillgången har en del av de större markägarna funnit det *mera lönande* att själva ta hand om älgjakten på sin fastighet eller att utarrendera densamma till högstbetalande. De ha givetvis sett till att majoritet skapats mot ett beslut om förlängning av giltighetstiden, vilket inte varit svårt med tanke på att de i allmänhet disponerat de största markerna inom jaktvårdsområdet.

Jaktvårdskonsulenten i *Jämtlands län* anser, att de flesta jaktvårdsområden i länet, som ej ombildats, dock skulle i en eller annan form ha förlängts, om vid förlängningssammanträdena kunnat medges, att ett eller annat skifte i områdets ytterkanter fått avskiljas från området.

Av de inom *Västerbottens län* bildade jaktvårdsområdena ha allenast cirka 2,5 procent upplösts till följd av inre stridigheter, uteslutande uppkomna genom oenighet och avundsjuka i samband med älgjakt, »ökad älgtillgång är påfrestande för enigheten». Övriga jaktvårdsområden, som ej förlängts, rör sådana, vilka under beståndstiden genom markbyten mellan Kronan, skogsbolagen och enskilda sammanslagits till stora enheter och härigenom kommit i en eller ett fåtal ägares hand. Sedan 1950 ha 70 jaktvårdsområden förlängts.

I *Norrbottens län,* där till i april 1959 första giltighetsperioden utgått för åtta jaktvårdsområden, ha fem blivit förlängda och tre upplösta. För två av de sistnämnda kan orsaken till utbliven förlängning hänföras till olika omständigheter i samband med älgjakten. Beträffande det tredje, som omfattade 13 461 hektar, varav 12 900 hektar kronomark, berättar jaktvårdskonsulenten

att domänstyrelsen hade dragit ur ett betydande kronomarksområde för att lämna det till en nybildad jaktvårdsklubb, där domänverket har en del skogsarbetare. Bodens Jakt- och Fiskevårdsklubb, som arrenderat jaktvårdsområdets marker, hade utfört ett gott arbete, bl. a. i form av jaktbevakning, rovdjurskontroll och förstärkning av harstammen genom inplantering flera år i följd.

Ovanstående sammanställning av enquêtesvaren kan lämpligen avslutas med vad jaktvårdskonsulenten i Göteborg meddelar för *Hallands läns jaktvårdsförening,* nämligen att inom ett av de största områdena, vilket omfattade över 9 000 hektar, två personer, som åtalats för överträdelse, hade satt i gång en årslång agitation för att förhindra ombildning. Trots att de hade en vitt utgrenad släkt inom området, blev resultatet vid förrättningen endast 23 nejröster bland 183 markägare, således obetydligt mer än hälften av vad som erfordras för att hindra ombildning.

B. Hur inverka jaktvårdsområdena på icke markägande jägares möjligheter att idka jakt?

Även efter 1951 års ändringar i lagstiftningen om jaktvårdsområden har emellertid kritik riktats mot områdena. I den mån bakom denna kritik

ligga uppfattningar och syften av samma art som de, vilka kommo till uttryck i ett i nyssnämnda proposition återgivet yttrande, där det heter

att jaktvårdsområdena i sin nuvarande utformning och med nu gällande bestämmelser för sitt arbetssätt icke kunde handha viltvården på ett sätt, som motsvarade tidens krav, att ett verkligt och fruktbärande samarbete delägarna emellan i de flesta fall hindrades av rigorösa och odemokratiska bestämmelser, samt att en genomgripande omarbetning av bestämmelserna om jaktvårdsområden i syfte att bättre säkerställa de mindre fastigheternas och den icke jordägande befolkningens intressen borde ske,

finner jaktutredningen det befogat att, i likhet med vad som skett i 1950 års betänkande, tala om en förvanskning av sakförhållandena. Utredningen har emellertid funnit angeläget söka erhålla belägg för, om någon grund finnes för saklig kritik mot de nuvarande bestämmelserna. Därvid kommer särskilt i blickpunkten frågan, hur dessa bestämmelser internt tillämpas inom jaktvårdsområdena. Det är särskilt ett av de argument — även vid åtskilliga tillfällen framfört i riksdagen — vars verklighetshalt utredningen velat pröva, nämligen påståendet att tillkomsten av jaktvårdsområden beskär den icke jordägande befolkningens möjligheter att idka jakt.

I utredningsmannens enquête begärdes därför ett uttalande om, i vilken utsträckning man inom jaktvårdsområdena säljer jakträttsbevis till utomstående. Ävenså fann han det av betydelse att få uppgifter i frågan, huruvida utarrendering av delägares i jaktvårdsområde jakträtt till utomstående kan anses vanlig eller ej.

Beträffande de erhållna svaren gäller i stort sett detsamma som för svaren å en i ett senare kapitel redovisad fråga, nämligen att de ge vid handen att i omfrågade avseenden förhållandena norrut gestalta sig ej oväsentligt olika mot i de mellersta och södra delarna av riket. Där byn och bysamhörigheten fortfarande utgör ett levande begrepp, som även satt sin prägel på jaktvårdsområdenas inre liv, har man i stort sett ett system. Inom de södra landskapen, där i förevarande avseende jaktvårdsområdet huvudsakligen utgör en så att säga begränsande yttre ram för den individuella jaktutövningen, bli förhållandena annorlunda. Beskaffenheten i fråga om areal och arrondering av de olika i området ingående fastigheterna samt dessas ägares inställning utgöra där faktorer av betydelse för utomståendes möjlighet att förvärva rättighet till jakt inom området.

I *Stockholms* och *Uppsala län* förekommer sålunda inom ett flertal jaktvårdsområden ingen försäljning av jakträttsbevis till utomstående. Inom vissa områden tillåtes en sparsam försäljning av »jaktgästbevis», ofta då i första hand till medlemmarnas utom eller inom orten boende släktingar eller andra närstående personer. Utarrendering av jakten förekommer i viss utsträckning. Ofta äro de jagande delägarna i ett område sammanslutna i ett eller flera jaktlag, som gemensamt arrendera jakträtten inom hela området. I de fall icke jagande delägare önskar privat arrendera ut sin jakträtt, sker detta i allmänhet till annan delägare eller åtminstone till en jägare, som bor inom området. Utarrendering till utsocknes är ej vanligt. Förekommande sådan ses i allmänhet med oblida ögon av övriga delägare.

Ej heller inom jaktvårdsområdena i *Södermanlands län* sker utarrendering av jakträtten eller försäljning av jakträttsbevis till utomstående i någon större omfattning. Å andra sidan finnes i länet inget jaktvårdsområde, inom vilket utarrendering av jakträtt eller försäljning av jakträttsbevis till utomstående icke sker. Ett namngivet jaktvårdsområde har all jakt utarrenderad till utomstående.

Inga jaktvårdsområden i *Östergötlands län* ha bestämmelser, som förhindra utarrendering eller försäljning av jakträttsbevis till utomstående. Sådan utarrendering eller försäljning äger dock på de flesta håll rum i ganska ringa omfattning. Som exempel på motsatsen nämner emellertid jaktvårdskonsulenten fyra jaktvårdsområden, belägna i olika delar av länet. I ett av dessa, utanför Norrköping, säljas fler jakträttsbevis till utomstående än till delägarna. I ett annat, vid Söderköping, säljas 25 à 30 procent av jakträttsbevisen till utomstående, medan inom ett i södra delen av länet bildat område markerna äro till större delen utarrenderade till utomstående. Slutligen är inom ett i länets västra del beläget område cirka 50 procent av arealen utarrenderad. Av jakträttbevisen äro där 10 utfärdade för delägare, 12 för jaktarrendatorer och 14 för utomstående.

Jaktvårdsområdena i *Jönköpings län* äro alla av den typen, att småviltjakten är förbehållen en var delägare på egen mark, medan älgjakten är gemensam. Försäljning av jakträttsbevis till andra än delägare och jakträttsarrendatorer förekommer som regel inte. Utomstående få dock deltaga i såväl småviltjakt som älgjakt såsom delägares eller jaktarrendators gäst. Utarrendering av delägares jakträtt till utomstående förekommer men kan ej anses vara vanlig. Då det ur såväl viltvårds- som jaktsynpunkt är önskvärt att skapa större sammanhängande jaktområden, försöker man att om möjligt övertala delägare, som vill arrendera ut sin jakträtt, att utbjuda densamma till innehavare av jakträtten på angränsande jaktområde.

I *Kronobergs län* äro jaktvårdsområdena av samma typ som i Jönköpings län, varför inga jakträttsbevis, som berättiga till jakt inom hela området, säljas till utomstående. Däremot utdelas jakträttsbevis i form av gästkort till utomstående personer, som av jakträttsinnehavare inbjudits att jaga inom området. Begränsning i fråga om det antal gäster varje jakträttsinnehavare får taga med sig vid jakt torde knappast finnas inom något område. De flesta områden ha dock bestämmelser, som begränsa avskjutningen i så måtto, att ett visst antal vilt av varje slag får fällas av jakträttsinnehavaren eller av honom inbjuden jaktgäst. Antalet vilt varierar därvid efter arealen å den mark som jakträttsinnehavaren disponerar.

Utarrendering av delägares jakträtt till utomstående har förvägrats endast i undantagsfall. Det har då varit fråga om mycket små områden med olämplig ägofigur. Ungefär en tredjedel av den areal — sammanlagt omkring 190 000 hektar — som ingår i inom länet bildade jaktvårdsområden, torde vara utarrenderad till utomstående personer.

Sammanfattningsvis anföres, att då gästkort utdelas i ganska stor omfattning och då utarrendering av medlems jakträtt förvägrats endast i undantagsfall man icke kunde säga, att tillkomsten av jaktvårdsområden beskär den icke jordägande befolkningens möjligheter att utöva jakt.

Det torde i *Kalmar län* ej finnas ett enda jaktvårdsområde, där icke någon eller några markägare ha sin jakträtt utarrenderad till icke markägare. Det finnes områden, där jakträtten på mer än halva arealen är utarrenderad till icke markägande jägare.

Utarrendering av delägares jakträtt till utomstående inom de *skånska jaktvårdsområdena* förekommer i vissa fall i rätt stor utsträckning, i andra i betydligt

mindre. Ett exempel på den förstnämnda kategorien — där av de hösten 1958 inom området lösta jakträttsbevisen nära en tredjedel avsåg utomstående — ger en rätt belysande bild av hur förhållandena kunna gestalta sig inom ett jaktvårdsområde i en tätbefolkad jordbruksbygd. Det gäller ett jaktvårdsområde med 525 delägare och en areal av 8 194 hektar. Nämnda höst löstes 97 jakträttsbevis, 19 bevis avsågo markägare, vilka jagade enbart på egen mark, 63 dels markägare, som jagade på både egen och annans mark, dels inom området boende jaktarrendatorer, cirka 20, samt slutligen 15 bevis utombys jaktarrendatorer.

Inom de flesta jaktvårdsområdena i Skåne har man vidare differentierat avgiften för jakträttsbevisen sålunda, att man har en i allmänhet låg avgift för markägare, vilka jaga enbart på egen mark, en något högre för de markägare, som jaga även på annans mark, en ytterligare något högre för inom området boende jaktarrendatorer samt slutligen en ännu högre för utom området boende jaktarrendator. I det nyssnämnda jaktvårdsområdet kostade jakträttsbeviset lägst 2 och högst 20 kronor. Motiveringen för den högre avgiften för framför allt utombys jaktarrendatorer var i allmänhet den att dessa mestadels besöka marken i fråga endast då viltet är lovligt. Under övrig tid sätta de knappast sin fot där, vilket med andra ord betyder att någon egentlig jaktvård icke bedrives av denna kategori jägare.

Det säges i yttrandet, att denna differentiering naturligtvis i viss mån tagits som ett tecken på att man ville försöka utestänga utomstående från jakt inom området. Den hade emellertid mött förvånansvärt ringa opposition, och det framhålles ofta i sammanhanget, att, då dessa jaktarrendatorer oftast betala en svindlande summa för jaktarrendet, de ytterligare 20 eller 30 kronorna för jakträttsbeviset spela en mindre roll. Det anföres till slut i yttrandet, att man sammanfattningsvis kan säga, att i Skåne intet fall kan påvisas, som ger belägg för talet att tillkomsten av jaktvårdsområden beskurit icke markägares möjlighet att utöva jakt. Den av denna kategori uttagna högre avgiften för jakträttsbevisen medför, att områdena inte ha någon som helst anledning att hindra utomstående från jakt inom området. Avgiftsdifferentieringen har faktiskt givit flera områden bättre ekonomi och därigenom ökad möjlighet till diverse jaktvårdsåtgärder.

I *Hallands län* säljes jakträttsbevis till vem som helst. I fråga om icke delägare i jaktvårdsområdet har man dock restriktioner i två avseenden: dels skall vederbörande ha förvärvat jakträtt på sammanhängande areal av lämplig storlek, dels skall han godkännas av områdets styrelse. Det sistnämnda innebär, att arrende kan förvägras person, som allvarligen överträtt jaktlag och jaktstadga, t. ex. en känd tjuvskytt, eller som är känd för opålitlighet, onykterhet o. s. v. Vägran har dock ytterst sällan förekommit. Det påpekas i anslutning härtill, att det nu för tiden är mycket svårt att arrendera jaktmarker, men att detta inte är något för jaktvårdsområdena speciellt utmärkande. I detta avseende äro förhållandena precis desamma utanför områdena som innanför dessa. Det är heller icke lättare att få marker i ett län, som ej har så många jaktvårdsområden, än i ett med en typisk jaktvårdsorganisation.

Även jägare, som ej kunnat arrendera mark inom ett område, har möjlighet att få jaga där. Är han inbjuden eller får han tillstånd att jaga på en mark, kan han lösa dag- eller gästkort. Dessa gälla som regel en dag i sänder, ehuru det även förekommer att sådana gästkort kunna utfärdas för helt jaktår.

Säljandet av jakträttsbevis till utomstående uppgives för *Älvsborgs län* vara ganska konjunkturbetonat och utarrendering av jakträtt till utomstående är sällan förekommande. *I Skaraborgs län* ha jakträttsbevis aldrig sålts till utomstående

personer helt enkelt beroende på att intet jaktvårdsområde där bildats enligt system, som gör sådan försäljning möjlig.

Inom den typ av jaktvårdsområden i *Örebro* och *Västmanlands län,* där en var jagar på sin egen mark, förekommer utarrendering av jakträtten lika allmänt som på icke organiserade marker. Jaktarrendatorerna deltaga vanligtvis med stort intresse i områdets angelägenheter, och det förekommer ofta att jaktarrendatorer sitta i styrelsen, ibland som ordförande eller sekreterare.

Den andra typen av jaktvårdsområden utgöres av sådana, där jakten utövas gemensamt, antingen över hela området eller inom särskilda distrikt därav. Inom områden av denna typ förekommer utarrendering ej så ofta, enär icke markägande jägare i trakten ändock beredas tillfälle att lösa jakträttsbevis. Är jägartätheten ej för stor, gäller detsamma ofta nog även jägare från annan ort. Samtliga jaktvårdsområden av denna typ medge icke-markägare rätt att lösa jakträttsbevis, i vissa av dem utgör denna kategori majoriteten av de jaktberättigade. Då man givetvis icke kan ta in ett obegränsat antal jägare, blir det i första hand de på orten boende, som få företräde.

Enligt de i *Värmlands län* använda och av länsstyrelsen godtagna stadgarna för jaktvårdsområden gäller *dels* att för jaktvården inom området intresserade personer, som icke äro delägare, må på styrelsens förslag inväljas som medlemmar i föreningen för viss tid, *dels* att jakträttsarrendator, som godkänts av styrelsen, är medlem av föreningen under den tid arrendet varar.

Det anföres i yttrandet, att jaktvårdsområdena ingalunda beskurit den icke jordägande befolkningens möjlighet att jaga. Snarare är det så att inom åtskilliga jaktvårdsområden icke-markägare fått så stort inflytande, att markägarna i vissa fall känna sig åsidosatta. Inom vissa områden, där delägarnas intresse för jaktvårdsarbetet och avjagningen är ganska ljumt, är det mången gång så, att de invalda icke-markägarna styra och ställa nära nog efter behag.

För 99 (av 101) jaktvårdsområden lämnas följande uppgifter, av vilka framgår, bland annat, hur många icke-markägare som jaktsäsongen 1958/59 voro invalda i jaktvårdsområdena såsom medlemmar med jaktutövningsrätt i likhet med delägare.

Antal markägare	Antal lösta jakträttsbevis [1]	Antal medlemmar, som ej själva äga mark [2]
6 609	3 442	1 039

Härtill kommer att det särskilt under älgjakten utlämnas ett stort antal s. k. jakträttsbevis för gäst, dvs. ett slags dagkort.

Man bör i sammanhanget, säges det vidare, hålla i åtanke, att nära nog samtliga jaktvårdsområden utöva älgjakten gemensamt och att detsamma till mycket stor del gäller även småviltjakten. I de fall inskränkningar gjorts i detta avseende har man ofta den bestämmelsen, att småviltjakten sker i jaktsektioner, där endast de som disponera mark inom vederbörande sektion ha rätt att jaga. Invald medlem hänvisas i dylika fall till viss sektion.

Då, som det anförda visar, det är så vanligt inom de värmländska jaktvårds-

[1] Gälla ofta endast älgjakt; [2] De flesta bo på orten.

områdena, att de på orten boende intresserade och jaktvårdsinställda personer, vilka ej äga någon mark men som önska jaga, bli invalda som medlemmar för viss tid, så brukar modellen med jaktarrenden inte förekomma i någon större utsträckning annat än i områden, som ligga nära större tätorter.

I stora delar av *Kopparbergs län* kännetecknas fastighetsväsendet av en på familjerättsliga grunder vilande uppdelning av jorden, som torde sakna motstycke i de flesta andra län i riket. Denna, man kan utan vidare säga in absurdum drivna ägosplittring, har visat sig medföra nära nog oöverkomliga svårigheter vid försöken att låta även nämnda delar av Dalarna bli delaktiga av de fördelar, som äro förbundna med tillkomsten av jaktvårdsområden. Jaktutredningen kommer därför och efter enträgna vädjanden från orten att i ett senare sammanhang taga upp frågan, i vad mån man genom viss jämkning i, bland andra, reglerna för bildande av jaktvårdsområden skall kunna komma till rätta med nämnda svårigheter, vilka äro av rättslig och framför allt praktisk natur.

I nu förevarande avseende framgår emellertid av jaktvårdskonsulentens yttrande att argumentet mot jaktvårdsområdena, att de skulle utestänga icke markägare från möjligheten att jaga, knappast synes vara tillämpligt i Dalarna och detta av olika skäl. Han säger bland annat:

Genom den fruktansvärda ägosplittringen blir sålunda praktiskt taget varje jaktintresserad och jaktberättigad markägare vid bildande av jaktvårdsområde i orten delägare i området, antingen som delägare i något av de otaliga sterbhusen eller som ägare av någon sämjelott, som han fått genom arv eller genom gifte. Genom utflyttning till tätort blir vederbörandes möjlighet att jaga kanske inte alltid knuten direkt till bostadsorten — något som ibland kan skapa irritation. Den jakt, som i Dalarna betraktas som den viktigaste — älgjakten — är emellertid under alla förhållanden tryggad. När den stundar, drager tätortsbon hem till sin egen eller släktingarnas hemort, hur långt bort han än finns. Man kan även peka på den gammal hävd ägande gemensamhetsjakten inom skifteslagen, vilken alltjämt tillämpas i trakter, där några jaktsammanslutningar icke bildats. Denna gemensamhetsjakt har man tagit med sig in i jaktvårdsområdet och tillämpar den så, att alla som bo inom området få rätt att lösa bevis för jaktutövning där. Enligt stadgarna skall denna rätt prövas av styrelsen eller/och stämman. På rena landsbygden utan nära grannskap av industrisamhälle är denna prövning dock att betrakta som en ren formalitet. Inom jaktvårdsområden med städer och större samhällen in på knutarna ställa sig förhållandena visserligen annorlunda, men inte ens där är en icke-markägare à priori utestängd.

Även i *Gävleborgs län* ha från jaktvårdsområdena begärts uppgifter i avsikt att få belyst i vilken omfattning *dels* de å områdena jagande vore markägare eller icke-markägare, *dels* inom områdena förekom utarrendering av jakträtt. Svar ha inkommit från 65 (av 88) områden, representerande en sammanlagd landareal av 436 788 hektar. Inom dessa områden fördela sig de olika kategorierna jägare på följande sätt:

	Markägare	Icke-markägare
Älgjakten.....	1 148	1 117
Småviltjakten	823	1 211

Jaktarrendatorernas antal är 115, varav omkring hälften fanns redan vid tiden för områdenas bildande.

Enär av dem, vilka sålunda löst jakträttsbevis, dels vissa endast deltaga i älgjakten, dels en del endast utövar småviltjakt, kan man av de anförda siffrorna ej direkt få fram det totala antalet jaktutövande inom ifrågavarande jaktvårdsområden. Med kännedom om förhållandena kan man emellertid beräkna att till antalet älgjägare bör läggas omkring 1/5-del av antalet småviltjägare och såmedelst komma till ett antal av omkring 2 600 jägare. Jämför man denna siffra med länets totala landareal, satt i förhållande till antalet lösta jaktkort i länet, kommer man fram till, att antalet jägare per arealenhet inom jaktvårdsområdena icke skulle vara mindre än antalet jägare per arealenhet inom den i jaktligt avseende oorganiserade delen av länet.

Jaktvårdskonsulenten anför vidare bland annat följande:

De år 1951 tillkomna bestämmelserna rörande utarrendering av jakträtten å fastigheter, anslutna till jaktvårdsområde, vållade till en början nära nog stopp i jaktvårdsområdesbildandet. Detta anser jaktvårdskonsulenten fullt förståeligt och nämner som ett exempel det fallet, att i ett jaktvårdsområde ingår ett 20-tal fastigheter i storleken 2—5 ha. Innan området bildades, voro dessa små fastigheter var för sig i det närmaste värdelösa ur jaktlig synpunkt, och något som helst intresse för att arrendera jakträtten fanns ej beträffande någon enda av dem. Vid jaktvårdsområdets bildande anslötos samtliga dessa små enheter till området. Men i och med att så skedde, steg med en gång deras jakträttsliga värde, eftersom man genom arrende av en enda sådan liten fastighet kunde bereda sig jakträtt å hela området.

Genom att i jaktvårdsområdenas stadgar införa mycket detaljerade bestämmelser kunde man emellertid övervinna de värsta farhågorna för »invasion i markerna av främmande jägare». För övrigt förhåller det sig då fråga uppkommer om sådan utarrendering som regel så, att jaktarrendatorn rekommenderas att arrendera så mycket mark som möjligt och att medlemmarna i området äro honom behjälpliga därmed i syfte att så liten areal som möjligt skall stå till förfogande för nya arrendatorer.

Allt efter det älgavskjutningen ökat och därmed även nytillströmningen av jägare har det emellertid visat sig, att markägarna vilja bilda jaktvårdsområde i syfte att kunna stoppa tillströmningen av främmande jägare. De som vid ett jaktvårdsområdes bildande redan kunnat skaffa sig arrende komma dock, oavsett hur liten fastighet det än är fråga om, med som medlemmar och få även hjälp av jaktvårdskonsulenten att få sina arrendekontrakt iordningställda. Ingen, som redan har jakträtt å en trakt, blir alltså genom områdesbildningen ställd utanför, men sedan området väl bildats, träda stadgarnas bestämmelser i kraft för sådana, som därefter vill arrendera in sig.

För samtliga inom *Västernorrlands län* bildade jaktvårdsområden gäller principen, att alla som löst jakträttsbevis, oavsett om de äro markägare, jakträttsarrendatorer eller jaktgäster, äga jaga över hela området eller i undantagsfall å angivna distrikt inom området. Älgjakten bedrives alltid som gemensamhetsjakt. Dessa former för jaktutövningen kunna sägas vara hävdvunna i Norrland, men jaktvårdsområdena ha skapat mera ordning och reda samt medfört en strängare kontroll på jaktutövarna.

När det gäller upplåtelse till utomstående personer (icke delägare) av jakträtt inom ett jaktvårdsområde, spelar tillgången på villebråd givetvis en stor roll. Är tillgången ringa, vilja markägarna självfallet i första hand säkerställa sina egna möjligheter till jaktutövning, om än i begränsad omfattning. Trots detta finner jaktvårdskonsulenten, att nedanstående uppgifter visa, att de icke markägande jägarna ej blivit missgynnade inom jaktvårdsområdena i länet. Siffrorna gälla jaktåret 1958/59 och omfatta 39 (av 87) områden eller så många, från vilka i april 1959 inkommit rapporter, med en sammanlagd areal av 171 112 hektar samt 2 066 delägare.

Antal utlämnade jakträttsbevis	För småvilt	För älg	Summa
Till markägare.....	274	436	710
» jakträttsarrendatorer..	151	255	406
» andra icke markägare	167	141	308
» jaktgäster.....	74	2	76
	666	**834**	**1 500**

Jaktvårdskonsulenten påpekar, dels att flera jakträttsbevis utdelats till icke markägare än till markägare, dels att, i fråga om småviltjakten, de icke markägande jägarna få anses särskilt gynnade, enär de uppgå till 392 mot 274 markägare, men att när det gäller älgjakten markägarna äro något flera eller 436 mot 398.

I *Jämtlands län* gäller beträffande försäljning av jakträttsbevis till icke markägare inom samtliga jaktvårdsområden ett och samma system i fråga om älgjakten, medan för utarrendering av jakt på småvilt tillämpas två skilda system. Innebörden av de olika systemen är följande.

Älgjakten. Varje markägare har rätt att personligen utarrendera sin jaktmark. Stadgarna föreskriva emellertid, att en icke markägare skall inneha arrenderätt till viss areal för att få lösa jakträttsbevis. Denna arrendenorm växlar i regel mellan 100 och 200 hektar. Vid nybildande av jaktvårdsområden avpassas alltid arrendenormen så, att jägare som tidigare deltagit i jakten å området, ej blir utesluten. Om alltså en jakträttsarrendator uppvisar sitt eller sina arrendekontrakt för jaktkortsförsäljaren och den arrenderade arealen uppgår till arrendenormen, får han liksom en vanlig markägare lösa sitt älgjaktbevis och detta för samma pris som den sistnämnde. Systemet belyses bäst av följande exempel: Arrendenormen inom ett jaktvårdsområde är 100 hektar. En markägare inom området har 250 hektar. Han jagar själv och konsumerar alltså 100 hektar. För återstående 150 hektar kan han sätta in 1½ man i jakten, dvs. i första hand *en* jaktarrendator samt hjälp till ytterligare en jägare med 50 hektar. Den sistnämnde skall då för att få lösa jakträttsbevis skaffa sig 50 hektar till av någon annan markägare inom området.

Småviltjakten. a) Inom områden, där småviltjakten utövas på gemensamma marker, tillämpas samma system som för älgjakten. Varje jakträttsinnehavare kan i regel ta med obegränsat antal jaktgäster. För var och en av dem löses ett gästbevis, gällande för dag eller säsong. b) Inom områden, där delägarna utöva småviltjakten en var å sin egen mark, har markägaren full frihet att utarrendera sin jakträtt precis som om området ej existerade. Varje inom området jagande skall dock erlägga viss — för alla lika stor — viltvårdsavgift till området samt äger rätt att på spårsnö fullfölja rovviltjakt inom hela jaktvårdsområdet.

Sammanfattningsvis anför jaktvårdskonsulenten, att jaktvårdsområdena alltså sälja jakträttsbevis i samma omfattning som markägarna vilja arrendera ut sin jakträtt och i samma omfattning som jakträttsinnehavarna vilja bjuda med sina jaktvänner. Utarrendering sker i betydande omfattning, men trots detta finnes inom de flesta områdena ett betydande antal »lediga platser» till följd av jägarbrist. De flesta av småviltjakten intresserade jägarna i städer och samhällen söka sig till jaktvårdsområdena, där småviltjakten utövas på gemensamma marker. Ej så sällan kontaktas jaktvårdskonsulenten också av jaktvårdsområden, som efterlysa småviltjägare. Områdesmarkerna stå ojagade och ledningen vill se litet inkomster (till skottpengar m. m.) i form av försålda småviltsbevis. Jakträttsarrenden inom jaktvårdsområden ställa sig vanligtvis betydligt billigare än arrenden av jakträtt med ensamrätt på andra marker.

I *Västerbottens län,* varest för år 1958 redovisats 182 fastställda jaktvårdsområden med ett delägarantal av 6 698 och en sammanlagd areal av 908 682 hektar, utlämnades under sagda år 3 771 jakträttsbevis till icke jordägande jägare, varjämte 474 personer hade jakträtt genom arrende. Motsvarande siffror för 1957 voro 3 379 och 398.

Det kan ha sitt intresse att återgiva vad kassören, en hemmansägare, i ett jaktvårdsområde antecknat under rubriken övriga upplysningar å den av jaktvårdsföreningen för här ifrågavarande ändamål utsända blanketten. Han skriver: Gäller endast icke markägare; utarrendering av mark för ej något gott med sig, därför att de arrendatorer, som ej bor inom området, vill blott ta så mycket som går men ej vara med om några jaktvårdsåtgärder.

I *Norrbottens län* hade jaktvårdsområdena tidigare stadgar, som i princip förbjödo en markägare att upplåta jakträtt till utanför området boende personer. Jaktstämman kunde dock och kan fortfarande besluta, att jakträttsbevis skola säljas till utomstående personer, dvs. icke medlemmar. Enligt de numera allmänt tillämpade stadgarna skola därvid delägarnas söner, släktingar och andra närstående personer ha företrädesrätt till erhållande av bevis. De marklösa jägare, som bo inom jaktvårdsområdena, få alltid lösa jakträttsbevis och deltaga i såväl älgjakt som småviltjakt.

Beträffande utarrenderingen av jakträtt gäller efter 1951 års lagändring, att markägarna tillåtas utarrendera sina marker oavsett jaktarrendatorns bostadsort och hur små marker det rör sig om, såvida markägaren eller dennes familjemedlemmar ej utöva jakt. Gäller kontraktet, som skall vara skriftligt, en eller flera personer, vilka icke äro delägare, kräves emellertid för att arrendatorn skall få lösa jakträttsbevis, att han arrenderat jakträtt på viss minimiareal. Vid bestämmande av denna areal brukar man rekommendera delägarnas medelareal. I kustbygden, där ägosplittringen är stor i jämförelse med i inlandet, brukar siffran för ifrågavarande areal sättas högre än medelarealen men lägre än medelarealen i inlandet. Enligt jaktvårdskonsulenten ha arrendebestämmelserna fungerat bra i praktiken bland annat därigenom, att hemmasöner m. fl. marklösa jägare, vilka flyttat från landsbygden till städer eller andra tätorter, fått möjlighet att jaga i hembyn.

Begärda uppgifter från 94 (av 97) jaktvårdsområden rörande antalet markägare, icke markägande jägare samt jakträttsarrendatorer visa följande.

Totala antalet markägare	5 516
Icke markägande medlemmar	2 541
Jakträttsarrendatorer	108

C. Övrig kritik mot jaktvårdsområdena

Utöver den speciella anledning till på sina håll yppad kritik mot jaktvårdsområdena, vars verklighetsunderlag belysts i de nu sist refererade utförliga svaren på utredningsmannens enquête, erinrades i densamma om att jämväl i övrigt förekomme kritik mot områdena och deras sätt att handha sina befogenheter. Utredningsmannen anförde härvid, att han bortsåge från sådan kritik, som uppenbarligen vilade på förvanskning av sakförhållandena, men att han i övrigt vore intresserad av att veta, om det vore något eller några speciella förhållanden, som gjorde kritik sakligt motiverad.

En del av nämnda förhållanden ha otvivelaktigt framskymtat i svaren på de ovan behandlade spörsmålen. Av de direkta svaren på förevarande fråga framgår emellertid följande.

Såsom kunde förutses framhålles i yttrandet av jaktvårdskonsulenten i *Stockholms och Uppsala län,* att inom distriktet, som karaktäriseras av alltför många marklösa jägare i överbefolkade tätorter, kunna sägas råda speciella problem. Det framgår av svaret på den sist behandlade frågan, att det ofta är svårt för en utsocknes att få jakträtt inom ett jaktvårdsområde. Jaktvårdsområdesbildning medför gärna en bättre sammanhållning och större intresse för jaktutövningen bland bygdens jägare. Detta medför i sin tur lätt att utsocknes jägare och jaktarrendatorer frysas ut. Därför är det förståeligt, att tätorternas jägare söka motarbeta bildandet av jaktvårdsområden.

Inom vissa jaktvårdsområden fattas vid jaktstämman beslut i fråga om jaktutövningen, vilka — ibland med all rätt — kunna kritiseras av jägare såväl inom som utom området. Många jägare äro överhuvudtaget rädda att ge sig in i ett jaktvårdsområde av den anledningen, att de ha sig bekant att jaktstämman kan stifta egna lagar.

Sistnämnda förhållande beröres även i ett par andra yttranden. Sålunda säger jaktvårdskonsulenten i *Skaraborgs län,* att i denna bygd framförd kritik mot jaktvårdsområdena i allmänhet grundar sig på det faktum, att områdesbildandet ger en viss kategori markägare och jägare rätt att inom och utom jaktlagens (bör nog läsas: jaktlagstiftningens) råmärken stifta egna lagar och bestämmelser, något som i och för sig är nödvändigt men tyvärr inte alltid omgivet av den opartiskhet, som man ville efterlysa. Det säger sig självt, att ett sådant system kräver fullgod ledning och ett stort mått av sans och måttfullhet för att inte missbrukas. Härvidlag har det dessvärre brustit i många fall, varigenom majoritetens beslut format sig till en vidräkning med någon eller några i minoritetsställning. En originell synpunkt på problemet anlägger jaktvårdskonsulenten i *Älvsborgs län,* vilken säger, att det nog är en allmän åsikt, att jaktvårdsområdets princip är bra. På senare år har folk emellertid blivit mindre intresserade av föreningsverksamhet, blivit »föreningströtta». Jägarna i allmänhet ha jakten som en hobby — för att komma ifrån vardagen — och vilja då inte vara bundna av förordningar, inskränkningar i jaktutövningen och andra restriktioner. Jaktvårdskonsulenten i *Örebro och Västmanlands län* framhåller, att ledningen av ett jaktvårdsområde, där ofta känsliga frågor måste lösas, kan bli rätt krävande. Ibland

förekommer benägenhet för alltför snäva bestämmelser, vilka väcka irritation och som bli besvärliga att övervaka. I allmänhet finner dock ett jaktvårdsområde rätt snart sin för trakten lämpliga verksamhetsform, och det kan med all rätt hävdas, att ett jaktvårdsområde är av största värde för traktens jaktvård.

Jaktvårdskonsulenten i *Värmlands län* betonar den personliga insatsens stora betydelse och anför. Tyvärr är det inom jaktvårdsområdena som inom flertalet ideella organisationer så, att god sämja och lyckosamt arbetsresultat i oerhört stor grad äro beroende av det arbete, som ett fåtal eldsjälar kan åstadkomma. Det märks ofta en klar försämring redan några månader efter det att en toppkraft har lämnat ett jaktvårdsområde. De jaktvårdsområden, som sakna villiga och dugliga styrelseledamöter och andra föregångsmän, kunna tyvärr bli motsatsen till viltvårdsorganisationer. I dylika fall, dessbättre icke många, få de frivilliga befattningshavarna och de fast anställda jaktvårdstjänstemännen lägga ner proportionsvis orimligt mycket arbete för att få verksamheten att löpa i rätta banor. — Det finns också vissa möjligheter för klickvälde inom jaktvårdsområdena och innan detta på övertalningens och upplysningens väg har kunnat stävjas, kan jaktvårdsområdestanken ha blivit ganska så skamfilad i berörda trakter. Som slutomdöme finner jaktvårdskonsulenten, att kritiken är oberättigad, när den riktar sig mot själva idén med jaktvårdsområde, men kan vara berättigad, när den avser vissa personers sätt att missköta ett jaktvårdsområdes angelägenheter.

Liknande synpunkter framföras jämväl av andra konsulenter. Sålunda påpekar jaktvårdskonsulenten i *Kopparbergs län*, att ett jaktvårdsområde ju icke i och för sig innebär någon garanti för bättre jaktvård. Hur det kommer att fungera beror helt på dess styrelse. Alltså ytterst på den styrelse delägarna själva valt. Den kritik som ibland hörts och som gått ut på, att det inte blivit så mycket bättre se'n det blev jaktvårdsområde, kan därför vara befogad. För övrigt är det inte så lätt för en aldrig så bra styrelse att med ens inleda en ny aera. Det är så många gamla fördomar, som den har att kämpa emot. Han har emellertid det intrycket att i och med att de gamla, som tala om hur »bra det var förr», falla bort, och ledningen för jaktvårdsområdena föryngras, områdenas verksamhet undan för undan länkas in på bättre och effektivare banor.

I *Södermanlands* och *Östergötlands län* samt i *Skåne* har ibland missnöje försports över tvånget att lösa jakträttsbevis även i de fall, då vederbörande jagar allenast å ägd mark. Ingen klagar däremot över avgiften till jaktvårdsfonden. I Östergötland kommer i övrigt kritik dels från den store markägaren, som kan ha svårt att underordna sig majoritetens beslut på en jaktstämma, dels från den lille markägaren, som tidigare snyltat på grannmarkernas viltstammar och nu ser denna möjlighet vara i fortsättningen kringskuren och inskränkt. I Skåne åter har bestämmelsen i de tidigare gällande normalstadgarna om rösträttens gradering efter ägoinnehavet av oppositionen ansetts göra de större markägarna så gott som allenahärskande. Numera har man, i varje fall vid nybildning av jaktvårdsområde, som regel övergått till bestämmelsen en man, en röst.

I övrigt får man i Skåne, framför allt från dem, som ligga i ytterkanterna av ett område, höra, att skall ett jaktvårdsområde ha någon funktion att fylla bör det gränsa till ett annat jaktvårdsområde. Detta, säger länsjaktvårdaren i Eslöv, är en sak som man naturligtvis i viss mån kan hålla med om. Man kan ju förstå dem, t. ex. i ett sådant fall, då jaktstämman beslutat, att harjakt endast får bedrivas under tiden 1 november—15 december, medan grannen på andra sidan rågången skjuter enligt JS, dvs. under tiden 1 oktober—31 december.

Ett jaktvårdsområde, säger jaktvårdskonsulenten i *Jönköpings län,* utsättes alltid för kritik från utomstående. I vissa fall, t. ex. då styrelsen missbrukat sina befogenheter, kan kritiken vara befogad. Men i flertalet fall är kritiken ogrundad och helt beroende på avundsjuka mot t. ex. jaktvårdsområdenas licensjakt på älg och rådjur. Även länsjaktvårdaren i *Kronobergs län* har funnit, att den kritik, som riktas mot jaktvårdsområdena, i de flesta fall är helt obefogad. Orsak till kritiken torde i första hand vara, att personer, vilka tidigare skjutit fullständigt rent på både egna och angränsande marker, genom områdets tillkomst fått en begränsad avskjutning och således fått inskränka sin jaktutövning till ett minimum. Vidare torde de personer, som kritisera jaktvårdsområdena, i de flesta fall ha för liten kännedom om hur ett jaktvårdsområde arbetar och vilka bestämmelser, som äro gällande för jaktvårdsarbetet och jakten inom ett sådant område.

Vad så beträffar norrlandslänen, inom vilka — jämte Värmlands län — jaktvårdsområdesidén kan sägas vara särskilt stabilt förankrad, grundar sig i Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens län kritiken på olika företeelser i samband med älgjakten.

Sålunda heter det i svaret från *Gävleborgs län,* att allt efter det älgen ökat inställningen blivit kärvare, då det gäller att intaga nya älgjägare i jaktvårdsområden. Denna åtstramning medför, att det på många trakter med visst fog kan sägas, att det är svårt att få lösa jakträttsbevis i ett jaktvårdsområde. För *Jämtlands län* del säger jaktvårdskonsulenten, att den vanligaste orsaken till missnöje med jaktvårdsområdena har varit markägarnas restriktiva inställning till småviltjakten till förmån för älgjakten. Småviltjägarna ha i regel ej fått börja jakten på småvilt förrän älgjakten avslutats. Förhållandena ha dock under senare år så radikalt förändrats, bland annat genom ändring av normalstadgarna, att småviltjägarna inom jaktvårdsområdena äro mindre kringskurna i detta hänseende än jägare på andra marker. Två eller tre dagars totalfredning av markerna före älgjaktsperioderna är numera det vanliga. — De många jaktstämmobesluten om obligatoriska skjutövningar före älgjakten äro nog också en nagel i ögat på de darrhänta och skumögda bössbärarna. I *Västerbottens län* säges någon nämnvärd kritik mot jaktvårdsområdena ej ha förekommit förrän hösten 1958, då en förening, som kallar sig »Landsbygdens jägare» och är en mot Jämtlands läns jaktvårdsförening fronderande sammanslutning, i en Umeå-tidning igångsatte en organiserad kampanj mot licensjakten på älg. Föreningen hade lyckats värva några medlemmar i en västerbottnisk fjällsocken, varifrån insändarna i tidningen synas emanera. Föreningen propagerar för licensjaktens avskaffande och vill förlänga allmänna jakttiden. Härvid är det jaktvårdsområdena, som få bära hundhuvudet, eftersom de flesta av dessa jaga på licens. Föreningen synes icke vinna någon terräng i länet och insändarfloden har nu ebbat ut. Omdömesgilla jägare, såväl de som jaga på allmän tid som de, vilka jaga på licens, ha tagit avstånd från kampanjen, som bottnar i avundsjuka och även ansetts vara politiskt influerad.

Jaktvårdskonsulenten i Umeå säger till sist, att någon kritik mot jaktvårdsområdena i annat sammanhang än med licensjakten icke förekommit. Tvärtom söker man i allt större utsträckning få till stånd jaktvårdsområden. Härvid är det icke alltid den ökade villebrådstillgången — vilken beträffande vissa villebrådsarter tyvärr ej i alla avseenden blivit den man tänkt sig — utan fastmer de ordnade jaktförhållandena och tjuvjaktens eliminerande, som lockat till fortsatt jaktvårdsområdesbildning.

För *Västernorrlands län* anföres, att eventuell kritik mot jaktvårdsområdena

oftast går ut på antingen att dessa skapa ett större antal jägare än normalt eller att de hindra utomstående att få tillgång till jaktmarker. I verkligheten är det nog så, att den stora tillgången på älg är upphovet till det ökade antalet jägare, oavsett om dessa disponera ett jaktvårdsområde eller andra marker. Mot påståendet, att områdena skulle hindra utomstående att få jaktmarker, finner jaktvårdskonsulenten, att den förebragta (under B redovisade) utredningen talar sitt tydliga språk.

Jaktvårdskonsulenten i *Norrbottens län* utgår i sitt svar från de under B redovisade, numera föreliggande möjligheterna för de marklösa jägarna, som bo utanför jaktvårdsområde, att arrendera upp ett mindre i jaktvårdsområde ingående markområde och dymedelst få jaktutövningsrätt på hela jaktvårdsområdet eller visst distrikt av detta. Trots att härigenom deras möjligheter att utöva jakt även på större områden förbättrats, finnes det emellertid många marklösa tätortsjägare, vilka anse bildandet av jaktvårdsområden mindre önskvärt. Ofta rör det sig om jägare, som lyckats tillskansa sig jakträtten på stora områden privata marker och icke finna det tilltalande att jaga på jaktvårdsområden eller andra lokala jaktvårdsorganisationer tillsammans med ett flertal andra jägare. Den som vill utöva jakt inom länet har dock ganska stora möjligheter att skaffa sig jakträtt även inom byamarker, som ej ingå i jaktvårdsområde.

Genom de nyss berörda förbättrade möjligheterna till jakt, som bildandet av jaktvårdsområden medför för de icke markägande jägarna, borde, säger jaktvårdskonsulenten vidare, jaktvårdsområdena skapa fler jägare. Möjligen kan en eller annan jägare tillkomma eller kvarstå genom områdesbildningen, men någon större förändring torde det i realiteten ej vara fråga om. Mot bakgrunden av de klena viltstammar, vilka ofta utmärka de byamarker som icke ingå i jaktvårdsområden, kan ett genom områdesbildning eventuellt ökat jägarantal rimligen icke medföra någon nackdel för viltvården.

Avslutningsvis framhåller jaktvårdskonsulenten, att en del personer ställa för stora fordringar på jaktvårdsområdena. Några områden ha fungerat mindre bra, men honom veterligt har det ingenstädes bedrivits så dålig jaktvård inom ett område, att förhållandena blivit sämre eller varit lika dåliga som under tiden före områdets tillkomst. Självklart är ju också, att medlemmarna inom ett jaktvårdsområde icke i och med områdesbildningen bli helt omvända i fråga om intresse för och insikter i jaktvård. Det brukar härutinnan bli bättre och bättre för varje år som går. Länsföreningens kontakt med området och dess styrelse är av mycket stor betydelse för områdets funktion. Utmärkta resultat i form av förbättrade viltstammar ha erhållits inom flertalet områden. Härtill kommer, att i länet områdena fyllt en mycket stor uppgift bland annat därigenom, att olaga och olovlig jakt alltid minskat, där ett område kommit till stånd. Detta gäller i särskilt hög grad de områden, vari betydande kronomarker ingå. På sådana marker ha tidigare olaga och olovlig jakt ofta florerat. Sedan de inlemmats i ett jaktvårdsområde, ha dettas medlemmar blivit måna nog att bevaka markerna och inte tillåta obehörig jakt av vare sig medlemmar eller utomstående.

Bilaga 3: 1

Antalet intill den 1 juli 1961 fastställda jaktvårdsområden

Län eller länsdel	Bildade frivilligt	Bildade genom förrättning	Summa
A+B	15	10	25
C	3	2	5
D	12	16	28
E	16	6	22
F	6	9	15
G	23	64	87
Hn	15	7	22
Hs	5	22	27
I	10	—	10
K	14	10	24
L+M	2	25	27
N	37	48	85
O	8	5	13
Ps	6	20	26
Pn	9	10	19
R	10	14	24
S	61	55	116
T	8	15	23
U	37	7	44
W	14	40	54
X	31	75	106
Y	43	47	90
Z	54	81	135
AC	212	29	241
BD	86	34	120
Summa	737	651	1 388

Bilaga 3: 2

Antal jaktvårdsområden, som jaktårsvis fastställts under tiden 1 juli 1950—30 juni 1961

(Tabellen utgör fortsättning på den i SOU 1950: 40 såsom bilaga 1 intagna tabellen)

Län eller länsdel	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	Summa
A+B	—	2	4	—	—	—	—	1	—	—	—	7
C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
D	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	7
E	1	—	1	2	1	—	—	—	1	—	—	6
F	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	4
G	—	8	5	1	4	4	21	7	8	6	2	66
Hn	3	1	3	2	—	—	—	1	3	1	—	14
Hs	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	4
I	—	1	—	—	1	1	—	2	1	—	1	7
K	1	—	2	1	—	—	—	1	1	1	—	7
L+M	1	2	—	1	—	—	3	1	—	—	1	9
N	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2
O	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Ps	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	3
Pn	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	4
R	—	3	—	1	—	1	1	1	—	1	1	9
S	9	8	4	9	11	5	4	8	4	5	6	73
T	3	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	7
U	—	2	—	—	—	3	—	—	—	1	—	6
W	4	3	1	1	—	1	3	2	2	1	4	22
X	9	6	4	4	2	4	7	5	5	6	7	59
Y	6	7	1	5	1	4	2	2	1	1	1	31
Z	6	14	7	4	6	7	3	6	2	3	2	60
AC	10	11	8	25	12	3	17	13	17	8	6	130
BD	—	—	6	6	10	17	7	23	9	7	7	92
Summa	60	70	47	65	48	51	70	76	56	44	44	631

Befintliga jaktvårdsområden den 30 juni 1961

(Enligt rapporter från länsjaktvårdsföreningarna)

Länsjaktvårds-förening	Antal	Areal hektar	Antal fastighets-ägare	Antal ut-gångna totalt	Härav för-nyade	Antal under tiden 1960—1/7 1961 nybildade	
						fri-villigt	gm för-rättning
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Stockholms stads och läns	21	91 136	1 655	13	9	—	—
2. Uppsala	1	2 246	48	5	1	—	—
3. Södermanlands	17	67 312	1 586	24	15	—	2
4. Östergötlands	18	49 110	777	16	12	—	—
5. Jönköpings	9	31 699	458	11	5	—	2
6. Kronobergs	81	199 827	3 974	20	15	1	1
7. Norra Kalmar	20	37 361	447	5	3	—	—
8. Södra Kalmar	20	75 268	1 566	23	16	1	—
9. Gotlands	9	19 433	712	3	2	1	—
10. Blekinge	22	48 544	1 387	5	4	—	—
11. Skåne	25	65 508	3 560	4	2	—	1
12. Hallands	83	245 501	7 848	13	13	—	—
13. Göteborgs o. Bohus	11	24 995	604	7	5	—	—
14. Södra Älvsborgs	23	55 566	1 431	27	22	—	—
15. Älvsborgs norra	16	35 789	962	12	9	1	—
16. Skaraborgs	20	63 614	2 376	12	8	—	1
17. Värmlands	111	408 633	8 568	35	30	2	4
18. Örebro	20	38 623	860	14	11	—	—
19. Västmanlands	42	278 242	4 513	43	41	—	—
20. Dalarna	51	265 668	6 390	30	27	—	4
21. Gävleborgs	103	653 598	10 634	26	23	2	5
22. Västernorrlands	77	344 968	4 086	61	48	—	1
23. Jämtlands	115	744 742	5 719	80	60	—	2
24. Västerbottens	209	1 002 707	7 666	130	98	4	2
25. Norrbottens	115	765 186	6 574	19	14	4	3
Summa	1 239	5 615 276	84 401	638	493	16	28

4 kap. Ifrågasatta ändringar i lagstiftningen

A. Framställningar av Svenska jägareförbundet

Jaktutredningen övergår så till behandlingen av de i missivskrivelsen omförmälda, till utredningen remitterade ärendena.

Remissen *den 13 oktober 1956* avser en framställning den 29 maj samma år av Svenska jägareförbundet. Av Kungl. Maj:t infordrat utlåtande har den 17 september 1956 avgivits av domänstyrelsen, som för sin del ansluter sig till av jägareförbundet avgivna förslag. Dessa innefatta hemställan om viss modifiering av bestämmelserna i 10 § 2 mom. och 11 § 3 mom. JL i vad dessa avser de fall då förrättning skall hållas av en av länsstyrelsen förordnad förrättningsman.

Det spörsmål, som behandlas i det genom remissen den 11 februari 1957 till jaktutredningen överlämnade ärendet, rör samma ämne som i det nyssnämnda ärendet men syftar något längre. Förslagsställare är jaktvårdskonsulenten i Västerbottens län Carl Emsing, vilken hemställer att bestämmelserna i 10 § 5 mom. JL om proceduren vid förlängning av tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd skola göras tillämpliga i fråga om beslut jämväl i annan fråga, varom enligt 10 § 1 mom. andra stycket JL beslut om bildande av jaktvårdsområde skall innehålla bestämmelser. Framställningen har av jägareförbundet överlämnats till domänstyrelsen med anhållan, att ämbetsverket ville hos Kungl. Maj:t begära den föreslagna lagändringen. Domänstyrelsen har å sin sida i skrivelse den 7 januari 1957 under uttalande, att styrelsen ansluter sig till och understryker betydelsen av sagda ändring, föreslagit ärendets överlämnande till jaktutredningen.

I framställningen den 29 maj 1956 framlägger Svenska jägareförbundet, efter att ha lämnat en uttömmande redogörelse för gällande lagstiftning i fråga om jaktvårdsområden, i tre punkter ändringsförslag. Inledningsvis yttrar förbundet,

att av nyssnämnda redogörelse framgår, att, om väckt förslag att bilda jaktvårdsområde icke omfattas av samtliga berörda fastighetsägare, proceduren är både besvärlig, tidsödande och kostsam. Proceduren måste dessutom tillämpas även då alla fastighetsägarna äro ense om att bilda jaktvårdsområde men olika meningar föreligga i frågor, som enligt 10 § 1 mom. andra stycket JL skola lösas i samband med områdets bildande. Förhållandet är detsamma för det fall att, sedan ett område fastställts, önskemål framkomma om ändring av områdets omfattning eller av de huvudsakliga grunderna för jaktutövningen eller av andra bestämmelser, som gälla de ämnen sistnämnda lagrum avser. I samband med ett förlängningsbeslut synes visserligen i ett jaktvårdsområdes stadgar kunna vidtagas sådana ändringar, som avse föreningsrättsliga bestämmelser, mindre vä-

sentliga regler för jaktutövningen och jaktvården samt anpassning av stadgarna till överensstämmelse med gällande författningar. Justering av områdets gränser eller uteslutning av fastigheter eller ändring av de huvudsakliga grunderna för jaktutövningen och jaktvården få däremot icke förekomma i samband med förlängningsbeslut såvida ej den vanliga proceduren för bildande av jaktvårdsområde iakttages.

Jägareförbundet understryker härefter, att några principiella invändningar icke synas kunna resas mot denna lagens ståndpunkt så länge man fasthåller vid att jaktvårdsområden i allmänhet skola bygga på frivilliga överenskommelser samt att tvångsanslutning bör få förekomma endast i undantagsfall. Bildandet av jaktvårdsområde, säger förbundet, innebär otvivelaktigt ett intrång i ägarens fria dispositionsrätt över fastigheten, och detta intrång bör begränsas till det minimum, som är nödvändigt för att tillgodose väsentliga jaktvårdskrav.

Jägareförbundet framhåller vidare, att det emellertid visat sig att de nuvarande bestämmelserna i vissa avseenden haft konsekvenser, som även med nyss angivna principiella ståndpunkt framstå som mindre lyckliga. Förbundet framlägger härutinnan med utförlig, på föreliggande erfarenheter grundad motivering förslag i följande punkter.

1. Förbundet erinrar om att under åren från 1938 jaktvårdsområden bildats i rask takt och att denna organisationsform visat sig väl fylla sin uppgift och vunnit allt större förståelse och uppskattning. Förbundet hänvisar i detta hänseende till de här förut återgivna uttalandena i 1950 års betänkande samt anför härefter bland annat följande.

Motståndet mot bildande av jaktvårdsområden har minskat men i synnerhet i trakter, där ägosplittringen är stor och följaktligen ett planerat jaktvårdsområde måste omfatta ett mycket stort antal fastigheter, har det visat sig svårt att åstadkomma fullständig enighet mellan fastighetsägarna. Ofta beror detta på att någon eller några fastighetsägare sakna allt intresse för jakt och jaktvård samt därför ställa sig likgiltiga till det väckta förslaget. Likgiltigheten tar sig då ofta uttryck i en vägran att aktivt medverka vid bildandet av ett jaktvårdsområde. I andra fall kan vederbörandes inställning vara övervägande positiv, men han har motvilja mot att engagera sig i ett företag, vars följder han icke tror sig kunna överblicka. Vidare är det icke ovanligt att, när en fastighet äges av flera — det kan stundom gälla ett mycket stort antal delägare, bosatta på skilda håll i eller utom riket — alla utom en enda biträda förslaget. Genom denne delägares negativa inställning uteslutes emellertid möjligheten att bilda jaktvårdsområde genom frivillig överenskommelse. Motståndet behöver för övrigt ej heller i detta fall vara aktivt; vederbörande kanske blott underlåter att besvara erhållna förfrågningar. Enligt uppgifter från förbundets jaktvårdskonsulenter gäller det i nu angivna fall synnerligen ofta fastigheter med mycket liten areal och av sådant slag att deras betydelse ur jaktlig synpunkt är ringa, ehuru de icke kunna sägas sakna sådan betydelse. Den ofrånkomliga konsekvensen av den passivitet eller negativa inställning, som dessa enstaka fastighetsägare visa, blir emellertid att i samtliga sådana fall, hur obetydliga arealer det än gäller, förrättningsman måste förordnas och förrättning på stället hållas. Därigenom för-

dröjes såväl ifrågavarande ärendens handläggning som organisationsarbetet i övrigt. Jaktvårdsfonden åsamkas därjämte betydande kostnader.

I betraktande av vad sålunda anförts och påvisats anför jägareförbundet som sin åsikt, att i sådana fall, då motståndet mot bildande av ett jaktvårdsområde är ytterligt ringa, en förrättning på platsen ofta är ändamålslös och endast medför onödig tidsförlust och fördyring av förfarandet. Enligt förbundets mening bör i dylika ärenden länsstyrelsen utan svårighet kunna pröva desamma på handlingarna. De personer, som skola räknas som motståndare till väckt förslag, böra kunna beredas tillfälle att skriftligen framföra sina synpunkter till länsstyrelsen.

Förbundet föreslår därför sådan ändring av 10 § 2 mom. JL, att förordnande av förrättningsman och förrättning på stället skall kunna underlåtas, därest väckt förslag om bildande av jaktvårdsområde stödes av minst 5/6-delar av antalet fastighetsägare, vilka tillika äga minst 5/6-delar av den mark, som skall ingå i jaktvårdsområdet, samt länsstyrelsen finner, att medverkan av förrättningsman och förrättning på stället uppenbarligen icke är nödvändig.

Förbundet anför vidare, att för att den erforderliga majoriteten skall kunna konstateras beslut om det väckta förslaget synes böra fattas vid ett sammanträde mellan fastighetsägarna. Deras inställning kan ju ha förändrats, sedan de tecknat sina namn på den anslutningshandling, som brukar cirkulera för utrönande av intresset för det tilltänkta jaktvårdsområdet. Vid sammanträdet bör det emellertid räcka med att fastighetsägarna låta sig företräda genom befullmäktigade ombud.

Jägareförbundet anför till sist i denna del, att förbundet icke vill i förevarande sammanhang taga upp frågan om majoritetsreglerna vid bildande av jaktvårdsområde. Vad förbundet nu föreslagit kan icke anses strida mot de synpunkter, som i nämnda fråga jaktutredningen framhållit i 1950 års betänkande.

2. Jägareförbundet behandlar i denna punkt konsekvenserna i sådana landsdelar, där nybildningen av fastigheter är livlig, av gällande bestämmelser att en förändring av ett jaktvårdsområdes omfattning ej kan ske i annan ordning än den som gäller för bildande av jaktvårdsområde. Förbundet anför bland annat.

Det har förekommit fall, där hundratals tomter avstyckats för villabebyggelse från fastigheter tillhörande ett jaktvårdsområde, inom vilket varje delägare har rätt att jaga å all mark som tillhör detta. Olämpligheten av att ett sådant villaområde ingår i ett jaktvårdsområde är uppenbar. Markerna kunna komma att översvämmas av jägare och avskjutningen urarta till rovjakt. Endast i begränsad utsträckning kan en sådan utveckling hindras genom att i jakträttsbevisen ransonera avskjutningen. Risken är också stor att många av de nytillkomna jägarna, vilkas marker sakna jaktlig betydelse eller i vart fall äro för små för att tillåta jaktvård, icke ha något som helst intresse för att bevara och förkovra viltbestån-

det inom området. Endast i undantagsfall går det att åstadkomma 100-procentig enighet om att ett villaområde av nyss nämnt slag skall uteslutas ur jaktvårdsområdet. Enda utvägen att råda bot på missförhållandena blir då att begära förordnande av förrättningsman.

Förbundet konstaterar härefter, att i en del fall ett dylikt förordnande säkerligen kan vara ofrånkomligt för att åstadkomma i saken erforderlig utredning. I allmänhet är dock läget så uppenbart, att länsstyrelsen bör kunna ta ställning på grundval av inkomna handlingar, kompletterade genom skriftväxling mellan parterna. Det synes förbundet, att bestämmelsen i 11 § 3 mom. JL skall kunna modifieras så, att det lägges i länsstyrelsens hand att avgöra, när förrättningsman bör förordnas. Det bör därvid av lagtexten framgå, att förrättningsman skall förordnas endast då länsstyrelsen finner detta oundgängligen nödvändigt. Markeras icke att förrättningsproceduren bör tillgripas allenast i undantagsfall, är det nämligen sannolikt att den liksom hittills blir regel. Ehuru det i och för sig är önskvärt att ej behöva tynga länsstyrelsernas arbetsbörda, bör denna omständighet dock icke givas sådan betydelse, att den föranleder bibehållande av ett förfarande, som ej är erforderligt ur rättssäkerhetssynpunkt och som medför onödig omgång och avsevärda kostnader.

3. Jägareförbundet framhåller, att vad som under punkt 2 sagts beträffande ändring av ett jaktvårdsområdes omfattning även äger tillämplighet, då fråga är om ändring av sådana bestämmelser, vilka enligt 10 § 1 mom. andra stycket JL skola antagas i beslut om bildande av jaktvårdsområde. Härvidlag kan man efter1951 års lagändring bortse från frågan om förlängning av tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd i samband med den ursprungliga periodens utlöpande. Annan fråga om ändring av beståndstiden för jaktvårdsområde har, förbundet veterligen, aldrig upptagits jämlikt 11 § 3 mom. JL. De frågor, som blivit aktuella, ha däremot gällt ändringar beträffande grunderna för jaktutövningen och jaktvården. Förbundet anför härom i huvudsak följande.

Därest föreslagna ändringar kunna anses icke beröra de *huvudsakliga* grunderna i dessa avseenden, behöver förfarandet för bildande av jaktvårdsområde icke tillämpas, utan det räcker med stadgeändring i föreskriven ordning. Ofta kan det emellertid vara tveksamt, vilka grunder som äro huvudsakliga och vilka som äro av mindre betydelse. Även när det ostridigt gäller de huvudsakliga grunderna för jaktutövningen — exempelvis bestämmelser att jakten skall bedrivas gemensamt över hela området eller att så ej skall ske, att för jakt skall fordras jakträttsbevis eller att älgjakt skall bedrivas endast efter licens — kunna emellertid förhållandena ha ändrats under den tid jaktvårdsområdet ägt bestånd och sålunda ha uppkommit berättigade önskemål om anpassning av gällande regler till det nya läget. Enligt förbundets mening finnes det ej något rimligt skäl att i dessa fall kräva förordnande av förrättningsman och förrättning på stället, därest icke 100-procentig enighet kan åstadkommas. De problem det gäller att lösa äro i regel ej invecklade. Skälen för och emot föreslagna ändringar kunna lätt framföras skriftligen; någon skicklighet att föra pennan erfordras icke. Där-

till kommer att i regel, ehuru ingalunda alltid, motståndet mot en reform kommer från personer, vilkas inställning är betingad av att de funnit övervakningen av jaktutövningen besvärande eller av någon anledning råkat i personlig motsättning mot andra delägare. I sådana fall bör ävenledes länsstyrelsen regelmässigt kunna avgöra ärendena på grundval av inkomna handlingar och under hand införskaffad utredning. Förordnande av förrättningsman bör följaktligen ske endast då detta är oundgängligen nödvändigt för att få ärendet tillfyllestgörande utrett.

I synnerhet när tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd skall förlängas uppkomma frågor om justeringar beträffande grunderna för jaktutövningen. Sålunda har i ett flertal fall domänstyrelsen därvid rest krav på ändringar i jaktvårdsområdets stadgar. Dessa ändringar ha oftast varit väl motiverade ur jaktvårdssynpunkt. Genom att de, åtminstone med en sträng tolkning, måst hänföras till de huvudsakliga grunderna för jaktutövningen, ha de emellertid icke kunnat genomföras annat än genom enhälligt beslut. Det förefinnes en icke obetydlig risk att hela arbetet med nybildning av jaktvårdsområden blir stoppat genom att de i denna verksamhet arbetande krafterna bli bundna i ett tidsödande arbete att bevara redan bildade områden.

Sammanfattningsvis anför jägareförbundet, att det av nu anförda skäl är synnerligen angeläget att ett smidigare förfarande snarast möjligt blir tillåtet. Från konsulenthåll har framförts den tanken att frågor rörande ändring av grunderna för jaktutövningen och jaktvården, som äro aktuella i samband med förlängning av tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd, skola kunna upptagas och beslut i samtliga hänseenden fattas i den ordning 10 § 5 mom. JL medgiver i fråga om sådan förlängning. Förbundet finner givet att det ur praktisk synpunkt skulle innebära stora fördelar, om man tillåter den jaktstämma, som beslutar om förlängning av beståndstiden, att fatta beslut jämväl i de övriga hänseenden, som beröras i 10 § 1 mom. andra stycket JL. Fråga är, om en sådan förenkling av förfarandet verkligen skall anses innebära en ur rättssäkerhetssynpunkt alltför radikal lösning. Även det i 10 § 5 mom. JL föreskrivna tillvägagångssättet ger möjlighet för en minoritet att förhindra ett icke önskat beslut. Därest man tillåter, att de huvudsakliga grunderna för jaktutövning och jaktvård få ändras genom beslut å jaktstämma i samband med förlängning av beståndstiden, kan det vidare ifrågasättas, om icke jaktstämman bör kunna i samma ordning fatta dylikt beslut även under löpande beståndstid.

Såsom jaktutredningen förut anmärkt, utgöres det av remissen *den 11 februari 1957* omfattade ärendet av en framställning i samma ämne som det under punkt 3 ovan behandlade. Förslagsställaren, jaktvårdskonsulenten Carl Emsing hade i skrivelse den 10 november 1956 till Svenska jägareförbundet anfört bland annat följande.

Alltsedan 1938, då de första jaktvårdsområdena fastställdes, ha uppkommit behov av ändring i de antagna stadgarna. Särskilt gör detta behov sig gällande, då fastighetsägarna före utgången av den tid, för vilken jaktvårdsområdet bildats, besluta att området skall under ytterligare tid fort-

bestå. Ändringarna torde i de flesta fall vara av sådan art, att de innebära ändring av grunderna i fråga om huru å området jakten skall utövas och viltvården handhavas. För att få till stånd beslut om sådan stadgeändring skola alltså bestämmelserna om bildande av jaktvårdsområde tillämpas. Emsing anför följande exempel.

Fastighetsägarna i ett år 1938 bildat jaktvårdsområde i Västerbottens län beslöto i mars 1956, att området skulle fortbestå under ytterligare tio år från den 1 maj 1956. Länsstyrelsen fastställde beslutet. Samtliga fastighetsägare kunde emellertid ej enas om antagande av nya stadgar. Av områdets 205 delägare voro ett fåtal motståndare härtill. Länsstyrelsen hade numera på ansökning av vederbörande förordnat förrättningsman. Förrättningen kommer att bli en synnerligen tidsödande procedur, inte bara för förrättningsmannen utan även för länsjaktvårdsföreningen. I praktiken synes det nämligen bli omöjligt att vid stämma samla 164 av områdets delägare, vilket antal är erforderligt för beslutets fattande. Fullmakter måste därför införskaffas från 4/5-delar av de fastighetsägare, som ansluta sig till en stadgeändring. Kostnaderna härför bli betydande och förfarandet analogt med nybildande av ett jaktvårdsområde medelst förrättning.

Emsing föreslår i anslutning härtill, att bestämmelserna i 10 § 5 mom. JL, vilka medgiva en förenklad procedur för förlängning av tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd, måtte göras tillämpliga å beslut i fråga, beträffande vilken enligt 10 § 1 mom. andra stycket JL bestämmelser skola meddelas i beslut om områdets bildande. Han framhåller som avslutning, att detta spörsmål berör alla fastställda jaktvårdsområden och har mycket stor betydelse för jaktvårdsområdenas bestånd och förlängning. En del stadgar innehålla för närvarande direkt lagstridiga bestämmelser och behovet av ett enklare förfarande vid justering och modernisering av dessa blir allt mera aktuellt genom fortlöpande lagändringar och vunna praktiska erfarenheter.

I den skrivelse, varmed, som tidigare nämnts, Svenska jägareförbundet överlämnade Emsings förslag till domänstyrelsen, anförde förbundet, att den närmaste anledningen till Emsings hemställan synes vara, att domänverket för fortsatt anslutning av kronomark till jaktvårdsområden ställer vissa villkor, som åtminstone delvis beröra grunderna för jaktutövningen och viltvården. Dessa villkor, som förbundet finner rimliga och välmotiverade, komma sannolikt att föranleda bolag och andra större skogsägare att intaga en liknande ståndpunkt. Skall ej arbetet med bildande av jaktvårdsområden komma att stagnera, synes det vara nödvändigt att snarast möjligt få till stånd den ifrågasatta lagändringen. Blir en sådan vidtagen, bör emellertid länsstyrelsens fastställelseprövning avse icke blott att beslutet om stadgeändring tillkommit i laga ordning utan även — jämlikt grunderna för 11 § 1 mom. JL — att beslutet överensstämmer med lag och författning, är tjänligt för jaktvårdens främjande och icke kränker enskild rätt.

B. Jaktvårdstjänstemännens önskemål och förslag

I utredningsmannens enquête till jaktvårdskonsulenterna och länsjaktvårdarna anfördes under en sista punkt, att jaktutredningen övervägde förslag till lättnader beträffande förfarandet, då det gäller att åvägabringa ändring av de bestämmelser, som skola ingå i ett beslut om bildande av jaktvårdsområde. I anslutning härtill ställde utredningsmannen den frågan, huruvida det fanns några övriga önskemål beträffande jaktvårdsområdena, som man från konsulenthåll skulle vilja att utredningen tog sig en funderare på. Frågan har besvarats i samtliga yttranden, varvid åtskilliga önskemål och förslag framlagts. Till en del ha dessa i huvudsak samma syfte som de under A. upptagna. I den mån så är fallet, komma yttrandena att här refereras endast om de innehålla fakta och synpunkter, ägnade att ge ytterligare belysning åt de av framställningarna under A. aktualiserade problemen.

En *uppmjukning av gällande majoritetstal,* 4/5-delar, vid bildande av jaktvårdsområde till 3/4-delar föreslås från Kronobergs län, Skåne och, ehuru med viss tvekan, Älvsborgs län. Till länsjaktvårdarens i *Eslöv* motivering återkommer jaktutredningen i ett senare sammanhang.

Jägareförbundets förslag att vid bildande av jaktvårdsområde *hållande av förrättning skall i vissa fall kunna underlåtas* återkommer i flera av yttrandena och belyses med exempel från praktiken. Så är fallet i yttrandena från Kronobergs, Kalmar, Värmlands, Västernorrlands och Jämtlands län.

Länsjaktvårdaren i *Växjö* säger, att det vid bildande av jaktvårdsområde ofta händer, att endast en eller ett par personer med mycket små fastigheter vägra att teckna på överenskommelsen, som bli motståndare. Vid den förrättning, som på grund härav måste företagas, är det ytterst sällan som någon av dem, vilka tidigare biträtt förslaget, motsätter sig detta. Det är nästan undantagslöst de, vilka vägrat att teckna på överenskommelsen, som bli motståndare. Vid något tillfälle har det också hänt, att de som tidigare icke biträtt förslaget vid förrättningstillfället röstat för områdets bildande så att full enighet alltså uppnåtts. Att behöva tillgripa förrättning, då endast ett par markägare med ringa areal motsätter sig förslaget, finner han vara felaktigt. I Kronobergs län ha i varje fall alla områden blivit fastställda, när de som ej biträtt förslaget utgjort ett så ringa antal. Han finner att förrättning bör kunna undvaras, då förslaget biträtts av exempelvis 90 procent i fråga om antal och areal.

Jaktvårdskonsulenten i *Jämtlands län* utvecklar närmare hur han tänkt sig, att proceduren skall förlöpa, samt påpekar, att en kortare kurs för samtliga jaktvårdstjänstemän rörande det formellt riktiga förfarandet måhända kan tänkas bli nödvändig. Han säger i huvudsak följande.

Länsföreningens tjänstemän skola liksom nu vid frivilligt bildande — själva eller med hjälp av lantmäteripersonal och domsagornas kommissionärer — göra markutredningar m. m., sammanställa teckningslistor, upprätta stadgeförslag i

samråd med intressenterna samt slutligen med rekommenderade försändelser kalla fastighetsägarna till ett sammanträde, där beslut fattas. Beslutet underställes länsstyrelsen för fastställelse enligt samma normer som hittills, därvid länsstyrelsen prövar om 4/5-dels majoritet är för handen.

Han framhåller i anslutning härtill, att den nuvarande förrättningsproceduren ibland kostar mer — enbart av jaktvårdsfondens medel för att ej räkna med länsstyrelsens arbetsinsats — än vad området under sin verksamhetstid erhåller i jaktvårdsanslag, samt säger vidare. Med hänsyn till att i Norrland jakten sedan århundraden varit gemensam inom byarna ända fram till för en mansålder sedan och fortfarande är det på en del oskiftade byamarker, synes även den på sina håll åberopade sedvanerätten motivera, att ej alltför stor hänsyn tages till en eller annan markägare, som söker motarbeta ordnad jakt och jaktvård inom orten. Typiskt för dessa nej-sägare är, att de — på särskild förfrågan vid förrättningarna — sällan eller aldrig vilja motivera sin inställning. Vid den föreslagna proceduren, därvid samtliga markägare tillfrågas, få motståndarna tillfälle att skriftligen motivera sin inställning till det föreliggande förslaget. Dessa motiveringar biläggas ansökningen om fastställelse.

Önskemålet att ändring av ett jaktvårdsområdes stadgar skall kunna beslutas i enahanda ordning, som sedan år 1951 gäller i fråga om beslut om förlängning av beståndstiden för jaktvårdsområde, är klart uttalat i flera yttranden. Jaktvårdskonsulenterna i *Stockholms* och *Uppsala* samt *Norrbottens län* vilja därutöver, att samma ordning skall få tillämpas, när behov uppkommer av att göra jämkningar i jaktvårdsområdenas gränser. Beträffande det förstnämnda spörsmålet säger emellertid jaktvårdskonsulenten i *Värmlands län.*

I länet har alltid gällt den regeln, att, då jaktvårdsområden förnyas, de även få de nya omredigerade stadgarna fastställda av länsstyrelsen. I princip äro de huvudsakliga grunderna för jaktutövningen härigenom icke ändrade, men jaktvårdsarbetet i länet blir väsentligt bättre samordnat, när man efter hand får områdena att arbeta efter de erfarenhetsmässigt mest ändamålsenliga stadgarna. När nu detta låter sig göra på ett så smidigt sätt som sker i Värmlands län, ställer man sig närmast tveksam inför det kloka i att förenkla tillvägagångsättet att ändra av länsstyrelsen fastställda stadgar.

Så smidigt anser tydligen, av jaktvårdskonsulentens yttrande att döma, man i *Västernorrlands län* sig ej kunna förfara. Jaktvårdskonsulenten säger.

Vid förlängning av jaktvårdsområdenas beståndstid enligt 10 § 5 mom. JL besluta markägarna ofta att antaga nya och mera tidsenliga stadgar (de godkända normalstadgarna). Länsstyrelsen vägrar emellertid att i sin resolution angående förlängningen ta in beslut om de nya stadgarna. Enligt uppgift är detta icke föranlett av att de nya stadgarna ej kunna godkännas, utan saken förklaras med, att länsstyrelsen ej kan fastställa stadgar för ett jaktvårdsområde mer än en gång. Detta förfarande skapar osäkerhet om vilka stadgar, som vid en eventuell konflikt gälla för jaktvårdsområdet: de av länsstyrelsen fastställda eller de, vilka markägarna antagit i samband med sammanträdet för förlängningen av områdets beståndstid. I denna fråga är det nödvändigt, att lagtexten ger klart besked.

Inom jaktvårdsområdena i *Hallands län* har man, så länge områdena funnits till, använt sig av den bestämmelse i stadgarna, vilken handlar om

stadgeändring och som föreskriver, att beslut härom ej blir giltigt med mindre det fattats av två på varandra följande möten, därav minst ett ordinarie, och å det sista erhållit minst 4/5-delar av de avgivna rösterna, ävensom att beslutet skall underställas länsstyrelsen.

Såsom framgår av tidigare återgivna delar av jaktvårdskonsulentens i *Gävleborgs län* yttrande har han

uppmärksammat den ringa svårighet, som föreligger för en eller annan med ett jaktvårdsområde missnöjd att genom fullmaktsinsamling bland delägare, som sakna intresse för jaktliga och viltvårdande spörsmål, uppbringa ett röstetal, som resulterar i ett områdes upplösning. Han finner detta vara en så allvarlig sak, att något måste göras, samt förordar med en i och för sig ganska slående motivering att ett beslut om förlängning av beståndstiden skall gälla, därest icke flera än hälften av antalet delägare eller delägare, som tillhopa äga mer än hälften av den i området ingående marken, motsätta sig beslutet. Med en dylik ändring av majoritetsregeln får man ett enligt hans åsikt mera rättvisande utslag på, om markägarna innerst inne verkligen vilja ha jaktvårdsområdet upplöst.

Jaktvårdskonsulenterna i *Värmlands* och *Västerbottens län* ta upp ett par spörsmål av civilrättslig natur. Den förre anför.

Det kan inte vara rimligt, att ett helt sterbhus skall räknas som motståndare, om nu *en* av ett flertal sterbhusdelägare motsätter sig den områdesbildning, som de övriga biträder. Vidare bör man kunna befrias från skyldigheten att inhämta svar från delägare, som emigrerat till annan världsdel. Det är ofta såväl ytterligt tidsödande som många gånger omöjligt att med rimliga kostnader få fram ett besked från sådana delägare, vilkas oredovisade röster nu räknas som nej. En områdesbildning, där man praktiskt taget ej har något motstånd, kan likväl rent av bli omkullröstat på grund av sådana närmast »abstrakta» motståndare. Det bör kunna räcka med att den som svarar för fastighetens skötsel i princip alltid har rätt att teckna medgivande för områdesbildning.

Hans kollega i Umeå anser, att vid nybildning av jaktvårdsområden länsstyrelserna böra kunna godtaga ett enkelt majoritetsbeslut av delägarna i en fastighet eller inom ett dödsbo att ansluta sina marker. Har t. ex. i ett sterbhus mannen eller hustrun jämte ett av de hemmavarande barnen skrivit på teckningslistan, bör detta godtagas. Man slipper då införskaffa fullmakter från de övriga delägarna samt intyg om släktförhållandena från pastorsämbete, överförmyndare m. fl. En borttappad anförvant i Amerika, som äger en bråkdel i en fastighet, bör icke få ge upphov till sådana kostnader och besvär, som innefattas i utseende av god man eller i sista hand en länsstyrelseförrättning. Under alla förhållanden bör en fastighet, som äges av en grupp personer eller ett sterbhus, anses ha anslutit sig frivilligt, om de, vilka undertecknat överenskommelsen, äro 4/5-delar av antalet eller tillsammans äga 4/5-delar av marken.

Jaktvårdskonsulenten i *Norrbottens län* finner det önskvärt, att det av lagtexten rörande bildande av jaktvårdsområde skall klart framgå, vilka för jaktvårdsområdet gällande bestämmelser som länsstyrelsen har att pröva och fastställa. Oklarheten och de olika tolkningarna härvidlag, även inom samma länsstyrelse, ha medfört problem och osäkerhet för styrelse och delägare i jaktvårdsområdena.

I övrigt kommer nämnde jaktvårdskonsulent in på problemet, huruvida —

med hänsyn till stadgandet i 10 § 1 mom. JL att jaktvårdsområde kan bildas av särskilda fastigheter — större områden bysamfälligheter och kronomarker ovan odlingsgränsen kunna anslutas till jaktvårdsområde. I trakter ovan odlingsgränsen har under senare år yppats intresse att bilda jaktvårdsområden. Emellertid ligga byamarkerna där ofta splittrade med kronomarker emellan. Ur arronderingssynpunkt är det därför ofta ogörligt att bilda jaktvårdsområden ovan odlingsgränsen med mindre vissa kronomarker jämväl få anslutas. Därvid stöter man på problemet om *samernas rättighet att jaga.* Länsstyrelsen fastställer numera icke jaktvårdsområden å renbetesland, dvs. i stort sett alla marker ovan lappmarksgränsen, med mindre det av bestämmelserna för området klart framgår, att samernas rätt att idka jakt ej berörs av områdesbildningen. Beträffande trakterna ovan odlingsgränsen har länsstyrelsen icke kunnat förmås ansluta kronomark till områdena, ehuru i ett fall samerna vid lappstämma tillstyrkt anslutning.

Jaktvårdskonsulenten berör i sammanhanget även motsvarande problem beträffande licensjakten å älg samt understryker önskvärdheten av klarare bestämmelser för samernas rätt att jaga contra jaktvårdsområden och licensjakt.

Av vad jaktutredningen anför i missivskrivelsen till förevarande betänkande framgår, att utredningen funnit påkallat undersöka, huruvida i lagstiftningsväg något kan åtgöras för att avhjälpa i varje fall en del av de svårigheter, som möta bildandet av jaktvårdsområden i *Kopparbergs län* till följd av de inom stora delar av Dalarna rådande, närmast kaotiska fastighetsförhållandena. De synpunkter och förslag, som jaktvårdskonsulenten hos Dalarnas jaktvårdsförbund framlagt som svar på utredningsmannens här ovan sist behandlade fråga, ta sikte på sagda förhållanden. De komma därför att refereras i det särskilda kapitel i det följande, vari övrigt för jaktutredningen tillgängligt material rörande jaktvårdsområdesbildandet inom storskiftesbygden i Dalarna presenteras.

5 kap. Begreppet sammanhängande område m. m.

Såsom framgår av redogörelsen i 1 kapitlet ingår bland de materiella förutsättningarna för att ett jaktvårdsområde skall få bildas, att de i detsamma ingående särskilda fastigheterna skola utgöra ett sammanhängande helt, d. v. s. deras ägor skola, såsom lagen uttrycker det, bilda ett sammanhängande område. Om denna fordran kan helt allmänt sägas, att praktiska skäl ofta hindra, att densamma kan bokstavligt uppfyllas.

Jaktutredningen tog upp detta spörsmål i 1950 års betänkande och anförde därom (sid. 76) bland annat följande.

Vid bildandet av jaktvårdsområden har man stundom underlåtit att i områdena medtaga vissa mindre, inom områdenas gränser belägna fastigheter. Detta gäller fastigheter, som saknat jaktlig betydelse och vilkas intagande i jaktvårdsområdena till följd härav ej ansetts erforderligt för främjande av jaktvården å områdena. I ett flertal fall har det således förekommit, att förrättningsmannen

vid uppgörande av i 39 § 3 mom. och 40 § 1 mom. JS omförmälda förteckning och förslag icke medtagit fastigheter av nämnd beskaffenhet. Utan hinder härav ha de vid berörda förrättningar fattade besluten i allmänhet fastställts av länsstyrelserna. Denna praxis kan även betraktas såsom besvärsvägen fastställd av Kungl. Maj:t.

I betänkandet anförde jaktutredningen vidare, att om således principen om uteslutning från jaktvårdsområdena av ur jaktvårdssynpunkt betydelselösa fastigheter allmänt godtagits, hade dock i vissa fall svårigheter mött, då det gällt att taga ställning till frågan om vilka fastigheter, som böra hänföras till denna kategori.

De i betänkandet beträffande sistnämnda problem redovisade synpunkterna förbigås här, enär jaktutredningen i nästa kapitel kommer att förbereda ett skärskådande av problemet om vissa fastigheters jakträttsliga ställning från delvis andra utgångspunkter än tidigare.

Att man vid tillämpningen av bestämmelserna om bildande av jaktvårdsområde skulle nödgas taga vederbörlig hänsyn till de väsentligt olika förhållanden på fastighetsbildningens område, som utmärka Dalarna och de norrländska länen i jämförelse med landets övriga delar, ansågs av dem, som stodo bakom 1936 års betänkande, ofrånkomligt. En fråga, som från Gävleborgs län ganska kort efter den nya lagstiftningens ikraftträdande ställdes till utredningsmannen, var, huruvida man i sådana fall att ett skifteslag fått sina ägoområden utlagda på skilda platser skulle kunna bilda *ett* jaktvårdsområde av hela skifteslaget. Svaret blev jakande och i varje fall jaktutredningen har sig ej bekant något fall, då fastställelse vägrats på grund av att ett jaktvårdsområde bestått av flera, från varandra friliggande ägokomplex. Utredningen veterligen har tillåtligheten av sagda extensiva tolkning av begreppet sammanhängande område ej ifrågasatts förrän i ett av Högsta Domstolen den 7 februari 1951[1] avgjort mål angående ansvar för olovlig älgjakt inom ett jaktvårdsområde. I domen behandlas även ett annat spörsmål av betydande intresse för jaktvårdsområdesbildandet. För detta spörsmål redogöres längre fram i detta kapitel. Såvitt nu är i fråga voro omständigheterna följande.

I enlighet med ett vid vederbörlig förrättning för bildande av jaktvårdsområde med lagstadgad röstövervikt fattat beslut att bilda Hansjö jaktvårdsområde i Orsa socken fastställde länsstyrelsen i Kopparbergs län genom resolution den 12 juni 1947 sagda beslut och vid förrättningen antagna stadgar. I stadgarna heter det, att jaktvårdsområdet utgöres av alla markområden, som vid storskifte eller åbodelning tillskiftats Hansjö skifteslag, vilka marker bestodo av fyra var för sig friliggande områden. Dessa områden jämte Fryksås fäbodeinägor och fäbodeskog skola utgöra skilda distrikt. Efter en noggrann beskrivning av vilka marker, som ingå i de fem distrikten, säges det i stadgarna beträffande jaktutövningen å de olika distrikten, bland annat, att den skall så disponeras, att jakten på distrikt I utövas av de enskilda delägarna gemensamt och jakten på distrikt II

[1] Se N. J. A. 1951, sid. 10.

av fyra namngivna bolag. Därvid skola de enskilda delägarna och de delägande bolagen var för sig ansvara för jakt och viltvård inom sina respektive distrikt. Beträffande de övriga tre distrikten heter det, att, då distrikten III, IV och V äro av sådan omfattning, att jakt med drivande hund icke kan lagligen utövas, dessa områden skola tills vidare avsättas såsom särskilda reservat i avvaktan på kringliggande markers inordnande i nya jaktvårdsområden.

Målet gällde nu ansvars- och skadeståndstalan mot dels två hemmansägare A. och P., av vilka A. ägde mark inom distrikt II samt P. mark inom distrikt V, dels en del andra personer, som fått löfte av A. och P. att jaga å deras marker. Häradsrätten och hovrätten biföllo yrkandena mot samtliga tilltalade utom en, som befanns ha varit i god tro. Högsta Domstolens majoritet (tre justitieråd) kom emellertid till motsatt resultat och fann på anförda skäl, varom mera nedan, att det beslut, varigenom Hansjö jaktvårdsområde bildats — *oavsett huruvida detsamma strede jämväl mot bestämmelsen att de i ett jaktvårdsområde ingående ägorna skola bilda ett sammanhängande område* — (kurs. här) i angivet avseende icke var lagligen grundat. Två justitieråd gjorde ingen annan ändring i hovrättens dom än att de beträffande dem av de tilltalade, som ej voro markägare, åberopade annat lagrum än hovrätten.

I den andra, nyss antydda tolkningsfrågan i målet förelåg enighet mellan minoriteten i HD och hovrätten, som i denna del av målet yttrade följande i dom den 23 september 1950.

Av förarbetena till stadgandena om bildande av jaktvårdsområden framgår ej, att hinder skulle föreligga att genom beslut därom, därest så befinnes ändamålsenligt, jordägare betages rätt att jaga å viss honom tillhörig mark men i stället erhåller jakträtt å annan del av jaktvårdsområdet. I lagmotiven framhålles bland annat att, om tilltänkt jaktvårdsområde är mycket stort och i synnerhet om delägarna skola få jaga å varandras marker, det kan vara lämpligt att kunna uppdela det på distrikt; särskilt skulle detta gälla i fråga om själva jaktutövningen.

Då i övrigt Hansjö jaktvårdsområde och stadgandena rörande detta, såvitt utredningen visar, tillkommit i enlighet med jaktlagens bestämmelser, ha A. och P. varit skyldiga att iakttaga de sålunda givna reglerna om jaktutövningen å hithörande områden. De ha följaktligen, den förre genom att jaga å distrikt II och den senare genom att jaga å distrikt V, gjort sig förfallna till ansvar.

A. och P. sökte revision och erhöllo prövningstillstånd. Riksåklagarämbetet ävensom jaktvårdsområdet och bolagen bestredo ändringssökandet. HD-majoriteten intog i denna del av målet samma ståndpunkt, som under rättegången förfäktats av de tilltalade, och yttrade.

Det måste antagas att jakträtten å fastighet eller särskild del därav icke må genom beslut om bildande av jaktvårdsområde med ägarens uteslutande tilläggas annan eller eljest berövas ägaren — åtminstone bortsett från de fall då denna del är av förhållandevis ringa omfattning eller fråga är om en tillfällig anordning omedelbart i jaktvårdssyfte — även om ägaren i gengäld erhåller jakträtt annorstädes å jaktvårdsområdet. Varken avfattningen av 10—12 §§ JL eller förarbetena till dessa stadganden giva nämligen stöd för att ett så vittgående ingrepp i fas-

tighetsägares möjligheter att utnyttja den egna fastigheten varit av lagstiftaren åsyftat och förutsatt; av ett i målet åberopat uttalande av jordbruksutskottet att, därest ett jaktvårdsområde vore mycket stort, en uppdelning i särskilda jaktrevir syntes kunna komma i fråga, kan någon säker slutsats icke dragas i sådant hänseende.

I målet är upplyst, att P. och A. enligt det beslut, varigenom Hansjö jaktvårdsområde bildats, nödgats avstå från rätt att jaga å dem tillhörig — till omfattningen betydande eller i allt fall icke ringa — mark som är belägen, den förres inom distrikt V och den senares inom distrikt II. Då ifrågavarande beslut — — — [1] i ovannämnda hänseende icke är lagligen grundat samt med åtalet avsedd jakt ostridigt utövats allenast å nämnda mark, finner HD ingen av de dömda kunna fällas till ansvar i målet. Ej heller kunna de åläggas ersättningsskyldighet. HD prövar förty lagligt att, med ändring av hovrättens dom, ogilla riksåklagarämbetets, jaktvårdsområdets och bolagens talan.

6 kap. Jaktvårdsområdena och fastighetsbildningen för andra ändamål än jordbruk och skogsbruk

Jaktutredningen vill erinra om att nu tjugufem år förflutit sedan 1935 års jaktsakkunniga lade fram det betänkande[2], som i sinom tid resulterade i 1938 års JL. De förhållanden på den egentliga landsbygden, efter vilka det då gällde att anpassa jaktlagstiftningen, erbjödo vid sagda tid icke på långt när problem av samma komplicerade natur som nutilldags är fallet. Vad det då främst gällde att komma till rätta med var de ogynnsamma verkningar, som en långt driven parcellering av den i jord- och skogsbruket hävdade marken fört med sig både i fråga om villebrådets livsbetingelser överhuvudtaget och beträffande möjligheterna för dem, vilka hade jakträtt å dessa parceller, att erhålla något utbyte av sin jakträtt utan att därvid komma i konflikt med rågrannars jakträtt. Genom lagstiftningen om jaktvårdsområden sökte man finna lösningen på dessa problem.

Under det gångna kvartseklet ha emellertid stora förändringar skett i avseende å de marker, som bilda det biologiska underlaget för jakträtten och viltvården. Man har därvid först att beakta den pågående rationaliseringsprocessen inom jordbruk och skogsbruk. Sedd från jaktlig synpunkt kan måhända vad man kallar den yttre rationaliseringen, i varje fall i princip, sägas verka i likartad riktning som jaktvårdsområdesbildandet. Å andra sidan måste driftsrationaliseringens inverkan på villebrådets livsbetingelser bedömas vara i det stora hela negativ. Av än mer genomgripande natur när det gäller följdverkningarna för jaktvårdsarbetet som helhet betraktat torde emellertid vara den förändring av den egentliga landsbygdens struktur, vilken satte in åren närmast efter kriget och som kännetecknas av, utom annat, en starkt ökad samhällesbildning och annan tomtavstyckning, t. ex. för

[1] Här följde det nyss återgivna påpekandet om att jaktvårdsområdets ägor ej bildade ett sammanhängande område.

[2] SOU 1936: 38

fritids-, industriella eller därmed jämförliga ändamål. Skäl tala för att denna utvecklingsprocess ännu befinner sig på begynnelsestadiet. Dock ha — såsom även framskymtat i en del av de i de föregående kapitlen återgivna uttalandena — erfarenheter redan vunnits, vilka peka hän mot att något måste åtgöras, om icke jaktvårdsområdesidén skall råka i fara. Förenkling av vissa procedurbestämmelser kunna härvidlag bli av värde, men därigenom löses ej det väsentliga problemet. Detta lärer få angripas från annan utgångspunkt.

I ändamål att få nämnda spörsmål belyst av de i det praktiska jaktvårdsarbetet engagerade tjänstemännens erfarenheter, upptog utredningsmannen i den i 3 och 4 kapitlen i övrigt redovisade enquêten även följande fråga:

»Ett uppenbarligen besvärligt problem har blivit den i ökad takt pågående samhällesbildningen, tomtavstyckningarna för fritidsbebyggelse, industrianläggningar m. m. Det vore av stort värde att få kännedom om vad verkan denna haft för jaktvårdsområdena. Konkreta, särskilt påtagliga exempel kunna med fördel angivas.»

Som av utredningsmannen förutsågs ha svaren på frågan utfallit olika allt efter de regler som gälla för jaktutövningen inom jaktvårdsområdena. Sålunda anföra, med ett par undantag, konsulenterna i de sydligare distrikten, att de omfrågade förhållandena ej eller i allt fall icke ännu utgjort något problem inom distriktet. I norrlandsdistrikten däremot, varest jakten merendels bedrives gemensamt, har ifrågavarande fastighetsbildning på flera håll skapat svårlösta samt för såväl befintliga områdens fortbestånd som nybildningen av områden allvarliga problem. Följande axplock ur svaren synes utredningen ge en god bild av läget och av vad som framdeles kan befaras, därest intet blir åtgjort för att erhålla en anpassning av de jakträttsliga reglerna i så måtto, att av den fortskridande strukturförvandlingen av den egentliga landsbygden orsakade ogynnsamma biverkningar för jaktvården i allmänhet och jaktvårdsområdena i synnerhet bli i görlig mån neutraliserade.

Vad jaktvårdskonsulenten i *Stockholms-Uppsala läns* distrikt har att säga utgör mindre svar på frågan än en illustration till vad samhällesbildning m. m. allmänt för med sig samt vad, i ett visserligen extremt fall, omvandling för trafikändamål av en typisk jordbruksbygd kan få för följder, då det gäller jakten. Han anför.

Att ökad samhällesbildning, fritidsbebyggelse o. dyl. kan skapa problem är ostridigt. Olovlig och okynnesjakt samt löslöpande hundar och kringstrykande katter följa tätt i bebyggelsens spår. Ett exempel på försvårad för att inte säga delvis fördärvad jakt i framtiden kan hämtas från Skånella—Norrsunda och Odensala jaktvårdsområden. Arlanda flygplats med bebyggelse och framför allt omfattande trafiknät kommer att skära sönder markerna och troligen omöjliggöra jakt, åtminstone med drivande hund, på vissa marker.

Länsjaktvårdaren hos *Skånska jägarsällskapet* framhåller, att det näst

största hindret för bildandet av jaktvårdsområden i Skåne är den tätbebyggelse, som i allmänhet är rådande där. (Det största hindret finner han vara det förhållandet, att man i Skåne på det hela taget har gott om vilt). Han yttrar vidare.

Länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län ha för jaktbar egendom satt gränsen till ett halvt hektar, vilket innebär stora svårigheter vid bildande av jaktvårdsområden. Oftast är det dessa små markägare, som kullkasta det hela; mången gång är det fråga om äldre människor, vilka byggt sig en egen villa på en tomt som ligger obetydligt över denna gräns. Sådana markägare gå i allmänhet aldrig frivilligt med, de äro rädda för kostnader m. m.

Jaktvårdskonsulenterna i *Älvsborgs län* samt *Skaraborgs län* säga, att man inom deras distrikt söker komma till rätta med tomtavstyckningarna genom att behandla dem som fastigheter utan jaktlig betydelse. I Skaraborgs län sker detta på så sätt, att man på de där allmänt använda teckningslistorna, vilkas uppgifter i fråga om fastigheterna bestyrkas av kommunalnämndens ordförande, tillfogar »ej ytterligare någon fastighet av jaktlig betydelse».

Jaktvårdskonsulenten i *Värmlands län* konstaterar, att nuvarande bestämmelser försvårat jaktvårdsområdesbildningen framför allt invid tätorter, samt anför härom.

Numera vågar man knappast tillstyrka att ett jaktvårdsområde bildas för 20 à 25 år, om det ligger i närheten av tätort. En fastighet, som vid bildandet var av verkligt jaktlig betydelse och således medtogs i området, kan sedermera i rask takt småstyckas i tomter o. dyl. I ett jaktvårdsområde, där en var markägare, hur liten han än är, har rätt till gemensam jakt på kanske 1 000-tals hektar, förstår man det stora missnöje, som måste uppstå bland ägarna eller arrendatorerna av stora och medelstora marker, om de tvingas ta emot en mängd egnahemsägare, vilka högst ha något hektar bakom ryggen. Vid första utgångstid måste därför dessa områden ombildas och tätbebyggelsen utbrytas. Här borde införas en smidig bestämmelse, som gav en jaktstämma med övertygande majoritet rätt att förklara, att sådana smärre tomter, som avstyckats efter områdesbildningen, icke skola höra till området.

Jaktvårdskonsulenten i *Gävleborgs län* finner, att den ökade fritidsbebyggelsen och tomtavstyckningen ännu i högre grad försvårat arbetet med jaktvårdsområdesbildningen. Däremot ha inom några jaktvårdsområden vissa problem uppkommit just på grund av avstyckning av tomter. Han anför sålunda i huvudsak.

Sportstugebebyggelsen sker ofta i närheten av små sjöar. En tomt med strandrätt avstyckas från en fastighet, som vid jaktvårdsområdets bildande ansågs vara helt av jaktlig betydelse. Tomtägaren fordrar att såsom delägare i området få lösa jakträttsbevis. I den mån en sådan tomtägare icke varit boende inom områdets gränser har han i regel blivit nekad detta och upplyst, att sportstugetomten på grund av bestämmelsen i 17 § JL ej ingår i de marker, varöver jaktstämman har att förfoga. Följden härav har alltså blivit, att tomtägaren har möjlighet att efter eget gottfinnande utnyttja sin mark för jakt. I några dylika fall ha tvistigheter uppkommit på grund av att sportstugetomtens ägare skjutit änder, där-

vid han åberopat jakträtt å vattnet utanför tomten. I ett av dessa fall hade jaktvårdsområdet haft änderna fridlysta.

Jaktvårdskonsulenten tillägger, att hittills ingen överklagat jaktstämmornas ovan refererade beslut och att han var tveksam, huruvida länsstyrelsen skulle godkänna desamma. Han anser det synnerligen viktigt att just förevarande problem blir föremål för utredning, enär tomtägarna kunna förmodas komma att driva frågan till ett avgörande å högsta ort, då beståndstiden för dylika jaktvårdsområden utgår.

Jaktvårdskonsulenten i *Västernorrlands län* yttrar.

Efter tillkomsten av bestämmelserna i 10 § 5 mom. JL uppstod så småningom den frågan, hur man skulle förfara med t. ex. tomter, vilka avstyckats från till jaktvårdsområde ansluten fastighet och som saknade jaktlig betydelse. De flesta markägarna inom berörda jaktvårdsområden ansågo, att ägare till de avstyckade tomterna icke skulle ha jakträtt inom jaktvårdsområdet och att vid förlängning av områdets beståndstid avstyckningarna skulle uteslutas ur området. Många markägare vägrade för övrigt biträda förslaget om förlängning, såvida ej ifrågakommande avstyckningar skildes från området. Vid förarbetena för förlängning av beståndstiden för Gudmundrå jaktvårdsområde framkom, att från de 189 fastigheter, som området omfattade då det år 1944 fastställdes, avstyckats över 300 tomter. Dessa ägare skulle enligt länsstyrelsens uppfattning ha jakträtt inom området, därest förlängningsförfarandet i 10 § 5 mom. JL tillämpades. Försök från såväl konsulentens som styrelsens för jaktvårdsområdets sida att — till undvikande av det myckna arbete och de onödiga kostnader, som en nyteckning för med sig — hos länsstyrelsen utverka en uppmjukning i tolkningen av bestämmelserna i 11 § 3 mom. JL ha emellertid icke lett till resultat.

Sammanfattningsvis anför nämnde jaktvårdskonsulent.

En lagändring måste snarast komma till stånd. I annat fall kommer man inte att ha den minsta nytta av förlängningsbestämmelserna i 10 § 5 mom. JL. Rådande förhållande inverkar dessutom menligt på möjligheterna till ny- och ombildning av jaktvårdsområden. Han framhåller emellertid vidare att det inte bara gäller att vid förlängning av ett jaktvårdsområdes beståndstid kunna avskilja en avstyckad tomt, som saknar jaktlig betydelse. Lika viktigt är att sådan tomt kan skiljas från området under beståndstiden. I annat fall kommer tomtköp att fortfarande tillförsäkra köparen jakträtt inom jaktvårdsområde från i det närmaste tio till tjugufem år, beroende på områdets giltighetstid och när tomtköpet skett. Vid tomtavstyckning inom ett jaktvårdsområde bör det åligga ägaren av stamfastigheten att meddela områdets styrelse om saken. Sådant meddelande skall vara åtföljt av ett intyg från vederbörande lantmätare, angivande avstyckningens storlek ävensom huruvida den har eller saknar jaktlig betydelse. Säkrast är naturligtvis om lantmätaren kan åläggas lämna dylikt besked direkt till länsstyrelsen eller länsjaktvårdsföreningen för registrering och meddelande till jaktvårdsområdets styrelse.

Beträffande *Jämtlands län* anför jaktvårdskonsulenten.

Jaktvårdsområdesstadgarna innehålla bestämmelser om att varje delägare är tillförsäkrad vissa rättigheter. Ett inköp av en tomt, avstyckad från en fastighet inom området, kan således medföra att tomtägaren får både rösträtt och del i såväl älgjakten som den gemensamma småviltjakten inom området. Ägarna av

dessa tomtavstyckningar (sportstugetomter m. m.) bo ofta i samhällen långt utom jaktvårdsområdets gränser och skola därför som regel — enligt stadgar eller jaktstämmobeslut — kallas skriftligen till jaktstämmorna. Underlåtenhet att till extra jaktstämma kalla ägaren av en avstyckad upplagsplats för timmer (c:a 1/2 hektar) har sålunda av länsstyrelsen anförts som skäl att vägra fastställelse av förlängningsbeslut.

Jaktutredningen vill här inflika att, enligt vad under hand upplysts, i Jämtlands län förekommit fall då tomter köpts i den enda avsikten att dymedelst få deltaga i älgjakten inom ett jaktvårdsområde.

Jaktvårdskonsulenten framför följande förslag.

Under ett jaktvårdsområdes verksamhetsperiod nybildade fastigheter, vilka sakna jaktlig betydelse, böra genom beslut av jaktstämma kunna uteslutas ur området. Sådant beslut bör skriftligen delges ägaren av ifrågavarande fastighet med besked om att han hos länsstyrelsen kan anföra besvär över jaktstämmans beslut. Enklare skulle vara, därest av stadgar och lagtext kunde framgå, att dylika nybildade fastigheter skola utgå. I stadgarna skulle det således kunna heta: »Inom jaktvårdsområdet nybildad fastighet av storlek, understigande (t. ex. 3) hektar, skall betraktas såsom saknande jaktlig betydelse och ej ingående i jaktvårdsområdet», medan åt 12 § 1 mom. JL kunde givas denna lydelse: »Sedan beslut — — — ny fastighetsägare, dock ej mot sådan, som inom området förvärvat fastighet saknande jaktlig betydelse.»

I respektive stadgar sättes minimiarealen då helt naturligt i förhållande till de i området ingående minsta fastigheterna. Skulle någon avstyckning trots allt synas ha jaktlig betydelse, står det ägaren fritt att jaga å »tomten» eller att söka anslutning till området i vanlig ordning.

Jaktvårdskonsulenten i *Västerbottens län* säger.

Tomtavstyckningarna ske i allt snabbare tempo och det finns över 1 000-talet tomter, som avstyckats inom jaktvårdsområdena sedan deras bildande. Endast i något enstaka fall har dock tomtägaren haft vetskap om att han blivit delägare i ett jaktvårdsområde med rätt att även deltaga i gemensamhetsjakt på älg. Blir emellertid denna rätt mer känd och utnyttjad, kommer det att lända jaktvården och jaktutövningen till stort förfång.

I normalstadgarna för jaktvårdsområden ha Västernorrlands läns och Västerbottens läns jaktvårdsföreningar år 1959 infört följande bestämmelse: »Ägare till avstyckning, som sker under jaktvårdsområdes giltighetstid för annat ändamål än för jordbruk eller skogsbruk, äga endast rätt till jakt på avstyckningen och äro icke delägare i jaktvårdsområdet.» I och med att länsstyrelserna fastställa detta stadgande torde måhända problemet vara löst för jaktvårdsområden, som hädanefter bildas, men för de redan fastställda jaktvårdsområdena, för vilka Svenska jägareförbundets gamla normalstadgar fortfarande gälla, torde frågan endast kunna lösas lagstiftningsvägen.

Jaktvårdskonsulenten i *Norrbottens län* anför, att sådana avstyckningar, varom nu är fråga, icke medfört några problem för jaktvårdsområdena i länet, samt tillägger.

I ett fall har det hänt att man utelämnat ett mindre sammanhängande område, bestående av sommarstugetomter, och i ett annat fall utelämnades ett markområde i tätbebyggelsen. Detta har icke varit till något men för jaktvården inom

områdena i fråga, beroende på att viltet här uppe rör sig på allt för stora områden och ej så ofta intill bebyggelsen. Någon nämnvärd beskattning kan därför icke ske inom tomtområden till skillnad mot de förhållanden som kunna råda, där det förekommer fältvilt. Vid bildandet av jaktvårdsområden i trakter, där framtida tomtavstyckning förväntas, har man i beskrivningen av områdets omfattning säkrat sig mot att innehavarna av tillkommande tomter av i och för sig icke jaktlig betydelse få jakträtt på området.

7 kap. Jaktvårdsområdesbildandet i Kopparbergs län

I 4 kapitlet har lämnats en redogörelse för olika problem, som erfarenhetsmässigt visat sig kunna försvåra verksamheten med bildande m. m. av jaktvårdsområden, samt för framlagda förslag om förenklingar i, bland andra, procedurreglerna. Av vad därvid upplysts och av vad jaktutredningen jämväl i övrigt inhämtat synes den slutsatsen kunna dragas, att inom större delen av riket den officiella fastighetsredovisningen är av sådan beskaffenhet, att förebringande av erforderliga uppgifter beträffande de fastigheter, som avses skola ingå i ett planerat jaktvårdsområde, mera sällan kräver en arbetsinsats av initiativtagare och jaktvårdstjänstemän, som överstiger det rimligas gränser.

Annorlunda ligger det till i Dalarna. I en av *jaktvårdskonsulenten* hos Dalarnas jaktvårdsförbund *Sven A. Mellquist* till utredningsmannen översänd, av *biträdande överlantmätaren Lennart Lindskog* den 8 februari 1958 undertecknad »P. M. rörande erfarenheter från förrättningar, avseende bildande av jaktvårdsområden inom Kopparbergs län» säger den sistnämnde i denna del bland annat följande.

De kaotiska fastighets- och äganderättsförhållandena inom Kopparbergs län äro allmänt bekanta och någon ingående redogörelse för förhållandena torde ej vara erforderlig i detta sammanhang. Det må emellertid påpekas, att de olika markägarnas innehav på de flesta håll till stor del utgöras av sämjelotter, som tillhöra ett flertal jordregisterfastigheter och för vilka saknas kartor och arealuppgifter. Innehaven äro ofta arealmässigt små och uppdelade i flera lotter spridda på olika ställen. Ägarna till de mindre innehaven ha vanligen erhållit desamma genom arv och äro i stor utsträckning bosatta på annan ort. Det är förenat med mycket stora svårigheter att tillfredsställande utreda belägenheten och omfattningen av alla smärre ägolotter. Visserligen lämna jordregister och lantmäterihandlingar tillsammans med taxeringslängderna uppgifter om ägare och arealer för de olika innehaven, men enbart dessa uppgifter äro ofta ej tillfyllest vid bildande av jaktvårdsområden. Områdena föreslås många gånger omfatta delar av flera byar och på så sätt kommer endast viss del av de i taxeringslängderna redovisade innehaven att beröras. Arealuppskattningarna äro i sådana fall mycket vanskliga särskilt för de mindre lotterna och vålla mycken diskussion bland intressenterna.

Lindskog framhåller, att svårigheterna ge sig tillkänna redan vid det inledande förfarandet och yttrar härom.

Enligt bestämmelserna i 38 § andra stycket JS skall ansökan om förordnande av förrättningsman att bilda jaktvårdsområde åtföljas av uppgift bl. a. å berörda fastigheter, fastigheternas storlek, läge och övriga beskaffenhet, namn och adress å fastighetsägarna samt deras inställning till förslaget. Erfarenheterna från Kopparbergs län visa att de lämnade uppgifterna oftast ej äro tillräckligt fullständiga för att kunna läggas till grund för förrättning. Huvudorsaken härtill torde vara att finna i de besvärliga fastighets- och äganderättsförhållandena. Utredningarna bli särskilt komplicerade genom att, såsom förut nämnts, de föreslagna jaktvårdsområdena vanligen ej omfatta hela byar utan delar av ett flertal byar. Markägarna behöva på olika sätt hjälp från jaktvårdsförbundet i de förarbeten, som föregå förrättningen. Om dessa förarbeten ej bli tillfredsställande utförda, måste själva förrättningen inledas med omfattande utredningar, som i normala fall ej förutsatts vara erforderliga. I syfte att nedbringa tidsåtgången för förrättningen och undvika dubbelarbete vid utredningarna bör den blivande förrättningsmannen deltaga i uppläggningen av de förarbeten, som föregå ansökan om förrättning.

Mellquist erinrar i anslutning härtill, att enligt JL jakträtten, där ej annorledes stadgas i sagda lag, tillkommer en var jordägare å honom tillhörigt område, samt säger vidare.

Under den ständigt pågående ägosplittringen med sämjedelningar och arv få sterbhusdelägare arvslotter i en mängd olika skiften, spridda på olika håll. Någon delning på marken har inte skett sterbhusdelägarna emellan och förvärven ha följaktligen icke lagfarits. Sterbhusdelägarna kunna ej själva med gränser bestämma var i marken deras arvslotter ligga, men trots detta åberopa de med stöd av 2 § JL jakträtt på sina ägande lotter. Detta finner Mellquist stridande mot sunt förnuft. Eftersom jakträtten tillkommer jordägaren »å honom tillhörigt område», måste väl detta område kunna bestämmas på marken. Nu är det ju inte meningen, att någon skall berövas den jakträtt som tillkommer honom enligt lag, men för rätt att utöva jakt i sådana här fall och över huvud på små arealer bör vederbörande jakträttsinnehavare vara hänvisad till samverkan med angränsande jakträttsinnehavare. *Jaktutövningsrätten* måste på något vis regleras, exempelvis genom införande av minimiareal för rätt att utöva jakt.

I sin promemoria diskuterar *Lindskog* vidare tänkbara uppmjukningar i villkoren för bildande av jaktvårdsområden och anför.

Enligt 10 § 3 mom. JL erfordras för att beslut om bildande av jaktvårdsområde skall vara giltigt att de vilka biträda beslutet utgöra minst fyra femtedelar av antalet delägare och tillika äga minst fyra femtedelar av den berörda marken. Vid omröstningen frånvarande ägares röster räknas som nejröster. Enligt nuvarande tillämpning anses ägare till fastigheter mindre än två hektar ej äga rösträtt.[1]

Inom Kopparbergs län med dess stora ägosplittring har effekten av de nämnda reglerna visat sig bli, att ägarna av de mindre innehaven (omkring 5 hektar) ha stort inflytande vid avgörande av frågan om jaktvårdsområde skall bildas. Som tidigare nämnts är denna kategori markägare ofta till stor del bosatt på annan ort och har föga intresse av jakten. Dessa utsocknes personer äro som regel ej personligen närvarande vid förrättningssammanträdena. Stundom låta de sig

[1] Lindskog hänvisar härutinnan till en notis i Förvaltningsrättslig Tidskrift, årgång 1951, sid. 37. Av Kungl. Maj:ts utslag i det där refererade besvärsmålet synes man dock näppeligen kunna utläsa ett sanktionerande av en dylik begränsning i fråga om rösträtten.

representera av befullmäktigat ombud och i så fall är det tillfälligheter, som avgöra vilken uppfattning de komma att företräda vid omröstningen.

Det kan ifrågasättas om ägarna till de mindre innehaven, som ur jaktsynpunkt få anses ha begränsad betydelse, böra ha så stort inflytande som de faktiskt ha genom att huvudtalet lägges till grund vid omröstningen. Häremot kan anföras, att många av dem kunna ha stort intresse av jakten. Avsikten är emellertid ej att hindra dem från att jaga utan endast att inskränka deras rätt att inverka på avgörandet rörande bildande av jaktvårdsområde för att underlätta tillkomsten av sådana områden.

Olika möjligheter finnas för att åstadkomma en ändring i nyss berörda syfte. Tänkbart vore med en nedskärning av den nu föreskrivna kvalificerade majoriteten. Det må framhållas att vid omröstning om laga skifte enligt den s. k. dalalagen, som är tillämplig inom större delen av Kopparbergs län, gäller tvåtredjedelsmajoritet och vid bildandet av gemensamhetsfiske i skiftat vatten är majoritetsregeln densamma. Exempel finnas även, bl. a. i jorddelningslagstiftningen, på enkel majoritet i liknande omröstningssammanhang. Hur långt minskningen av majoriteten vid bildande av jaktvårdsområde skulle kunna gå, är en avvägningsfråga.

En annan möjlighet skulle vara att införa en arealgräns för fastighet, som tillkommer rösträtt. En parallell finns i den nyssnämnda dalalagen, enligt vilken för deltagande i omröstning om skiftesfrågan krävs att ägaren skall äga jordbruksfastighet, som är försedd med nödiga åbyggnader eller omfattar minst ett hektar åker eller minst 20 hektar skogsmark. Vilken arealgräns som skulle väljas vid bildande av jaktvårdsområde kan diskuteras, men även en relativt låg arealgräns (5—10 hektar) skulle innebära lättnader i förfarandet.

Slutligen bör påpekas, att vid avgränsningen av jaktvårdsområdena även bör beaktas fastighetsindelningen, särskilt när förhållandena äro av sådan beskaffenhet som i Kopparbergs län.

Den 9 december 1959 uppsöktes utredningsmannen och sekreteraren av en deputation från Rättviks socken, bestående av lantbrukarna Carl Bränd, Jones Jon Hansson, Värpes Anders Karlsson, Erik Löf och Ingels Anders Olsson samt utgörande initiativtagarna till det under bildning varande Dala-Gärdsjö jaktvårdsområde. Delegationen åtföljdes av överlantmätare Lindskog och jaktvårdskonsulent Mellquist.

Det tilltänkta jaktvårdsområdet skulle omfatta cirka 13 000 hektar, varav omkring 600 bönder ägde 9 000 hektar och två bolag 4 000. Med arbetet för områdesbildningen voro emellertid förenade synnerligen besvärliga utredningar, vilka med markägarnas biträde handhades av Erik Löf. Avsikten med besöket var att orientera jaktutredningen om det arbete, som är förenat med jaktvårdsområdesbildande i dessa trakter, samt om föreliggande svårigheter.

Erik Löf demonstrerade på en karta i skala 1:40 000 över Rättviks socken, hur ägolotterna voro fördelade på de olika byarna, samt yttrade därefter i huvudsak följande.

Sedan åtskilliga år tillbaka hade lokala jaktvårdsföreningar med en viss framgång samlat jägarna på trakten till en förnuftig jaktutövning. Under de senaste åren hade emellertid svårigheter uppstått inom föreningarna, bl. a. orsakade

av önskemål att byta jaktmarker med bolagen. Man ville nu komma ur svårigheterna genom att bilda jaktvårdsområden. Svårigheterna beträffande fastighetsbildningen voro emellertid synnerligen besvärande. Genom hemmansklyvning och dylikt hade fastigheterna delats upp i smala remsor och dessutom förekommo sämjedelningar i stor utsträckning, vilka ofta gingo över fastighetsgränserna. Dödsbon med ett flertal delägare bidrogo även till att öka svårigheterna. Erik Löf visade en del av utredningen i medförda handlingar med förteckning över ägarna samt påpekade därvid bl. a., att många markägare ägde jord i flera byar. Det var i Dalarna ej ovanligt att arvslotter, som utgjordes av fastighetsdelar, såldes på auktion. Fastighetslängden gick inte att använda vid bildande av jaktvårdsområde, enär de olika jordlotternas arealer adderades ihop i en summa för varje delägare. Av de 600 jordägarna visste man, att 20 klart voro motståndare till området. Om någon vill bråka, sade Erik Löf, är utredningen angripbar.

Jones Jon Hansson tillade, att inom en ganska liten areal i socknen funnos 29 fäbodställen; det var nödvändigt att i sådana fall kunna byta marker.

Värpes Anders Karlsson sade sig icke tidigare ha brytt sig om jakt och han var heller icke jägare. Men nu hade det blivit en sådan röra på jakten, att han ansåg sig tvingad att hjälpa till och försöka få någon ordning på det hela. Det skulle bli kaos inom jaktvården i Dalarna, om man inte snart fick till stånd en ändring i form av jaktvårdsområden.

Mellquist gav en del exempel på de förhållanden, som råder i fråga om älgjakten. Till följd av den långt drivna ägosplittringen kunna på i jaktligt avseende oorganiserade skifteslag jägarna springa om varandra. De ha ju del i en massa littera på olika håll inom skifteslaget. När det inte finns någon organisation för samordning av jakten kunna de sätta sig att passa var de vilja på sina ägolotter eller lova någon annan att göra det i deras ställe. Sedan de gamla jaktvårdsföreningarna med gemensamhetsjakt på byns, skifteslagets, mark börjat lossna i fogarna genom den nya tidens hårda jakttryck, hotar rena kaos att ta överhanden.

Utredningsmannen insköt att, om han hade uppfattat situationen i Dalarna riktigt, så skulle ett ökat intresse för jaktvårdsområdena kunna härledas från de svårigheter, som uppstått att hålla de frivilliga jaktvårdsföreningarna vid liv. Enligt vad han kunde förstå av de närvarandes yttranden var det de illojala medlemmarna i föreningarna, som sökte spränga organisationen.

Carl Bränd sade, att ett flertal »partisangrupper» voro i arbete, men att det var Erik Löf, som tills vidare räddat situationen från fullkomligt kaos.

Härefter vidtog diskussion rörande de modifikationer i den gällande lagstiftningen, vilka ortsrepresentanterna ansågo nödvändiga för att göra bildandet av jaktvårdsområden praktiskt genomförbart inom ifrågavarande bygder. Därvid förekom i huvudsak följande.

Lindskog påpekade, att det är olämpligt att påbörja förrättning för bildande av jaktvårdsområde, förrän det blivit någorlunda klart, att stadgad majoritet kan uppnås. Om förrättningen ej gav positivt resultat, uppkommer ännu större kaos. Han konstaterade, att det stundom är lika tidsödande att göra en fullständig äganderättsutredning för bildande av jaktvårdsområde som för ett laga skifte. Beträffande laga skiftena diskuteras för närvarande möjligheterna att låta dessa föregås av viss äganderättsutredning.

Erik Löf trodde att det skulle bli besvärligt att använda samma regler som vid laga skifte — att kunna byta mark (mellan olika skifteslag?) är nämligen en mycket viktig sak vid bildande av jaktvårdsområden.

Den första frågan gällde, huruvida man borde eftersträva större inflytande åt den som »sitter» på fastigheten, så att denne skall äga ensam bestämma beträffande överenskommelser om bildande av jaktvårdsområden. Därvid nämndes särskilt svårigheterna med sterbhusen och de merendels många dödsbodelägarna.

Lindskog framhöll, att vid laga skifte gäller den regeln, att den som inte bor i orten eller innehar viss minimiareal — 1 hektar åker eller 20 hektar skog — inte har rätt att rösta. Detta gäller dock ej beträffande dödsbon. Tanken bakom detta arrangemang är, att de som bo på orten och ha det största innehavet jord även skola ha mest att säga till om vid ett laga skifte. Bestämmelsen i fråga innebär otvivelaktigt ett större intrång i jordäganderätten än vad en motsvarande regel beträffande jakträtten skulle göra.

Erik Löf invände häremot, att flera av markägarna bo i Stockholm. Dessa vilja helt säkert vara med och bestämma lika väl som de vilja vara med och jaga. Även *Jones Jon Hansson* varnade mot att koppla bort de mindre markägarna, exempelvis de som bo i Stockholm, från bestämmanderätten när det gäller bildande av jaktvårdsområde. Då blir det bara bråk.

Härefter diskuterades majoritetsreglerna. Den frågan ställdes, om svårigheterna att bilda jaktvårdsområden i Dalarna skulle minskas genom att man sänker den majoritet, som erfordras vid förrättning för att få till stånd ett jaktvårdsområde?

Erik Löf och övriga bygderepresentanter ansågo, att man skulle vara mest betjänt av enkel majoritet.

Lindskog påpekade, att i fråga om gemensamhetsfisken och de föreslagna fiskevårdsområdena i intet fall uppställs högre krav än tvåtredjedelsmajoritet. Vad hindrar att ungefär samma majoritetsregler få gälla även beträffande jaktvårdsområdena? Han hade sig bekant, att det inte endast är i Dalarna, som liknande besvärliga fastighetsförhållanden förekomma. Viss trakter inom exempelvis Västernorrlands och Gävleborgs län uppvisa liknande förhållanden. Skulle man — om det ej går att få en ändring i majoritetsregeln för hela landet — kunna tänka sig separata bestämmelser vid bildande av jaktvårdsområden beträffande särskilt ägosplittrade delar av landet? Det kanske skulle gå att ordna så att, därest exceptionellt besvärliga fastighets- och ägareförhållanden, såsom exempelvis i Dalarna, äro för handen, ärendet om bildande av jaktvårdsområde underställes Kungl. Maj:t för särskild prövning av frågan om lättnader i, bland annat, majoritetsregeln skulle få tillämpas. Dessa kräva givetvis en lagändring med särskilt bemyndigande för Kungl. Maj:t i det berörda avseendet.

Lindskog framhöll till sist, att det fanns ett ytterligare, i förevarande sammanhang tidigare icke åberopat argument för sänkning av majoritetsprocenten, vilket emellertid hade allmän giltighet. Sänker man majoritetsprocenten, minskar man inflytandet för dem, vilka tillhöra den kategori som är ljum för ett jaktvårdsområdes bildande.

Den fortsatta diskussionen visade oförtydbart hän på, att en sänkning av majoritetsprocenten, vare sig den tillkommer genom separata bestämmelser eller får generell giltighet, av samtliga ortsrepresentanter ansågs vara den bästa utvägen att komma till rätta med svårigheterna. Samtliga representanter sade sig även vara fullt övertygade om att en sänkning av den

erforderliga majoritetsprocenten till 60 eller 50 procent ej kommer att försvåra förvaltningen av ett område.

Enligt överenskommelse vid det förenämnda sammanträdet har till jaktutredningen översänts en del material, avsett att verifiera de vid överläggningen lämnade uppgifterna. Sålunda har utredningen från överlantmätare Lindskog mottagit kopia av »Karta över föreslagen enskild väg från Hedens by till Bösjön i Mora och Våmhus socknar, upprättad genom transportering och kopiering av skogsåbodelningskartorna från storskiftet samt kompletterad åren 1942—1943». Av kartan framgår med önskvärd tydlighet, att de vid sammanträdet skildrade fastighetsförhållandena i Rättviks socken ha sin fulla motsvarighet på andra håll i länet.

Den 8 januari 1960 ankom till jaktutredningen areal- och markägareutredning för det tilltänkta Dala-Gärdsjö jaktvårdsområde jämte en storskiftes litterkarta över Rättviks socken med jaktvårdsområdets gränser inritade. Till det digra utredningsmaterialet var fogad en skrivelse till utredningsmannen från styrelsen för Dala-Gärdsjö jaktvårdsförening, vari det heter att materialet, vilket översänts för att åskådliggöra de svårigheter som föreligga vid bildande av jaktvårdsområde i Dalarna, ej var fullt komplett, då det fattades litterutredning för en del byar. Eftersom förhållandena i stort voro lika över hela området, ansåg styrelsen, att man med det översända materialet dock bör få en verklighetstrogen uppfattning av problemet i dess helhet.

Såsom upplystes vid sammanträdet uppgår det tilltänkta jaktvårdsområdets areal till omkring 13 000 hektar och antalet jordägare till omkring 600. Cirka 30 procent av jorden äges av bolag, övrig mark tillhör bönder.

Det kan nämnas att storleken av jaktvårdsområdet diskuterades vid sammanträdet, därvid den frågan ställdes om ej svårigheterna skulle bli mindre, om man delade upp området på flera små? Svaret blev, att det i detta fall skulle bli svårare att bilda flera områden. Utsikterna att kunna bedriva god jaktvård äro större om man har ett område av storleken 10—15 000 hektar. I detta fall gäller det främst böndernas 9 000 hektar och ej bolagens 4 000 hektar.

Aktmaterialet utgöres av omkring 325 maskinskrivna ark enligt följande fördelning.

Först i pärmen finns ett sammandrag beträffande samtliga markägare och deras arealer med undantag av Kopparfors AB, som har lämnat egen utredning. Avskrift av första sidan av sammandraget bifogas såsom *bilaga 7:1*. Sammandraget, som omfattar 20 maskinskrivna sidor, upptager 10 olika byar. Belysande för äganderättsförhållandena i Dalarna, där »jorden inte säljs utan ärvs» enligt ett uttalande av överlantmätare Lindskog, är ett fall från sammandraget över Nedre Gärdsjö by. Inom denna by äger »Gudmunds Kerstin Jonssons dödsbo» åtta hektar jord, uppdelad på 16 namngivna delägare boende i Falun, St. Skedvi, Runnvika, Örebro, Södertälje, Ovanmyra, Gärdebyn, Västgärde och Nynäshamn.

Efter sammandraget återfinnes — under varje by för sig — *varje* ägolott med beteckningar och ägarenamn. Avskrift, upptagande »Blecket Litt N nr 13 och Sub Na nr 40» bifogas såsom *bilaga 7:2.*

För att ytterligare belysa i Dalarna förekommande ägosplittring, som alltså måste benas upp när det gäller att bilda ett jaktvårdsområde i detta landskap, bifogas ur aktmaterialet avskrift av ägareförteckningen över »Ängsmark Klitta» såsom *bilaga 7:3.* Denna liksom övriga två bilagor är infogad omedelbart efter detta kapitel.

Litterkartan över Rättviks socken bestyrker i lika mån som aktmaterialet, att det måste finnas en stor fond av idealitet bakom för att man, i likhet med de ovannämnda bygderepresentanterna, skall vilja offra så mycken tid på ett företag, vars vinst och värde nog får anses främst ligga på ett annat plan än det renodlat ekonomiska.

Altsarbyn

			Hektar
K		Kopparfors AB (kontraktsuppg. klar)	3 500,0000
K		Bergslaget » »	250.0000
		Olof Olsson	8,1452
11	13	And. Börs	5,3993
11	9	Erik Haglund	6,2120
		Gustav Sand	5,7387
11	16	Lyck And. Hanssons strbhs	1,2341
11	11	Ingels And. Hansson	42,3286
K	176	Erik Arvids	0,2770
11	17	Greta Givars	3,0595
		Erik Sparv	2,5655
11	5	And. Givas	6,6538
11	22	Mårs Erik Eriksson, Vikarby	4,6582
11	23	Erik Björk, Röjeråsen	4,6582
11	24	Björk Stina Jonsson	4,6581
11	3	And. Bengts, Västgärde	8,7400
11	4	Börs Hans Hansson, Västgärde	1,4500
11	26	Klockar Gudmund Olssons strbhs, Västgärde	2,3294
12	5	Dahls Erik Olsson	19,7769
11	9	Mina Haga	21,7977
K	141	And. Perjons, Söderås	10,1507
11	8	Erik Haga	8,9168
12	1	Nis Olof Danielssons strbhs	4,6280
11	14	Erik Sandberg	4,6803
11	6	Leif Bokström, Lerdal, Rättvik	19,9030
11	7	Karl Olander	9,5182
11	10	Karl Lind, Lerdal, Rättvik	12,1252
		Karl Källström	2,4683
11	30	Funk Hans Olssons strbhus	6,8340
K	123	Bengts Olof Andersson	

Anmärkning. I sammandraget är en fastighetsägares samtliga fastigheter sammanförda under den by vederbörandes fastighetsinnehav är störst. Kopparfors och Bergslagets här angivna totala areal är sålunda exempelvis uppdelad i en mängd små skiften i olika byar.

Siffrorna till vänster i sammandraget anger lista och rad där vederbörande tecknat sig för områdets bildande. »K» framför en siffra anger att särskilt jaktarrendekontrakt för jaktvårdsområdets bildande tecknats med vederbörande.

Bilaga 7 : 2

Blecket Litt N nr 13 och Sub Na nr 40

	Hektar
Totalareal enligt kartbeskrivning	141,5557
Erik Lennart Peres	12,5553
Lussi Anna Eriksson	4,2351
Ragnar Jansson	4,2351
Helmer Fundin	2,4176
Maj Spjut	2,1176
Erik Löf	6,3527
Halvar Löf	6,3527
Kerstin Stål	16,0398
Kanders Erik Eriksson	7,0242
Johanna Gustavsson	10,9363
Maria Flyman	3,5121
Kerstin Nicklasson	3,5121
Hjärp Karl Eriksson	4,2352
Ris Erik Gudmundsson	5,2940
Hjärp Kerstin Eriksson	1,0588
Nils Hjärp	1,0588
Karl Peres	0,3809
Märta Tomth	0,3809
Erik Spåman	0,2970
Karin Sers	4,4433
Kopparfors	11,4117
Saras Jon Olsson	17,5829
Hans Sandh	4,2114
Anna Mårsén	4,2114
Björ Jon Jonssons dödsbo	3,6494
Maria Schödin	1,9247
Kerstin Bränd	1,9247
Jannes Jonas Olsson	0,2000
	141,5557

Bilaga 7:3

Ängsmark Klitta

Nittsjö

	Hektar	
John Hed	4.42	
Bengts And. Eriksson strbhs	1,20	
Sold Jon Eriksson	1,40	
Ivars Hans Olsson	0,49	
Janne Kjell	1,05	
Jon Blank	0,97	9,53

Utby

And. Hjälm	0,58	
Stor Olof Larsson	0,36	
Artur Hurtig	0,42	
Henriksson	0,14	
Ernst Sandell	0,44	
Mårs And. Jonsson	0,76	
Mårs Maria Jonsson	0,76	
Mases Gudmunds Hansson	0,50	
And. Hanssons strbhs	0,50	
Täpp Hans Hansson	1,09	
Präst Olof Olsson	0,34	
Almér	0,34	
Zikén	0,32	
Jon Bengtsson	0,79	
Karl Tigers strbhs	0,79	
Mårs Maria Olsson	0,89	
And. Bengtsson	0,69	
Jon Blank	1,51	
Erik Sandberg	0,33	
O. Jonases	0,29	
Sundqvist	0,32	
Ingeborg Nejström	0,32	
Lind Anna Olsson	0,22	
Olof Berg	0,28	
Erik Blecko	0,35	13,33
	Summa	22,86

Jaktutredningens förslag

8 kap. Allmänna synpunkter

I inledningsstadgandet till gällande jaktlag åläggas innehavarna av jakträtt att sörja för bevarandet av ett artrikt och livskraftigt villebrådsbestånd. Därigenom har lagstiftaren utan tvivel velat markera, att förefintligheten av ett sådant har intresse även ur andra synpunkter än jakträttsinnehavarnas på privaträttslig grund vilande rättigheter. Detta är klart uttalat i 1936 års betänkande, varest det (sid. 63) heter, att ej endast för den enskilda jakträttsinnehavaren utan även för folket i dess helhet förekomsten i naturen av ett artrikt och livskraftigt villebrådsbestånd innebär en tillgång av såväl ideellt som materiellt värde. Det kan vidare erinras om att 1952 års naturskyddslag inledes med ett stadgande av innehåll, att naturen — av vilken villebrådet obestridligt är en del — utgör en nationell tillgång, som skall skyddas och vårdas.

Inledningsstadgandet till jaktlagen innehåller emellertid vidare även anvisningar om vad en jakträttsinnehavare bör iakttaga för att befordra det nyss nämnda intresset. Han skall sålunda lämpa sin jakt efter tillgången på villebråd och i övrigt bedriva den ändamålsenligt. Där så lämpligen kan ske skall han även vidtaga åtgärder för villebrådets skydd och förkovran, dvs. bedriva jaktvård. I fråga om jaktutövningen har lagstiftaren funnit nödigt komplettera sagda anvisning med bestämmelser till villebrådets skydd mot överdriven beskattning och olämpliga jaktmetoder. Därvid ha även djurskyddssynpunkter kommit i betraktande. Dessa bestämmelser höra till största delen hemma inom det författningskomplex, som är en produkt av Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning och vars dominerande urkund är jaktstadgan. Ett betydande antal framställningar om ändringar i och påbyggnad av dessa författningar ha överlämnats till jaktutredningen. De komma att behandlas i ett senare sammanhang. Då jaktutredningen i förevarande betänkande upptar till skärskådande olika spörsmål rörande vissa av de privaträttsliga bestämmelserna till jaktvårdens befordrande och därutinnan framlägger ändringsförslag, sker det emellertid även med den utgångspunkten, att en ändamålsenlig utformning av sagda bestämmelser tjänar mer än ett blott och bart enskilt intresse.

Då lagstiftaren ansett bland andra härförut upptagna skäl motivera, att i jakträtten inlägges en förpliktelse för innehavaren att vara verksam i jaktvårdande syfte, har han dock måst göra den reservationen, att sådan för-

pliktelse endast skall föreligga »där så lämpligen kan ske.» Härvidlag ha åsyftats först och främst faktiska omöjligheter, t. ex. naturförhållanden o. dyl. Men man har i lika mån beaktat, å ena sidan, att villebrådet för sin trivsel och förmåga att tillväxa i antal kräver en viss ej alltför ringa areal, olika för olika slag av vilt, samt å andra sidan, att för avsevärda delar av rikets jord brukningslotterna icke uppnå sådan storlek. Och man har utgått ifrån, så som saken uttrycktes i 1936 års betänkande (sid. 65), att det för ägaren av en dylik lott säkerligen ter sig verklighetsfrämmande att tala om jaktvård i vad form det vara må. Framför allt lärer en frivillig begränsning av avskjutningen av omtanke om framtiden synas honom meningslös. Han måste nämligen säga sig, att vad han icke skjuter av det villebråd, som tillfälligt uppehåller sig på eller passerar över hans mark, sällan senare kommer honom själv tillgodo.

Det medel, som statsmakterna funnit framför andra ägnat att sätta även innehavarna av jakträtt på smärre arealer i stånd att genom samverkan i jaktvårdsarbetet kunna på ett lojalt sätt njuta frukterna av deras jakträtt, har varit att i jaktlagstiftningen införa bestämmelser om bildande av jaktvårdsområden. Då man år 1938 beslöt sig för dessa bestämmelser, beträdde man en ny och oprövad väg för lösandet av ett av jaktvårdens centrala problem. Det säger sig självt, att den nya lagstiftningens omsättande i praktiken skulle komma att visa, att såväl korrigeringar som kompletteringar voro önskvärda. Förslag till sådana utarbetades såsom förut nämnts av jaktutredningen under de första två åren av utredningens tillvaro. De blevo i allt väsentligt genomförda i lag den den 1 juni 1951 (nr 290) med följdförfattningar. De sålunda beslutade ändringarna i lagstiftningen hänförde sig till dels reglerna för bildande och förnyande av jaktvårdsområden, dels verksamheten inom områdena. Framförallt i fråga om proceduren vid en förlängning av tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd innebar 1951 års lagstiftning en eftersträvad tids- och kostnadsbesparande förenkling.

Den fortgående verksamheten med nybildning av jaktvårdsområden och förlängning av utlöpande giltighetstid för ett betydande antal områden har emellertid aktualiserat önskemålen om ytterligare förenklingar i procedurbestämmelserna. För de av Kungl. Maj:t dels den 13 oktober 1956, dels den 11 februari 1957 till jaktutredningen överlämnade framställningarna har ingående redogjorts här förut. Åtskilliga uppslag och påpekanden i hithörande ämnen ha såsom jämväl framgår av den tidigare redogörelsen innehållits i svaren på de till länsjaktvårdsföreningarna och jaktvårdskonsulenterna riktade frågorna.

Jaktutredningen kommer i det följande att framlägga de resultat, vartill utredningen kommit vid sina överväganden av de olika frågorna. Dessa överväganden ha, såsom tidigare framhållits i missivskrivelsen, lett till att utredningen funnit vissa ändringar påkallade även i andra delar av lagstiftningen än dem, vilka äro direkt berörda i framställningarna.

Innan jaktutredningen går in på de särskilda lagstiftningsfrågorna, vill utredningen emellertid redovisa sina synpunkter beträffande den del av det i 3 och 4 kap. refererade undersökningsmaterialet, som innehåller svaren på utredningsmannens frågor rörande bakgrunden till en på sina håll yppad kritisk inställning till jaktvårdsområdena.

Vad först beträffar den *interna kritiken* inom jaktvårdsområdena framgår av vad jaktvårdstjänstemännen haft att förmäla att en del fall förekommit, där ledningen för områdena visat bristande objektivitet. Sådan kan ju förekomma i vilken förening som helst. På ett så känsligt område som det jaktliga är det dock av särskild betydelse, att stadgeenliga befogenheter begagnas med oväld och hänsyn. Det framgår emellertid även, att jaktvårdstjänstemännen ha sin uppmärksamhet riktad på missförhållanden av denna art samt med all makt söka råda bot på uppdagade sådana.

Såvitt av svaren vidare framgår synes maktmissbruk från vissa delägarekategoriers sida numera inte vara för handen. Jaktutredningen har sig dock bekant fall, då missbruk av dylik art förekommit. Ett par av dessa har f. ö. besvärsvägen dragits inför Kungl. Maj:ts prövning. Det synes ej vara ur vägen att nämna, att i de åsyftade fallen ej förekommit tendenser till vad man i den agitation mot jaktvårdsområdesidén, som vissa intressen ej helt utan framgång bedriva, företrädesvis brukar tillvita jaktvårdsområdena. Det har sålunda inte varit fråga om förtryck från större markägares sida mot ägarna av småmarker. Tvärtom berätta dessa fall om en allt annat än hänsynsfull behandling av innehavarna av större marker från delägaremajoritetens sida.

Vid den omständigheten att jaktstämmorna i förklarlig nitälskan om villebrådsstammarnas förkovran ibland fatta beslut om inskränkningar i jaktutövningen, vilka kunna diskuteras ur saklig synpunkt, lärer större avseende ej behöva fästas. Undan för undan samlade erfarenheter samt länsjaktvårdsföreningarnas rådgivning kunna nämligen med visshet förutses komma att utgöra korrektiv mot överdriven restriktivitet. Det synes f. ö. mot talet, att jaktvårdsområdena i nämnda avseende stifta egna lagar vid sidan om jaktlagstiftningen, kunna erinras om regeln i 1 § JL att en jakträttsinnehavare skall beflita sig om ändamålsenlig och efter tillgången på villebråd lämpad jakt. Ett mål härutinnan att sträva efter synes utan tvivel vara en av sagda lagrums anda genomsyrad utveckling därhän, att jaktvårdsområden och andra jaktvårdade komplex kunna anförtros medgivande att bedriva jakt även efter annat villebråd än älg oberoende av de allmänt gällande fridlysningstiderna. Det förslag till jaktstadga, som framlades i 1936 års betänkande, innehöll ett stadgande (42 § 2 mom.), som delvis täckte nu nämnt syfte. Det upptogs emellertid ej i 1938 års JS. Tiden ansågs förmodligen inte mogen för en bestämmelse, som då endast innehavare av mycket stora jaktmarker kunnat draga nytta av. Huruvida utveck-

lingen numera får anses ha fortskridit så långt, att en dylik liberalisering av fridlysningslagstiftningen kan anses vara på sin plats, ämnar jaktutredningen överväga i samband med att den under en senare del av sitt arbete företar av riksdagen begärd översyn av sist nämnda lagstiftning.

Att personer, vilka tidigare jagat var som helst och hur som helst, äro missbelåtna med att ha fått sin jaktutövning proportionellt begränsad och ställd under kontroll är mänskligt. Att tillskapa en organisationsform, varigenom det blev möjligt för jordägarna att själva råda bot på den skada som tillfogades viltvården av dem, vilkas jakt huvudsakligen gick ut på ett systematiskt utnyttjande av grannmarkernas villebrådstillgång, var emellertid ävenledes ett syfte med lagstiftningen om jaktvårdsområden. I det sammanhanget synes det jaktutredningen befogat att trycka på den vid undersökningarna framkomna samstämmiga uppfattningen om jaktvårdsområdenas synnerliga betydelse för bekämpandet av tjuvjakten. Eller som en områdeskassör i Västerbottens län antecknat under »Övriga upplysningar» på det i 3 kap. under B. omförmälda frågeformuläret: »Sedan jaktvårdsområdets tillkomst har all olåvlig jakt kommit bort varför jag varmt rekommenderar dem.»

Vad så beträffar den *utifrån emanerande kritiken* finner jaktutredningen sig kunna bortse ifrån den kritik, vars huvudsakliga grund är avundsjuka. Av yttrandena framgår att avundsamheten som regel hänför sig till det förhållandet, att jaktvårdsområdenas älgjakt oftast utövas som licensjakt. Utredningen lärer under en senare fas av sitt arbete få tillfälle att lägga fram sin uppfattning om licensjakten. Här vill utredningen blott säga, att ett icke ringa antal jaktvårdsområden torde ha tillkommit främst av den anledningen, att delägarna därigenom sett en möjlighet att kunna få bedriva sin älgjakt i ett lugnare tempo och under mera smakliga former än vad eljest icke sällan är fallet.

Påståendet att tillkomsten av jaktvårdsområden bidrager till att utestänga den icke jordägande befolkningen från möjligheten att idka jakt ligger på annat plan, vilket också föranledde utredningsmannen att i sin enquête särskilt trycka på denna fråga. Den har även, såsom framgår av de i 3 kap. under B. refererade yttrandena, blivit med önskvärd utförlighet besvarad.

Oavsett vad som kan utläsas ur de inkomna yttrandena finner jaktutredningen sig böra erinra om att rikets sammanlagda areal av odlad mark, äng, skogsmark samt sjöar och vattendrag utgör cirka 45 miljoner hektar, varav 6 miljoner hektar ligga ovanför barrskogsgränsen och 39 miljoner nedanför densamma. Den i jaktvårdsområden bundna arealen utgjorde den 30 juni 1961 i det närmaste 5⅔ miljoner hektar. Något siffermässigt underlag för det nämnda påståendet torde därför näppeligen kunna anses föreligga. Går man sedan till yttrandena, synas ej heller dessa ge be-

lägg för påståendet i fråga, utom i ett konsulentdistrikt, Stockholms-Uppsala. Vad beträffar Värmland, Närke och Västmanland samt de norrländska landskapen torde fog snarare finnas för en undran, om inte tillkomsten av jaktvårdsområden i själva verket gett de icke markägande jägarna större möjlighet att jaga — i varje fall med utbyte — än vad tidigare varit fallet. Och i fråga om övriga delar av riket synes man, med nyssnämnda undantag, inte kunna spåra någon allmän tendens från jaktvårdsområdenas sida att vilja utestänga icke-markägare. En kategori jagande har emellertid otvivelaktigt blivit lidande. Den består av sådana som tidigare, inte sällan mot ett med god jaktkultur oförenligt vederlag, skaffade sig löfte att utnyttja t. ex. ett bra älgpass. Detta torde dock böra föras på jaktvårdsområdenas pluskonto.

I Stockholms och Uppsala län torde ovilligheten att i jaktvårdsområdena släppa in utomstående, dvs. personer som ej bo inom området och ej heller där ha anförvanter, få ses som en följd av inträtt motsatsförhållande mellan markägare och tätortsbefolkning. I denna mer än annorstädes av ständigt växande tätorter överhopade del av riket bli markägarna snart sagt dagligen och stundligen konfronterade med det sätt, på vilket tätortsbefolkningen anser sig kunna utnyttja den s. k. allemansrätten. I betraktande härav synes det jaktutredningen knappast förvånande, att dessa markägare söka att åtminstone få ha den jakt, som ännu går att bedriva där, för sig själva.

Sammanfattningsvis får jaktutredningen beträffande det ifrågavarande påståendet anföra att utredningen funnit, att detsamma ej kan anses vila på sådant verklighetsunderlag, som skulle kunna tänkas göra åtgärd i lagstiftningsväg påkallad.

9 kap. Ifrågasatt eftergivande i angivna fall av vad i 10 § 2 mom. och 11 § 3 mom. JL stadgas därom, att vissa beslut skola fattas vid förrättning

A. Beslut om bildande av jaktvårdsområde

Såsom Svenska jägareförbundet framhåller i framställningen den 29 maj 1956 måste det under förberedelsearbetet för bildande av jaktvårdsområde ej sällan inträffa, att det — ehuru fullständig enighet mellan jordägarna icke föreligger — är alldeles tydligt, att klar majoritet för området förefinnes. Jaktutredningen finner det därför förklarligt att de som äro engagerade i detta arbete fråga sig, om i dylika fall icke en mindre omständlig samt mindre tids- och kostnadskrävande procedur än den i lagen angivna skulle kunna anses lika betryggande ur rättssäkerhetssynpunkt. Enligt gällande lag har man, såsom framgår av redogörelsen i 1 kap., i fråga om fast-

ställelseproceduren två alternativ. Vid avtalsvis bildade jaktvårdsområden prövar länsstyrelsen saken på handlingarna. Gäller det åter genom majoritetsbeslut tillkomna områden, skall länsstyrelsens prövning föregås av förrättning på stället, som hålles av en av länsstyrelsen förordnad förrättningsman. Jägareförbundets förslag innefattar tillskapande av ett tredje alternativ för proceduren. Detta synes schematiskt kunna beskrivas så, att länsstyrelsen får rätt att begagna fastställelseproceduren för avtalsvis bildade jaktvårdsområden även för sådana fall, där full enighet ej är för handen men förefintligheten av en övervägande majoritet för områdets tillkomst är fullt klarlagd.

De av jägareförbundet anförda exemplen på omständigheter, som föra med sig att en eftersträvad enighet mellan jordägarna icke kan uppnås, finner jaktutredningen vara belysande för de svårigheter och hinder som fastighetsbildning och ägareförhållanden otvivelaktigt lägga i vägen för verksamheten. Man synes dock ej kunna bortse ifrån, att dylika svårigheter och hinder som regel ej innebära någon nyhet. I själva verket ha de funnits under hela tiden för verksamheten. Att de numera kännas mera betungande torde i viss mån kunna tillskrivas det förhållandet, att på sina håll bildandet av jaktvårdsområden går trögare än tidigare. En väsentlig orsak härtill torde vara att söka i ökad tillgång på villebråd, särskilt älg. Behovet av samverkan kännes ej så starkt, när man sådan förutan kan tillfredsställa sin jaktlust. Att det kanske är ansträngningarna inom redan verksamma jaktvårdsområden att berika den jaktbara faunan, som möjliggjort detta, har man lätt att förbise. En annan orsak till försvårat arbete vid jaktvårdsområdesbildande utgör otvivelaktigt den accelererade fastighetsbildningen för bostads-, fritids-, industriella och andra jämförliga ändamål. Sistnämnda företeelser och deras konsekvenser ur jaktsrättslig synpunkt behandlar utredningen i ett särskilt kapitel.

Oavsett vilken grund man vill tillskriva nu berörda hinder och svårigheter i arbetet med bildande av jaktvårdsområden, måste jaktutredningen ställa sig skeptisk mot det under förevarande punkt framlagda förslaget till lättnad i procedurbestämmelserna. Denna utredningens ståndpunkt dikteras främst av principiella skäl. Men utredningen anser sig också ha skäl ifrågasätta, om några mer påtagliga vinster skulle inhöstas genom förslagets förverkligande. I sistnämnda avseende får utredningen anföra.

För att en länsstyrelse skall kunna på handlingarna pröva frågan om fastställelse av ett planerat jaktvårdsområde måste sökandena prestera en fullständig redovisning av de fastigheter, som tänkts skola ingå i området. Äro jordägarna många — och det är ju dessa fall som främst åsyftas i jägareförbundets förslag — synes det knappast möjligt att erhålla erforderliga uppgifter om fastigheterna och dessas olika ägor annat än vid en gemensam överläggning. En sådan torde ock vara nödvändig för att uppgöra

en korrekt ägareförteckning, vilken ju enligt förslaget skall innehålla obestridda uppgifter om i varje fall det antal jordägare som är för områdets bildande — enligt förslaget minst 5/6-delar av samtliga. Ej heller torde beträffande de huvudsakliga grunderna för jakten och viltvården å området kunna för länsstyrelsen framläggas ett för avgörande på handlingarna ägnat förslag, med mindre detta diskuterats vid ett sammanträffande mellan de för saken intresserade. Jägareförbundets förslag förutsätter ju ock, att ett sammanträde skall hållas. Slopandet av kravet på förrättning synes följaktligen jaktutredningen näppeligen medföra påtaglig minskning i arbete och tid. En viss tidsvinst bör man dock räkna med, nämligen i så måtto att den nu rätt vanliga väntetiden innan förrättningsmannen hinner påbörja förrättningen kommer att bortfalla. Kostnadsbesparingen för jaktvårdsfonden torde inskränka sig till förrättningsmannens resekostnader och arvode. Mot denna besparing synes man få väga det icke obetydliga merarbete för länsstyrelserna, som otvivelaktigt måste bli en följd av den föreslagna nya fastställelseproceduren.

Även om jaktutredningen hade blivit övertygad om att med förslagets genomförande skulle följt en i och för sig ostridigt önskvärd lättnad i fältarbetet samt besparing i fråga om tid och kostnader, hade som nämnts utredningen av principiella skäl måst ställa sig tveksam inför detsamma. Skälen äro av såväl formell som materiell natur. I det förstnämnda avseendet må erinras om att för närvarande länsstyrelsens fastställelseprövning avser ett beslut, som såvitt nu är i fråga vid omröstning i stadgad ordning fattats av en viss i lagen bestämd majoritet bland jordägarna. Det synes jaktutredningen knappast möjligt att tillerkänna den jordägarnas viljeyttring vid ett sammanträde av närmast enskild natur, som enligt förslaget skall ligga till grund för länsstyrelsens prövning och avgörande, samma värde som ett vid vederbörlig förrättning fattat beslut. Även om så bedömes kunna ske, får nog den minoritet av upp till 16,67 procent, med vars möjliga förefintlighet förslaget räknar, anses vara *siffermässigt* sett i största laget för ett avgörande i föreslagen ordning. När utredningen här trycker på ordet siffermässigt, har utredningen för ögonen det nu i lagen angivna värdet på erforderlig majoritet, respektive högsta tillåtna minoritet. Det förhåller nämligen sig i själva verket så, att i praktiken de verkliga motståndarna mot tillkomsten av ett jaktvårdsområde mera sällan uppnå procenttal, som ligga någorlunda i närheten av det i lagen angivna maximitalet. Man torde komma sanningen nära, om man säger, att deras genomsnittliga antal ligger någonstans i närheten av 5 procent av antalet jordägare inom området. I fråga om arealen torde, med ett fåtal undantag, procenttalen ligga ännu lägre. Som en var, vilken sysslar med hithörande spörsmål, nogsamt fått erfara, är emellertid förhållandet det att inom ett tilltänkt jaktvårdsområde visst icke alla jordägare äro intresserade av jakt. Och därav följer i sin

tur vanligen, att de ej heller inse betydelsen av en rätt bedriven jaktvård. Det är personer, tillhörande denna grupp, som ofta bli de utslagsgivande. Genom att utebli från det av förrättningsmannen hållna sammanträdet hänföras de automatiskt till motståndarna. Och erfarenheten visar att, även då en sådan jordägare undertecknat ansökningen om förordnande av förrättningsman — ansökningen brukar oftast inkludera en fullmakt att företräda undertecknarna vid nämnda sammanträde — det ej sällan händer, att de aktiva motståndarna mot förslaget lyckas tubba honom att utställa en ny fullmakt. Denna kanske sedan avlöses av en ytterligare fullmakt, nu för någon av dem som arbeta för områdesbildningen. Fog saknas ej för ett konstaterande, att ett jaktvårdsområdes öde kan bli avhängigt av vem det är — tillskyndare eller motståndare — som får tillfälle att sist tala med vederbörande.

Nu framdragna förhållanden kunna onekligen anföras som argument för att ett uppnående av det av jägareförbundet föreslagna majoritetstalet — 5/6-delar — i realiteten innebär, att ett jaktvårdsområde uppbäres av en övervägande majoritet. Enligt jaktutredningens mening måste så ock vara förhållandet. Den fråga det här gäller att besvara är emellertid, huruvida sagda omständighet ensam är tillräcklig för att man skall vilja avstå från de här förut påvisade fördelarna med en förrättning i jaktlagstiftningens mening. I detta avseende får utredningen påminna om att ett beslut om bildande av jaktvårdsområde tillika skall innehålla de huvudsakliga grunderna i fråga om jakten och viltvården å området m. fl. i samband därmed stående frågor. Beträffande dessa spörsmål, som i sig innefatta angelägenheter av synnerlig betydelse för delägarna, såväl individuellt som kollektivt, måste det starkt ifrågasättas om icke den nuvarande ordningen för besluts fattande är att föredraga.

Sammanfattningsvis vill jaktutredningen i denna del ha sagt, att det, såsom utredningen tidigare framhållit, för visso ingen tvekan råder om jaktvårdsområdenas betydelse för villebrådstillgången och merendels också för jaktkulturen. Sammanslutning av fastigheter till ett jaktvårdsområde måste i realiteten och sett på längre sikt för dessas ägare i gemen innebära fördelar. Under mer än tjugu år i skilda delar av landet gjorda erfarenheter bestyrka att så blivit fallet. Nackdelarna torde vara förbehållna dem, som bli satta ur stånd att vidare begagna sig av sin jakträtt på sätt som länder rågrannarna och det allmänna viltvårdsintresset till förfång. Trots allt detta är emellertid utredningen av den uppfattningen att, när det gäller nybildning av jaktvårdsområde, man ej bör förbise, att det dock rör sig om från delägarnas synpunkt oprövade inskränkningar i fråga om utövandet av en på äganderätten till jord och skog vilande rättighet. Icke endast minoriteten utan även majoriteten inom området kan då ha anspråk på att området tillkommer under former, som garantera objektivitet och ända-

målsenlighet. I det avseendet finner utredningen en förrättning, hållen av ojävig förrättningsman, böra tillerkännas ett bestämt försteg framför andra tänkbara former.

Av sålunda anförda skäl kan jaktutredningen icke upptaga jägareförbundets förslag i förevarande del som utredningens eget.

Emellertid visar vad jägareförbundet i sin framställning anfört jämte de av jaktutredningen verkställda undersökningarna hän mot att sakligt berättigade behov föreligga att erhålla någon lättnad i den restriktiva utformning, som onekligen präglar ordningen för ett jaktvårdsområdes tillkomst. Denna restriktivitet må ha varit naturlig, när man genom lagstiftningen om jaktvårdsområden slog in på en ny, oprövad väg. De nyss berörda, under mer än två decennier samlade över lag positiva erfarenheterna av jaktvårdsområdena finner utredningen dock utgöra ett vägande skäl för en omprövning av i varje fall majoritetsreglerna. Utredningen återkommer härtill i ett senare kapitel.

B. Den i 11 § 3 mom. JL föreskrivna ordningen för besluts fattande vid ändring av jaktvårdsområdes omfattning samt av grunderna för jaktövningen m. m.

Av den i 4 kap. lämnade redogörelsen framgår, att de förslag, varom här är fråga, ha enahanda syfte: en förenklad procedur, vilken medför kostnadsminskning och besparar jaktvårdsorganisationen arbete som i stället bör kunna ägnas bland annat bildandet av nya jaktvårdsområden. Förslagen skilja sig emellertid beträffande vägarna att nå detta mål. Jägareförbundet föreslår bestämmelser av liknande innebörd som föreslagits i dess under A. behandlade förslag. Jaktvårdskonsulent Emsings förslag är radikalare. Han tänker sig samma procedur, som år 1951 infördes för förnyelse av jaktvårdsområden.

Det synes jaktutredningen vara svårt att komma ifrån att, därest man, såsom under föregående punkt upptagits, finner skäl föreligga, som i och för sig skulle göra förenklingar i proceduren vid bildande av jaktvårdsområde eftersträvansvärda, samma skäl måste med än större styrka göra sig gällande då det blir fråga om ändringar i fastställd status för befintliga jaktvårdsområden. Utvecklingen står ju lika litet stilla beträffande dem som den gör inom andra delar av samhällslivet. Vad som bedömdes ändamålsenligt för tio, femton eller tjugu år sedan kan numera komma att värderas helt annorlunda. Under årens lopp samlade erfarenheter verka tvivelsutan i samma riktning. Åtskilliga exempel härpå skulle kunna andragas. Ett av dessa, som härrör från år 1958, må här refereras.

Ett i vederbörlig ordning fattat beslut om bildande av N:a B. jaktvårdsområde fastställdes av länsstyrelsen år 1947. År 1949 fastställdes vidare ett av *styrelsen* (kurs. här) för N:a B. jaktvårdsområde fattat beslut, att vissa angränsande ägor i K. by skulle anslutas till jaktvårdsområdet. Sedan byamännen i K. by bildat

eget jaktvårdsområde, önskade de delägare i detta, som 1949 anslöto vissa av sina marker till N:a B. jaktvårdsområde, att få dessa utbrutna för att därefter införliva dem i K. jaktvårdsområde samt gjorde ansökning därom till länsstyrelsen. Å ansökningen tecknade fulltalig styrelse i N:a B. jaktvårdsområde, att detta icke hade något att erinra mot bifall till ansökningen. Vederbörande länsjaktvårdsförening överlämnade så handlingarna i ärendet till länsstyrelsen och anhöll om fastställelse av beslutet. Länsstyrelsen fann emellertid att, enär beslutet om ändring av jaktvårdsområdets omfattning icke skett i enlighet med bestämmelserna i 10 § JL, fastställelse av detsamma lagligen icke kunde ske.

Enligt 12 § i de för jaktvårdsområdet gällande stadgarna var styrelsen berättigad att såsom ombud för delägarna träffa sådan överenskommelse, som i 10 § JL sägs, med ägare av intill belägen mark, vilken önskade denna intagen i jaktvårdsområdet, samt söka länsstyrelsens fastställelse å överenskommelsen. Styrelsen åberopade detta bemyndigande såsom grund för den ifrågavarande ansökningen och menade tydligen att, eftersom denna avsåg samma fastigheter som år 1949 med stöd av bemyndigandet och alltså utan hörande av övriga fastighetsägare anslötos till jaktvårdsområdet, samma av länsstyrelsen då godtagna förfarande borde kunna tillämpas, då det gällde deras avskiljande från området för att ingå i angränsande jaktvårdsområde.

Att länsstyrelsen icke lagenligt kunnat förfara annorlunda än den gjorde, lärer vara obestridligt. Men jaktutredningen anser ärendet dock visa att fall kunna förekomma, då man kan fråga sig om inte hållandet av förrättning utgör en onödig belastning. Det bör ej heller förbises att vetskapen om, att ändring av beslut i frågor som omförmälas i 10 § 1 mom. JL icke kan erhållas med mindre samma omständliga procedur iakttages, som gäller för bildande av jaktvårdsområde, icke sällan — i varje fall tidigare — föranlett intagande i jaktvårdsområdenas stadgar av bestämmelser, vilkas förenlighet med gällande lag kunnat sättas i fråga. Utredningen vill emellertid redan nu betona, att i lagstiftningen till äventyrs medgiven lättnad beträffande proceduren i nu avhandlade hänseenden icke, såsom också jägareförbundet påpekat, utesluter att fall kunna förekomma, då den fullständiga proceduren måste företagas. Det blir länsstyrelsens sak att konstatera, om ett sådant fall skall anses vara för handen.

Av betydligt mer komplicerad art än det nu behandlade fallet och därmed jämförliga, mera normala fall av ändringar i jaktvårdsområdenas omfattning äro sådana ändringar, som aktualiseras i samband med samhällesbildning samt annan tomtavstyckning, t. ex. för fritids-, industriella och därmed jämställda ändamål. Det är alltså fråga om företeelser, som sammanhänga med den pågående förändringen av den egentliga landsbygdens struktur. Jaktutredningen har i inledningen till 6 kap. påpekat, att man i detta avseende redan vunnit vissa erfarenheter, vilka peka hän mot att något måste åtgöras, om icke jaktvårdsområdesidén skall råka i fara. Utredningen har där vidare uttalat att en förenkling av procedurbestämmelserna visserligen även härvidlag har sitt obestridliga värde, men att den inte löser det väsentliga problemet. Utredningen behandlar dessa spörsmål i ett följande kapitel.

Det torde väl antagligen förhålla sig så, att de fall, då fråga uppkommer om ändring i ett jaktvårdsområdes omfattning, äro mindre talrika än de fall, då behov föreligger att jämka grunderna för jaktutövningen och viltvården å området jämte dithörande frågor rörande jaktvårdsåtgärder m. m. Jämlikt 10 § 1 mom. andra stycket JL behöver ett beslut om bildande av jaktvårdsområde allenast innehålla de huvudsakliga grunderna i nämnda avseenden. Åtskilliga angelägenheter av nu avsedd art kunna därför, såsom jägareförbundet framhållit, behandlas och avgöras i den ordning stadgarna föreskriva för handläggning av områdets inre angelägenheter. Förbundet har emellertid även påpekat svårigheten att avgöra vad som rätteligen skall anses höra till den ena eller andra gruppen. Även här får man nog räkna med att jaktvårdsområdenas styrelser och jaktstämmorna frestas hänge sig åt en, man kan säga extensiv författningstolkning.

I framställningarna under förevarande punkt har som skäl för behovet av en förenklad procedur för erhållande av fastställelse av beslut rörande ändring av grunderna för jaktutövningen m. m. åberopats av domänstyrelsen fastställda nya villkor för anslutning, respektive förlängd anslutning av domänfonden tillhörande mark till jaktvårdsområde. Jaktutredningen får härom anföra följande.

Framför allt i de delar av riket, som ligga norr om Dalälven, men jämväl i vissa trakter av landet i övrigt utgör anslutning av krono- och ofta även bolagsmark en nödvändig förutsättning för att jaktvårdsområden av tillräcklig storlek och tillfredsställande arrondering skola kunna komma till stånd. Efter det att domänstyrelsen redan år 1939 fått Kungl. Maj:ts bemyndigande att låta ansluta i domänfonden ingående mark till jaktvårdsområden, ha, särskilt i Norrland, betydande arealer kronomark tillförts jaktvårdsområdena. Domänstyrelsen måste emellertid tillse, att den viltvårdspolitik som kommer att bedrivas å de sålunda till jaktvårdsområdena anslutna markerna — det gäller framför allt älgjakten — icke för mycket avviker från den ämbetsverket i övrigt tillämpar. Likaledes får ju anslutningen icke medföra påtaglig minskning av de inkomster av jakten, som eljest tillföras domänfonden genom utarrendering. Jaktutredningen har fått taga del av de ändrade villkor, som domänstyrelsen den 19 december 1958 fastställt för bland annat fortsatt anslutning av kronomark vid förlängning av giltighetstiden för jaktvårdsområde. Utredningen är för sin del visserligen inte helt övertygad om att dessa villkor beröra de huvudsakliga grunderna för jaktutövningen och viltvården å områdena. Men utredningen vill å andra sidan inte hävda, att en motsatt åsikt saknar fog. Det synes följaktligen antagligt, att man har att vänta ett antal fall, i vilka ändring av dessa grunder måste företagas, därest fortsatt anslutning till jaktvårdsområdena av kronomark skall kunna ifrågakomma.

Jaktutredningens överväganden i denna del ha lett fram till den slutsatsen, att behovet av en förenkling av den i 11 § 3 mom. JL för där avsedda

fall föreskrivna proceduren är av en angelägenhetsgrad, som är väl jämförlig med den, som föranledde den av utredningen tidigare föreslagna och år 1951 beslutade förenklingen av proceduren när det gäller förlängning av tiden för ett jaktvårdsområdes fortbestånd. Utredningen är vidare av den uppfattningen, att de skäl som utredningen härförut anfört mot en förenkling av proceduren vid bildande av jaktvårdsområde icke eller åtminstone ej med tillnärmelsevis lika fog kunna åberopas beträffande beslut om ändring av jaktvårdsområdes omfattning eller av grunderna för jakt och jaktvård inom området. Det nu sagda anser utredningen i varje fall äga giltighet, då ändringsbesluten fattas i samband med att förlängning av giltighetstiden för ett jaktvårdsområde beslutas. Området har då arbetat minst nära tio år, förhållandena ha stabiliserats, samarbetet har funnit sina former och erfarenheter ha samlats. Inom de flesta områden torde då från början förefintlig opposition ha ebbat ut. I den mån opposition fortfarande förekommer — och i det avseendet torde man ej kunna fordra mer av jaktvårdsområdena än av andra föreningar — lärer man i likhet med vad jägareförbundet torde åsyfta vara berättigad anse att oppositionen som regel drives av sådana personer, vilka ej vilja förlika sig med att de ej längre kunna jaga var som helst och hur som helst.

Det gäller då att pröva vilken väg man lämpligen bör gå för att åvägabringa den såsom eftersträvansvärd befunna förenklingen. Jaktutredningen anser att ovan sist upptagna omständigheter bestämt tala emot att rättssäkerheten skulle äventyras, om man väljer samma procedur som nu gäller beträffande förlängning av tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd. Denna procedur, vilken ju avser beslut om att inskränkningar i delägarnas fria dispositionsrätt över deras fastigheter skall fortbestå under viss tid, har tillämpats under tio år utan att, jaktutredningen veterligt, några olägenheter ur rättssäkerhetssynpunkt försports. Bestämmelserna rörande de huvudsakliga grunderna för jakten, viltvården samt skyldigheten att vara verksam i jaktvårdande syfte innebära i själva verket tillämpningsföreskrifter, som äro nödvändiga för att jaktvårdsområdena skola kunna fylla sin uppgift. Såsom sådana äro dessa bestämmelser emellertid av väsentlig betydelse, i det att deras innehåll kommer att vara den enda värdemätaren i kvantitativt och kvalitativt avseende beträffande de nyssnämnda inskränkningarna i jordägarnas dispositionsrätt. Å andra sidan torde det vara uppenbart, att under ett antal år vunna erfarenheter måste tillåtas öva väsentlig inverkan på sagda innehåll. I betraktande av det omvittnade stora intresse, som delägarna i ett jaktvårdsområde lägga i dagen när det gäller områdets angelägenheter, finner utredningen det osannolikt, att ett förslag om ändring i grunderna icke skulle uppkalla dem, vilka ha en annan mening, till aktivitet vid den jaktstämma som skall besluta i ärendet. Möjligen skulle kunna ifrågasättas, att man borde kräva beslut av två på varandra följande jaktstämmor. Med hänsyn till det nyss anförda anser emellertid utred-

ningen en dylik dubblering överflödig. Därtill medverkar, att utredningen finner det i 10 § 5 mom. JL stadgade minoritetsskyddet nära nog i överkant betryggande. Detsamma innebär ju att där avsett beslut icke blir giltigt, om nej-röster avgivits *antingen* av mera än en viss andel, för närvarande 1/5-del, av antalet fastighetsägare, *eller* av jordägare, som äga mer än samma andel av den i området ingående marken.

Vad nu sagts synes vara tillämpligt även då fråga uppkommer om ändring av jaktvårdsområdes omfattning i fall, där omständigheterna äro i princip likartade med dem, som förelågo i det tidigare refererade fallet. Ägaren till fastighet, om vars anslutning till, respektive utbrytning ur ett jaktvårdsområde förslag uppkommer, skall alltså samtycka till åtgärden. Det kan emellertid tänkas fall, då anslutning eller utbrytning av en fastighet befinnes tjänlig för jaktvården men ägaren vägrar sitt samtycke. Då måste förrättning ske.

Vid länsstyrelsens prövning av ärende, vilket rör ändringar i jaktvårdsområdes omfattning eller av grunderna för jaktutövningen m. m. och däri beslut fattats i den ordning jaktutredningen ovan förordat, bör givetvis, såsom jägareförbundet påpekat, länsstyrelsen även ha att pröva, att beslutet överensstämmer med lag och författning, att det är tjänligt för jaktvården och att det ej kränker enskild rätt.

Ett ytterligare spörsmål är emellertid, huruvida den av jaktutredningen nu föreslagna förenklade proceduren skall få tillämpas, då fråga om ändringar beträffande jaktvårdsområdes omfattning eller grunderna för jaktutövningen m. m. uppkommer annorledes än i samband med frågan om förlängning av tiden för jaktvårdsområdets bestånd. Skäl kunna andragas både för och mot en ordning, som medger att så får ske.

Till förmån för en sådan ordning torde kunna andragas huvudsakligen följande. Det lärer väl numera kunna betraktas som ostridigt att bot mot de för jakten ogynnsamma verkningarna av under detta sekel, i varje fall hittills, skedd jorddelning ej kan erhållas annorledes än genom sammanförande av de skilda markinnehaven till jaktvårdsområden. Den senaste given inom jordbrukspolitiken torde ej inom rimlig tid få omfattning eller resultat, som rubbar giltigheten av det nu sagda. Undantagandes sådana fastigheter, vilka, för att citera 10 § 3 mom. JL, i avseende på läge, form och övrig beskaffenhet lämpligen böra bestå såsom eget jaktvårdsområde, får det förty anses vara ett önskemål att för största möjliga del av övrig mark i jord, skog och vatten skola bildas jaktvårdsområden. Därvid uppkomma med visshet sådana problem om »ägobyten» mellan befintliga och under bildning varande jaktvårdsområden, som förelågo i det här förut refererade fallet. I dylika ävensom andra fall, då fullt legitima skäl föreligga för ändring av ett jaktvårdsområdes omfattning, skulle man, såvida man ej vill underkasta sig hela proceduren vid bildande av jaktvårdsområde, nödgas

vänta med en förnuftig ändring av områdets ägoinnehav till tiden, då områdets vidare fortbestånd blir aktuell.

Sist nämnda olägenhet har man redan från begynnelsen sökt att för visst fall råda bot på genom en särskild bestämmelse, som återfinnes i alla de typer av stadgar för jaktvårdsområden, som utarbetats genom Svenska jägareförbundets försorg. I stadgarna har nämligen intagits en fullmakt för områdets styrelse att å delägarnas vägnar dels träffa överenskommelse med ägare av intill området belägen mark, att denna skall intagas i jaktvårdsområdet, dels söka länsstyrelsens fastställelse å överenskommelsen. Stadgarna kunna således sägas inrymma befogenhet för områdets styrelse att träffa sådan överenskommelse, som avses i 10 § 1 mom. JL, med ägare av mark, vilken denne önskar ansluta till området och som styrelsen finner lämpligen böra införlivas med detsamma. Häremot synes inte vara något att erinra ur vare sig formell eller saklig synpunkt. För ägaren av sådan mark bli samtliga de i stadgarna för området intagna bestämmelserna, bland andra om beståndstiden, bindande. Läget beträffande den honom tillhöriga marken blir alltså i sak detsamma som det skulle ha varit, därest överenskommelsen träffats icke med jaktvårdsområdet utan med ägaren till någon eller några eller kanske alla av de i området ingående fastigheterna. Redan detta förhållande visar emellertid, att en i stadgarna given fullmakt för ett jaktvårdsområdes styrelse att under löpande beståndstid avskilja mark från området icke låter sig förena med den utformning och det innehåll, som JL giver åt begreppet jaktvårdsområde.

Beträffande de huvudsakliga grunderna för jaktutövningen etc. inom ett jaktvårdsområde är det svårare att angiva konkreta fall, som indicera behovet att utan längre dröjsmål smidigare kunna genomföra en ändring. Jaktutredningen vill emellertid peka på följderna för jakten av de pågående omvandlingsprocesserna inom de näringsgrenar — jordbruket och skogsbruket — till vilka man alltjämt främst har att taga hänsyn, då det gäller att bedöma villebrådets livsbetingelser och utvecklingsmöjligheter. Härtill ha under framför allt det sista decenniet kommit, bland andra, exploateringen för olika ändamål av sjöar och vattendrag, landsvägskommunikationernas ständigt ökade ianspråktagande av mark, industriföretagens förläggande till den rena landsbygden samt därav följande och även i övrigt pågående urbanisering inom betydande delar av densamma, allt faktorer att räkna med inom jakt- och viltvård. Denna strukturförvandling går numera i sådan takt, att man beträffande de i 10 § 1 mom. andra stycket JL angivna tidsgränserna, lägst tio och högst tjugufem år, inom vilket ett beslut om bildande av jaktvårdsområde må utan förnyelse äga bestånd, får betrakta även minimitiden som en lång tid. I betraktande av vad nu påvisats synes det svårt att bestrida, att under tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd sakligt berättigade behov att ändra de huvudsakliga grunderna för jaktutövningen etc. kunna uppkomma samt att dylika ändringar även kunna vara angelägna ur allmän viltvårdssynpunkt.

Då jaktutredningen emellertid stannat för att endast till de för visso med avsevärda tidsintervall förekommande tillfällen, då frågan om ett jaktvårdsområdes fortbestånd blir aktuell, begränsa möjligheten att i de avseenden, varom talas i 11 § 3 mom. JL, tillämpa den enklare förnyelseproceduren, har utredningens ställningstagande berott av följande. Trots att, såsom nyss påvisats, goda skäl kunna åberopas för en annan ordning, har jaktutredningen funnit avgörande betydelse böra tillmätas det förhållandet, att huvudparten av de omständigheter, vilka utredningen härovan åberopat som grund för förslaget om en förenklad procedur vid fattandet av ändringsbeslut rörande ifrågavarande ämnen, utan tvivel tala mot att dylika beslut skola kunna fattas när som helst under ett jaktvårdsområdes beståndstid. Man synes vidare ej heller kunna bortse från att ny ägare till en i jaktvårdsområde ingående fastighet rimligen bör kunna utgå ifrån, att de regler för hans jaktutövningsrätt, som gällde vid köpeavtalets ingående, skola förbli orubbade under den av honom kända tiden för områdets bestånd. Ej heller får den möjligheten anses utesluten, att en dylik delägare kan ha intresse av att få grunderna för jaktutövningen och viltvården inom området ändrade och att han förty söker begagna sig av förefintliga möjligheter att få detta intresse tillgodosett. Om intet annat, skapas i varje fall härigenom oro inom området. Över huvud synes en obegränsad möjlighet att när som helst ändra framför allt grunderna för jaktutövningen etc. äventyra den stabilitet, som lagstiftaren velat bereda jaktvårdsområdesinstitutet genom föreskrifterna dels därom att fastställt beslut rörande bildande av jaktvårdsområde gäller mot ny ägare till i området ingående fastighet, dels om minsta tid för ett jaktvårdsområdes bestånd.

De skäl som jaktutredningen sålunda andragit mot alltför täta rubbningar i ett jaktvårdsområdes status få dock ej tagas till intäkt för en vägran från myndigheternas sida att över huvud medverka till att frågan om ändring i ett jaktvårdsområdes omfattning eller i annat i 11 § 3 mom. JL avsett ämne skall kunna upptagas under löpande beståndstid. Utredningen har nyss pekat på omständigheter, vilka övertygande tala för att sakligt betingade behov av dylika ändringar kunna ha uppkommit. Men proceduren får då bli densamma som vid bildande av jaktvårdsområde. Inkommer alltså till länsstyrelsen en av jaktstämma beslutad ansökning om förordnande av förrättningsman för hållande av förrättning i och för beslut om ändring av omfattningen eller i stadgarna, bör det ankomma på länsstyrelsen att — efter hörande av länsjaktsvårdsföreningen — pröva ansökningen på materiella grunder samt, om dessa befinnas hållbara, meddela det sökta förordnandet.

Ett genomförande av vad jaktutredningen här föreslår synes ögonskenligen få till följd, att den nyss behandlade, i så gott som samtliga nu verksamma jaktvårdsområdens stadgar inrymda fullmakten för ett områdes

styrelse att träffa överenskommelse om anslutning till området av angränsande mark kommer att stå i strid mot i varje fall de motiv, varpå förslaget fotats. Enligt utredningens uppfattning är emellertid detta inte fallet. Utredningen har anfört, att mot en dylik fullmakt icke synes vara något att erinra ur vare sig formell eller saklig synpunkt och närmare utvecklat skälen härför. Dessas giltighet torde inte förringas därav, att man skapar en förenklad procedur för besluts fattande i ämnen, som avses i 11 § 3 mom. JL, vilket är ändamålet med utredningens förslag, och ej heller därav, att utredningen funnit vissa omständigheter tala för att utnyttjandet av denna förenklade procedur bör inskränkas till att avse det tillfälle, då frågan om områdets fortsatta bestånd skall avgöras. Utredningen har emellertid ansett sig böra genom en särskild bestämmelse i 11 § 3 mom. söka undanröja till äventyrs uppkommande tveksamhet i denna fråga.

10 kap. Jakten å mark, vars utnyttjande avser andra ändamål än jordbruk och skogsbruk

A. Inledande synpunkter

Gällande JL är i likhet med sina föregångare uppbyggd med utgångspunkt från den i svensk rätt omfattade åsikten, att jakträtten är ett utflöde av jordäganderätten, med andra ord den ingår som en beståndsdel i denna. Sitt uttryck har sagda regel fått genom stadgandet i 2 § 1 mom., som säger att jakträtt tillkommer, såvida ej annorledes stadgas i lagen, en var jordägare å honom tillhörigt område.

Regeln i fråga inskrevs i lagstiftningen så sent som genom KF den 21 februari 1789 om kronohemmans försäljande till skatte samt om de förmåner och villkor, varunder skattehemman hädanefter skulle innehavas. Den genom förordningen vidtagna utvidgningen av de jakträttsberättigades krets stod uppenbarligen i orsakssammanhang med den jämställdhet mellan stånden beträffande rätten i allmänhet att besitta jord, som genomfördes i den någon tid därefter antagna 1789 års förenings- och säkerhetsakt.

Man lärer med stor grad av sannolikhet kunna utgå ifrån att, när i lagstiftningen — såväl år 1789 som långt senare in på 1800-talet — begreppet jord användes i samband med jakträtt, man därmed avsåg den, vanligen i mantal satta, fasta egendom, vilken hävdades såsom sed varit i det gamla odlingslandskapet. Ett stöd för att så var fallet synes man även kunna hämta av det sätt, varpå ifrågavarande regel är utformad i 1864 års JS. I denna gavs först bestämmelser om Konungens och kronans jakträtt. Sedan hette det i första stycket av 3 §, att i övrigt har var och en, som äger jord,

rätt att därstädes med de inskränkningar som i stadgan föreskrives all jakt idka. Paragrafens andra stycke bestämde så, att enahanda rätt tillkom boställshavare och kronohemmans åbo å boställets eller kronohemmanets ägor, delägare i sockenallmänningar, byaskog eller dylik samfälld mark å densamma, vidare allmänna inrättningar å mark, som lydde under dem, samt städerna å deras mark. Stycket avslutades med samma bestämmelse om avgärda bys jakträtt, som nu är intagen i 4 § JL. Slutligen stadgades i ett tredje stycke, att å jord, som åt någon upplåtes, tillhör jakträtten brukaren om ej annorledes avtalas. Man rör sig alltså fortfarande med en strikt uppdelning av landet mellan ett relativt fåtal städer och andra tätorter samt en stor, av jordbruksnäringen och skogsbruket så gott som helt dominerad landsbygd. Även ur det förslag till bland annat lag om rätt till jakt, som år 1898 avgavs av de samma år för revision av 1864 års jaktstadga tillkallade sakkunniga, kan utläsas, att de sakkunniga, när de t. ex. diskutera för och emot införande av jaktskatt, med jordägare eller jordinnehavare åsyfta den till jordbrukareklassen hörande delen av landsbygdsbefolkningen.

Denna, som jaktutredningen längre fram i detta kapitel kommer att påvisa, ur bland annat biologisk synpunkt välgrundade uppfattning av vad som i jaktliga sammanhang bör inläggas i begreppet jord har emellertid senare icke vidblivits. Således förhåller det sig numera otvivelaktigt så att, när 2 § 1 mom. JL talar om jordägare, däri inbegripes varje ägare av fast egendom, oavsett dennas beskaffenhet och oberoende av för vilket ändamål den utnyttjas. Fastigheten behöver förty alls icke utgöra »mark, där villebråd finnes», såsom det heter i 22 § JL, den är ändock bärare av jakträtt.

B. Jakten å mark för vissa trafikändamål

Sistnämnda omständighet har lagstiftaren i två fall funnit nödvändiggöra särbestämmelser. Det ena rör jakträtten å väg, varom 5 § 1 mom. JL stadgar, bland annat, att den som äger väg icke har jakträtt å densamma om han ej äger mark därintill. I det andra fallet är det ej fråga om inskränkning i jakträtten såsom sådan utan i jaktutövningen. Bestämmelse härom ges i 5 § 2 mom. och den innebär, att jakt ej får idkas å område, som hör till järnväg, spårväg eller kanalverk, med mindre fråga är om åtgärder, som erfordras för trafikanläggningens skydd mot skada av villebråd.

Motiven för och den slutliga utformningen av nämnda stadgande i 5 § 2 mom. JL ha icke saknat betydelse för det ställningstagande i princip, som ligger till grund för jaktutredningens i förevarande kapitel framlagda förslag. Utredningen finner det därför lämpligt att ganska ingående redogöra för stadgandets tillkomsthistoria.

Redan 1898 års sakkunniga upptogo i 3 § av sitt förslag till lag om rätt till jakt ett stadgande av innehåll, att ägare av järnväg eller kanalanlägg-

ning icke finge å område, som upptoges av järnvägsanläggningen eller kanalen, utöva jakt utan tillstånd av den eller dem som innehade jakträtten å marken därintill. På grund av de anmärkningar mot stadgandet, som framställdes av Högsta Domstolen, uteslöts detsamma ur det förslag till lag om rätt till jakt, som förelades 1900 års riksdag.[1]

1898 års sakkunniga anförde, att det föreslagna stadgandet tillkommit i syfte att förekomma en olägenhet, varöver icke sällan klagades. Efter att ha skildrat det sätt, varpå en järnvägsbank kunde utnyttjas till förfång för innehavaren av jakträtten å omkringliggande mark, yttrade de sakkunniga, att det vore uppenbart att järnvägslinjen i och för sig, till följd av sakens natur, ej kunde tjäna till uppehållsort för villebråd samt att järnvägens ägare icke kunde ha något berättigat anspråk på att få tillgodogöra sig villebråd allenast därför att sådant passerade över järnvägsbanken. Principiellt sett mötte det därför ej någon betänklighet att helt och hållet frånkänna järnvägsägare jakträtt å järnvägslinjen och kanske ej heller att tillägga en sådan bestämmelse retroaktiv verkan med avseende å redan tillkomna järnvägar. Sedan de sakkunniga redogjort för de skäl, som talade mot ett dylikt totalförbud, föreslogo de i stället ett stadgande av ovan refererad innebörd, vilket, då vad som sagts om järnväg ägde sin motsvarighet jämväl i fråga om kanal, alltså skulle tillämpas beträffande jakten å sådana anläggningars område.

Högsta Domstolen fann sig emellertid icke kunna tillstyrka ett stadgande av föreslagen innebörd. Skulle nämligen de skäl som de sakkunniga anfört till stöd för detsamma anses utgöra tillfyllestgörande anledning till att inskränka järnvägsägarens (kanalägarens) jakträtt, borde uppenbarligen dylik inskränkning föreskrivas jämväl med avseende å många andra områden, där tämligen enahanda förhållanden förekommo. Det intresse som skulle tillgodoses genom förbudet syntes för övrigt vara av alltför underordnad vikt för att berättiga ett så pass betydande undantag från regeln om jordägarens rätt att tillgodogöra sig det villebråd, som förekomme å hans mark. Enligt vanliga regler kunde förbudet ej heller bliva tillämpligt i fråga om redan befintliga järnvägar och kanaler, och den praktiska betydelsen därav torde därför icke bliva avsevärd.

I 1936 års betänkande upptogs i 6 § i likhet med i 1898 års förslag ett stadgande, innefattande förbud för ägare av järnväg, spårväg och kanalverk att å mark, som upptoges av sådan anläggning, idka jakt utan tillstånd av den som innehade jakträtten å intilliggande mark, med det tillägget, att sådan ägare uttryckligen tillerkändes rätt att vidtaga de åtgärder, alltså även i form av jakt, som kunde erfordras för att skydda anläggningen mot av villebråd orsakad skada.[2]

I betänkandet påvisades det sakligt befogade i ett sådant förbud och det framhölls, att med hänsyn till de former, varunder denna jakt bedreves, samt den

[1] Se härom dels 1898 års förslag, sid. 6 och 42, dels Kungl. Maj:ts prop. nr 58/1900, sid. 16 och 34.

[2] Se 1936 års betänkande, sid. 14 och 113, samt Kungl. Maj:ts prop. nr 46/1938, sid. 3, 47, 70, 92, 112 och 116.

fara för decimering framför allt av stammen av olika fågelarter, som densamma medförde, ett förbud syntes motiverat lika mycket ur allmän synpunkt som i jakträttsinnehavarnas å kringliggande marker intresse. Vissa angivna omständigheter ansågos göra den slutsatsen befogad, att innehavet av jakträtten saknade varje intresse för anläggningens ägare. Det syntes därför föreligga en så väsentlig skillnad i jakträttshänseende mellan ifrågavarande områden och andra områden, vilka liknade de avsedda därutinnan, att de till följd av sin beskaffenhet icke kunde hysa en villebrådsstam, att ett förbud i princip för ägaren av anläggningen att å av denna upptaget område idka jakt i realiteten ej behövde betraktas som ett undantag eller i allt fall icke ett betydande sådant från regeln om jordägarens rätt att tillgodogöra sig det villebråd som förekomme å hans mark.

Angående frågan om ett eventuellt förbuds tillämplighet på redan befintliga anläggningar anfördes, att hinder för sådan tillämpning icke torde föreligga. Möjligheten att till befordrande av ett enskilt intresse i lagstiftningsväg ingripa i bestående privaträttsliga förhållanden torde icke längre förnekas. I förevarande fall grundades emellertid, såsom förut anmärkts, det ifrågasatta förbudet även på det allmänna intresset att så långt sig göra läte förhindra all sådan jakt, som måste anses innebära ett illojalt utnyttjande av den på en viss trakt bedrivna jaktvården.

I det lagförslag, som den 5 februari 1937 remitterades till lagrådet, hade i 6 § 2 mom. upptagits ett stadgande av identiskt samma innehåll som det i betänkandet föreslagna. Departementschefen anslöt sig till vad i betänkandet anförts om behovet av dylika inskränkande bestämmelser och biträdde betänkandets förslag därutinnan jämväl såvitt detta innefattade, att bestämmelserna skulle vinna tillämpning å redan befintliga järnvägar, spårvägar och kanalanläggningar.

I lagrådet gjordes i själva saken ingen annan erinran mot stadgandet än att lagrådet — med hänsyn till de skäl, som åberopats för att jakt å område, varom här vore fråga, borde vara förbjuden — fann det opåkallat att medgiva eftergift av förbudet för det fall att tillstånd till jakten erhölles av den eller dem, som innehade jakträtt å den intill trafikanläggningen belägna marken. Näppeligen syntes kunna påvisas något annat berättigande för jakt å dylikt område än att den erfordrades för anläggningens skydd mot skada.

I den av riksdagen i denna del antagna lagtexten hade den av lagrådet gjorda anmärkningen godtagits, varjämte en viss av lagrådet till undvikande av tvetydighet förordad jämkning i avfattningen vidtagits.

C. Den pågående fastighetsbildningens verkningar för jaktvårdsområdena m. m.

De i 6 kap. refererade svaren på utredningsmannens enquête finner jaktutredningen med önskvärd tydlighet visa verkningarna ur jaktvårdssynpunkt av den fastighetsbildning för andra ändamål än jordbruk och skogsbruk, som nu äger rum på vad som hittills betraktats som egentlig landsbygd. Enquêten tog visserligen omedelbart sikte på följderna för jaktvårds-

områdenas del. För en var som sysslat med ifrågavarande problem även med annan utgångspunkt står det emellertid klart, att vi här stå inför en utveckling, som övar inverkan jämväl på andra intressen än de på privaträttslig grund vilande. Jaktutredningen vill erinra om vad utredningen i sådant avseende anför i 8 kap. Med beaktande härav synes det utredningen med fog kunna ifrågasättas, om icke sagda utveckling är på väg att skapa förhållanden påminnande om dem, vilka följde av fastighetsdelningen för jordbruksändamål under slutet av 1800-talet och några decennier in på innevarande århundrade. De olägenheter för jakt och viltvård, som densamma hade i släptåg, sökte man då bota eller mildra genom att i lagstiftningsväg möjliggöra bildande av jaktvårdsområden. Den numera dominerande fastighetsbildningen synes, i varje fall lokalt, vara ägnad att rubba grundvalarna för jaktvårdsområdesinstitutet och sålunda hota att omintetgöra vad lagstiftaren med detta velat vinna såväl jaktsrättsligt som ur allmänt naturvårdande synpunkter.

Om till en början det föreliggande problemet skärskådas med utgångspunkt från vad detsamma betyder för jaktvårdsområdesidén, finner jaktutredningen följande böra tagas i beaktande.

Enquête-svaren visa oförtydbart hän på, att de delägare i jaktvårdsområden, vilka ha intresse av jakt och jaktvård, icke anse sig vara betjänta av att antalet av dem, som äro jaktberättigade å områdenas mark, automatiskt utökas med ett större eller mindre antal ägare av fastigheter, nyttjade eller avsedda för bostads-, fritids-, industri- eller andra liknande ändamål. Det har även anförts fall, då förstnämnda delägare såsom villkor för fortsatt medverkan i jaktvårdsområde uppställt, att de ifrågavarande fastigheterna avskildes från området. Jaktutredningen finner en dylik inställning vara ej blott förklarlig utan i sak riktig.

Jaktutredningen vill vidare erinra om att vid prövningen av ett beslut om bildande av jaktvårdsområde länsstyrelsen har att tillse, bland annat, att beslutet är tjänligt för jaktvårdens främjande. Som grund för denna prövning måste uppenbarligen ligga vad länsstyrelsen ur stadgar och övriga handlingar kan inhämta om de i området ingående fastigheterna, antalet fastighetsägare samt rörande beslutade grunder för jaktutövning och viltvård inom området. Att i många fall tillkomsten av en mängd avstyckningar kan rubba de förutsättningar, varpå länsstyrelsens fastställelsebeslut vilat, torde icke kunna bestridas. Även då så ej är fallet, får man nog utgå ifrån, att även en måttlig ökning av antalet jaktberättigade delägare kommer att nödvändiggöra omprövning av de av jaktstämma beslutade reglerna för områdets jaktliga handhavande. Den risken är vidare, såsom undersökningarna visat, ej blott teoretisk, att majoriteten inom området övergår från ägarna till de marker, å vilka jaktvårdande åtgärder kunna vidtagas, till de nytillkomna fastighetsägarna. Dessas mark lärer i jaktvårdshänseende kunna betraktas närmast såsom impediment.

Vad nu anförts har i första hand tillämpning på jaktvårdsområden, inom vilka jakten eller viss jakt bedrives gemensamt. Men även inom områden, där en var fastighetsägare jagar å egen mark, kunna otvivelaktigt genom fastighetsbildning för andra ändamål än jord- eller skogsbruk skapas förhållanden av ur jaktvårdssynpunkt olämplig natur. Sålunda torde, därest motsatsen ej framgår av det till grund för avstyckningen liggande köpeavtalet, en sådan fastighetsägare bli delaktig i jaktvårdsområdet. I så fall kan risken för omkastning i majoritetsförhållandet icke uteslutas. Vidare måste tillskapandet av dylika enklaver försvåra den jaktliga förvaltningen inom området. Vad skall t. ex. i fråga om för jaktåret medgiven avskjutning ett av en tomtägare begärt jakträttsbevis omfatta? Hans fastighet utgör ju som ovan nämnts i regel ej något underlag för positiva åtgärder till villebrådsstammarnas upphjälpande. Och omvänt: är tomtägaren icke delägare i jaktvårdsområdet och har ej heller vid köpet jakträtten å tomten förbehållits stamfastigheten, medför innehavet av tomten stora möjligheter att profitera av det inom området bedrivna jaktvårdsarbetet. Man erhåller således en eller flera enklaver, vilkas befintlighet, såsom påvisats i 5 kap., enligt stadfäst praxis visserligen icke medför, att de i ett jaktvårdsområde ingående fastigheternas ägor ej anses bilda ett sammanhängande område, men som å andra sidan genom den möjlighet till ohämmat skytte de erbjuda kunna vålla stor skada på jaktvårdsområdets bestånd av framför allt fältvilt.

Den invändningen göres måhända att, även om ovan framdragna olägenheter följa av fastighetsbildning för nu avsedda ändamål, det dock är en eller flera delägare i jaktvårdsområdet, vilka stå som säljare till den avstyckade marken. Det bör därför närmast vara en intern fråga inom området att, t. ex. genom bestämmelser i stadgarna, bereda området skydd mot ifrågavarande företeelser.

Mot ett sådant betraktelsesätt vill jaktutredningen för det första erinra därom, att det beträffande ett betydande antal jaktvårdsområden visat sig, att visst icke alla delägarna ha personligt intresse av jakt och jaktvård, ehuru de ansett sig böra medverka vid områdets tillkomst. Vidare synes det ej rimligt att vare sig dessa eller de delägare, vilka behärskas av sagda intresse, skulle förmenas att utnyttja sina fastigheter på ett sätt, som kanske på en gång tillför dem ekonomiskt värde vida överstigande vad jakten kan tänkas ge i avkastning under en längre tidsperiod. En stadgebestämmelse av sådan innebörd skulle med stor sannolikhet befinnas kränka enskild rätt.

Vad som enligt jaktutredningens mening möjligen skulle genom bestämmelse i stadgarna kunna tillförbindas ägarna till i jaktvårdsområde ingående fastigheter vore att icke sälja eller annorledes upplåta mark för andra ändamål än jord- och skogsbruk utan att ha förbehållit stamfastigheten rätten till jakt å den upplåtna marken. Oavsett frågan, huruvida dylika förbehåll böra anses eftersträvansvärda, måste utredningen dock ställa sig myc-

ket tveksam, om efterlevnaden av en sådan stadgeföreskrift verkligen är juridiskt framtvingbar. Även om så skulle vara fallet, löser en dylik ändring av jaktvårdsområdenas stadgar icke problemen när det gäller redan avstyckade fastigheter.

D. Jaktutredningens målsättning för lagstiftningen

Jaktutredningen övergår nu till att undersöka om och i vad mån de av vissa jaktvårdskonsulenter framförda förslagen till avhjälpande av de av den ifrågavarande fastighetsbildningen orsakade olägenheterna för jaktvårdsområdena kunna förutses få av förslagsställarna åsyftad effekt. Dessförinnan vill emellertid utredningen precisera sin egen uppfattning om vad det är som man med lagstiftningens hjälp bör söka uppnå. Utredningen har således funnit åtgärder i följande två avseenden nödvändiga för att neutralisera de för jaktvårdsområdenas fortbestånd och jaktvårdsområdesidéns vidare utveckling ogynnsamma följderna av den förvandling av landsbygdens struktur, varom nu är fråga:

1. Garantier måste skapas mot att inom ett jaktvårdsområde belägna fastigheter, vilka nyttjas för andra ändamål än jordbruk och skogsbruk, orsaka rubbningar i fråga om områdets jaktliga förvaltning, som kunna äventyra syftet med områdets bildande.

2. Jämsides härmed är det angeläget att söka förebygga att under punkt 1 avsedda fastigheter komma att utgöra replipunkter för ett okontrollerat utnyttjande av det av jaktvårdsområdet bedrivna arbetet för villebrådsstammarnas vidmakthållande och förkovran.

E. Jaktutredningens syn på konsulentförslagen

En närmare analys av de från konsulenthåll framförda förslagen har bibragt jaktutredningen den uppfattningen att desamma, även då deras genomförande skulle kunna tänkas ge sådana garantier, som åsyftas under nyssnämnda punkt 1, i varje fall ej skulle tillgodose det i punkt 2 uppställda kravet.

Sålunda kan beträffande den i Gävleborgs län använda metoden att avböja begäran från ägare av sportstugetomter att erhålla jakträttsbevis genom en hänvisning till 17 § JL erinras, att förbudet i detta lagrum mot att beträda annans gård eller trädgård allenast gäller, när beträdandet sker utan vederbörandes samtycke. Att sådant ej skulle lämnas av exempelvis en sportstugeägare, som vill vara med om älgjakten, synes jaktutredningen osannolikt. Vad resultatet kan bli för jaktvårdsområdet, därest 17 § anses tillämpbar på dylik tomt, har jaktvårdskonsulenten själv omvittnat.

De av jaktvårdskonsulenterna i Värmlands m. fl. län framförda förslagen

beträffande befintliga jaktvårdsområden förutsätta, att beslut om ändring i ett jaktvårdsområdes omfattning skall kunna vinna fastställelse med mindre omgång och kostnad än för närvarande. Ett genomförande av jaktutredningens i 9 kap. redovisade förslag i denna del skulle förty innebära ett visst tillmötesgående av nämnda önskemål. Jaktutredningen har emellertid beträffande frågan, huruvida ett i den föreslagna ordningen tillkommet beslut må fastställas även då det fattats annorledes än i samband med beslut om förlängning av tiden för jaktvårdsområdets bestånd, funnit att så ej bör få ske.

För framdeles bildade jaktvårdsområden i Västernorrlands och Västerbottens län finner jaktutredningen den i 6 kap. återgivna, i normalstadgarna för jaktvårdsområden inom dessa län intagna bestämmelsen i och för sig vara ägnad att, så långt det stadgevägen är möjligt, tillgodose det av jaktutredningen ovan under punkt 1 angivna kravet. Bestämmelsen har även den förtjänsten, att den bygger på avstyckningarnas beramade användning och icke på deras areal. Utredningen finner att man härigenom får en ur jaktvårdssynpunkt bättre och jämväl i övrigt mer objektiv grund att stå på än om man laborerar med viss minimiareal.

Emellertid är jaktutredningen icke övertygad om att det i praktiken kommer att gå lika smärtfritt att från bestående jaktvårdsområden utmönstra fastigheter, vilka skola anses sakna jaktlig betydelse, som man synes tro. I de fall, då det rör sig om ett i förhållande till hela antalet fastigheter inom området relativt litet antal avstyckningar, torde det nog bliva möjligt att vid användande av den i 10 § 5 mom. JL medgivna proceduren erhålla beslut. Men äro avstyckningarna talrika, synes man ej våga räkna med att beslut kan åstadkommas i sagda ordning. Och exempelvis i det av jaktvårdskonsulenten i Västernorrlands län särskilt omnämnda jaktvårdsområdet är proportionen mellan antalet fastigheter, som från början ingått i området, och antalet avstyckningar sådan, att sannolikheten talar för att ej ens vid förrättning erforderlig majoritet skall erhållas för ett beslut om avskiljande av de sistnämnda.

Jaktutredningen nödgas alltså konstatera, att betydande osäkerhet vidlåder den nu diskuterade vägen att för de bestående jaktvårdsområdenas del råda bot på olägenheterna för områdenas jaktliga förvaltning av pågående fastighetsbildning inom områdena. Man erhåller därigenom icke de garantier, som utredningen enligt punkt 1 funnit nödvändiga. Redan denna omständighet finner jaktutredningen utgöra ett skäl för att man får söka sig fram till en annan väg.

Ser man så till det under punkt 2 uppställda kravet, synes det odiskutabelt att, vare sig det gäller bestående eller framdeles bildade jaktvårdsområden, intet av de härförut behandlade förslagen är ägnat att motverka de under sagda punkt framhållna olägenheterna av inom ett jaktvårdsområde från början befintliga eller sedermera bildade enklaver. Snarare synes det

förhålla sig så, att ett framgående på den ena eller andra vägen konserverar sagda olägenheter. Enklavernas ägare komma visserligen ej att ha någon rätt inom jaktvårdsområdena, men de äro fortfarande oförhindrade att på sina ur jaktvårdssynpunkt som regel impedimentartade fastigheter efter gottfinnande njuta frukterna av den inom områdena bedrivna viltvården.

F. Jakten å enklaver inom jaktvårdsområde

Om man i likhet med jaktutredningen alltså finner det ofrånkomligt att komplettera gällande lagstiftning med stadganden, vilkas ändamål är att eliminera de i första hand för jaktvårdsområdesidén ogynnsamma verkningarna av den ifrågavarande fastighetsbildningen, ställes man till en början inför två spörsmål, nämligen

a) å vilka kategorier fastigheter skola nämnda stadganden göras tillämpliga? samt

b) skall genom dessa stadganden den ägaren av dylik fastighet tillkommande jakträtten upphävas i sin helhet eller kan man nöja sig med att begränsa rätten att där idka jakt?

Av dessa spörsmål är det förstnämnda det grundläggande. Innan svar å detsamma erhållits synes det nämligen meningslöst att undersöka, huru långt man kan behöva sträcka sig för att erhålla en sådan anpassning av här avsedda fastighetsinnehavares på stadgandet i 2 § 1 mom. JL vilande rätt till villebråd, som må förekomma å deras mark, att det eftersträvade resultatet vinnes. *Jaktutredningen har på härefter anförda skäl funnit lösningen på den under a) uppställda frågan vara att som utgångspunkt taga fastighetens faktiska användning samt därvid göra de sökta stadgandena i princip tillämpliga å mark, vilken användes för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk.*

En sålunda utformad gränsdragning grundar sig primärt på den av erfarenheten stödda uppfattningen, att det i stort sett är allenast den av jordbruket och skogsbruket omfattade marken — åker, äng, skog och vattendrag — som i sig bildar tillfredsställande eller överhuvudtaget lämpliga biotoper för icke bara det specifikt jaktbara villebrådet utan som regel jämväl för den övervägande delen av övriga vilda däggdjurs- och fågelarter.

Den principiella riktigheten från biologisk synpunkt av nämnda uppfattning torde vara obestridd — i själva verket ligger den bakom lagstiftningen om jaktvård och jaktvårdsområden. Vid dennas tillkomst kunde man dock ej dra de fulla konsekvenserna av samma uppfattning. Följden härav har i sin tur blivit, att man, såsom framgår av det föregående, i praxis nödgats införa det begrepp »fastighet, som saknar jaktlig betydelse», som det nu gäller att komma till rätta med.

När jaktutredningen funnit det nödvändigt att modifiera berörda fastigheters jakträttsliga status, har utredningen givetvis övervägt frågan, om

man icke därvid är inne på något som i sig måste anses helt strida mot den grund, på vilken gällande lagstiftning vilar. I inledningen till detta kapitel har utredningen andragit skäl som göra sannolikt, att från historisk synpunkt så ej behöver anses vara fallet. Med utgångspunkt härifrån kan utredningen vidare icke finna, att innehavarna av dylika fastigheter kunna göra anspråk på någon i sakens natur liggande rätt att tillgodogöra sig villebråd, som — merendels tillfälligt — passerar över eller uppehåller sig å deras mark. Lika litet som beträffande förvärvet av mark, hörande till järnväg, spårväg eller kanalverk, lärer nämligen vid förvärv av vare sig bostads- eller sportstugetomter eller av mark för exempelvis grustäkt eller för tillgodogörande av vatten eller av mark för industriella eller kommersiella anläggningar i allmänhet den omständigheten, att med markinnehavet vore förenad jakträtt, ha tillmätts betydelse. — Från vissa av jaktutredningen tidigare omförmälda köp av sportstugetomter bortses härvidlag, då sagda förvärv enligt utredningens uppfattning få anses gjorda i ett påtagligt illojalt syfte. — Med ett eller annat undantag av speciell natur, vartill utredningen återkommer framdeles, torde det därför förhålla sig så, att varken köparen eller säljaren räknat med att nämnda jakträtt skulle utövas.

Nu anförda biologiska, historiska och faktiska skäl finner jaktutredningen närmast peka hän mot att innehavarna av ifrågavarande slag av fastigheter böra frånkännas all jakträtt å dessa. Gör man så, riskerar man emellertid vissa komplikationer. Utredningen får erinra om, att enligt gällande JL jakträtten i princip omfattar alla däggdjurs- och fågelarter. Bland dessa ingår en del med mer eller mindre skadevållande egenskaper. Bland annat hänsynen härtill har föranlett upptagande i 14 och 15 §§ JL av bestämmelser, som innebära undantag från regeln om jakträttsinnehavarens uteslutande rätt att tillgodogöra sig villebråd — i nämnda vidsträckta bemärkelse — som uppehåller sig å hans mark.

I förevarande sammanhang äro framför allt vissa av stadgandena i 15 § av intresse. 1 mom. första stycket behandlar det fall, att individ av angivna djurarter inkommer i gård eller trädgård. Det stadgas att i ett dylikt fall den som där bor eller innehar trädgården ävensom hans folk har rätt att döda och behålla djuret även då jakträtten tillkommer annan. 2 mom. första stycket anknyter till bestämmelser i JS, som giva en jakträttsinnehavare rätt att *dels* utan hinder av stadgat förbud döda vissa eljest fridlysta fåglar, då sådant erfordras till förekommande av avsevärd skada i trädgårdar, *dels* oberoende av stadgad fridlysning avlägsna eller förstöra fågelbon, som blivit byggda i eller på byggnad eller i gård och därigenom förorsaka olägenhet eller skada, ävensom i dylika bon varande ägg. I 2 mom. första stycket stadgas att enahanda rätt skall tillkomma de i 1 mom. omförmälda personerna i fråga om där avsedd gård eller trädgård.

Jaktutredningen finner det ofrånkomligt att, därest man helt frånkänner innehavaren av sådan mark, varom detta kapitel handlar, jakträtten å densamma, man ändock måste åt honom inrymma rätt till sådan skyddsjakt, varom 15 § JL handlar. Att han därjämte skall ha samma rätt att döda och

om han så vill, behålla påträffade djur av i 14 § 2 mom. andra punkten JL uppräknade slag, däribland sorkar, råttor och möss, anser utredningen uppenbart.

Här anmärkta förhållanden finner jaktutredningen tala för att man — i stället för att frånkänna ifrågavarande fastighetsägare jakträtten — lämpligen bör, i likhet med vad som skett beträffande järnvägs- m. fl. anläggningar, *inskränka jaktutövningsrätten till att avse allenast jakt, som erfordras till skydd mot skada eller olägenhet av däggdjur eller fåglar*. Därvid kan man dock ej åtnöjas med en så allmänt hållen bestämmelse som den vilken gäller för de nyssnämnda anläggningarna. Det är vida mer än ett privaträttsligt intresse, att omfattningen av berörda skyddsjakt blir möjligast otvetydigt preciserad. Utredningen vill därutinnan erinra om vad i ämnet förekom vid utskottsbehandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 46 till 1938 års riksdag med förslag till lag om rätt till jakt. I sitt utlåtande nr 53 yttrade *jordbruksutskottet* beträffande 15 § bland annat följande.

Den rätt att döda och behålla vissa uppräknade djur, som enligt 1 mom. första stycket i förevarande paragraf föreslås skola tillkomma icke jaktberättigad gårds- eller trädgårdsinnehavare och vartill motsvarighet finnes i 13 § gällande jaktlag, har som känt trätt i stället för den tidigare medgivna rätten att döda och behålla de uttryckligen såsom skadliga betecknade djurarterna. Utskottet vill med anledning därav framhålla vikten av att den ifrågavarande rätten begagnas med urskillning. Den bör alltså icke få utövas i annat fall än då djur, tillhörande någon av de i lagrummet uppräknade djurarterna, inkommit i gård eller trädgård i tydlig avsikt att föröva skadegörelse eller djuret tillhör art, vars allmänna egenskaper äro sådana, att skadegörelse ändock kan befaras. Härav lärer i sin tur följa att ett inlockande av dylikt djur i avsikt att tillgodogöra sig detsamma icke kan anses inbegripet under den i lagrummet medgivna rätten.

Den linje som jaktutredningen sålunda funnit sig böra välja, då det gäller att bestämma ifrågavarande enklavers allmänna jakträttsliga natur, anger emellertid i och för sig ej, huru de skola behandlas vid vare sig bildandet eller förvaltningen av det jaktvårdsområde, inom vars gränser de äro belägna. Detta hade blivit fallet, därest utredningen stannat vid att föreslå att de icke skola vara bärare av jakträtt. De hade då utan vidare kunnat behandlas såsom obefintliga i alla frågor, som röra tillkomsten och den fortsatta tillvaron av ett sådant jaktvårdsområde. Enligt den av Kungl. Maj:t fastställda praxis, för vilken redogörelse lämnats i 5 kap., hade, bland annat, deras befintlighet ej medfört, att de behövt tagas i betraktande vid prövning av frågan, huruvida de i ett jaktvårdsområde ingående fastigheternas ägor bilda ett sammanhängande område.

Om man emellertid nu av främst praktiska skäl låter dessa för annat ändamål än jordbruk och skogsbruk utnyttjade enklaver behålla sin jakträtt men begränsar utövningen av densamma till att avse allenast viss skyddsjakt, har man ju ej sagt något om huru enklaverna skola betraktas, när det gäller prövningen av omförmälda, jaktvårdsområdena berörande spörsmål.

Av vad jaktutredningen anfört tidigare i detta kapitel framgår, att utredningen velat komma till rätta med det begrepp, »fastighet, som saknar jaktlig betydelse», varmed man i det praktiska arbetet sökt eliminera några av de vid bildande av jaktvårdsområde erfarenhetsmässigt uppkommande svårigheterna. Detta problem har utredningen velat lösa dels genom att söka sig fram till en på möjligast objektiva grund vilande bestämning av vilken fast egendom, som skall hänföras till nämnda kategori, dels genom att undersöka vad som bör och kan i omförmälda syfte åtgöras i fråga om den med denna fasta egendom förbundna jakträtten. Det torde av den närmare motiveringen för utredningens förslag i dessa delar framgå, att i sistnämnda avseende den omständigheten att utredningen stannat vid att föreslå en begränsning i fråga om jaktutövningen icke innebär, att utredningen anser, att sådan mark skall i de frågor det nu närmast gäller betraktas eller behandlas annorlunda än vad som enligt vad ovan sagts skolat ske, om den helt saknat jakträtt. Då marken emellertid fortfarande i princip är bärare av jakträtt, lärer ett särskilt stadgande i ämnet ej kunna undvaras.

G. Bör icke under F. förordad begränsning av jaktövningen gälla oberoende av att den ifrågavarande marken ligger inom ett jaktvårdsområde?

Jaktutredningens utgångspunkt för en sådan begränsning i fråga om rätten att å viss mark idka jakt, som utredningen nu funnit vara nödvändig, har, såsom nyss närmare utvecklats, varit den ogynnsamma inverkan på jaktvårdsområdesbildandet och områdenas möjlighet att fortbestå, som den pågående fastighetsbildningen för andra ändamål än jordbruk och skogsbruk visat sig medföra.

Vid de överväganden, vilka lett fram till nämnda ställningstagande, har jaktutredningen emellertid ej kunnat undgå att uppmärksamma, att i stort sett de skäl, som utredningen funnit motivera den förordade begränsningen, i lika mån föreligga, när fråga är om mark, vilken icke direkt beröres av något sådant befintligt eller planerat jaktvårdsområde, för vars tillblivelse m. m. gälla stadgandena i 10—13 §§ JL. Utredningen vill sålunda erinra om att det av 10 § 3 mom. framgår, att lagstiftaren räknat med befintligheten av mark, vars läge, form och övriga beskaffenhet medför att marken kan bestå såsom eget jaktvårdsområde. Beträffande dylik mark är det uttryckligen medgivet, att den mot ägarens bestridande icke skall kunna intvingas i jaktvårdsområde av det av lagen reglerade slaget. Det kan vidare erinras om förekomsten av ett stort antal frivilliga jaktvårdssammanslutningar,[1] där man av ett eller annat skäl ej velat föra organisationen så långt som till att bilda ett av länsstyrelsen fastställt jaktvårdsområde, men där jakt och viltvård bedrivas efter i huvudsak samma linjer som inom ett sådant. Utredningen finner det oemotsägligt, att såväl för jakträttsinnehavaren på ett

[1] Antalet uppgår till omkring 800.

dylikt »eget jaktvårdsområde» som för delägarna i nyssnämnda sammanslutningar bildandet av fastigheter för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk måste medföra för jaktvården ogynnsamma verkningar. Här ligga dessa självfallet övervägande ej så mycket på det organisatoriska som på det praktiska planet, men i det avseendet kunna de vara väl så kännbara som för ett jaktvårdsområde. Det föreliggande problemet måste därför betraktas från en vidare utgångspunkt än vad som hittills skett i detta kapitel. Eljest riskerar man att en nyssnämnd jakträttsinnehavare eller föreningsmedlem kan komma att — och detta inte utan fog — draga följdriktigheten i lagstiftningen i tvivelsmål. Han måste ju fråga sig, varför det endast är inom ett i särskild ordning bildat jaktvårdsområde, som ansträngningarna att berika villebrådsstammarna omgärdats med ett speciellt privaträttsligt skydd? Vare sig det gäller ett legalt jaktvårdsområde, ett »eget jaktvårdsområde» eller en frivillig jaktvårdsförening utnyttjas ju frukterna av ägarnas eller jakträttsinnehavarnas jaktvårdsarbete av innehavarna av mark, vilken utredningen tidigare i detta kapitel ansett sig berättigad åsätta beteckningen i jaktvårdshänseende impedimentartad. Därmed har utredningen åsyftat, att ifrågavarande mark varken i sig själv utgör lämplig biotop för villebråd eller ägnar sig för sådana till viltvården hörande åtgärder, som falla under det nutida begreppet biotopvård. Den olikhet inför lagen, varom det med andra ord alltså kan sägas röra sig, faller särskilt i ögonen vid en jämförelse mellan de avtalsvis bildade jaktvårdsområdena och de frivilliga jaktvårdsföreningarna.

Jaktutredningen har förut under C. tagit upp och bemött vissa invändningar, som utredningen funnit sannolika eller i varje fall tänkbara, då det gäller frågan att för jaktvårdsområdenas del med lagstiftningens hjälp neutralisera berörda verkningar. Vad utredningen där anfört finner utredningen tillämpligt även i förevarande del, i första hand såvitt angår de frivilliga jaktvårdssammanslutningarna. Vidkommande mark, som utgör »eget jaktvårdsområde», finnes uppenbarligen något större fog för invändningen att det dels är ägarens ensak, om han vill upplåta mark — dvs. som regel sälja tomter — för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk, dels bör få anses ankomma på honom att därvid genom förbehåll beträffande jakträtten gardera sig mot ogynnsamma verkningar i jaktvårdshänseende av upplåtelsen. Det första ledet av invändningen synes emellertid berättigat allenast när ägaren själv har jakträtten. Är denna utarrenderad lärer, med den relativt svaga ställning jakträtten civilrättsligt sett intager i vårt rättssystem, utsikterna för jakträttsarrendatorn att hålla sig skadelös för verkningarna av tomtförsäljning eller annan markupplåtelse få bedömas som ganska små. Invändningens senare led torde få anses bemött genom påpekande, att ett sådant förbehåll endast har tidsbegränsad giltighet, samt att detsamma icke är skyddat vid exekutiv försäljning.

Det må vidare framhållas, att det ej kan anses vara en förutsättning för att nu åsyftad fastighetsbildning skall medföra skada för den å viss mark bedrivna jaktvården, att de nybildade fastigheterna ligga inom rågången för sagda mark. Villebrådets rörlighet skapar goda möjligheter för en rågranne att, utan motprestation till villebrådsstammarnas förkovran, tillgodogöra sig resultaten av det jaktvårdsarbete som bedrives å en eller flera angränsande fastigheter. Förvisso ligger detta i grannelagsförhållandets natur. Vad jaktutredningen i förevarande sammanhang dock finner vara avgörande är, att tillgodogörandet sker med stöd av jakträtt å område, där åtgärder till villebrådets förkovran äro *på objektiv grund* uteslutna. Det sagda har givetvis tillämplighet även i fråga om grannelagsförhållandet mellan ett fastställt jaktvårdsområde och detsamma angränsande marker. Utredningen finner därför fullgoda skäl föreligga för att man icke åtnöjes med att låta de där föreslagna inskränkningarna i rätten att å visst slag av fastigheter idka jakt vinna tillämpning allenast å sådana fastigheter, som bildats *innanför* gränserna av ett jaktvårdsområde. Man kommer sålunda slutligen fram till att berörda inskränkningar böra givas generell giltighet beträffande all för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk nyttjad mark.

Jaktutredningen har emellertid funnit, att nämnda resultat framstår som det mest följdriktiga även från en delvis annan utgångspunkt. Utredningen har under F. funnit sig kunna utgå ifrån, att den omständigheten att med förvärvet följde jakträtt icke tillmätts betydelse vid förvärv av mark för något av de ändamål, vilka enligt utredningens mening kunna inrangeras under samlingsbegreppet annat ändamål än jordbruk och skogsbruk. Emellertid är det ju ostridigt, att f. n. dylikt förvärv, om ej annat avtalas, ger jakträtt å det förvärvade området och man kan även utgå ifrån, att densamma inte sällan blir utnyttjad. Om man nu stannar vid att begränsa tillämpningsområdet för den förordade begränsningen av jaktutövningsrätten till mark, som faller innanför gränserna för befintliga eller blivande jaktvårdsområden, synes skäl föreligga att åter tala om inkonsekvens. Denna gång är det de ifrågavarande markinnehavarna (tomtägarna), som lära ha skäl för en dylik åsikt. Deras områden (tomter) ha ju, sedda ur möjligheten att där bedriva jaktvård, enahanda negativa egenskaper vare sig de ligga inom eller utanför ett jaktvårdsområde. För den som får sin jaktutövningsrätt begränsad måste det därför te sig oförklarligt, att en hans like kan fortsätta att utnyttja omgivningens villebrådstillgång bara på den grund, att där inte bildats ett jaktvårdsområde. Utredningen befarar, att ett sådant förhållande kan bli ett använt argument i den agitation, som erfarenhetsmässigt förekommer såväl vid bildande av som än mer vid förlängning av beståndstiden för jaktvårdsområden.

Vad nu påvisats och anförts föranleder jaktutredningen att föreslå, *att ovan för jaktvårdsområdenas del förordad inskränkning i den ägare av viss*

mark eljest tillkommande rätten att därå idka jakt göres generellt tillämplig å all mark, som användes för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk. Det bör kanske erinras om den inom jordbruket numera ganska utbredda fältmässiga odlingen av grönsaker och bär, t. ex. jordgubbar. Att mark användes för dylika specialodlingar bör emellertid inte föranleda att den anses vara använd för annat ändamål än jordbruk.

Att bestämmelsen i fråga måste gälla även för nu befintliga fastigheter finner jaktutredningen uppenbart — eljest vore icke mycket vunnet. Utredningen åberopar i detta hänseende vad i samma ämne förekom, då 2 mom. i 5 § JL infogades i lagstiftningen. Redogörelse härför har lämnats under B.

Då jaktutredningen kommit fram till nyssnämnda förslag, har utredningen ej förbisett, att motivet för detsamma är av vidsträcktare natur än i varje fall det primära motivet för vad den förordat beträffande jaktvårdsområdena. Utredningen är dock av den meningen, att denna omständighet skäligen icke bör få hindra en reform, om vars nödvändighet ingen med jaktvårdsfrågor sysselsatt person lärer hysa tvivel och vilken kommer alla jaktvårdsintresserade i lika mån till godo, de må vara delägare i ett jaktvårdsområde eller icke. Det förhållandet, att landet hyser en talrik, enligt mångas uppfattning alltför stor älgstam samt att rådjursstammen får anses tillfredsställande, får ej undanskymma det faktum att i kulturlandskapet intimt kausalsammanhang råder och i framtiden med visshet kommer att än mer råda mellan den jaktvårdande verksamheten och möjligheten att med utbyte idka jakt.

Det har ej heller förbigått jaktutredningen, att bland de fastigheter, vilka f. n. användas för jordbruk och skogsbruk, ett stort antal utgöres av sådana, vilka med hänsyn till ringa storlek och övrig beskaffenhet kunna från biologisk synpunkt anses jämställda med den mark, som beröres av utredningens förslag. Bortsett från att en icke obetydlig mängd av dessa, även från jaktvårdssynpunkt ofullständiga jordbruk antagligen komma att försvinna under det närmaste decenniet såsom en följd av den pågående jordbruksrationaliseringen, finner utredningen, bland andra, förut åberopade historiska skäl avgjort tala mot att i lagstiftningsväg något åtgöres beträffande deras jakträtt som sådan. Den enda utväg, som i sådant avseende står till buds, är att införa bestämmelser om innehav av viss minimiareal såsom villkor för rätten att idka jakt. De skäl som i 1909 och 1936 års betänkanden anfördes mot en sådan bestämmelse finner dock utredningen fortfarande vara bärande.[1] Härtill kommer att, medan såsom förut antytts förslaget i fråga om mark för bostads- m. fl. ändamål vilar på en objektiv grund, en sådan är svår att finna, när det gäller att bestämma minimiareal, helst som det torde bliva nödvändigt att laborera med olika arealer för skilda djurslag och även för olika landsdelar. Man synes således alltfort få lita till den möj-

[1] Se 1936 års betänkande, sid. 65—66.

lighet lagen redan nu ger att sammanföra dessa ofullständiga jaktvårdsenheter till jaktvårdsområden. Förutom att deras egen jaktliga status därigenom blir bättre, vinnes ur allmän jaktvårdssynpunkt den fördelen, att de ej längre kunna användas som replipunkt för ett utnyttjande av jaktvården på omkringliggande marker.

Den sålunda föreslagna lösningen av problemet, hur man i lagstiftningsväg skall kunna bidraga till att neutralisera vissa för jakten och viltvården ogynnsamma följder av den pågående förvandlingen av landsbygdens struktur, kräver emellertid för sin tillämpning överväganden i åtskilliga hänseenden.

Det gäller således i första hand att pröva, huruvida begränsningen i jaktutövningsrätten skall gälla för all mark eller delar av sådan, vilkens nyttiggörande avser andra ändamål än jordbruk och skogsbruk. Oberoende av hur man i lagtexten vill giva uttryck åt den ifrågavarande regeln, synes en genomgång av de berörda ändamålen erforderlig.

I samband därmed bör även undersökas den inverkan, som faktiska ägare- och jakträttsförhållanden å den mark, varom det i de särskilda fallen är fråga, kan tänkas få beträffande sagda regels praktiska tillämpning.

Ett annat betydelsefullt spörsmål är, huruvida den år 1951 genom en då vidtagen ändring av 5 § 2 mom. JL åt ägare av järnvägs- och övriga trafikanläggningar inrymda befogenheten att till innehavare av jakträtt å angränsande mark upplåta rätt att jaga å område, som hör till trafikanläggningen, skall få sin motsvarighet beträffande mark, varom nu är fråga.

Jaktutredningens överväganden i dessa delar redovisas under H. och I.

Jaktutredningen vill till sist framhålla, att ett genomförande av utredningens förslag i förevarande del kommer att sätta de åsyftade markkategorierna i en ställning beträffande jaktutövningen, vilken i viss grad påminner om den som enligt allmänna ordningsstadgan redan gäller för stadsplanelagd mark inom vissa tätorter. Grunden för inskränkningen är visserligen inte densamma, men de praktiska konsekvenserna för markägarna bli i mångt och mycket likartade. Dock befinner sig ägaren av en utom tätort belägen mark i ett bättre läge såtillvida, att han i fråga om möjligheten att skydda sin mark mot skadegörande djur har ett uttryckligt lagstadgande att falla tillbaka på. Ägarens av motsvarande mark inom tätort möjlighet i sagda avseende är däremot avhängig av myndighets medgivande.

H. Begränsningsregelns tillämpning i fråga om olika slag av mark

När jaktutredningen förut i detta kapitel föreslagit, att viss begränsning av jaktutövningsrätten skall gälla beträffande mark, som nyttiggöres för andra

ändamål än jordbruk och skogsbruk, har utredningen som *en första kategori* åsyftat mark, vilken användes för bostadsändamål. Att under samma kategori även bör föras all mark, som användes för s. k. fritidsbebyggelse, har utredningen tillika funnit ligga i sakens natur. Men utredningen har vidare funnit enahanda utgångspunkt ge till resultat, att till ifrågavarande kategori jämväl kan hänföras mark, utnyttjad för anläggningar, vilka drives i annat syfte än ett omedelbart ekonomiskt, såsom olika slag av skolor, sjukhus och andra vårdanstalter, vilo- och semesterhem, fångvårdsanstalter, militära etablissement, idrottsplatser etc., m. a. o. över huvud inrättningar, som tillgodose intressen av mer eller mindre samhällelig natur.

Till *en andra kategori* hänför jaktutredningen mark, varå nyttiggöres annan där befintlig naturtillgång än den som skogen eller jorden regelmässigt utgör. Här rör det sig alltså om mark för ler-, grus- eller stentäkt, ävensom mark, vilken upptages av anläggning för gruvdrift eller för tillgodogörande av vatten, såväl i kraft- som vattenförsörjningssyfte.

I lagstiftningen — t. ex. i 1 kap. 7 § allmänna nyttjanderättslagen — behandlas merendels tagande av torv tillsammans och likformigt med ler-, grus- och stentäkt. Att jaktutredningen ej till förevarande andra kategori hänfört även mark för torvtäkt har sin grund däri, att sådan mark ofta omsluter betydande arealer, vilka därjämte kunna vara allt annat än improduktiva ur jaktlig synpunkt. Jaktvårdskonsulenten i *Jönköpings län* har på begäran lämnat vissa uppgifter härom. Länet hyser jämte Kristianstads och Älvsborgs län de mest betydande torvförekomsterna i riket. Man kan av nämnda uppgifter inhämta, bland annat, att beträffande exempelvis ett företags innehav av torvmossar i sex varandra närliggande socknar jakträtten är genom särskilda kontrakt upplåten till fyra olika personer. De upplåtna arealerna omfatta respektive 321, 276, 150 och 791 ha.

Den tredje kategorien synes kunna angivas såsom bestående av mark, som användes för kommersiella och industriella anläggningar i övrigt. Till densamma kan alltså hänföras — förutom mark, varå finnes uppförda byggnader för handelsrörelse eller varulager samt byggnader för hantverksmässig eller industriell tillverkning med allt vad därtill hör — även obebyggd mark, vilken utnyttjas exempelvis som upplagsplats för råvaror eller hel- och halvfabrikat.

Såsom torde framgå av vad jaktutredningen anfört under G. kunna i vissa fall de faktiska ägare- och därmed även jakträttsförhållandena vara sådana, att en tillämpning av begränsningsregeln saknar betydelse för det intresse, till vars skydd den blivit uppställd, samt ej heller i övrigt kan anses tjäna något jaktligt ändamål. Med sagda regel har utredningen ju velat förebygga att å mark, vars användning medför att den får anses vara biologiskt improduktiv — ett impediment i jaktvårdshänseende — jakt skall kunna utövas till förfång för det jaktvårdsarbete, som må bedrivas på angränsande

jordbruks- och skogsmark. Förhåller det sig nu så, att ägaren till ett dylikt impediment äger den angränsande jordbruks- eller skogsmarken och till följd därav jämväl har jakträtt å densamma, lärer man inte kunna säga, att av honom å impedimentet bedriven jakt är till förfång för jaktvården å i varje fall hans egen jordbruks- eller skogsmark.

Förhållandet synes utredningen vara till sin praktiska innebörd analogt med det fall att verksamhet, varom här är fråga, bedrives såsom rörelse vid sidan av jord- eller skogsbruk av ägaren till den jordbruks- eller skogsfastighet, inom vars gränser naturtillgången är belägen eller anläggningen uppförts. Så länge ägaren själv har jakträtten å berörda fastighet, ligger det uppenbarligen i sakens natur, att utrymme saknas för en tillämpning av den föreslagna begränsningsregeln.

I. Bör jakträtt å mark, för vilken gäller begränsning av jaktutövningen, kunna upplåtas till innehavare av jakträtt å angränsande mark?

Såsom tidigare antytts vidtogs år 1951 en ändring i 5 § 2 mom. JL, vilket lagrum stadgar inskränkning av rätten att utöva jakt å område som hör till vissa trafikanläggningar. Ändringen innebar att åt trafikanläggningens ägare inrymdes befogenhet att upplåta rätt till jakt å sagda område till innehavare av jakträtt å angränsande mark.

Till grund för ändringen lågo jaktliga skäl. Det hade nämligen — i motioner till 1946 års riksdag — påvisats, att förbudet mot jakt å område, som tillhör dylika trafikanläggningar, medförde påtagliga olägenheter för innehavare av jakträtt å mark, som gränsar till järnväg. Vid jakt med drivande hund efter hare söker villebrådet sig gärna ut till järnvägen, som det följer för att lättare komma undan hunden. Gällande bestämmelser lade emellertid hinder i vägen för harens skjutande eller bortmotande från banan, varför hunden vid drev eller under tappt lätt kunde bli överkörd av passerande tåg.

Under G. i detta kapitel har framlagts förslag att jaktutövningen å jämväl viss annan mark skall vara underkastad begränsning i så måtto, att den omfattar allenast närmare preciserad skyddsjakt. Den mark det härutinnan rör sig om har angivits under H., därvid marken i anseende till sin användning uppdelats på tre kategorier. Förslaget ger upphov till frågan, huruvida jakträtten å dylik mark bör i vidare mån än som föreslås vara dess ägare eller innehavare själv medgiven få upplåtas till innehavare av jakträtt å angränsande mark. I denna fråga får jaktutredningen anföra följande.

Grunden för den föreslagna begränsningen av jaktutövningen är ju den att jaktutredningen funnit nödigt, att man söker neutralisera de för jaktvårdsarbetet ogynnsamma verkningar, som viss fastighetsbildning visat sig medföra. Detta mål vill utredningen såvitt nu är i fråga söka nå genom att göra begränsningsregeln tillämplig å mark, om vilken utredningen funnit att den som en följd av det ändamål, för vilket den utnyttjas, inte kan tjäna

som biotop för villebråd och måste betraktas som biologiskt improduktiv. Denna markens negativa egenskap försvinner inte genom att den i jakträttsligt avseende sammanföres med annan mark. Detta gäller, vilket måste vara en förutsättning, även i det fall att jaktutövningen å denna andra mark icke är underkastad begränsning. Givet är å andra sidan att sagda negativa egenskap är av underordnad betydelse för det fall, att den angränsande mark, varom fråga är, till storlek och övrig beskaffenhet är sådan att man kan tala om jaktmark. T.ex. att den medger att där idkas jakt med drivande hund. Nu består emellertid, såsom tidigare påpekats, en betydande del av rikets jordbruks- och skogsmark av brukningsdelar, vilka med hänsyn till sin ringa storlek och beskaffenhet i övrigt kunna anses vara från biologisk synpunkt jämställda med den mark varå begränsningsregeln föreslås skola bli tillämplig. Ett sammanförande av en dylik även från jaktvårdssynpunkt ofullständig brukningsdel med exempelvis en tomt eller ett grustag kan därför anses göra varken till eller ifrån när det gäller de olika enheternas biologiska egenskaper. Är den angränsande marken alltså av nu sist nämnd beskaffenhet, kan ett medgivande att till jakträttsinnehavaren på densamma upplåta jakträtten å mark med allenast begränsad jaktutövningsrätt få till följd, att man på en omväg får åter just de olägenheter i jaktvårdshänseende, vilka utredningen genom den föreslagna begränsningen av jaktutövningen å mark av sist sagda slag vill komma till rätta med. Utredningen har tidigare angivit de skäl den funnit tala mot att man i lagstiftningsväg ändrar de ofullständiga brukningsdelarnas jakträttsliga status. Även om en bestämmelse skulle vara praktiskt genomförbar, vilken gör upplåtelse av jakträtten å mark som faller under begränsningsregeln beroende av storlek och övrig beskaffenhet av den mark, till vars innehavare upplåtelsen avses skola ske, finner utredningen nyss berörda skäl bestämt tala emot, att man försöker beträda en sådan väg. Uppenbart torde även vara att en dylik, på subjektiva värderingar vilande ordning skulle mer än någon nu gällande eller i detta betänkande föreslagen bestämmelse ge upphov till irritation och avundsjuka samt fresta till kringgående. På grund av vad sålunda anförts finner utredningen, att den nu diskuterade frågan bör besvaras nekande och detta i vad avser alla tre markkategorierna.

Att man vid den nyss omförmälda, år 1951 efter förslag av jaktutredningen vidtagna ändringen i 5 § 2 mom. JL intog en annan ståndpunkt än den nu föreslagna vidkommande jakten å mark, som tillhör vissa trafikanläggningar, synes inte kunna åberopas mot förevarande förslag. Såsom nämnts var det speciella, av ifrågavarande anläggningars struktur orsakade olägenheter vid jaktutövningen, vilka lågo till grund för lagändringen. Utredningen har för sin del inte kunnat finna något exempel, då den föreslagna begränsningsregeln skulle för en innehavare av jakträtten å angränsande mark ge upphov till motsvarande olägenheter vid jaktutövningen. I varje fall synes det utredningen att förekommande olägenheter icke kunna vara av den art,

att hänsynen till desamma väger tyngre än de skäl, som utredningen åberopat för förslaget om förbud mot upplåtelse till annan av jakträtten å mark, som omfattas av begränsningsregeln.

Det sist sagda gäller enligt jaktutredningens mening även i fråga om *rätten till fallvilt* av andra villebrådsarter än dem, vilka äro upptagna i 14 och 15 §§ JL. Härom må ytterligare anföras följande.

Enligt JL gäller beträffande område, hörande till järnväg eller annan i 5 § 2 mom. omförmäld trafikanläggning, att för där anträffat fallvilt tillämpas 18 §. Med i nämnda lagrum angivna undantag tillfaller det alltså jakträttsinnehavaren, dvs. trafikanläggningens ägare eller — efter 1951 års lagändring — den jakträttsinnehavare å angränsande mark, till vilken sagde ägare upplåtit rätt att jaga å berörda område. Vid behandlingen av det den 5 februari 1937 till lagrådet remitterade förslaget till lag om rätt till jakt fann lagrådet,

att med fallvilt, som anträffas å sådant område, borde förfaras på sätt stadgas i 36 § om, bland annat, *förverkat* fallvilt.

Häremot anförde departementschefen, att det syntes honom knappast föreligga tillräckliga skäl att beträffande å ifrågavarande områden anträffat fallvilt uppställa särskilda regler. En dylik åtgärd, vars betydelse i praktiken torde bli ringa, syntes få till följd att förslagets bestämmelser om fallvilt och förverkat villebråd bleve onödigt invecklade.[1]

Jaktutredningen håller för sin del troligt, att till grund för invändningar mot upplåtelseförbudet främst skall åberopas den följd detsamma kommer att få beträffande rätten till fallvilt av vid jakt å angränsande mark sårat villebråd. Ty vidkommande andra och tredje markkategorierna kunna otvivelaktigt fall förekomma, då de skäl som ligga bakom begränsningsregeln och upplåtelseförbudet inte framstå lika tydligt som i fråga om första markkategorien. Detta torde särskilt gälla fall, i vilka den av begränsningsregeln omfattade marken arealmässigt skiljer sig från vad som är regel i fråga om mark, hänförd till första kategorien. Att den jägare, som ej får tillgodogöra sig en av honom dödligt sårad älg av den anledningen, att djuret lagt sig att dö exempelvis på en annan person tillhörig upplagsplats för timmer, skall ha svårt att förstå den grund, varpå begränsningsregeln och dennas komplement, upplåtelseförbudet, vilar, synes inte vara mycket att säga om. Ej heller torde man kunna begära, att han i en dylik situation skall tänka på de fördelar, som genom regeln och förbudet kunna förutses komma att på längre sikt beredas jaktvårdsarbetet i allmänhet och därmed även den enskilde jägaren, han må vara delägare i jaktvårdsområde eller ej. Utredningen finner emellertid för sin del, att olägenheter av nu skildrad eller liknande art måste anses väga lätt i jämförelse med nämnda fördelar. Så länge som förföljningsrätten jämlikt 16 § 1 mom. JL kvarstår, torde f. ö. konflikter

[1] Se Kungl. Maj:ts prop. nr 46/1938, sid. 92 och 116.

sådana som den nyss antydda höra till sällsyntheterna. Även om nämnda lagrum skulle upphävas — förslag härom har överlämnats till utredningen för övervägande och behandlas i nästa avdelning av detta betänkande — finner utredningen att ett subjektivt intresse hos det relativa fåtal jägare, som det under alla förhållanden kan bli fråga om, måste stå tillbaka för en ordning, vilken liksom den föreslagna syftar till att vara till gagn för jaktvårdsarbetet i dess helhet och alltså för jägarna i gemen.

Den nyss framhållna risken att man kan få åter just de olägenheter i jaktvårdshänseende, som begränsningsregeln syftar till att ta bort, föreligger utan tvivel även, därest man, såsom i 1936 års betänkande och det år 1937 till lagrådet remitterade förslaget beträffande 5 § 2 mom. JL, skulle lägga i jakträttsinnehavarens å angränsande mark skön att ge ägaren eller annan innehavare av mark, som faller under begränsningsregeln, rätt att där jaga utan hinder av den stadgade begränsningen. På hemställan av lagrådet, vars utlåtande i denna del återgivits under B. i förevarande kapitel, fick i 1938 års proposition stadgandet i 5 § 2 mom. sin nuvarande lydelse på ifrågavarande punkt. Även de skäl, på vilka jaktutredningen byggt sitt förslag om begränsning av jaktutövningen på mark som det nu rör sig om, torde göra det opåkallat att medge eftergift av begränsningsregeln för det fall, att tillstånd till obeskuren jakt skulle erhållas av en eller flera jakträttsinnehavare på angränsande mark. Utredningen vill därutöver erinra om att den nyss konstaterat, att en sådan jakträttsinnehavares mark kan vara till omfånget så ringa, att den i de avseenden varom här är fråga får anses vara jämställd med sådan mark, beträffande vilken begränsningsregeln föreslagits skola äga tillämpning. Jämväl denna omständighet synes utredningen tala emot, att man skulle sätta jakträttsinnehavare i tillfälle att på subjektiva grunder disponera över en legal begränsning sådan som den förevarande.

11 kap. Fordran på att de ägor, varav ett jaktvårdsområde består, skola bilda ett sammanhängande område, m. m.

I 5 kap. har beträffande den i 10 § 1 mom. första stycket JL uppställda regeln, att ägorna till de i ett jaktvårdsområde ingående fastigheterna skola bilda ett sammanhängande område, anförts, att praktiska skäl ofta hindra, att denna fordran kan bokstavligt uppfyllas. Av redogörelsen i sagda kapitel framgår, att det är i två avseenden, som man vid tillämpningen måst modifiera regeln i fråga.

Sålunda har jaktutredningen redan i 1950 års betänkande behandlat praxis, att man vid bildande av jaktvårdsområden underlåter att i områdena medtaga vissa mindre, inom områdenas gränser belägna fastigheter,

vilka sakna jaktlig betydelse och vars intagande i jaktvårdsområde till följd härav ej ansetts erforderligt för främjande av jaktvården å områdena. I betänkandet har vidare — samtidigt som det framhållits att denna praxis kan betraktas såsom besvärsvägen fastställd av Kungl. Maj:t — påpekats att i vissa fall svårigheter mött, då det gällt att taga ställning till frågan vilka fastigheter, som böra hänföras till nämnda kategori. Det har vidare erinrats om att det i många fall visat sig medföra allvarliga olägenheter att icke medtaga dylika fastigheter i jaktvårdsområdet, bland annat på grund av den skadegörelse på småviltbeståndet, framför allt fasan och fälthare, som orsakades av ett ohämmat skytte å dessa fastigheter.

Därest det av jaktutredningen nu i 10 kap. framlagda förslaget blir genomfört, elimineras uppenbarligen nyssnämnda svårigheter och olägenheter. Den föreslagna begränsningen i fråga om rätten att utöva den med innehav av ifrågavarande enklaver förbundna jakträtten synes vidare utesluta ett underkännande av hittillsvarande praxis, vilken såsom i sistnämnda kapitel anförts innebär, att befintligheten av en eller flera sådana enklaver inom ett jaktvårdsområde icke får till följd, att de i området ingående fastigheternas ägor ej skola anses bilda ett sammanhängande område.

Ett ytterligare tolkningsspörsmål beträffande den nu ifrågavarande regeln i 10 § 1 mom. första stycket, har den i 5 kap. refererade HD-domen gett upphov till. I denna del får jaktutredningen anföra följande.

Begreppet sammanhängande område infördes i jaktlagstiftningen genom 1912 års JL. Dess 9 § innehöll nämligen bestämmelser angående genom frivillig överenskommelse åvägabragt sammanförande av olika ägares fastigheter till en enhet i jaktligt avseende. I 1909 års betänkande har innebörden av sagda begrepp över huvud icke berörts.[1] Betänkandet citerar emellertid motsvarande stadgande i den finska förordningen om jakt den 20 oktober 1898, däri det heter, bland annat: »Vilja ägare eller innehafvare af skilda lägenheter, hvilkas ägor gränsa till hvarandra, af dem bilda ett gemensamt jaktområde med ordnad jaktvård, upprätte därom skriftligt samt af kända och trovärdiga vittnen styrkt aftal».

Ej heller 1936 års betänkande går in på frågan vad lagens fordran på att de i ett jaktvårdsområde ingående fastigheternas ägor skola bilda ett sammanhängande område skall anses innebära i det speciella fallet.[2] Det framgår emellertid av redogörelsen i 5 kap., att 1935 års sakkunniga voro fullt på det klara med att man vid tillämpningen av sagda bestämmelse skulle nödgas taga vederbörlig hänsyn till de i skilda delar av riket väsentligen olika förhållandena på fastighetsbildningens område. Jaktutredningen är av samma uppfattning och vill erinra om att det anses tillåtligt att modifiera lagens krav, att ett jaktvårdsområde skall utgöras av särskilda fastig-

[1] Se 1909 års betänkande. sid. 34—35 och 51.

[2] Se 1936 års betänkande, sid. 66—67 och 140—142.

heter, exempelvis därhän att man bildar jaktvårdsområde av utägorna till två eller flera fastigheter — t. ex. dessas lotter i en fäbodskog eller utskog — utan att medtaga inägorna. Kan detta ske, bör rimligen hinder ej heller föreligga mot att man bildar *ett* jaktvårdsområde, omfattande såväl inägorna som utägorna till de fastigheter varom fråga är. Utredningen vill vidare erinra om det särskilt i de sex nordliga länen vanliga förhållandet, att skifteslagen fått sina ägoområden utlagda på olika platser. Utredningen finner i anslutning härtill den praxis välgrundad, enligt vilken fastställelse meddelas av beslut, varigenom av dessa ägoområden bildats *ett* jaktvårdsområde. Den fordran bör dock i princip kunna ställas på de olika reviren att dessa var för sig äro av den storlek och form, att de kunna utgöra underlag för jaktvårdsområde.

Såsom jaktutredningen förutskickat i det avsnitt av 10 kap. som behandlar jakten å enklaver inom jaktvårdsområde, böra JL:s bestämmelser om jaktvårdsområden kompletteras med stadganden, vilka angiva huru där avsedda enklaver skola betraktas och behandlas i frågor rörande tillkomsten och den fortsatta tillvaron av ett jaktvårdsområde som omsluter sådana enklaver. I samband därmed synes det lämpligt att inflika även en bestämmelse, som förebygger framtida tolkningstvister beträffande tillämpningen av den nu behandlade regeln i 10 § 1 mom. första stycket JL. Detta synes enklast kunna ske genom att utbyta orden »ett sammanhängande område» mot »ett eller flera sammanhängande områden».

Ett annat spörsmål av stor principiell och praktisk räckvidd förelåg till prövning i det nyss berörda av Högsta Domstolen den 7 februari 1951 avgjorda målet, vilket går under benämningen Hansjö-målet. Den fråga det gäller är — för att använda ordalagen i HD-domen — huruvida jakträtten å fastighet eller del därav må genom beslut om bildande av jaktvårdsområde tilläggas annan eller eljest berövas ägaren även om ägaren i gengäld erhåller jakträtt annorstädes i jakträttsområdet. HD:s majoritet fann, att varken avfattningen av 10—12 §§ JL eller förarbetena till dessa stadganden giva stöd för att ett så vittgående ingrepp i fastighetsägares möjligheter att utnyttja den egna fastigheten varit av lagstiftaren åsyftat eller förutsatt. Svea hovrätt, till vars mening minoriteten i HD anslöt sig, kom, såsom framgår av referatet i 5 kap., till motsatt resultat.

Jaktutredningen finner för sin del svårt att acceptera den åsikt, som fått sitt uttryck i HD-domen. Utredningen ser nämligen saken så, att vad beslutet om bildande av Hansjö jaktvårdsområde innehöll beträffande det spörsmål, varom domstolarna kommit till olika resultat, i realiteten ej riktade sig mot vederbörandes jakträtt som sådan utan rörde sig om grunderna för jaktutövningen. Så som ifrågavarande bestämmelser i JL äro uppbygg-

da är det därför naturligt, att man av desamma ej kan få någon bestämd ledning. Vad man vid bestämmandet av grunderna för jaktutövningen och viltvården å ett jaktvårdsområde har att ta hänsyn till framgår däremot av 39 § 3 mom. JS: det är vad som kan befinnas lämpligt i betraktande av områdets beskaffenhet, antalet delägare samt vilttillgången å de särskilda fastigheterna. Men det inskärpes tillika, att å de olika fastigheterna ej bör göras större intrång än som ett ändamålsenligt utövande av jaktvården å området oundgängligen kräver.

Vidare finner jaktutredningen sig böra erinra om att det i Hansjö-målet var fråga om ett jaktvårdsområde, där jakten utövas gemensamt. Av det i 3 och 7 kap. förebragta materialet framgår att detta är regel i Dalarna och Norrland samt ingalunda ovanligt i övriga delar av riket. Även i de där bildade jaktvårdsområdena synes älgjakten ofta utövas som gemensamhetsjakt. Vid sådan jakt torde det nog höra till undantagen att de jagande delägarna få stå på sin ägande torva och skjuta. De och övriga deltagare i jakten bilda ett jaktlag, vars medlemmar få rätta sig efter vad jaktledaren eller jaktstämman beslutat.

Jaktutredningen vill även fästa uppmärksamheten vid jordbruksutskottets vid 1938 års riksdag i utlåtande nr 53 givna exempel på vad ett beslut rörande de huvudsakliga grunderna i fråga om jaktutövningen synes kunna innehålla. Utskottet säger sålunda, att delägarna lära kunna besluta antingen att all jakt skall utövas gemensamt eller att så skall ske allenast beträffande viss villebrådsart — därvid gemensam jakt torde bli regel för älgjakten — samt att, om jaktvårdsområdet är mycket stort, uppdelning i särskilda revir synes kunna ifrågakomma. I anslutning härtill vill utredningen erinra om vad den i 9 kap. under B. anfört om att anslutning av krono- och ofta även bolagsmark utgör en nödvändig förutsättning för att jaktvårdsområden av tillräcklig storlek och tillfredsställande arrondering skola kunna komma till stånd. Det är för utredningen bekant att bolagen därvid för sin medverkan bruka, då området uppdelas i revir, kräva att ett revir skall, såsom skedde i Hansjö, avses för deras anställda. I Dalarna och Norrland omöjliggöres detta på många håll av ägoförhållandena med mindre vad man med ett kort ord kan kalla »jaktmarksutbyten» vidtagas. Sett på något längre sikt vinna säkerligen samtliga delägare på en sådan anordning, en åsikt som i Hansjö-fallet uppenbarligen delats av minst 4/5-delar av antalet delägare i området. I varje fall kan utredningen från principiell synpunkt icke finna att man genom ett beslut av samma innebörd som det beträffande Hansjö jaktvårdsområde fattade gör större intrång på vederbörande fastigheter än vad som en ändamålsenlig jaktvård kräver. Utredningen är emellertid angelägen framhålla, att den med det sist sagda icke avsett att förbehållslöst acceptera bestämmelserna i stadgarna för sagda jaktvårdsområde om jaktutövningen å distrikten III, IV och V. Dessa bestämmelser kunde otvivelaktigt utan olägenhet i sak ha givits ett innehåll, som icke tangerade

»det större intrång», varom såsom nyss påpekats 3 mom. i 39 § JS talar. Det synes emellertid ej ha varit sistnämnda omständighet, som varit avgörande för Högsta Domstolens ställningstagande. Även till grund för detta har uppenbarligen legat principiella skäl.

Vad jaktutredningen nu anfört innebär ingen efterhandskonstruktion. Av vad förarbetena till lagstiftningen om jaktvårdsområden innehålla beträffande grunderna för jaktutövningen, framgår nämligen, att beslut må fattas, dels att jakten skall utövas gemensamt, dels att området kan vara indelat i revir, likgiltigt om dessa angränsa varandra eller ej, dels att det i sista hand ankommer på jaktstämman att bestämma avskjutningen, såväl kollektivt som individuellt. Det ligger därvid i sakens natur att — såsom ock torde framgå av det förut sagda — förhållandena i ett eller annat fall kunna vara sådana, att, om beslut i nämnda frågor skola få avsedd betydelse för jakten och viltvården inom ett jaktvårdsområde, de måste kombineras med ett beslut om varest delägare skola utöva sin jakträtt. Ett beslut om dylikt »jaktmarksutbyte» bör därför rimligen icke kunna anses falla utom ramen för de befogenheter, varmed lagstiftningen om jaktvårdsområden velat utrusta de jaktvårdsintresserade jordägarna. Härvidlag som i övriga nyss berörda frågor gäller emellertid den ovan citerade regeln i sista punkten av 39 § 3 mom. JS.

Det nu behandlade spörsmålet utgör allenast en detalj bland åtskilliga andra i det frågekomplex, som faller under vad som i 10 § 1 mom. andra stycket JL betecknas »de huvudsakliga grunderna i fråga om huru å området jakten må utövas och viltvården handhavas». Så som lagstiftningen om jaktvårdsområden är utformad i JL kan uppenbarligen en detaljbestämmelse av ovan angivet innehåll icke beredas plats där. Ej heller synes detta genomförbart i tillämpningsbestämmelserna i JS. Vad jaktutredningen här förut anfört har närmast tillkommit för att fylla en i Hansjö-målet av domstolarna konstaterad lucka i lagmotiven. För det fall att det tidigare i detta kapitel framlagda förslaget till visst förtydligande av 10 § 1 mom. första stycket godtages av statsmakterna synes det därför utredningen att det för den framtida rättstillämpningen bör kunna vara tillfyllest, om ställning samtidigt tages till utredningens nu framlagda komplettering av de ursprungliga motiven.

12 kap. Majoritetsbestämmelserna. Omröstningsreglerna

Liksom fallet var, då jaktutredningen under åren 1949 och 1950 behandlade frågor rörande lagstiftningen om jaktvårdsområden, har, såsom den i 4 kap. under B. lämnade redogörelsen utvisar, önskemål om ändringar i majoritetsbestämmelserna och omröstningsreglerna framförts av de i jaktvårds-

arbetet verksamma tjänstemännen. Redogörelsen i 7 kap. visar, att meningen bland såväl jordägare som tjänstemän i Kopparbergs län är den, att dylika ändringar äro påkallade, om man över huvud skall kunna bilda jaktvårdsområden i de delar av länet, som ännu ej blivit föremål för laga skifte. Troligen gäller detsamma i fråga om vissa delar av Västernorrlands och Gävleborgs län, där liknande besvärliga fastighetsförhållanden förekomma som de i Dalarna.

A. Majoritetsbestämmelserna

I 1950 års betänkande erinrade jaktutredningen om, att vid tillkomsten av 1938 års jaktlagstiftning olika meningar förelågo rörande storleken av den majoritet, som borde erfordras för beslut om bildande av jaktvårdsområde. Sålunda hade i *1936 års betänkande* den för fattande av dylikt beslut erforderliga majoriteten föreslagits skola utgöra minst 2/3-delar av samtliga fastighetsägare inom området, vilka tillika ägde minst 2/3-delar av marken i fråga. I den Kungl. propositionen i ämnet till 1938 års riksdag (nr 46) anförde *departementschefen* i förevarande fråga, att det syntes vara av vikt, att möjligheten för en övervägande majoritet av jordägare med sammanhängande marker att kunna genomföra beslut om bildande av ett gemensamt jaktvårdsområde endast bleve anlitad i ytterlighetsfall. Såsom förutsättning för bildande av jaktvårdsområde borde därför majoritetstalet för dem som biträdde beslutet bestämmas till minst 4/5-delar såväl i fråga om antalet fastighetsägare som beträffande den av dessa innehavda arealen. I sitt utlåtande (nr 53) med anledning av propositionen anslöt sig *jordbruksutskottet* till departementschefens åsikt om det lämpliga i en skärpning i förhållande till betänkandet av bestämmelserna om den majoritet, som skulle erfordras för beslut om bildande av jaktvårdsområde. Emellertid ansåg utskottet, att man icke borde gå så långt som i Kungl. Maj:ts förslag och föreslog därför, att den kvalificerade majoriteten skulle i bägge avseendena utgöra 3/4-delar. Till utskottets utlåtande anmäldes i denna del en *reservation,* vari anfördes att den i propositionen i förhållande till betänkandet företagna skärpningen av majoritetsregeln visserligen kunde tänkas medföra, att bestämmelserna icke bleve så effektiva som vore önskvärt med hänsyn till jaktvårdsintresset. Men reservanterna ansåge sig å andra sidan böra understryka departementschefens uttalande därom, att möjligheten att genomföra en jaktvårdssammanslutning mot vissa av sammanslutningen berörda jordägares vilja borde tillgripas endast i ytterlighetsfall. Med hänsyn härtill och då det enligt reservanternas förmenande finge anses välbetänkt att framgå med viss försiktighet, *innan tillräcklig erfarenhet vunnits rörande de praktiska verkningarna av de nya och följaktligen oprövade reglerna,*[1] anslöto de sig till Kungl. Maj:ts förslag.

[1] Kursiverat här.

Riksdagen godkände i enlighet med reservationen Kungl. Maj:ts förslag om 4/5-dels majoritet.

För egen del anförde jaktutredningen i huvudsak följande.

Med hänsyn till angelägenheten av att underlätta bildandet av jaktvårdsområden skulle en sänkning av nu gällande majoritetskrav i och för sig vara önskvärd. Utredningen erinrade om fiskerättskommitténs år 1947 avgivna förslag, enligt vilket fiskevårdsområde skulle kunna komma till stånd, därest flertalet av delägarna uttalat sig därför. Enligt utredningens åsikt måste man emellertid för jaktvårdsområdenas del fasthålla vid den vid tillkomsten av JL uttalade meningen, att jaktvårdsområden böra komma till stånd allenast i den mån de uppbäras av en övervägande majoritet. Det kunde nämligen icke tänkas vara möjligt att åstadkomma ett verkligt jaktvårdsarbete inom områden, där en stor del av delägarna varit emot att området bildats. Även från denna utgångspunkt kunde givetvis övervägas, om man icke skulle kunna åtminstone i någon mån sänka kravet på majoritetens storlek. En mindre betydande sänkning skulle emellertid enligt utredningens mening icke medföra så stora fördelar, att de uppvägde de därmed förbundna olägenheterna. Det motstånd, som i vissa trakter alltjämt förefunnes mot jaktvårdsområdesbildandet, skulle säkerligen ytterligare skärpas. Viss hänsyn syntes även böra tagas till den omständigheten, att majoritetsbestämmelsen i JL dåmera ingått i det allmänna medvetandet. Utredningen förordade därför, att någon förändring icke vidtoges i de gällande majoritetsbestämmelserna. Av anförda skäl kunde utredningen inte heller biträda framfört förslag om minskning av majoritetskravet allenast såvitt detsamma avser antalet fastighetsägare. Mot detta förslag talade jämväl, att dess genomförande skulle öka de större fastighetsägarnas inflytande på bekostnad av de mindres. Ej heller kunde utredningen förorda förslag, att vid omröstningen hänsyn endast skulle tagas till vid förrättningssammanträdet närvarande delägare eller deras ombud, eller att den som undertecknat ansökning om förordnande av förrättningsman icke skulle äga rätt att vid nämnda sammanträde motsätta sig bildandet av det föreslagna jaktvårdsområdet.

När jaktutredningen nu ånyo tar upp frågan om en eventuell modifikation av de beträffande jaktvårdsområdena gällande, osedvanligt stränga majoritetsreglerna, sker det mot bakgrunden av i det närmaste 23 års samlade erfarenheter inom detta område. Utredningen är förvisso fortfarande av den bestämda uppfattningen, att ett jaktvårdsområde bör komma till stånd endast då det uppbäres av en övervägande majoritet bland de därav berörda jordägarna. Beträffande det skäl som åberopades för den i 1938 års proposition förordade skärpningen av majoritetsregeln, nämligen att möjligheten att genom majoritetsbeslut bilda jaktvårdsområde endast borde anlitas i ytterlighetsfall, synes det emellertid utredningen troligt, att uttalandet tillkommit under intryck av att man, såsom utskottsreservanterna anförde, stod inför nya och följaktligen oprövade regler. Ty det torde väl i själva verket förhålla sig så, att det är just på jordarättens område som det sedan gammalt visat sig vara särskilt svårt att vinna enighet om gemensamt handlande i skilda avseenden. Mot bakgrunden av det sist sagda finner utredningen det glädjande, att, såsom *bilaga 3: 1* utvisar,[1] av de intill den

[1] Sid. 40.

1 juli 1961 fastställda jaktvårdsområdena dock 53 procent tillkommit avtalsvägen, m. a. o. utan förrättning. Procenttalet är emellertid samtidigt icke högre än att man därav kan sluta, att majoritetsbeslut blivit vida vanligare än vad man vid 1938 års riksdag uppenbarligen tänkte sig. En av orsakerna härtill kan troligen sökas däri, att man ej så sällan tillgriper förrättning för att slippa alltför besvärliga efterforskningar, t. ex. efter emigrerade dödsbodelägare. Men även det övervägande flertalet av de efter majoritetsbeslut tillkomna områdena har fungerat tillfredsställande. Om man exempelvis gör tankeexperimentet att hänföra alla de 145 områden, som enligt *bilaga 3:3* icke blivit förnyade, till gruppen genom förrättning bildade, vilken enligt *bilaga 3:1* omfattar 651 områden, finner man att procenttalet för de »överlevande» områdena utgör icke mindre än nära 78. Nu förhåller det sig troligen så att bland nämnda 145 områden befinner sig en del, som tillkommit avtalsvägen. Det framgår vidare klart av utredningens undersökningar, att orsaken till att ett genom förrättning bildat område icke blivit förnyat kan vara att söka i andra omständigheter än sådana, som sammanhänga med att området tillkom efter majoritetsbeslut.

Vad sålunda anförts och påvisats synes ögonskenligen tala för att något behov av en modifiering av majoritetsbestämmelserna i själva verket icke föreligger. Jaktutredningen vill därför erinra om vad den kunnat konstatera vid sina överväganden i 9 kap. under A. av Svenska jägareförbundets i 4 kap. närmare redovisade förslag till ändringar i procedurreglerna för bildande m. m. av jaktvårdsområden. Utredningen har där ansett sig kunna uttala, att antalet verkliga motståndare till bildande av ett jaktvårdsområde merendels icke överstiger fem procent av antalet delägare och beträffande arealen troligen ligger än lägre, samt att de delägare, som kunna bli tungan på vågen, äro sådana, vilka sakna intresse för jakt och viltvård. Antingen dessa delägare utebli från förrättningssammanträdet med påföljd, att de automatiskt hänföras till motståndarna, eller låta sig påverka av de aktiva motståndarna till att göra gemensam sak med dessa, kan resultatet bli, att en enligt teckningslistorna betryggande majoritet kommer att underskrida det kritiska 4/5-delsstrecket. Motsvarande risk föreligger, såsom framgår av de tidigare redovisade undersökningarna, i minst lika hög grad, då ett område skall förnyas. Av sagda redovisning torde också med önskvärd tydlighet framgå, att det långt ifrån alltid är ideella eller etiska skäl, som diktera motståndet.

Utredningen vill vidare hänvisa till vad 7 kap. innehåller i fråga om möjliga åtgärder till underlättande av jaktvårdsområdesbildandet inom den s. k. storskiftesbygden i Dalarna. Från samtliga ortsrepresentanter vid den i sagda kapitel redovisade överläggningen betonades, att en uppmjukning av majoritetsregeln var den enda framkomliga åtgärden i sådant syfte, och man ifrågasatte rent av en speciallagstiftning för landsdelar med likartade fastighetsförhållanden.

Jaktutredningens i anslutning till de utförda undersökningarna gjorda överväganden ha bibragt utredningen den övertygelsen, att man genom att sänka majoritetstalet exempelvis till det i 1936 års betänkande föreslagna eller 2/3-delar ingalunda åstadkommer, att ett med en dylik majoritet bildat jaktvårdsområde icke skulle kunna anses vara uppburet av en övervägande majoritet bland jordägarna. Vinsterna av en sådan åtgärd äro å andra sidan påtagliga. Man försvårar för dem, som av ofta tyvärr icke altruistiska skäl försöka omintetgöra uppnådd samling kring jaktvårdsområdesidén, att få resultat av sin agitation. Man fångar, såsom det träffande har sagts, upp de ljumma, och därmed minskar man risken för ett ur objektiv synpunkt opåkallat bakslag vid förrättningssammanträdet. Sist men icke minst öppnar man en utväg att utan specialbestämmelser ge en hjälpande hand åt jaktvårdsintresset i trakter, där ägoförhållandena äro av samma karaktär, som kännetecknar storskiftesbygden i Dalarna.

Jaktutredningen kan i detta sammanhang ej underlåta att erinra om den av 1960 års riksdag antagna lagen om fiskevårdsområden. Av den Kungl. propositionen i ämnet framgår att jaktvårdsområdena utgjort viss förebild för fiskevårdsområdena. Av lagtexten framgår vidare, att fiskevårdsområde avser ett samfällt ordnande av fiskeförhållandena samt främjande av fiskerättsägarnas gemensamma intressen. I åtskilliga andra avseenden föreligger en uppenbar parallell mellan bestämmelserna rörande fiskevårdsområde och vad som därutinnan gäller beträffande jaktvårdsområde. Kraven på majoritet för besluts fattande äro emellertid genomgående mindre stränga för fiskevårdsområdena än för jaktvårdsområdena. Detta gäller först och främst beslutet att bilda fiskevårdsområde. Utredningen vill visserligen ej alltför mycket hårdraga likheterna mellan de båda formerna för samverkan för ett riktigt utnyttjande av en naturtillgång. Utredningens uppfattning är emellertid att, om man för fiskevårdsområdena, vilka dock i flera fall beröra ekonomiska intressen i betydligt högre grad än vad jaktvårdsområdena göra, kan åtnöjas med i flertalet fall enkel majoritet, det dock icke bör väcka betänkligheter, därest man, såsom utredningen här föreslår, endast modifierar den kvalificerade majoritet, som fordras för beslut om bildande av jaktvårdsområde.

Jaktutredningen anser vidare att den föreslagna nya majoritetsregeln för beslut om jaktvårdsområdes bildande bör föranleda omprövning jämväl av det röstetal vid jaktstämma, vilket måste uppnås av dem som motsätta sig ett beslut om ett jaktvårdsområdes fortbestånd. Utredningen har tidigare påpekat, att regeln, sådan den år 1951 blev utformad i 10 § 5 mom. JL, får anses vara nära nog i överkant betryggande. Den innebär ju att ett förlängningsbeslut kan hindras, därest vid jaktstämman nejröster avgives *antingen* av mera än 1/5-del av antalet fastighetsägare *eller* av fastighetsägare, som äga mer än 1/5-del av den i området ingående marken. De tidigare redo-

visade undersökningarna och vad jaktutredningen har sig i övrigt bekant visa, hur denna regel har utnyttjats av personer, vilka velat undandraga sig den samverkan till gemensamt jaktligt gagn som ett jaktvårdsområde avser att befrämja. Utredningen kan därför inte finna annat än att en modifiering av regeln i fråga får anses vara ej blott försvarlig utan jämväl påkallad. Såsom nyss antyddes bör uppmjukningen avse allenast storleken av den gällande delägare- och arealkvoten.

För fiskevårdsområdenas del gäller visserligen, att delägare, som företräda minst 1/10-del av delaktighetstalet, äga att hos länsstyrelsen anmäla, att de ej önska tiden för områdets bestånd förlängd. Men det är att märka, att därav icke följer att området upphör att gälla, ty länsstyrelsen skall pröva huruvida förlängning skall ske. Därvid skall i tillämpliga delar gälla vad om fiskevårdsområdes bildande är stadgat. Detta innebär att tiden må förlängas om samtycke föreligger från delägare, som företräda mer än hälften av delaktighetstalet och tillika utgöra minst 1/3-del av antalet delägare, eller från delägare, som utgöra mer än halva antalet delägare och tillika företräda minst 1/3-del av delaktighetstalet.

I fråga om jaktvårdsområdena synes det ligga närmast till hands att jämka röstetalet 1/5-del till 1/3-del. En sådan skärpning av fordran på storleken av den minoritet, som kan framkalla upplösning av ett jaktvårdsområde, torde ej väcka betänkligheter för det fall, att jaktstämman allenast har att taga ställning till frågan om områdets fortbestånd. Ett genomförande av jaktutredningens i 9 kap. under B. framlagda förslag medför emellertid, att vid samma tillfälle som beslut fattas om tiden för ett jaktvårdsområdes bestånd och i enahanda ordning, vilken gäller för dylikt beslut, ändringar komma att kunna vidtagas — förutom i fråga om områdets omfattning — jämväl beträffande grunderna för jakten och viltvården inom detsamma. Med hänsyn till det sistnämnda förhållandet har utredningen övervägt, om det inte kan anses vara välbetänkt att stanna ungefär på halva vägen, när man genomför en dylik skärpning. Genom att så förfara skulle man ge en anvisning åt jaktstämmorna om den risk de löpa om de för mycket hänge sig åt majoritetstänkande. Man skulle vidare ge en på lojala ambitioner grundad opposition något mer än sin besvärsrätt att sätta bakom orden.

I denna fråga vill emellertid jaktutredningen först framhålla, att de fall av majoritetsförtryck, varom utredningen talat i 8 kap., måste anses utgöra dessbättre sällsynta undantag. Mycket tyder dessutom på att skötseln av allt fler jaktvårdsområden, där det tidigare gnisslat, spontant eller med jaktvårdstjänstemännens medverkan kommer att länkas in på sådana banor, att utrymmet för sakligt grundad opposition blir ringa eller helt försvinner.

Det bör vidare erinras om att jaktutredningen i anslutning till förslaget om en förenklad ordning för besluts fattande i de i 11 § 3 mom. JL avsedda frågorna uttalat, att sålunda till äventyrs medgivna lättnader i proceduren icke utesluta att fall kunna förekomma, då den fullständiga, för bildande

av jaktvårdsområde stadgade proceduren måste följas. Utredningen har även räknat med att frågor av nyssnämnda slag kunna uppkomma under löpande beståndstid för ett jaktvårdsområde samt att jämväl i sådant fall samma fullständiga procedur måste iakttagas. Det torde förty, i varje fall ur saklig synpunkt, få anses mindre tillfredsställande att fordringarna på det röstetal, vilket skall uppnås av delägare som biträda, respektive motsätta sig förslag i nu avsedda frågor, skola vara avhängiga av huruvida förslaget kommer att av delägarna prövas enligt den ena eller andra ordningen.

Det bör slutligen även erinras om att med gällande utformning av röstetalsregeln i 10 § 5 mom. JL det i själva verket är lättare att hindra förlängning av beståndstiden för ett jaktvårdsområde än att hindra dess bildande.

Nu påvisade förhållanden finner jaktutredningen ge vid handen, att ett genomförande av förslaget att i samband med och i den ordning, som gäller beträffande förlängningsbeslut, jämväl skall kunna fattas beslut i övriga nyssnämnda frågor, icke bör föranleda, att man ger de nejröstande en röstetalsmässigt starkare ställning än vad som gäller för beslut om bildande av jaktvårdsområde. Utredningen föreslår alltså, att det röstetal, som vid det i 10 § 5 mom. JL avsedda sammanträdet skall ha uppnåtts av de nej-röstande delägarna, ändras från nuvarande 1/5-del till 1/3-del.

B. Omröstningsreglerna

I 4 kap. har jaktutredningen under B. redovisat av jaktvårdstjänstemännen framförda önskemål och förslag beträffande ändringar i lagstiftningen rörande jaktvårdsområden. De inom bland andra Kopparbergs län rådande särskilda förhållandena på fastighetsväsendets område ha, såsom redovisats i 7 kap., givit upphov till framställningar från såväl tjänstemanna- som jordbrukarehåll. I den mån sålunda yppade önskemål och förslag tagit sikte på gällande majoritetsbestämmelser, torde de ha tillgodosetts genom utredningens förslag under A. i förevarande kapitel.

Emellertid ha, såsom redovisningen utvisar, även rörande omröstningsreglerna framkommit vissa önskemål. Deras tillgodoseende förutsätter ändringar i annan lagstiftning än de speciella jaktförfattningarna. Det är särskilt i två avseenden, som man ansett ändringar angelägna. I båda fallen är det fråga om fastigheter, som ägas av flera, antingen så, att en till inlemmande i jaktvårdsområde ifrågasatt fastighet äges av ett dödsbo, eller så, att en dylik fastighet innehas under sådana förhållanden, att lagen om samäganderätt är tillämplig. Det sistnämnda är ju, bland annat, fallet då en arvfallen fastighet delats utan att arvslotterna vederbörligen utlagts på marken, en företeelse som man vid jaktvårdsområdesbildning ofta möter. Den tyngande och försvårande inverkan, som gällande rättsregler i fråga om förvaltningen av dylika ägarekollektiv utöva på förarbetena för bildande av jaktvårdsområde samt på möjligheterna att ernå den erforderliga majo-

riteten, ha framhållits inte endast i svaren på utredningsmannens enquête utan även vid andra tillfällen, då lättnader i lagstiftningen om jaktvårdsområden varit på tal. Man har därvid främst pekat på att ett beslut om bildande av jaktvårdsområde inte avhänder någon delägare hans jakträtt utan blott innefattar bestämmelser, hur densamma får utövas. Det borde därför kunna anses vara tillfyllest, därest man vid nu avsedda fall av samfälld äganderätt till en fastighet finge för besluts fattande tillämpa samma majoritetsregel, som lagen uppställt beträffande det kollektiv av fastigheter i särskilda ägares hand, vilket är avsett att bilda området.

Jaktutredningen finner det även beträffande förevarande spörsmål förståeligt, att synpunkter sådana som de nyss återgivna komma fram under det praktiska jaktvårdsarbetet. Detta så mycket mer som det arbete, vilket måste till för att exempelvis uppspåra och komma i kontakt med från hemorten, icke sällan till utrikes ort avflyttade delägare i dödsbon, mycket ofta torde stå i uppenbar disproportion till den vederbörande tillfallna fastighetsdelens vare sig jaktliga eller ekonomiska värde. Å andra sidan synas förslagsställarna utgå ifrån, att dylikt arbete skulle kunna undvikas genom ändrade bestämmelser för besluts fattande inom nu avsedda ägarekollektiv. De ha synbarligen inte beaktat, att kallelse av alla samdelägarna eller deras vederbörligen befullmäktigade ombud, respektive legala ställföreträdare städse måste företagas. Det kan vidare erinras om att JL själv räknar med ett fall, då beslut om bildande av jaktvårdsområde måste biträdas av samtliga fastighetsägare. Detta gäller jämlikt 13 § 3 mom. första stycket, därest beslutet tillika innehåller, att rätten till all jakt eller till jakt efter särskild villebrådsart skall upplåtas till annan. Även efter vidtagande av de ifrågasatta ändringarna i omröstningsreglerna lärer nämnda stadgande föranleda, att jämväl vid de avsedda fallen av samfälld äganderätt full enighet måste råda i dylik fråga. Slutligen har utredningen ej kunnat undgå att ta hänsyn till att de ifrågavarande reglerna för besluts fattande vid nu avsedda fall av samägarskap utformats med tanke på rättshandlingar, som företagas inom andra och otvivelaktigt mer betydelsefulla områden än det jakträttsliga. Även om det skulle kunna anses falla under utredningens uppdrag att utarbeta förslag till en specialregel i ämnet för jaktvårdsområdena, har utredningen i betraktande av det nyss anförda inte funnit detta lämpligt.

Medverkande till jaktutredningens inställning beträffande de nu diskuterade önskemålen har även varit, att utredningen ej är övertygad om att de föreslagna ändringarna komma att bli behövliga. Utredningen har därvid utgått ifrån, att dess förslag rörande majoritetsbestämmelserna skola vinna statsmakternas bifall. Därest så sker, gives arbetet med bildande av jaktvårdsområden ett betydelsefullt handtag. Det må erinras om att man i Kopparbergs län, varest de omhandlade svårigheterna, orsakade främst av samägarskap i dödsbon, torde vara mest påtagliga, ansett den bästa och f. ö. enda utvägen att komma till rätta med dessa svårigheter vara att sänka

det nu gällande majoritetstalet 4/5-delar till 2/3-delar. Utredningen får hänvisa till vad 7 kap. därom innehåller samt som sin mening uttala, att man i varje fall bör avvakta vad den nu föreslagna i och för sig icke oväsentliga lättnaden i procedurreglerna kommer att ge till resultat innan man ger sig in på frågor, vilka, såsom nyss antyddes, inte torde kunna lösas inom ramen för utredningens uppdrag.

13 kap. Sammanfattning

Syftet med de i denna avdelning av betänkandet föreslagna bestämmelserna har främst varit att undanröja de för jaktvårdsområdesidén ogynnsamma verkningar, vilkas grund är att söka i på den egentliga landsbygden pågående fastighetsbildning för andra ändamål än jordbruk och skogsbruk. Genom förslagen har jaktutredningen velat skapa gynnsammare förutsättningar för jaktvårdsområdenas fortvaro och vidare utbredning. Vid utredningens undersökningar och överväganden har framkommit, att i det övervägande antalet fall jaktvårdsområdenas verksamhet fungerat tillfredsställande i vad avser förhållandet till medlemmarna och till tredje man. Det har vidare framgått, att områdenas insatser i det egentliga jaktvårdsarbetet varit av stor betydelse för villebrådstillgången samt dessutom befrämjat jaktkulturen ävensom i icke ringa mån bidragit till en förbättrad jaktmoral. Utredningens slutsatser synas därför kunna sammanfattas sålunda, att utredningen ej funnit skäl föreligga att — utöver de åtgärder i lagstiftningsväg som i huvudsaklig överensstämmelse med dess förslag genomfördes år 1951 — föreslå ytterligare sådana åtgärder till skydd *mot* jaktvårdsområdena. Utredningen har således funnit, att bestämmelserna i 12 och 13 §§ JL kunna lämnas orubbade. Däremot har, såsom nyss antyddes, utredningen funnit nödigt att söka bereda skydd *för* jaktvårdsområdena i ändamål att förebygga, att jaktvårdsområdestanken eljest råkar i fara.

Då det gäller att söka neutralisera verkningarna av nyssnämnda, den egentliga landsbygden övergående strukturförändring har jaktutredningen funnit problemets lösning beroende av möjligheten att komma till rätta med begreppet »fastighet, som saknar jaktlig betydelse». Såsom framgår av 10 kap. vill utredningen lösa detta problem *dels* genom en på objektiv grund vilande begränsning av jaktutövningen på dylik mark till att i princip omfatta allenast viss skyddsjakt, *dels* genom att utesluta sådan mark från delaktighet i jaktvårdsområde. Sålunda skall den föreslagna begränsningen tillämpas beträffande mark, vars användningssätt medför, att den inte utgör lämplig biotop för bl. a. det specifikt jaktbara villebrådet. Detta finner utredningen i princip gälla mark, som användes för annat ändamål än jordbruk och skogsbruk. Utredningen har ansett sådan mark kunna i jaktvårdshänseende betraktas närmast som impediment.

Utredningen har emellertid funnit sig böra gå ett steg längre. Det är nämligen inte bara inom jaktvårdsområden där strävandena att förkovra villebrådsstammarna motverkas av den möjlighet att utnyttja resultaten av andras jaktvårdsarbete, som en oinskränkt jakt å nyss nämnd, biologiskt improduktiv mark ger dennas innehavare utan någon hans motprestation i form av jaktvårdande åtgärder. Samma negativa verkan har denna rätt i avseende å varje annan mark, där jaktvård bedrives. Utredningen har därför kommit fram till att föreslagen begränsning i fråga om jaktutövningen inte bör göras beroende av att mark av nyssnämnt slag ligger eller kommer att ligga inom gränserna för ett jaktvårdsområde. Utredningen har därvid funnit biologiska, historiska och faktiska skäl peka hän mot att innehavarna av sådan mark helst borde frånkännas all jakträtt å densamma. Enär praktiska skäl dock göra en dylik åtgärd mindre lämplig, har utredningen stannat vid att föreslå, att jaktutövningen å mark, som nyttjas för närmare angivna, från jordbruket och skogsbruket åtskilda ändamål, skall vara begränsad på sätt nyss sagts.

Jaktutredningen har i 10 kap. under H.[1] lämnat en i görlig mån uttömmande beskrivning av de nyssnämnda ändamålen. När det sedan gällt spörsmålet, hur regeln lämpligen bör få sitt uttryck i lagtexten, har för utredningsmannen framhållits såsom angeläget — bland annat med hänsyn till av utredningen föreslagen, i det följande närmare angiven straffpåföljd — att regeln så utformas, att i det enskilda fallet minsta möjliga tvekan kommer att råda, huruvida viss mark omfattas av regeln eller inte. Det har därvid antytts att detta krav synes bli tillgodosett, därest regeln göres tillämplig å mark, vilken taxerats såsom annan fastighet än jordbruksfastighet. Vid sina överväganden i denna fråga har utredningen funnit troligt att, om i lagtexten tillämplighetsområdet för begränsningsregeln grundas på en beskrivning av nyss omförmält slag, stadgandet kommer att mera omedelbart tillgodose det syfte, som utredningen vill vinna med regeln, än om tillämpligheten göres avhängig av taxeringen. Å andra sidan skapas för den enskilde uppenbarligen större klarhet om man väljer taxeringslinjen, en omständighet, som torde bli av värde även vid övervakning av att regeln inte åsidosättes. Detta förhållande har utredningen funnit utslagsgivande samt föreslår därför, att förbudet mot att idka annan jakt än viss skyddsjakt skall gälla beträffande mark, som är taxerad såsom annan fastighet än jordbruksfastighet. Bestämmelsen härom har utredningen funnit lämpligen kunna givas plats i 5 § JL och därvid som ett 3 mom. fogas till detta lagrum.

Emellertid medför anknytningen till taxeringen att begränsningsregeln kan komma att kollidera med annan regel i JL, nämligen den som är uttalad i 7 § första stycket. Där ges föreskrifter om den jakträtt som tillkommer boställshavare, kronohemmans åbo och, såvitt angår de sex nordligaste

[1] Sid. 100.

länen, innehavare av kronotorp, skogstorp eller odlingslägenhet å kronomark samt den som med nyttjanderätt innehar å sådan mark upplåtet kolonat ävensom innehavare av fjällägenhet ovan odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens län. Sålunda torde beträffande lotsars jakträtt å dem tilldelade boställslägenheter, exempelvis å en holme, gälla, att de till denna äga enahanda rätt, som i allmänhet tillkommer innehavare av civilt boställe, och att de således äga jämväl utöva den jakträtt som enligt nyssnämnda lagrum tillkommer boställshavare. Vad angår de i lagrummet omförmälda särskilda formerna för upplåtelser av kronomark har utredningen inhämtat, att de flesta äro taxerade som jordbruksfastigheter men att en del kronotorp och kolonat icke äro särskilt taxerade. Tillämplighetsområdet för begränsningsregeln måste förty avskärmas från vad som gäller enligt ifrågavarande bestämmelser i 7 § första stycket.

Anknytningen till taxeringen för vidare med sig, att avstyckade och såsom annan fastighet taxerade torvförekomster komma att omfattas av begränsningsregeln, vilket enligt vad utredningen tidigare anfört[1] icke bör ske. Att stadga ett generellt undantag för sådana avstyckningar finner utredningen dock olämpligt. Verkställd undersökning ger nämligen vid handen, att i en del fall ett framgående efter en dylik linje skulle ge resultat, motsatt det vilket begränsningsregeln avser att befordra. Utredningen har därför funnit erforderligt att i det föreslagna nya momentet inflika ett dispensbemyndigande för Kungl. Maj:t. Ett sådant är nödvändigt även av det skälet, att ett av utredningen tidigare till Kungl. Maj:ts prövning överlämnat förslag rörande jakten å sjöfågel om våren bygger på att rätt till dylik jakt skall kunna medgivas även sådana i skärgårdarna bofasta personer, som icke inneha såsom jordbruksfastighet taxerad mark. Slutligen kan i fråga om mark, som enligt kommunalskattelagen är undantagen från skatteplikt, behov i ett eller annat fall uppstå att dispensera från begränsningsregeln, nämligen för den händelse sådan mark ej skulle vara särskilt taxerad men i fråga om möjligheten att där bedriva jaktvård är så beskaffad, att regeln ej bör gälla.

I frågan hur omfattningen av den skyddsjakt, som bör få idkas å mark med begränsad jaktutövning, skall bestämmas får jaktutredningen erinra om sitt i motiveringen[2] gjorda uttalande, att man ej kan åtnöjas med en så allmänt hållen bestämmelse som den, vilken gäller järnvägs- och andra i 5 § 2 mom. omförmälda trafikanläggningar. Utredningen har därvid understrukit, att det är vida mer än ett privaträttsligt intresse att omfattningen av nu ifrågavarande skyddsjakt blir möjligast otvetydigt preciserad. I detta avseende kan även hänvisas till Avd. III i betänkandet och det må tilläggas, att medan det är svårt att ange de villebrådsskador, som kunna föranleda

[1] Sid. 101.
[2] Sid. 95.

ianspråktagande av den i 5 § 2 mom. inrymda rätten till skyddsjakt, förhållandet är ett annat i fråga om mark, som avses i det föreslagna nya momentet i 5 §. Utredningen har i nyss citerat sammanhang uttalat, att en nu åsyftad markinnehavare bör ha rätt att döda och, om han så vill, behålla påträffade djur av i 14 § 2 mom. andra punkten JL omförmälda slag. Anledning synes vidare saknas att inte tillerkänna honom enahanda rätt beträffande övrig i 14 § reglerad jakt, alltså enligt 1 mom. jakt efter varg och järv samt enligt 2 mom. första stycket rätt att döda och behålla tillfälligtvis påträffad säl. I fråga om 15 § JL, som reglerar skyddsjakten i egentlig mening, synes det klart att sagde markinnehavare skall äga de befogenheter, som innehållas i 1 mom. samt i 2 mom. första stycket. Vad åter beträffar 2 mom. andra stycket har den däri liksom i 19 § 2 mom. JS upptagna rätten att under fridlysningstid döda skadehare tillkommit i syfte att därigenom bereda trädgårds- och fruktodlingen såsom näring visst skydd. Bärande skäl att utsträcka denna rätt till att omfatta även nu behandlade markinnehavare synas inte föreligga; tvärtom torde en sådan åtgärd vara ägnad att motverka vad utredningen eftersträvar med den föreslagna begränsningen av jaktutövningen. Däremot synes det uppenbart att jakt, som till följd av ett av länsstyrelse jämlikt 24 § 1 mom. JL meddelat föreläggande eller förordnande sker i syfte att nedbringa stammen av en på grund av dess talrikhet skadegörande villebrådsart, bör kunna bedrivas även å mark, där jaktutövningen eljest är underkastad begränsning. Särskilt vid bekämpande av vildkaninen och minken är detta nödvändigt. Slutligen har utredningen i denna del funnit det ändamålsenligt, att den nyss omnämnda, för Kungl. Maj:t föreslagna dispensrätten även får inbegripa djurart, som inte faller under de ifrågavarande bestämmelserna i 14 och 15 §§. Ehuruväl dessa efter den ändring som föreslås i Avd. III torde ganska väl täcka det förutsebara behovet, kan man ej utesluta, att förhållandet, i varje fall lokalt, framdeles kan bli ett annat. Därvid kan behov uppkomma att få beslut tidigare än vad som är möjligt vid en lagändring.

Jämlikt 26 § 2 mom. andra stycket JL gäller att bestämmelserna om jaktvårdsavgift icke äga tillämplighet i fråga om den i 14 § 2 mom. och 15 § medgivna rätten att under omständigheter, som angivas i nämnda lagrum, döda däri omförmälda djur. Jaktutredningen har funnit det följdriktigt och även klokt, att samma regel får gälla för innehavare av mark, som faller under den föreslagna begränsningsregeln. Något skäl att utsträcka befrielsen från jaktvårdsavgift till att omfatta även jakt enligt 14 § 1 mom. finner utredningen däremot inte föreligga. Med den avfattning utredningen föreslår för det nya 3 mom. i 5 § synes någon ändring av 26 § 2 mom. ej vara erforderlig.

Enär stadgandena i det föreslagna 3 mom. i 5 § JL objektivt sett vila på i huvudsak enahanda grund som det gällande stadgandet i 2 mom. samma paragraf, ha straff- och åtalsreglerna vid beivrande av överträdelse av för-

budet i 3 mom. synts jaktutredningen böra utformas i överensstämmelse med vad som gäller beträffande överträdelse av förbudet i 2 mom. De härutinnan gällande stadgandena fingo sitt innehåll i enlighet med hemställan av lagrådet.[1] Sålunda bör jämväl den som överträder förbudet i 3 mom. straffas såsom för olovlig jakt å annans jaktområde, med därvid åtkommet förverkat villebråd förfaras på sätt stadgas i 36 § JL, samt sådan förbrytelse falla under allmänt åtal. Bestämmelser i nämnda avseenden ha införts i respektive 29 § 1 mom. första stycket, 30 § tredje stycket och 34 § första stycket. I samband härmed har 30 § omarbetats redaktionellt. Nuvarande andra stycket, som med fog betecknats som trögläst[2], har utan annan ändring i sak än den nyss nämnda uppdelats på två stycken.

Den föreslagna uteslutningen av mark med begränsad jaktutövning från delaktighet i det jaktvårdsområde, inom vilket marken är belägen, måste självfallet komma till uttryck även i lagstiftningen om jaktvårdsområden. Jaktutredningen har funnit detta kunna ske genom att efter första stycket i 10 § 1 mom. JL i ett nytt andra stycke införa det ifrågavarande stadgandet. Detta stycke synes även böra innehålla en erinran om stadgandets konsekvenser dels i fråga om kravet att de i ett jaktvårdsområde ingående ägorna skola bilda ett sammanhängande område, dels beträffande omröstningsbestämmelserna vid bildande av jaktvårdsområde och vid förlängning av beståndstiden för sådant område.

Jaktutredningen har här förut i 11 kap. föreslagit, att hittills i praxis godtagen tolkning av innebörden av det nyssnämnda begreppet sammanhängande område skall få sitt uttryck i lagtexten på så sätt, att där angives att de i ett jaktvårdsområde ingående fastigheternas ägor skola bilda ett *eller flera* sammanhängande områden. Utredningen har å andra sidan funnit det vara angeläget, att denna förklarande jämkning i lagtexten inte föranleder eftergivande i oträngt mål av kravet att det normala skall vara, att ägorna — frånsett förekomsten av mark med begränsad jaktutövning — bilda *ett* sammanhängande område. En föreskrift i tillämpningsbestämmelserna i JS, som erinrar härom, har därför befunnits vara på sin plats och har införts i 3 mom. av 39 § JS.

I närmast föregående kapitel har jaktutredningen omprövat gällande röstetalsbestämmelser i belysning av de under mer än två decenniers tillämpning vunna erfarenheterna. Utredningens förslag i dessa avseenden innebära, *dels* att majoritetstalen vid omröstning om bildande av jaktvårdsområde sänkas från 4/5-delar till 2/3-delar, *dels* att minoritetstalen vid omröstning å jaktstämma om förlängning av beståndstiden för ett jaktvårdsområde höjas från 1/5-del till 1/3-del.

Slutligen har i betänkandets 9 kap. föreslagits, att beslut om ändringar

[1] Se härom Kungl. Maj:ts prop. nr 46/1938, sid. 92, 110, 112, 116, 122.
[2] Se bl. a. von Seth, »Svensk jakträtt», sid. 112.

beträffande ett jaktvårdsområdes omfattning samt i fråga om grunderna för jaktutövningen och viltvården inom området skola kunna fattas i samma ordning som beslut om förlängning av beståndstiden för området. Stadgandet härom har givits plats i 11 § JL i form av ett nytt moment. I syfte att göra klart att avsikten icke är, att bestämmelserna i sistnämnda moment skola upphäva ett i de flesta jaktvårdsområdens stadgar för områdets styrelse inrymt bemyndigande att överenskomna med ägare av angränsande mark om anslutning av denna till området, har emellertid en särskild bestämmelse i ämnet införts i 11 § 3 mom.

I övrigt har jaktutredningen inte funnit ytterligare ändringar i lagstiftningen om jaktvårdsområden vare sig möjliga eller påkallade.

AVDELNING II

Förföljningsrätten

14 kap. Gällande lagstiftning

Den som under lovlig jakt sårar villebråd så, att det faller å annans jaktområde inom 100 meter från gränsen av den jagandes jaktområde, får enligt 16 § 1 mom. JL tillvarataga och behålla villebrådet. Det är denna rättighet som numera hos oss återstår av den fordom här gällande oinskränkta förföljningsrätten (jus sequaelae). Rör det sig om *älg, hjort* eller *rådjur,* måste den jagande dock iakttaga vissa i säkerhetens intresse meddelade föreskrifter. Sålunda får han ej bortföra djuret från platsen, om inte två ojäviga vittnen äro närvarande. Dessutom skall han senast å andra dagen, sedan djuret fälldes, om saken underrätta jakträttsinnehavaren eller den som innehar marken eller någon av deras folk. Försummar han något härav, anses han ha jagat olovligt å annans jaktområde.

I sammanhang med nämnda bestämmelser behandlar JL ur en annan synvinkel visst fall, då sårat villebråd gått in på annans mark. 16 § 2 mom. ålägger sålunda en jagande underrättelseskyldighet på sätt nyss sagts för det fall, att *älg, hjort* eller *rådjur,* som sårats vid lovlig jakt, tagit sin tillflykt till annans jaktområde och omständigheterna inte äro sådana, att han får behålla djuret. Dvs. det har antingen gått bortom 100-metersgränsen eller det har stannat inom denna utan att falla. Med detta stadgande har man velat skapa betingelser för att sårat högvilt skall befrias från vidare lidande. Uraktlåtenhet att fullgöra denna speciella underrättelseplikt bestraffas enligt 33 § första stycket, såvida den inte bedömes vara så grav, att straff för djurplågeri enligt allmänna strafflagen anses böra ådömas.

Medan således stadgandet i 16 § 2 mom. helt vilar på djurskyddsskäl, ha bestämmelserna i 16 § 1 mom. tillkommit främst i syfte att söka erhålla bot mot de skadeverkningar, som den oinskränkta förföljningsrätten medförde för jaktvårdsarbetet därigenom, att den i stor utsträckning utnyttjades som täckmantel för illojal jakt. Att man stannade för att bibehålla en begränsad förföljningsrätt berodde, såsom förarbetena till lagrummet utvisa, emellertid jämväl på humanitära skäl. Denna omständighet synes föra med sig, att man vid ett ställningstagande till nu föreliggande spörsmål, ett fullständigt upphävande av förföljningsrätten, ej kan undgå att ta hänsyn till vad inverkan en sådan åtgärd kan ha i fråga om inte endast 16 § 2 mom. utan även de övriga bestämmelser i jaktlagstiftningen, som tillkommit i djurskyddssyfte.

Nämnda bestämmelser återfinnas i 1 § JS. Paragrafen inleder den avdelning av stadgan, som bär rubriken »Om jaktens utövande», och dess *första stycke* utsäger, att jakt ej må bedrivas så, att villebrådet tillfogas onödigt lidande. Till denna humanitära grundregel för all jaktutövning fogas i ett

andra stycke bestämmelsen, att det åligger den som sårat villebråd att vidtaga åtgärder för dess uppspårande och dödande. Samma stycke innehåller även en erinran om den underrättelseskyldighet varom, såsom nyss angavs, 16 § 2 mom. JL för där avsett fall innehåller föreskrift.

15 kap. Jaktutredningens tidigare förslag

I underdånig skrivelse den 31 maj 1951 hemställde Svenska jägareförbundet, att 16 § 1 mom. JL måtte upphävas samt att till följd därav nödvändig formell omredigering av 2 mom. samma paragraf måtte vidtagas. Framställningen var närmast föranledd av förslag i ämnet av Skaraborgs läns jaktvårdsförening. Förbundet hade för yttrande remitterat förslaget till samtliga övriga länsjaktvårdsföreningar. Av dessa hade 19 tillstyrkt förslaget och ytterligare understrukit de av Skaraborgsföreningen åberopade skälen. Endast två länsföreningar hade direkt avstyrkt ett upphävande av förföljningsrätten, en förening ville bibehålla den för älg, hjort och rådjur, inom en förenings verksamhetsområde sades några menliga följder av sagda rätt inte ha konstaterats, och en förening ansåg, att frågan borde utredas ehuru den för länets vidkommande saknade aktualitet.

Sedan domänstyrelsen den 11 januari 1952 avgivit infordrat utlåtande över framställningen, förordnade Kungl. Maj:t den 8 februari 1952, att handlingarna i ärendet skulle överlämnas till jaktutredningen för att tagas under övervägande vid fullgörande av det utredningen givna uppdraget.

I en den 30 november 1954 dagtecknad skrivelse till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet avgav jaktutredningen utlåtande i ärendet samt anförde, att utredningen efter överväganden stannat för att biträda jägareförbundets framställning. Utredningen hade därvid fäst särskilt avseende vid att en övervägande majoritet av landets länsjaktvårdsföreningar uttalat sig till förmån för förslaget. Centralstyrelsen för Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund hade biträtt detsamma. Upphävdes 16 § 1 mom. JL, bleve såsom jägareförbundet framhållit en omredigering av 2 mom. samma paragraf nödvändig. En mindre ändring påkallades även såvitt anginge 1 § andra stycket JS.

Jaktutredningens nämnda skrivelse, som icke upptog några författningsförslag, ingavs till jordbruksdepartementet den 14 november 1956. Den har hittills inte föranlett någon vare sig Kungl. Maj:ts eller departementets åtgärd. Skrivelsen, vari även behandlas ett par andra till utredningen för övervägande överlämnade spörsmål, är i hithörande delar såsom *Bilaga X* fogad till betänkandet.

16 kap. 1960 års riksdagsmotion

I en vid 1960 års riksdag i första kammaren väckt motion, nr 42, togs frågan om borttagande av förföljningsrätten upp till förnyad diskussion. Efter det att motionären i fem punkter framlagt de på principiell grund och praktiska omständigheter vilande skäl, som han funnit tala mot förföljningsrätten sådan den är utformad i 16 § 1 mom. JL, anförde han.

Om det sålunda kan anses, att den undantagsbestämmelse från JL:s huvudregel, som 16 § 1 mom. innehåller, är förenad med villkor, som ofta äro omöjliga att uppfylla, och själva gränsdragningen dessutom ter sig som tämligen godtycklig, kan man fråga sig, vad den egentligen tjänar för syfte. Det kan inte vara djurskyddssynpunkten, eftersom det enligt 2 mom. samma paragraf ankommer på den jagande att icke blott underrätta innehavaren av jakträtten till den mark, dit det skadskjutna djuret tagit sin tillflykt, om vad som förekommit och detta även om djuret passerat 100-metersgränsen utan helst också att förkorta det skadskjutna djurets lidande. Det torde vara svårt att finna någon hållbar grund för den undantagsbestämmelse, varom här är fråga. Däremot kan framhållas att densamma, utom att den i många fall saknar praktiskt värde för den jagande, ofta ger upphov till tvister.

Av ovan angivna skäl synes det vara lämpligare, att jaktområdets gräns blir en undantagslös gräns så att endast lovligt villebråd, som faller inom det egna jaktområdet, tillkommer jakträttsinnehavaren och villebråd, som faller inom annans område, tillkommer denne.

Motionen utmynnade i en hemställan att riksdagen måtte besluta, dels att 1 mom. i 16 § JL skall utgå, dels att 2 mom. i samma paragraf skall erhålla följande ändrade lydelse: »Har villebråd, som sårats vid lovlig jakt, tagit sin tillflykt till annans jaktområde, vare den jagande pliktig att därom skyndsamt underrätta jakträttsinnehavaren eller den som innehar marken eller någon av deras folk.»

Motionen hänvisades till tredje lagutskottet, som i vederbörlig ordning inhämtade utlåtanden av hovrätten för Nedre Norrland, domänstyrelsen samt länsstyrelserna i Jönköpings, Kopparbergs och Norrbottens län. Länsstyrelserna bifogade yttranden av vederbörande länsjaktsvårdsföreningar och länsstyrelsen i Norrbottens län därjämte av landsfogden. På begäran av utskottet avgåvos vidare yttranden av Svenska jägareförbundet ävensom Jägarnas riksförbund.

Remissinstanserna tillstyrkte med ett undantag — Jägarnas riksförbund — bifall till motionen i vad denna avsåg upphävande av 16 § 1 mom. JL. Det kan nämnas, att länsjaktvårdsföreningarna i Norrbottens och Jönköpings län, vilka tidigare helt eller delvis motsatt sig borttagande av förföljningsrätten, nu tillstyrkte upphävande av lagrummet i fråga. Beträffande den av motionären föreslagna ändrade lydelsen av 2 mom. samma paragraf framfördes vissa reservationer av hovrätten för Nedre Norrland, domänstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län.

Den i jaktutredningens utlåtande den 30 november 1954 framförda tolkningen av den här förut omförmälda, i 1 § andra stycket JS inskrivna förpliktelsen för en jagande att vidtaga erforderliga åtgärder för att uppspåra och döda sårat villebråd berördes av hovrätten för Nedre Norrland och länsstyrelsen i Jönköpings län. Länsstyrelsen synes ha anslutit sig till nämnda tolkning, medan denna underkändes av hovrätten. Till denna och därmed sammanhängande frågor, vilkas lösande enligt jaktutredningens åsikt får central betydelse, därest man upphäver 16 § 1 mom. JL, återkommer utredningen i det följande liksom till övriga i remissutlåtandena framförda reservationer beträffande innehållet i 16 § 2 mom. JL.

Tredje lagutskottet avgav utlåtande den 22 mars 1960. I detta framhölls inledningsvis att den i motionen väckta frågan inte var ny. Därutinnan hänvisades till förarbetena till 1912 års JL samt till jaktutredningens ställningstagande med anledning av Svenska jägareförbundets förslag om upphävande av 16 § 1 mom. JL. Utskottet påpekade, bland annat, att två av de jaktvårdsföreningar, som tidigare motsatt sig förslaget, i yttrande över motionen tillstyrkt denna. Härefter yttrade utskottet.

Motionärens förslag innebär förutom fullständigt slopande av förföljelserätten genom upphävande av 16 § 1 mom. JL också den ändringen i fråga om den i 2 mom. samma lagrum stadgade underrättelseplikten, att denna utsträckes att avse allt villebråd.

För förföljelserättens slopande talar enligt utskottets mening vissa skäl, såsom t. ex. önskvärdheten av att det s. k. rågångsskyttet och de därmed förenade olycksriskerna upphör. Måhända skulle i detta avseende bifall till motionärens förslag kunna innebära ett steg i rätt riktning. Det måste också anses ägnat att främja respekten för jaktområdesgränserna, om det i 16 § 1 mom. JL stadgade undantaget från huvudregeln, att jakträtt är begränsad till eget jaktområde, bortfaller.

Utskottet delar emellertid de betänkligheter som från humanitär viltvårdssynpunkt framförts mot den föreslagna lagändringen. Bedömningen av den verkan ändringen skulle medföra i detta avseende är intimt förbunden med frågan om vilken rätt respektive skyldighet som eljest kan föreligga för en jagande att å annans mark uppspåra och döda sårat villebråd. 1 § JS har, som framgår av det tidigare, härutinnan tolkats på olika sätt — se härom särskilt vad som anförts i remissutlåtandet av hovrätten för Nedre Norrland. Av betydelse i denna del är också den andra genom motionen aktualiserade frågan, nämligen huru den nu i 16 § 2 mom. JL stadgade underrättelseplikten skall utformas, därest förföljelserätten slopas.

Sistnämnda båda frågor synas böra bli föremål för ytterligare utredning och överväganden innan slutlig ställning tages till frågan om upphävande av förföljelserätten.

Efter att vidare ha anmärkt, att en lagändring i enlighet med den föreslagna föranleder vissa redaktionella jämkningar av 31 § 1 mom. fjärde stycket och 33 § första stycket JL ävensom av 1 § andra stycket JS, hemställde utskottet, att motionen I:42 icke måtte föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att motionen jämte utlåtandet överlämnades till jaktutredningen. Detta blev också

riksdagens beslut — riksdagens skrivelse den 8 april 1960, nr 165 — varefter Kungl. Maj:t den 22 april 1960 förordnade i enlighet med vad riksdagen sålunda beslutat.

17 kap. Jaktutredningens synpunkter: 16 § 1 mom. JL

Sedan jaktutredningen senast behandlade framförda förslag, att vad som i JL återstår av den fordom gällande förföljningsrätten i tillägnelsesyfte skall utmönstras ur lagen, m. a. o. att 16 § 1 mom. JL skall upphävas, har som framgår av det i föregående kapitel återgivna, opinionen bland de för jaktvårdsarbetet ansvariga vuxit i styrka. De uppgifter om hur den i lagrummet medgivna rättigheten att tillvarata å annans jaktområde fallet villebråd och om dess konsekvenser beträffande jaktutövningen, vilka lämnades av den ursprungliga förslagsställaren, Skaraborgs läns jaktvårdsförening och återgivits i *bilaga X*, ha icke förlorat i aktualitet. Utredningsmannen, som från början var tveksam om den föreslagna lagändringen, har vid överläggningarna med de tillkallade sakkunniga blivit helt övertygad om nödvändigheten av densamma. Utredningen är alltså enig, då den nu föreslår att 16 § 1 mom. skall upphävas.

I den tidigare diskussionen i ämnet ha framdragits en del omständigheter, som förmenats tala mot ett borttagande av förföljningsrätten. Därvid ha, såsom framhålles i tredje lagutskottets nyss återgivna utlåtande, yppats betänkligheter ur humanitär viltvårdssynpunkt. Detta spörsmål och den därmed sammanhängande frågan om det ändrade innehåll, som bör givas den i 16 § 2 mom. stadgade underrättelseplikten, behandlar jaktutredningen i nästa kapitel. Här vill utredningen uppehålla sig vid två andra förhållanden, som jägareförbundet utförligt behandlade i sin framställning den 31 maj 1951. Utredningen åsyftar i första hand de konsekvenser som ett upphävande av 16 § 1 mom. JL kan förutses få beträffande vissa jakträttsinnehavares jaktutövning. Därom anförde jägareförbundet.

Mot ett upphävande av bestämmelsen i fråga kan anföras, att därigenom ägarna av många mindre fastigheter praktiskt taget betagas jakträtten på sin mark. Ägosplittringen har gjort att i många fall skiftena äro så smala, att ett på egen mark påskjutet villebråd så gott som alltid måste falla på andra sidan rågången. Emellertid har alltmera den uppfattningen gjort sig gällande — detta framför allt efter genomförandet av 1938 års lagstiftning — att med rättigheten till jaktutövning är förknippad skyldigheten att utöva jaktvård. På sådana små områden, varom nyss talats, kan någon jaktvård icke bedrivas. Däremot kunna dessa områden ofta utnyttjas på ett illojalt och för villebrådsstammarna förödande sätt. Ägaren kan hänsynslöst utnyttja det förhållandet att på angränsande marker, tack vare jakträttsinnehavarens ansträngningar, tillgången på vilt blivit god. Det är därför helt i linje med moderna jaktpolitiska tankegångar, om man förhindrar en dylik jaktutövning. Det måste också bestämt understrykas, att ett upphävande

av förföljningsrätten icke behöver medföra något intrång i de mindre jordägarnas jakträtt. Det naturliga är nämligen, att sådana mindre fastigheter anslutas till jaktvårdsområdena. Härigenom blir jaktutövningsrätten tryggad och samtidigt jaktvårdens intressen tillgodosedda.

Såsom framgår av *bilaga X* godtogos de av jägareförbundet sålunda framförda synpunkterna av jaktutredningen i utlåtandet den 30 november 1954. Sedan dess har intet inträffat, som föranleder utredningen till ett annat betraktelsesätt. Av den avdelning i detta betänkande, vari framlägges, bland andra, olika förslag med syfte att befordra tillkomsten och vidmakthållandet av jaktvårdsområden, kan utläsas att till grund för dessa förslag ligger utredningens uppfattning, att möjligheten att med utbyte idka jakt är avhängig av den bedrivna jaktvårdande verksamheten. I samband därmed har utredningen även tagit upp frågan om de jämväl ur jaktvårdssynpunkt ofullständiga brukningsdelarna.[1] Utredningen har därvid funnit anförda skäl utgöra hinder mot att i lagstiftningsväg något göres beträffande deras *jakträtt*, varför man således i fråga om dessa ofullständiga jaktvårdsenheter får lita till den möjlighet lagen redan nu ger att sammanföra dem till jaktvårdsområden. Det är givet att de som ha jakträtt på dessa enheter finna en ordning som den nuvarande, vilket medger dem att utan vidare tillgodogöra sig villebråd som växlat över deras rågång eller kanske följer denna samt, påskjutet, faller inom en rayon av 100 meter från rågången, vara att föredra framför den på villebrådsstillgången baserade jakt, av vilken de bli delaktiga inom ett jaktvårdsområde. Men utredningen finner det lika givet, att ett dylikt sakernas tillstånd står i strid mot de tankegångar, vilka ligga till grund för gällande jaktlagstiftning och som bland annat innebära, att fastigheternas rågångar också äro jakträttsliga gränser. Eller som en av de sakkunniga vid överläggningen med utredningsmannen uttryckte sin mening: »När jag skördar potatis, får jag inte köra in och vända traktorn på grannens mark. Detsamma bör gälla för jakten.» Även om år 1908 fog kan ha funnits för antagandet, att ett slopande av förföljningsrätten skulle alltför mycket strida mot hävdvunna föreställningar, lärer detta inte vara fallet numera, över två decennier sedan gällande jaktlagstiftning genomfördes. Under denna tid har regeln jakträtt — jaktvårdsplikt blivit allmänt erkänd samt betydande arealer av rikets mark lagts under organiserad jaktvård. Till allt detta kommer att även andra olägenheter än de nyss nämnda, inte sällan av allmänfarlig natur, visat sig förbundna med rågångsskyttet samt vidare den osämja grannar emellan, som den av 100-metersregeln uppammade bristen på respekt för jaktområdesgränserna blivit orsak till.

Jägareförbundet framhöll ytterligare, att den erinringen även kunde göras mot ett borttagande av 100-metersregeln, att en sådan åtgärd kommer att medföra att villebråd, som stupat inom detta avstånd från den jagandes

[1] Se härom sid. 99.

jaktmark, kommer att i stor utsträckning förfaras. Om detta förhållande yttrade förbundet vidare.

Vad först beträffar småvilt är ju värdet av villebrådet tämligen ringa. Redan av den anledningen torde man kunna bortse från detta slags vilt. 100-metersregeln har dessutom här ganska liten betydelse. Man torde således kunna påstå, att med hänsyn till bevisbördan förföljningsrätten egentligen inte kan utnyttjas, när det gäller fågeljakt. Att så ändå sker i ganska stor omfattning beror på att grannsämjan är god eller att i vart fall tvisteanledningen anses för ringa. Annorlunda ställer sig givetvis saken, när det är fråga om älg, hjort och rådjur. Här kan det befaras, att köttvärden av ganska betydande storleksordning komma att gå till spillo. Inom förbundet har därför övervägts att man skulle föreskriva skyldighet för den jagande att, därest han observerat att det påskjutna djuret fallit, vidtaga vissa nödvändiga åtgärder för att köttet inte skall förfaras innan jakträttsinnehavaren hinner komma till platsen. Det har föreslagits att den jagande, om han vidtar dylika åtgärder, skulle ha rätt till viss del av köttvärdet. En sådan bestämmelse kan emellertid missbrukas på samma sätt som 100-metersregeln. Vidare är det att befara att tvist om ersättningens storlek ofta skall uppstå. Det troliga är att bestämmelsen skulle fungera tillfredsställande endast i de fall, då förhållandet mellan jakträttsinnehavarna är sådant, att bestämmelsen är överflödig. Förbundet har av anförda skäl icke velat föreslå, att sist berörda fråga göres till föremål för reglering författningsvägen. Det kan med allt skäl antagas, att frågan kommer att lösas genom överenskommelser i godo.

Jaktutredningen kan i allt väsentligt ansluta sig till de av jägareförbundet sålunda framförda synpunkterna och dragna slutsatserna. Särskilt gäller detta förbundets framhållande av det utsiktslösa i att i författningsväg söka erhålla en tillfredsställande reglering av hithörande förhållanden samt av risken för icke avsedda konsekvenser, därest en sådan åtgärd ändock skulle försökas.

Det torde inte behöva särskilt framhållas, att jaktutredningen självfallet finner det mycket beklagligt att en ur samtliga övriga synpunkter så väl motiverad åtgärd som upphävande av förföljningsrätten kan befaras få till följd, att värdefulla livsmedel gå till spillo. Enär det emellertid är vid jakten efter älg som de med 100-metersregeln förbundna olägenheterna varit mest påtagliga, synes man kunna utgå ifrån, att det också blir vid denna jakt som de även antalsmässigt största köttförlusterna komma att uppstå. Det kan därför förtjäna omnämnas, att utredningen f. n. har under behandling det frågekomplex, som även innesluter spörsmålet om regler för älgjaktens framtida bedrivande. Ett i alla detaljer slutgiltigt förslag i frågan föreligger ännu icke inom utredningen. I princip är dock utredningen enig om att föreslå successiv övergång till ett system med reglerad älgjakt. I korthet går detta förslag ut på att älgen skall vara fridlyst under hela året, och att jakt efter älg endast skall få ske inom s. k. älgjaktområden. Dessa avses skola vara för ändamålet särskilt organiserade, men de skola även, beroende på de lokala förhållandena, kunna bestå av legala jaktvårdsområden enligt 10 § 1 mom. JL, egna jaktvårdsområden enligt 3 mom. i samma paragraf eller mark, som disponeras av helt frivilliga jaktvårdsföreningar eller jakt-

klubbar. Gemensamt för samtliga blir, bland annat, att jakten skall bedrivas enligt licens, samt att för varje älgjaktområde skall finnas en ansvarig jaktledare. Det synes utredningen antagligt att, sedan en dylik ordning för älgjakten blivit genomförd, jägareförbundets uppfattning i frågan hur man skall undgå onödiga köttförluster, nämligen att denna kommer att kunna lösas genom överenskommelser i godo, skall erhålla större allmängiltighet än vad i förstone kanske blir fallet. Genom att nämnda fråga lämnas utanför lagstiftningen synes det även bli utrymme för tillämpning av sedvänja och andra ortsbundna regler på området. Vidare må erinras om de innevarande år utfärdade nya anvisningarna till vapenförordningen rörande, bland annat, villkoren för förvärv och utlåning av älgvapen ävensom om de samtidigt tillkomna bestämmelserna i JS rörande fordringarna på gevär och ammunition, som få användas vid älgjakt. Många fall av skadskjutning kunna utan tvivel tillskrivas användningen av undermåliga vapen eller olämplig ammunition eller bådadera. Det torde förty kunna förutses, att dessa bestämmelser så småningom komma att åvägabringa en minskning av de fall då en anskjuten älg går ifrån den jagande. I anslutning till det sist sagda får utredningen, väl medveten om jaktens skiftande natur, som sin mening framhålla, att orsakerna till att ett anskjutet villebråd går ifrån en jagande inte sällan dock äro att söka hos honom själv. Tar man nu bort det incitament till vårdslös skottlossning, som 100-metersregeln utvecklats till, synes det utredningen att jämväl denna åtgärd — i förening med övriga nyss anförda regler och bestämmelser — bör kunna bidraga till en ur såväl humanitär som rättslig synpunkt förbättrad jaktkultur. Med denna måste i sin tur följa, att nu behandlade, på den jagandes utbyte av jakten menligt inverkande ofall minska i antal och ekonomisk betydelse. En sådan utveckling inverkar även på bedömningen av frågan, huruvida skäl finnas att utvidga underrättelseplikten enligt 16 § 2 mom. JL, vilket spörsmål behandlas i nästa kapitel.

18 kap. Jaktutredningens synpunkter: 16 § 2 mom. JL och 1 § JS

Såsom tredje lagutskottet antydde i sitt i 16 kap. återgivna utlåtande kan man vid ett slopande av 100-metersregeln inte undgå att pröva i vad mån en sådan åtgärd påverkar även det sakliga innehållet i de bestämmelser i JL och JS, vilkas syfte är att tillgodose de humanitära viltvårdssynpunkterna. Två frågor kräva därvid svar. Den ena rör det innehåll, som bör givas den i 16 § 2 mom. JL stadgade underrättelseplikten. Den andra avser tolkningen av 1 § JS, enkannerligen vad det i andra stycket stadgade åliggandet kan anses innebära.

Innan jaktutredningen går in på dessa frågor, vill utredningen emellertid

påpeka att ingen av dem, vilka yttrat sig i ärendet, synes ha fäst avseende vid en annan omständighet, som inte torde böra lämnas helt obeaktad. Utredningen får erinra om att den i föregående kapitel framhållit, att ett borttagande av förföljningsrätten bör kunna bidraga till en ur bland annat humanitär synpunkt förbättrad jaktkultur på så sätt, att ett incitament till vårdslös skottlossning försvinner. Utredningen är nämligen för sin del övertygad om att det förhållandet, att en sträcka av 100 meter in på grannens mark stått till buds för sökande efter träffat villebråd, inneburit en frestelse både till att skjuta på för långa håll och till slumpskott. Ehuruväl jakt numera som regel inte bedrives i förvärvssyfte, torde de jägare som inte vilja tillgodogöra sig av dem fällt villebråd vara lätt räknade. Därför måste enligt utredningens åsikt vetskapen om att det villebråd, som faller hinsides rågången, tillfaller den där har jakträtten få som följd större omsorg och försiktighet vid jaktutövningen och således medverka till att de fall, då sårat villebråd korsar rågången, nedgå i antal. Även vid bedömande av de intressekollisioner, varom är fråga i förevarande kapitel, torde sagda omständighet böra skrivas på lagändringens plussida. Den sålunda troliga förbättringen i fråga om jaktkulturen måste dock bli en utveckling på relativt lång sikt.

Av de inledningsvis omnämnda två frågorna behandlar jaktutredningen den om underrättelseplikten enligt 16 § 2 mom. JL först. Om detta lagrum anförde jägareförbundet i sin framställning den 31 maj 1951.

Sistnämnda stadgande har tyvärr icke fått den betydelse, som varit avsedd. Svårigheterna att nå jakträttsinnehavaren eller någon av hans folk äro ofta stora. De givna underrättelserna ha ofta varit mindre tydliga eller missuppfattats. Det torde icke vara möjligt att genom ändring av paragrafens lydelse nå några väsentliga förbättringar utan att samtidigt göra skyldigheten alltför besvärande för den jagande.

I utlåtandet den 30 november 1954 inskränkte sig jaktutredningen till att konstatera, att vid upphävande av 16 § 1 mom. JL en omredigering av 2 mom. samma paragraf bleve nödvändig. Motionären vid 1960 års riksdag föreslog, att underrättelseplikten skulle utvidgas till att omfatta alla slag av villebråd. I utlåtande över motionen sade sig *länsstyrelsen i Norrbottens län* anse, att ordet villebråd i förslaget borde ersättas av en uppräkning av de större djur, beträffande vilka underrättelseplikt bör stadgas. I det yttrande av *Norrbottens läns jaktvårdsförening,* som länsstyrelsen bifogade sitt utlåtande, uttalades.

Beträffande 2 mom. kunna vi icke helt instämma i motionärens förslag, eftersom man icke rimligen kan kräva att den som skadskjuter ett villebråd av småviltsart, som tager sin tillflykt till annans jaktområde, skall vara skyldig att under alla omständigheter om förhållandet göra anmälan till vederbörande jakträttsinnehavare eller dennes folk. I vissa fall kan det dock vara motiverat med anmälningsplikt, exempelvis för större varmblodiga djur och för ett av annan art skadskjutet vilt, som faller eller söker skydd i närheten av den jagandes jaktområde,

och det icke är förenat med oskälig tidsutdräkt eller annan olägenhet att anmäla förhållandet. Vi få därför föreslå att ordet »villebråd» i 2 mom. måtte bytas ut mot uttrycket »älg, hjort, rådjur, björn, lo och räv», samt att detaljföreskrifter rörande viss anmälningsskyldighet för andra jaktbara viltarter måtte införas.

Hovrätten för Nedre Norrland anförde.

Förslaget innefattar en skärpning av nu gällande underrättelseplikt till att omfatta alla villebråd. Därest förslaget om en sådan skärpning är avsiktligt — motionen saknar i denna del motivering — kan den bakomliggande tanken vara att det icke är tilltalande att gradera djurs lidande efter deras storlek eller värde. Hovrätten finner visserligen denna synpunkt beaktansvärd. Emellertid torde det av praktiska skäl icke vara möjligt och ej heller erforderligt att gå så långt som motionären föreslagit. Frågan har diskuterats under förarbetena till nuvarande jaktlagstiftning. Var gränsen bör dragas kan självfallet bli föremål för olika meningar. Det är dock tveksamt om tillräcklig anledning finns att i förevarande sammanhang frångå gällande rätts ståndpunkt i detta avseende.

Det kan vidare nämnas att *domänstyrelsen* i sitt utlåtande över motionen förklarade sig icke ha annan erinran mot den däri föreslagna avfattningen av 2 mom. än att ordet »lovlig» bör utgå.

För egen del får jaktutredningen erinra om att, såsom hovrätten för Nedre Norrland ävenledes påpekat, begränsningen av underrättelseplikten till att avse allenast hjortdjuren behandlades i 1936 års betänkande.[1] Det framhölls där att, ehuru det icke är tilltalande att gradera djurs lidande efter deras storlek, det av praktiska skäl lärer vara nödvändigt att begränsa underrättelseplikten till att avse allenast sårad älg, hjort eller rådjur. Man måste nämligen ta hänsyn till, bland annat, att avgörandet, om ett djur verkligen är sårat eller ej, i fråga om de mindre arterna kan vara förenat med betydande svårigheter. Härtill kommer att ett träffat mindre djur i regel icke förflyttar sig så långt, medan däremot ett sårat djur, tillhörande de nyssnämnda större arterna, kan gå flera kilometer.

Det kan vidare erinras om att varken under betänkandets remissbehandling eller av departementschefen, lagrådet eller riksdagen någon erinran gjordes mot den sålunda föreslagna begränsningen i fråga om de av underrättelseplikten omfattade djurslagen.

Trots att vid ett slopande av förföljningsrätten läget i fråga om småviltet kan anses bli i någon mån ett annat, finner jaktutredningen de nyss återgivna, vid tillkomsten av gällande lag allmänt godtagna skälen fortfarande äga giltighet, samt att följaktligen den intresseavvägning som fått sitt uttryck däri, att lagen från underrättelseplikten undantar bland annat småviltet, får anses vara lämplig.

Vidkommande det från Norrbottens län härrörande förslaget att utsträcka underrättelseplikten till att omfatta, förutom hjortdjuren, även andra, särskilt angivna *däggdjursarter* får jaktutredningen anföra följande. Såsom framgår av vad utredningen tidigare anfört är det främst mot bakgrund av

[1] Se SOU 1936: 38, sid. 77—78.

den vid älgjakten timade skadskjutningen som bestämmelserna i 16 § 2 mom. JL tillkommit. Man har därvid liksom beträffande rådjuren haft gjorda erfarenheter att bygga på inte endast rörande skadskjutningsfrekvensen utan även i fråga om djurens förmåga att bli vid liv trots svåra skottskador. Erfarenheter i nämnda avseende saknas i tillräcklig omfattning när det gäller en del av de av Norrbottens läns jaktvårdsförening uppräknade djurarterna. Härtill kommer, vilket framgår redan av den gjorda uppräkningen, att det över huvud är vanskligt att åstadkomma ett rättvisande urval. Oavsett att grävlingen liksom räven torde få räknas till småviltet, bör grävlingen kunna komma i fråga lika väl som räven och detta även av det skälet, att grävlingjakt ofta äger rum då skymning minskar träffsäkerheten. Det kan vidare ifrågasättas om vargen och järven skola uteslutas från det skydd mot lidande, som är underrättelsepliktens syfte. Den särskilda bestämmelsen i 14 § 1 mom. JL rörande jakt efter varg och järv synes nämligen inte kunna åberopas som grund för ett dylikt undantag. Med hänsyn till nu och förut anförda skäl vidhåller utredningen, att underrättelseplikten enligt 16 § 2 mom. JL bör liksom hittills omfatta allenast de i förevarande avseende i särklass stående hjortdjuren, dock med tillägg för *björnen*. Men det beror icke endast på djurskyddsskäl utan även på det allbekanta förhållandet, att en sårad björn utgör en utomordentlig fara för människor.[1]

Vad beträffar domänstyrelsens yrkande att ur den i motionen föreslagna lagtexten skall utgå det jämväl i gällande lag förekommande ordet »lovlig» får jaktutredningen anföra följande.

I 1936 års betänkande liksom i det den 5 februari 1937 till lagrådet remitterade förslaget till lag om rätt till jakt hade åt ifrågavarande moment givits den av domänstyrelsen nu påyrkade lydelsen. På hemställan av lagrådet blev emellertid momentet så omredigerat, att vad där stadgas i likhet med bestämmelserna i 1 mom. endast gäller i fråga om lovlig jakt.[2] Lagrådet anförde, bland annat,

att det icke är förenligt med allmänna rättsgrundsatser att den som gjort sig skyldig till brott skall vid straffansvar åläggas att vidtaga en åtgärd, som är liktydig med anmälan om brottet. I betraktande av de skäl, som ligga till grund för det förevarande stadgandet, synes vidare — även om den som är ute på olovlig jakt finge antagas i allmänhet fästa någon betydelse vid gränserna mellan den enes och den andres jaktområde — svårligen kunna förklaras, varför just den omständigheten, att det sårade villebrådet tagit sin tillflykt till annat jaktområde än det varest den olovliga jakten ägt rum, skall föranleda en underrättelseplikt, som ej skall föreligga därest djuret fortfarande hållit sig kvar å det jaktområde där det sårats utan att jakten där fullföljts.

Vad lagrådet sålunda anförde och vidare utvecklade vid sin granskning

[1] Se exempelvis SOU 1936: 38, sid. 160.

[2] Se härom SOU 1936: 38, sid. 119 samt Kungl. Maj:ts prop. nr 46/5938, sid. 53, 96 112 och 118.

av den nu i 33 § JL för uraktlåtenhet att fullgöra i 16 § 2 mom. stadgad underrättelseplikt givna bestraffningsregeln torde enligt jaktutredningens åsikt äga giltighet även vid ett upphävande av 1 mom. i sistnämnda paragraf. Utredningen kan följaktligen icke biträda domänstyrelsens yrkande.

Med anledning av jägareförbundets påpekande att stadgandet om underrättelseplikt inte fått avsedd betydelse, bland annat på grund av att svårigheterna att nå jakträttsinnehavaren eller någon av hans folk ofta äro stora, får jaktutredningen anföra följande.

Man torde väl kunna utgå ifrån, att som regel en jagande vet vilken eller vilka personer innehar jakträtten å de marker, som gränsa till hans jaktområde. Likaså torde han i de flesta fall känna till vilka ägarna till dessa marker äro. Detta utesluter emellertid inte, att det mången gång kan vara svårt, kanske omöjligt att med tillräcklig snabbhet nå någon av dem med föreskriven underrättelse. Utredningen, som finner det angeläget att det med stadgandet om underrättelseplikt avsedda syftet skall uppnås i största möjliga antal fall, har övervägt om man inte genom att vidga kretsen av dem, till vilka underrättelse må givas, skall kunna uppnå sagda effekt. Utredningen får erinra om att 26 § JS innehåller bestämmelser om underrättelseplikt i vissa fall.

Sålunda gäller anmälningsplikt bland annat för det fall, att under tid, då jakt efter älg, hjort eller rådjur är förbjuden, sådant djur anträffats så illa sårat eller eljest skadat, att det befunnits nödigt att döda detsamma. Anmälan skall göras till polisman i orten eller närmaste befattningshavare vid domänverket och anmälningsplikten åvilar jordägare samt arrendator ävensom jakträttsinnehavare, som icke äger eller arrenderar den mark jakträtten omfattar. Bestämmelserna ha inte sin grund i djurskyddsintresset. På djurskyddsskäl vilar däremot den i nämnda paragrafs fjärde stycke givna ytterligare föreskriften, att en jordägare, arrendator eller jakträttsinnehavare, som påträffat ett på sätt nyss sades sårat eller skadat djur av omförmälda slag och icke själv kan föranstalta om dess dödande, är pliktig att om förhållandet skyndsamt underrätta polisman i orten eller närmaste befattningshavare vid domänverket.

Jaktutredningen håller för sin del troligt, att man vinner åtskilligt ur djurskyddssynpunkt genom att berättiga en jagande, som råkat i den i 16 § 2 mom. JL avsedda belägenheten och som finner det omöjligt att fullgöra där stadgad underrättelseplikt i den f. n. gällande ordningen, att i stället underrätta polisman i orten eller närmaste befattningshavare vid domänverket, dvs. som regel vederbörande revirförvaltare eller kronojägare. Godtages vad utredningen anfört rörande de villebrådsslag, beträffande vilka underrättelseplikt skall föreligga, synes en bestämmelse av nu förordat innehåll knappast kunna anses grunda något i sak nytt tjänsteåliggande för nämnda befattningshavare. Hur pass betungande deras medverkan vid djurens avdagatagande kan bli, är svårt att bedöma. Går utvecklingen i riktning mot den förbättrade jaktkultur, om vilken utredningen i detta och föregående kapitel ansett sig kunna hysa förhoppning, torde de

fall, då biträde behövs av dessa befattningshavare, komma att successivt nedgå.

Vidkommande den av tredje lagutskottet berörda frågan rörande innebörden och omfattningen av de förpliktelser, som 1 § JS ålägger en jagande, får jaktutredningen anföra följande.

Såsom framgår av *bilaga X* synes i utlåtandet den 30 november 1954 ha från den i andra stycket i 1 § JS givna föreskriften om skyldighet för en jagande, som sårat villebråd, att vidtaga åtgärder för dess uppspårande och dödande härletts en allmän nödfallsrätt att även på annans jaktområde döda villebråd, vars snara avlivande är påkallat av djurvänliga skäl. Denna slutsats kan utredningen icke vidhålla. Utredningen bortser därvid ifrån, att föreskrift om sådan skyldighet icke fanns i det förslag till jaktstadga, som framlades i 1936 års betänkande, samt att vad i sagda utlåtande citerats ur betänkandet i själva verket innefattar motiven för den underrättelseplikt, som sedermera fick sitt uttryck i stadgandet i 16 § 2 mom. JL. Avgörande för utredningen är däremot, att förhållandet mellan JL och JS otvivelaktigt torde vara det av hovrätten för Nedre Norrland framhållna, nämligen att bestämmelserna i JS ej torde utan särskilt stöd i JL kunna inskränka den ensamrätt till jakt, som enligt JL tillkommer en var jordägare å honom tillhörigt område. Rätta tolkningen lärer därför, som hovrätten yttrar, vara, att förpliktelsen jämlikt 1 § andra stycket första punkten gäller allenast mark, varest den jagande har jakträtt.

Hovrätten har emellertid ytterligare uttalat, att det föreligger en ur allmänna rättsgrundsatser härledd skyldighet att i vissa fall döda ett sårat villebråd även å annans jaktområde, men att bestämda regler härutinnan saknas. Hovrätten har funnit det önskvärt att omfattningen av ifrågavarande skyldighet såsom ett nödvändigt komplement till underrättelseplikten närmare regleras i jaktlagstiftningen.

Med anledning härav får jaktutredningen erinra om att sistnämnda fråga berördes i 1938 års jaktlagstiftningsproposition.[1] I remissyttrande över 1936 års betänkande hade nämligen De Svenska Djurskyddsföreningarnas centralförbund — numera *Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund* — hemställt, att 2 mom. 16 § JL måtte kompletteras genom stadgande om skyldighet för jordägaren eller, vid förfall för honom, den jagande att tillse, att det skadade djuret på möjligast smärtfria sätt dödades. Skadskjutet djur borde under alla förhållanden snarast möjligt uppsökas och avlivas och detta borde vara en lagligen fastslagen plikt för varje jägare. *Departementschefen,* vilken, såsom här tidigare framhållits, vidkommande nämnda 2 mom. anslöt sig till de i betänkandet anförda synpunkterna, yttrade vidare.

Därutöver vill jag i anledning av centralförbundets hemställan ytterligare fram-

[1] Se Kungl. Maj:ts prop. nr 46/1938, sid. 53.

hålla, att man svårligen synes kunna stadga särskilda regler för hur den skall förhålla sig, som mottager underrättelse om att skadskjutet djur gått in på hans mark. Det kan nämligen hända att denne icke är jägare och för en sådan person torde en eventuell förpliktelse att vidtaga åtgärder för djurets uppspårande och dödande bliva svår att uppfylla. Skulle man åter för ett dylikt fall medgiva rätt för den jagande att fullfölja jakten in på det främmande området, torde man icke kunna undgå att samtidigt giva regler om vem det fällda djuret skall tillfalla, vartill kommer, att en sådan rätt kunde av mindre nogräknade personer komma att begagnas som förevändning och skydd för olovlig jakt.

De sålunda föreliggande spörsmålen ha ingående övervägts vid de överläggningar, som inom jaktutredningen ägt rum i frågan rörande upphävande av 16 § 1 mom. JL. Att enligt allmänna rättsgrunder en innehavare av jakträtt får finna sig i att av djurvänliga skäl villebråd i vissa fall dödas av annan än honom själv, har därvid inte satts i fråga, ej heller att det föreligger en etiskt grundad förpliktelse för en var jägare att icke lämna av honom sårat villebråd åt sitt öde. Såvitt rör dennes eget jaktområde har förpliktelsen, såsom här nyss fastslogs, fått sitt uttryck i lagstiftningen genom den straffsanktionerade bestämmelsen i 1 § andra stycket första punkten JS. Det har vidare förut framhållits att denna bestämmelse som sådan icke ger någon rätt att förfölja sårat villebråd in på annans jaktområde. Vid detta förhållande har det synts utredningen angeläget att ange i varje fall sin egen uppfattning om vad som rimligen bör anses i nämnda avseende åvila en jägare, som inte vill komma i konflikt med den humanitära grundregeln i 1 § första stycket JS. Att därvidlag den persons intressen, vilken innehar jakträtten å den mark dit det sårade djuret styrt kosan, måste spela in, har utredningen funnit uppenbart. Enligt utredningens enhälliga mening synas följande normer för en jagandes handlande kunna tillämpas.

Är djuret så svårt sårat, att det utan svårighet kan upphinnas, lärer den jagande vara pliktig att avliva det och detta oavsett att djuret tillhör art, som faller under underrättelseplikten, f. n. alltså älg, hjort eller rådjur. Endast i det fall att förhållandena på platsen äro sådana, att någon nämnvärd förlängning av djurets lidande inte vållas av att den jagande om saken tillsäger jakträttsinnehavaren eller någon av de övriga personer, till vilka underrättelse må lämnas, bör han välja det sistnämnda. Avlivar han djuret, bör han i eget intresse laga att småvilt blir överlämnat till någon av de nyss nämnda eller, om det gäller högvilt, underrätta dem om det inträffade.

Om det skadskjutna djuret inte är så svårt sårat som nyss antogs, träder den f. n. i fråga om älg, hjort och rådjur stadgade underrättelseplikten i tillämpning. För det fall, att det skadskjutna djuret tillhör småviltet, ges ingen bestämmelse i vare sig JL eller JS. Tidigare ha återgivits de synpunkter, som i förarbetena till gällande jaktlagstiftning anfördes som skäl mot att utsträcka underrättelseplikten till de smärre djurarterna. Det kan här tilläggas, att erfarenheterna från 100-metersregelns utnyttjande även ge vid handen, att det inte är ovanligt att en jagande tror sig ha träffat det villebråd, som han följt in på angränsande jaktområde, men att detta där visat sig inte alls vara fallet.

Den fråga som det alltså gäller att besvara är, hur en jagande skall handla,

när ett till synes endast lätt sårat mindre villebråd försvinner in på annans mark. Som jaktutredningen ser saken, kan i varje fall inte den förut omförmälda, på allmänna rättsgrunder byggda djurvänliga undantagsregeln grunda någon vare sig rätt eller plikt att fortsätta sökandet på andra sidan rågången. En motsatt tolkning skulle med säkerhet medföra en allvarlig uppluckring av det jakträttsliga systemet och troligen omintetgöra vad man i avseende å detta kan vinna genom att upphäva 100-metersregeln. Av jaktetiska skäl bör han däremot, om så är praktiskt möjligt, hos jakträtts- eller markinnehavaren utverka medgivande att få söka efter villebrådet. Påträffar han därvid detsamma och fäller det, skall han genast lämna det ifrån sig. Bryr han sig å andra sidan inte om att utverka nyssnämnt medgivande och alltså lämnar villebrådet åt sitt öde, drabbas han inte av någon rättslig påföljd lika litet som den jakträtts- eller markinnehavare, som vägrar lämna begärt medgivande.

Vid angivande av dessa för en jagandes handlande i skilda praktiska lägen avsedda normer har jaktutredningen utgått från gällande lagstiftning i ämnet. Utredningens uppfattning är emellertid, att ett slopande av den av stadgandena i 16 § 1 mom. JL reglerade förföljningsrätten inte ger anledning till annan avvägning mellan de motstående intressena.

Nästa fråga blir då, huruvida det kan anses erforderligt eller möjligt att i vidare mån än som f. n. gäller jämlikt bestämmelserna i 16 § 2 mom. JL och 1 § första stycket JS reglera de i de avsedda fallen inblandade personernas göranden och låtanden. Utredningen anser att så icke är fallet. De skäl, vilka departementschefen vid lagrådsremissen år 1937 fann tala mot en sådan åtgärd och som här nyss återgivits, finner utredningen fortfarande äga obetingad giltighet. Utredningen vill vidare erinra om att det nu avhandlade fallet inte är det enda, där allmänna rättsgrunder inverka på frågan om jakträtten utan att detta ansetts böra föranleda särskild bestämmelse i lagstiftningen. Slutligen finner utredningen, att de av densamma angivna normerna böra kunna bidraga till att skapa ett i sak bättre utgångsläge när det gäller upplysnings- och propagandaverksamheten för bättre jaktkultur och större hänsynstagande till humanitära synpunkter än ett stadgande i lag. Åt ett dylikt synes nämligen inte kunna ges ett innehåll, som utesluter tolkningssvårigheter. Härtill kommer den av departementschefen i sitt nyss omförmälda uttalande till statsrådsprotokollet befarade möjligheten, att stadgandet tages till förevändning och skydd för olovlig jakt.

Av det nu sagda torde framgå, att jaktutredningen således funnit sig icke kunna föreslå, att i jaktlagstiftningen skola intagas bestämmelser, vilka ange hur en person — mark- eller jakträttsinnehavare eller någon av deras folk — skall handla, då han blir underrättad om att villebråd, som skadskjutits vid jakt på annat jaktområde, gått in på vederbörandes mark. Än mindre har utredningen velat föreslå utvidgning av den i 1 § andra stycket första punkten JS föreskrivna skyldigheten till att omfatta fall, som nyss nämnts. Utredningen får emellertid erinra om vad den i samband med behandlingen av 16 § 2 mom. JL anfört därom, dels att man bör kunna

berättiga en jagande, vilken finner det omöjligt att fullgöra honom åliggande underrättelseplikt i den i lagrummet stadgade ordningen, att i stället anmäla saken för polisman eller befattningshavare vid domänverket, dels att genom en dylik komplettering av bestämmelserna i lagrummet troligen åtskilligt vinnes ur djurskyddssynpunkt. Detta gäller alltså i det fall, att mark- eller jakträttsinnehavaren *icke* nås av underrättelse. Den frågan inställer sig då, huruvida man inte bör kunna i lagstiftningsväg erhålla en i någon mån motsvarande vinst i de fall då den jagande *påträffar* vederbörande. Om nämligen denne, kanske utan att den jagande bett därom, ger honom lov eller rent av anmodar honom att söka efter det skadskjutna djuret — för närvarande älg, hjort eller rådjur — kan han då undandra sig att göra detta? Enligt utredningens åsikt i princip icke. Givet är att han kan ha personliga eller sakskäl för en vägran. Han kan t. ex. sakna för spårning lämpad hund eller han kan behöva biträde vid sökandet men blir nekad detta. Men eljest blir han, så som utredningen vill se saken, till följd av medgivandet eller anmaningen satt i samma läge som om han befunnit sig å eget jaktområde. Han får alltså anses vara underkastad enahanda skyldighet att vidtaga åtgärder för det skadskjutna djurets uppspårande och dödande som 1 § andra stycket JS ålägger honom beträffande hans eget jaktområde. Härav synes vidare följa att avslag på en av honom till äventyrs framställd begäran att få vara med och dela jaktbytet inte kan anses utgöra laga grund för en vägran att fortsätta sökandet efter det sårade villebrådet. Enär utredningen alltså anser, att det är på den jagande som det i den nu behandlade situationen ankommer att söka spåra och avliva ett skadskjutet djur, har utredningen funnit sig icke böra föreslå intagande i JL av bestämmelse, motsvarande den förut omnämnda, i 26 § fjärde stycket JS för där avsett fall föreskrivna anmälningsplikten. Underlåter den jagande att begagna sig av lämnat medgivande eller vägrar han efterkomma gjord anmodan, lärer en mark- eller jakträttsinnehavare inte heller — i varje fall ej så länge jakttiden för ifrågavarande djurart varar — kunna åberopa sistnämnda författningsrum för att av där omförmälda befattningshavare få hjälp med ett skadskjutet djurs avlivande. Bestämmelsen i nämnda fjärde stycke är visserligen tillkommen av humanitära skäl, men det är att märka att samtliga föreskrifter i 26 § JS rörande älg, hjort och rådjur ha avseende å tid, då jakt efter dessa djur är förbjuden. De ha tillkommit för att sätta kronan i tillfälle att göra gällande sin rätt till sådant villebråd eller fallvilt av detsamma. Om påföljd för den jagande framlägges förslag i nästa kapitel.

19 kap. Jaktutredningens förslag: sammanfattning

Jaktutredningens överväganden ha således givit till resultat, att utredningen föreslår att 16 § 1 mom. JL skall upphävas. För att få begagna sig av den i lagrummet medgivna rätten att tillvaratagа älg, hjort eller rådjur måste, såsom framgår av redogörelsen i 14 kap., en jagande iakttaga vissa i säkerhetens intresse meddelade föreskrifter vid äventyr att eljest anses ha jagat olovligt å annans jaktområde. Upphäves 16 § 1 mom., medför detta beträffande 31 § 1 mom., som ger regler rörande den s. k. fråntagningsrätten (detentionsrätten), att i fjärde stycket förekommande hänvisning till 16 § 1 mom. skall utgå.

Då enligt förslaget den i 16 § 2 mom. för vissa fall stadgade underrättelseplikten skall fortbestå, föranledes härav redaktionella ändringar i 33 § första stycket ävensom i 1 § andra stycket andra punkten JS. Beträffande innehållet i den nya 16 § JL föreslår jaktutredningen ingen annan ändring beträffande de djurarter, i fråga om vilka underrättelseplikt skall föreligga. — för närvarande *älg, hjort* och *rådjur* — än att dit hänföres även *björnen*. I syfte att ytterligare befordra det humanitära intresse, som underrättelseplikten främst avser att tillgodose, nämligen att bidraga till att sårat högvilt befrias från vidare lidande, föreslår utredningen vidare, att en jagande, som icke lyckas anträffa någon av dem, till vilka regelmässigt underrättelse må lämnas, i stället skall få underrätta polisman eller närmaste kronojägare eller revirförvaltare vid domänverket.

Jaktutredningen finner de skäl fortfarande äga giltighet, vilka vid tillkomsten av 16 § 2 mom. JL anfördes mot att man i vidare mån än som då blev beslutat skulle reglera vare sig den jagandes eller den persons, som mottager i lagrummet stadgad underrättelse, åtgöranden i fråga om sårat villebråd. Utredningen finner emellertid även, att en jagande som, då han lämnar dylik underrättelse, i en eller annan form medgives att på det främmande jaktområdet fortsätta sökandet efter det sårade villebrådet, i princip inte kan undandraga sig att göra detta. Utredningen, som anser att ett sådant förfaringssätt bör vara jämställt med uraktlåtenhet att fullgöra underrättelseplikten, föreslår att i 33 § första stycket skall införas en särskild straffbestämmelse i ämnet. En sådan kan nämligen inte undvaras, enär den straffsanktionerade föreskriften i 1 § andra stycket första punkten JS om skyldighet att vidtaga erforderliga åtgärder för sårat villebråds uppspårande och dödande har avseende endast å vederbörandes eget jaktområde.

I det föregående[1] har jaktutredningen diskuterat, huruvida en jagande, som skadskjutit exempelvis en älg och av innehavaren av den mark, dit

[1] Sid. 139.

det sårade djuret tagit sin tillflykt, medgives att fortsätta sökandet efter djuret, kan undandra sig att göra detta. Utredningen har därvid anfört, att den jagande kan ha sakskäl för en vägran, han kan t. ex. sakna för spårning lämpad hund. Uttalandet ger utredningen anledning erinra därom, att väckt fråga om att komplettera 1 § andra stycket JS med en bestämmelse, innebärande att vid jakt efter älg, hjort eller rådjur spårhund skall hållas tillgänglig, behandlades av utredningen i det utlåtande, som utredningen avgav den 13 augusti 1957 i den s. k. rådjursfrågan. I utlåtandet framhölls att ett realiserande av den i och för sig goda tanken att sålunda söka förkorta sårade djurs lidanden inte syntes möjlig genom det förordade stadgandet, vars åsidosättande medför straff enligt 29 § 1 mom. JS, förrän en undersökning utförts rörande tillgången på spårhundar och, vad som torde vara lika viktigt, personer som äro skickade att föra dem. Sedan Kungl. Maj:t genom kungörelse den 16 augusti 1957 (nr 502) vidtagit de i nämnda utlåtande föreslagna ändringarna i 9 och 29 §§ JS, torde rådjursfrågan få anses avförd från dagordningen. Tydligt är emellertid att frågan om att hålla spårhund tillgänglig aktualiseras av förslag, sådana som de i förevarande avdelning framlagda. Utredningen har också övervägt saken och får därom anföra.

Någon på frågan om tillgången på spårhundar och lämpliga förare av dessa speciellt inriktad undersökning har inte verkställts efter sistnämnda dag. Vad jaktutredningen därutinnan har sig bekant ger emellertid vid handen, att i fråga om tillgången på spårhundar med för deras användning skickade förare inte timat i varje fall sådan ändring, att utredningen f. n. anser sig kunna frångå sin i sagda utlåtande uttalade mening.

Av det sist sagda samt av vad jaktutredningen i övrigt anfört i detta kapitel lärer framgå, att utredningen ej finner skäl föreslå annan ändring beträffande 1 § JS än den nyss nämnda redaktionella i andra stycket andra punkten.

AVDELNING III

14, 15 och 18 §§ lagen om rätt till jakt

20 kap. Inledning

Bland de på allmänna rättsgrunder eller särskilda stadganden fotade inskränkningarna i en jakträttsinnehavares ensamrätt att döda och behålla villebråd å sitt jaktområde eller att tillgodogöra sig villebråd, som han där dödat eller fångat, ha de, vilka följa av bestämmelserna i 14, 15 och 18 §§ JL, stor betydelse i olika avseenden. Förut har i detta betänkandes Avd. I framlagts förslag, att en del särskilt angivna markinnehav skola berättiga till jaktutövning allenast i den omfattning, som framgår av 14 § samt av vissa av bestämmelserna i 15 §. Därvid har i för sammanhanget nödig omfattning redogjorts för innehållet i dessa båda lagrum.[1] En till jaktutredningen överlämnad framställning berör emellertid, förutom 15 § 1 mom., även 18 §, och vid sina överväganden har utredningen funnit angeläget att föreslå en mindre ändring i 14 §. Samtliga ändringsförslag avse de i lagrummen angivna djurslagen.

Det är således fråga om de i 14 § 2 mom. andra punkten upptagna arterna, nämligen mullvadar, näbbmöss, fladdermöss, hasselmöss, sorkdjur (sorkar och lämlar), råttor och möss, om vilka stadgas att den som påträffar sådant djur har rätt att döda och behålla detsamma. Det gäller vidare de i 15 § 1 mom. uppräknade djurarterna, alltså räv, grävling, iller, mink, mård, hermelin, vessla, ekorre, vildkanin, igelkott, berguv, duvhök, sparvhök, korp, kråka, råka, kaja, skata, nötskrika, pilfink och gråsparv. Beträffande djur av sådan art bestämmes i lagrummet, att, därest det inkommer i gård eller trädgård, den som bor där eller innehar trädgården ävensom dennes folk har rätt att döda och behålla djuret även då jakträtten där tillkommer annan. Slutligen har utredningen prövat förslag, att till de nu i 18 § 1 mom. upptagna djurarterna skola fogas några sällsynta, totalfridlysta fågelarter. Till grund för förslaget ligga enahanda, på naturskyddsintresset grundade skäl, som föranlett det gällande stadgandet att, om björn, lo eller örn dödas, fångas eller anträffas som fallvilt, djuret skall, oberoende av vem jakträtten tillkommer, tillfalla kronan.

21 kap. Framställning om ändringar i 15 och 18 §§ JL

I underdånig skrivelse den 2 april 1955 anförde Svenska naturskyddsföreningen och Sveriges ornitologiska förening — här kallade föreningarna — att naturskyddsföreningen tidigare tillsatt en kommitté med uppgift att

[1] Se sid. 94—95.

under allsidigt beaktande av biologiska fakta och med hänsyn till jägarnas och allmänhetens intressen utreda skyddsbehovet för Sveriges däggdjur och fåglar. Denna kommitté hade, bland annat, utarbetat vissa förslag om ändrade fridlysningsbestämmelser och jakttider. Förslaget hade i nämnda delar överlämnats jämväl till jordbruksdepartementet, och föreningarna ville nu erinra om det önskvärda i att de i förslaget framförda principerna snarast bleve föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Jaktutredningen får i anslutning härtill omförmäla, att det av föreningarna åsyftade förslaget tillika med riksdagens skrivelse den 31 mars 1954, nr 145, innefattande anhållan om översyn av fridlysningsbestämmelserna i jaktlagstiftningen, av Kungl. Maj:t den 30 juni 1954 överlämnats till utredningen för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag.

Föreningarna anförde vidare, att det befunnits synnerligen angeläget att även i vissa andra avseenden snarast möjligt söka få till stånd ändringar i jaktlagstiftningen i syfte att åstadkomma ökat skydd åt vissa inhemska fåglar och däggdjur. I sådant avseende hemställde föreningarna, att den i 15 § 1 mom. JL medgivna rätten att döda och behålla djur av vissa arter, som inkomma i gård eller trädgård, måtte upphävas beträffande *berguv*, *korp* och *mård*. Föreningarna framhöllo, att bestämmelserna i lagrummet hade till följd att, även då jakt efter ett djur, tillhörande de däri uppräknade arterna, vore förbjuden under hela året, detsamma finge dödas och behållas blott det inkomme i gård eller trädgård, samt yttrade vidare i huvudsak följande.

Berguven är till följd av sin stora sällsynthet numera fridlyst under hela året Då en berguv inkommer på sätt i lagrummet avses, sker detta praktiskt taget uteslutande nattetid i syfte att jaga bruna råttor och han gör på så sätt stor nytta. Det allvarliga ur naturskyddssynpunkt är, att stadgandet lämnar utrymme för vem som helst att döda eller fånga berguv under påstående, att den inkommit i gård eller i trädgård. Svårigheterna att bevisa motsatsen äro uppenbara. Härigenom kommer den för berguven gällande totalfridlysningen att i många fall förfela sin verkan. Det kan i detta sammanhang framhållas, att 1938 års jaktlagsproposition i fråga om 15 § 1 mom. andra stycket likställde örn med björn och lo. Vid riksdagsbehandlingen uteslöts örnen på grund av sin sällsynthet ur stadgandet. Att nu även stryka berguven innebär således ett fullföljande av en princip, som redan vunnit statsmakternas sanktion.

Det synes vidare önskvärt att jämväl *korpen* undantages från att kunna dödas och behållas på sätt lagrummet förutsätter. Denna fågel är i södra och mellersta Sverige numera ytterst sällsynt. En dylik lagändring medför, att korpen kommer att åtnjuta fullständigt skydd under tiden den 1 mars—den 31 augusti utom i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, där jakt efter korp är tillåten hela året och där för övrigt tillämpning av stadgandet i fråga knappast är aktuell.

Likaså synes det önskvärt, att jämväl *mården* utgår ur förevarande lagrum. Den inkommer endast i undantagsfall i trädgårdar (i hönshus) och det är angeläget, att den svaga mårdstammen beredes allt tänkbart skydd under den tid, då jakt ej är tillåten.

Föreningarna erinrade emellertid vidare om stadgandet i 18 § 1 mom. JL, som ger kronan rätten till dödad eller fångad björn, lo och örn ävensom till fallvilt av sådant djur, samt framhöllo, att grunden härtill vore en önskan att ytterligare befästa det skydd, som man genom fridlysning velat bereda några av våra sällsyntaste djurarter. I och för sig skulle det vara önskvärt, att nämnda bestämmelser gjordes tillämpliga å, bland andra, samtliga sällsynta rovfåglar. Detta torde dock av olika skäl inte vara möjligt, utan en begränsning måste göras till i huvudsak sådana större mycket sällsynta fåglar, vilka för de flesta människor äro lätta att känna igen. Hinder ur nämnda synpunkt bör ej föreligga att under stadgandet hänföra dels *glada, berguv, jaktfalk* och *pilgrimsfalk*, dels *stork*. Föreningarna yttrade härom vidare.

Berguvens behov av skydd har närmare utvecklats under föregående punkt. Antalet häckande par av *glada* — arten är totalfredad — torde för hela landet kunna skattas till cirka 40 à 50. Av *jaktfalken* torde finnas 20 à 30 par. Såväl jaktfalken som den inom stora områden sällsynta *pilgrimsfalken* är fridlyst på kronomark men är där och givetvis än mer på enskild mark utsatt för förföljelse från intressen, som föga fråga efter rågångar och jakträtt. Den *vita storken* står f. n. på gränsen till att icke längre vara häckfågel i landet och den *svarta storken* häckar endast undantagsvis här.

Sedan domänstyrelsen och Svenska jägareförbundet tillstyrkt framställningarna, blev ärendet genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 mars 1957 överlämnat till jaktutredningen för att övervägas vid fullgörandet av utredningens uppdrag.

22 kap. Jaktutredningens förslag

Gällande JL innefattar i förhållande till äldre rätt en utvidgning av jakträttens innehåll, nämligen såtillvida att denna angives omfatta alla däggdjur och fåglar. En sådan utvidgning kan, om den blir tillämpad alltför rigoröst, emellertid medföra vissa icke önskvärda konsekvenser, särskilt i straffrättsligt hänseende. Därför har i 14 § 2 mom. andra punkten införts ett medgivande för den som tillfälligt påträffar djur, tillhörande vissa arter av mindre däggdjur, att döda och behålla det sålunda påträffade djuret. Enligt vad som framgår av förarbetena till JL[1] har det ansetts lämpligt att ge lagrummet formen av en biologiskt uttömmande uppräkning av de djur, vilkas dödande och tillvaratagande icke skall anses innebära ett intrång i den jakträttsinnehavaren jämlikt 1 § tillkommande uteslutande rätten till villebrådet.

Det har vid flera tillfällen påpekats för utredningsmannen, att vid denna

[1] Se Kungl. Maj:s prop. nr 46/1938, sid. 116—117.

uppräkning kommit att medtagas den på några platser i Kronobergs och Örebro län förekommande *hasselmusen*. Detta ytterligt sällsynta och helt harmlösa lilla djur är sedan flera årtionden jämlikt 1909 års naturminneslag fridlyst i nämnda län. Jaktutredningen finner det naturligt att, då i förevarande sammanhang tillfälle osökt erbjudes att rätta till ett förhållande, som knappast torde ha varit avsett, man begagnar sig därav. Utredningen föreslår alltså, att hasselmössen skola utgå ur lagrummet i fråga.

Mot föreningarnas, i remissyttrandena tillstyrkta hemställan, att ur den i 15 § 1 mom. första stycket gjorda uppräkningen måtte utmönstras berguv, korp och mård, har jaktutredningen intet att invända. Utredningen vill erinra därom, att för det fall att en mård undantagsvis skulle ta sig in i ett hönshus — en eventualitet som föreningarna tydligen inte anse alldeles utesluten — en lagändring av föreslaget innehåll inte ställer hönsägaren utan möjlighet att värja sig. I en dylik situation har han nämligen, vare sig han är jakträttsinnehavare eller ej, enligt allmänna rättsgrunder rätt att i nödvärn dräpa djuret.

Enligt den för jaktåret 1961/62 av Kungl. Maj:t utfärdade fridlysningskungörelsen (SFS nr 303/1961) har bland de fåglar som må jagas under hela året upptagits jämväl *björktrasten* (snöskatan). Det är uppenbarligen denna fågelarts under senare år starkt ökade förekomst i det syd- och mellansvenska odlingslandskapet, som givit anledning till denna fredlösförklaring. Snöskatans enda verksamma fiende bland rovfåglarna är duvhöken, varför det torde vara att befara att ökningen kommer att fortsätta. Då snöskatornas skadegörelse i bär- och fruktodlingarna är avsevärd, synes det jaktutredningen att goda skäl föreligga för att taga upp den i förevarande lagrum.

Jaktutredningen föreslår alltså, att i 15 § 1 mom. första stycket berguv, korp och mård skola utgå samt björktrast (snöskata) tillkomma.

Vidkommande föreningarnas framställning beträffande 18 § 1 mom. får jaktutredningen dels påpeka, att alla falkarter numera äro fridlysta under hela året, dels erinra om att de bestämmelser i JL, som ha till syfte att omgärda örnen med ett särskilt skydd, enligt stadgande i 37 § gälla jämväl denna fågels ägg och bo.

Föreningarnas hemställan avser alltså fåglar, vilka liksom örnen äro fridlysta under hela året. Fällda eller sårade fåglar bli således förverkade och förbrytelsen faller under allmänt åtal. I likhet med föreningarna anser emellertid jaktutredningen, att den förstärkta ställning i skyddsavseende, som en djurart erhåller genom att den införes i vad man lämpligen kan kalla JL:s naturskyddsparagraf, måste anses vara av stort värde. Såväl det levande djuret och fallvilt av detsamma som, när det gäller en fågel, dennas ägg och bo bli därigenom i någon mån allmän egendom. Detta förhållande inverkar erfarenhetsmässigt stödjande för strävandena att få frid-

lysningen respekterad. Utredningen finner vidare de skäl bärande, på vilka föreningarna byggt sitt urval av de fågelarter, som omfattas av deras hemställan.

På grund av vad sålunda anförts föreslår jaktutredningen, att gladan, berguven, jaktfalken, pilgrimsfalken, den vita storken samt den svarta storken, förr bland allmogen kallad Odinssvalan, upptagas såväl i 18 § 1 mom. som i 37 §. Härav föranledes förslag till redaktionella ändringar i 18 § 2 mom., 29 § 1 mom., 30 § och 31 § 1 mom.

Bilaga X.

Till
Herr Statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet

Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t till 1949 års jaktutredning överlämnat vissa framställningar rörande ändringar i lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt samt jaktstadgan samma dag. Med anledning härav får utredningen avgiva följande utlåtande såvitt avser nedan angivna framställningar.

1. Ang. ändring i 16 § jaktlagen.

I skrivelse den 31 maj 1951 har Svenska jägareförbundet hemställt, att 16 § 1 mom. jaktlagen måtte upphävas och 2 mom. samma lagrum i anledning därav omredigeras.

16 § jaktlagen har följande lydelse.[1]

— —

I sin skrivelse redogör jägareförbundet till en början för innehållet i en skrift av Skaraborgs läns jaktvårdsförening. Förbundet anför därvid följande.

Skaraborgs läns jaktvårdsförening har i skrivelse till Svenska jägareförbundet hemställt att förbundet måtte taga under övervägande, huruvida icke numera tillräckliga skäl funnes för en framställning om upphävande av 16 § 1 mom. JL och därav föranledd omarbetning av 2 mom. i samma lagrum. Till stöd för sin hemställan har länsjaktvårdsföreningen andragit bl. a. följande. Ehuru syftemålet med först berörda lagrum måste anses behjärtansvärt, syntes det alltmer uppenbart att de praktiska verkningarna av bestämmelsen blivit av för jakt och jaktvård olyckligt slag. Det förhållandet att respekten för andras jakträtt under senare år påtagligt förbättrats hindrade ej att vissa jägare med förkärlek opererade längs jaktgränserna och därvid ofta själva överskredo rågången om detta syntes dem lägligt. Ertappades de därvid, vilket högst sällan vore fallet, hänvisade de alltid till ifrågavarande paragraf och sade sig söka efter fallet villebråd. Att det under älgjaktsdagarna rådde särskilt stor aktivitet kring jaktgränserna, vore ju allmänt känt, så ock att lagens bestämmelser om ojäviga vittnen grovt missbrukades. Genom att släpa fallen älg närmare egen jaktmark och genom mindre noggranna mätningar sökte man också ofta tillägna sig annans byte. Att händelser av detta slag vore olyckliga ur jaktvårdssynpunkt insåges lätt. En av de viktigaste förutsättningarna för att jaktvård skulle kunna idkas vore att god sämja kunde åstadkommas jaktgrannar emellan. Verkningarna av 16 § 1 mom. vore därvidlag enbart negativa. Till sist måste påtalas de uppenbara risker, som för närvarande vore förenade med älgjakten, därigenom att de olika jaktlagen på många håll intoge pass i de uppkvistade rågångarna, längs vilka skotten sedan lossades. De konkurrerande jaktlagen sökte ofta att till varje pris få in skott i förbipasserande älgar, innan dessa definitivt överskridit gränsen. Detta tillvägagångssätt medförde uppenbar fara för spillande av människoliv.

Över ifrågavarande förslag har jägareförbundet inhämtat yttrande från samtliga länsjaktvårdsföreningar i landet. Enligt uppgift har 19 av dessa tillstyrkt förslaget och endast två — Norrbottens läns jaktvårdsförening och Skånska jägarsällskapet — avstyrkt detsamma, dock att sistnämnda sammanslutning förklarat sig kunna gå med på en minskning till 50 meter av det avstånd inom vilket vilt får tillvaratagas. Södermanlands läns jaktvårdsförening har uppgivit, att några menliga verkningar av den nuvarande förföljningsrätten icke har konstaterats inom dess verksamhetsområde. Likaså har Blekinge läns jaktvårdsförening fun-

[1] Se härom redogörelsen i 14 kap. (sid. 124).

nit, att frågan saknar aktualitet för detta läns del; föreningen har dock ansett, att densamma bör göras till föremål för utredning. Slutligen har Jönköpings läns jaktvårdsförening ansett, att förföljningsrätten bör slopas beträffande småvilt men icke såvitt gäller älg, hjort och rådjur.

Under hänvisning till länsjaktvårdsföreningarnas yttranden anför jägareförbundet i sin skrivelse, att det är uppenbart, att en alldeles övervägande opinion inom landets jaktvårdssammanslutningar önskar ett fullständigt upphävande av förföljningsrätten. Förbundet har icke funnit anledning att föreslå, att en modifierad förföljningsrätt skall bibehållas i fråga om vissa djurslag. Skulle en modifierad sådan rätt anses böra finnas kvar, bör den emellertid enligt förbundets mening icke gälla högvilt utan fågel och annat småvilt. Förbundet framhåller, att förföljningsrättens avskaffande skulle medföra, att möjligheterna att utnyttja exempelvis villebrådsväxlar på vägar samt vassruggar i åar och mindre vattensamlingar ofta bleve beroende av grannsämjan. Det förhållandet, att det är den jagande, som har att styrka att samtliga förutsättningar för förföljningsrätt föreligger, gör emellertid enligt förbundet skillnaden i rättsläget ytterst ringa i praktiken.

I yttrande den 11 januari 1952 har domänstyrelsen förklarat sig anse, att frågan om upphävande av förföljningsrätten bör bli föremål för utredning. Handlingarna i ärendet har därefter överlämnats till jaktutredningen.

Med anledning av vad sålunda förekommit får jaktutredningen anföra följande.

Jordägarens rätt att med andras uteslutande utöva jakt på eget område har av ålder varit underkastad inskränkningar, bland annat i fråga om förföljandet av villebråd. En ursprungligen mycket omfattande förföljningsrätt inskränktes genom *Kungl. förordningen den 31 december 1892* till att avse rätt att tillvarataga och behålla villebråd, som under lovlig jakt sårats så, att det föll å annans mark. I fråga om björn, varg, lo och järv gällde dock, att den, som å egen mark eller där han ägde lov att jaga, drev upp dylikt villebråd ägde att fullfölja jakten in på annans ägor.

I ett betänkande med förslag till lag om rätt till jakt m. m., vilket framlades av de sakkunniga, som genom bemyndigande den 14 januari 1898 tillkallats av chefen för finansdepartementet för revision av då gällande jaktstadga *(1898 års sakkunniga)*, berördes frågan om förföljningsrätten. De sakkunniga uttalade därvid, att de bestämmelser, som införts genom 1892 års förordning, visat sig till fullo motsvara sitt syfte, såvitt angick fåglar och mindre däggdjursarter, men att förhållandet var ett annat i fråga om högdjur. Sistnämnda djur — särskilt älgarna — kunde nämligen fortsätta en eller annan kilometer, innan de stupade, och den, som anträffades med jaktutrustning långt inne på annans jaktområde kunde därför invända, att han sökte t. ex. efter en å egen mark dödligt sårad älg, utan att invändningen kunde avvisas såsom i och för sig obehörig. Det enklaste och mest effektiva var enligt de sakkunnigas mening, att man i likhet med vad som var fallet i åtskilliga utländska lagstiftningar helt och hållet förbjöd tillvaratagandet av å främmande mark fallet villebråd samt fastställde rågången såsom en absolut gräns, utöver vilken jakträttsinnehavaren icke i något fall fick sträcka sin befogenhet. Av humanitära skäl ansågs emellertid en dylik utväg icke tillrådlig. I stället sökte de sakkunniga att genom vissa inskränkningar och förbehåll minska risken för missbruk av den gällande förföljningsrätten. I sådant syfte föreslogs såsom villkor för rätt att tillvarataga och behålla villebråd å annans mark, att villebrådet icke skulle befinna sig längre från rågången än 100 meter, dvs. det avstånd, inom vilket jägare i allmänhet kunde antagas se eller höra, att djuret fallit och blivit liggande. Villkoret avsågs skola gälla allt skogs-

vilt. De sakkunniga framhöll emellertid, att det i allmänhet skulle bli av betydelse endast i fråga om mera hårdskjutet villebråd såsom älg, hjort och rådjur.

Detta förslag kom icke att direkt läggas till grund för någon lagstiftning. Sedan chefen för jordbruksdepartementet jämlikt bemyndigande den 6 augusti 1908 inkallat nya sakkunniga för fullständig revision av jaktstadgan m. m. *(1908 års sakkunniga)* upptog sistnämnda sakkunniga bland annat frågan om förföljningsrätten till behandling. De framförde därvid i huvudsak samma synpunkter som 1898 års sakkunniga. Under framhållande av föreliggande hävdvunna föreställningar förklarade de sig därvid icke kunna föreslå helt avskaffande av rätten att å annans mark sätta sig i besittning av jaktbyte samt stannade för en rekommendation av 100-metersregeln. Bestämmelse av sådant innehåll inflöt sedermera i 1912 års jaktlag.

Förföljningsrätten blev på nytt föremål för behandling av den *utredningsman* — dåvarande hovrättsrådet G. A. Bouveng — som den *19 februari 1935* tillkallades för att verkställa utredning rörande jaktlagstiftningsfrågor. I sitt betänkande (SOU 1936:38) föreslog denne bland annat, att i jaktstadgan skulle intagas föreskrift om att jakt ej finge bedrivas så, att villebrådet tillfogades onödigt lidande. I anslutning härtill anförde han följande.

»Man synes emellertid böra gå ännu ett steg. Den jagande må nämligen vara aldrig så mån om att vid jaktutövningen uppfylla humanitetens krav, fall skola ofta förekomma, då ett skadskjutet djur genom att gå in på annans jaktområde sätter jägaren ur stånd att göra slut på dess lidande. 1912 JL medger ju icke förföljande över eget jaktområdes gräns annat än i de särskilda, av 11 § reglerade fallen. Väl kan utövandet av den i sagda paragraf medgivna rätten mången gång medföra ett förkortande av fallet djurs dödskamp, men lagrummets tillämpighetsområde torde täcka allenast en del av de fall, då en rätt att förfölja skulle vara av humanitära skäl motiverad. Sådana skäl hava icke heller varit den huvudsakliga grunden för lagrummets tillkomst.

Att tillgodose de humanitära intressena på så sätt, att man för fall varom här är fråga skulle medgiva obegränsad förföljelserätt in på annans jaktområde, torde icke böra ifrågakomma. Förhållandena skulle då återföras i det ur jaktvårdssynpunkt ogynnsamma läge de befunno sig före tillkomsten av 1912 JL. En ur alla synpunkter tillfredsställande lösning synes man emellertid uppnå, därest man på sätt ock skett i vissa utländska lagar, ålägger den som skadskjutit villebråd, som går in på annans jaktområde, skyldighet att därom underrätta innehavaren av sistnämnda område. De skäl som tidigare anförts mot en dylik underrättelseplikt synes ej heller bärande. Ehuru det icke är tilltalande att gradera djurs lidande efter deras storlek, lärer det av praktiska skäl vara nödvändigt att begränsa underrättelseplikten till att avse allenast sårad älg, hjort eller rådjur. Man måste nämligen taga hänsyn till, bland annat, att avgörandet om ett djur verkligen är sårat eller ej i fråga om de mindre arterna kan vara förenat med betydande svårigheter. Härtill kommer, att ett påskjutet mindre djur i regel icke förflyttar sig så långt, medan däremot ett sårat djur, tillhörande ovannämnda större arter, kan gå flera kilometer. I förslaget till lag om rätt till jakt har ett stadgande av nu omförmält innehåll som ett särskilt moment tillfogats det lagrum, som motsvarar 11 § i 1912 JL, nämligen 13 §. Att giva särskilda föreskrifter i fråga om den persons åligganden, som mottager nu avsedd underrättelse, synes däremot ej erforderligt. Det bör stå honom fritt att handla på sätt han själv finner lämpligast.»

Med anledning av utredningsmannens förslag infördes i 1 § 1938 års jaktstadga följande.

»Jakt må ej bedrivas så, att villebrådet tillfogas onödigt lidande.

Den som sårat villebråd åligger att vidtaga erforderliga åtgärder för dess uppspårande och dödande. Angående underrättelseskyldighet i vissa fall för den som sårat älg, hjort eller rådjur stadgas i 16 § 2 mom. lagen om rätt till jakt.»

Vidare erhöll 16 § jaktlagen sin nuvarande lydelse.

Jägareförbundet har i sin skrivelse vidare anfört, att stadgandet i 16 § 1 mom.

föranlett ett omfattande skytte i eller i omedelbar närhet av rågångarna. I synnerhet har det enligt förbundet visat sig vanligt, att ägare av små ägoskiften där någon fast villebrådsstam icke finnes, på ett otillbörligt sätt utnyttjat 100-metersregeln för att åtkomma vilt från angränsande marker samt att stadgandet kanske mer än någon annan bestämmelse inom jaktlagstiftningen vållat tvister, låt vara att dessa i regel uppgjorts i godo. Uppgörelserna torde emellertid mången gång ha inneburit, att ägaren av den mark, där villebrådet fallit, avstått från sin lagliga rätt.

Skäl kan uppenbarligen åberopas såväl för som mot avskaffandet av stadgandet i 16 § 1 mom. Till en början må framhållas, att upphävandet av 100-metersregeln otvivelaktigt skulle medföra, att ägarna av fastigheter med smala skiften i stor utsträckning icke skulle kunna draga nytta av jakträtten på sin mark. Såsom jägareförbundet framhållit har emellertid alltmer den uppfattningen gjort sig gällande, att med rätt till jaktutövning följer skyldighet att utöva jaktvård. Det är uppenbart, att någon egentlig jaktvård icke kan bedrivas på de små områden, varom här är fråga, medan å andra sidan ägarna av dessa kan utnyttja det förhållandet, att tillgången på vilt blivit god på angränsande marker tack vare åtgärder av dessas ägare. Jägareförbundet har understrukit, att det är helt i linje med moderna jaktpolitiska tankegångar att man förhindrar en dylik jaktutövning. Det bör dock framhållas, att ägarna till här avsedda små områden ingalunda behöver gå miste om möjligheten att utöva sin jakträtt genom att förföljelserätten avskaffas. Möjlighet föreligger nämligen för dem att ansluta sig till jaktvårdsområden, varigenom jaktutövningen blir tryggad under iakttagande av jaktvårdens behöriga intressen.

Av 1935 års utredningsman underströks särskilt nödvändigheten av att jakt bedrives så, att villebrådet icke tillfogas onödigt lidande. Otvivelaktigt innebär ett borttagande av rätten att förfölja och tillvarataga villebrådet att risken ökas för att ett skadskjutet djur, som passerar rågången, lämnas å sitt öde. Härigenom kan villebrådet komma att tillfogas större lidande än nödvändigt, varjämte det kan befaras, att detsamma kommer att förfaras i större utsträckning än för närvarande.

Vad den förstnämnda synpunkten beträffar är att märka, att det jämlikt 1 § jaktstadgan åligger den, som sårat villebråd, att vidtaga erforderliga åtgärder för dess uppspårande och dödande. Det torde sålunda föreligga en allmän nödfallsrätt att även på annans jaktområde döda villebråd, vars snara avlivande är påkallat av djurvänliga skäl under förutsättning, att dödandet icke är förenat med något tillägnande samt att tid och omständigheter är sådana, att utsikt icke finns att på ett tillräckligt snabbt sätt få avlivandet verkställt av jakträttsinnehavaren eller någon, som äger handla å dennes vägnar (jfr v. Seths kommentar till jaktlagen s. 150). Upphäves stadgandet i 16 § 1 mom., kvarstår likväl skyldigheten enligt 1 §. Endast rätten att tillvarataga och behålla villebrådet försvinner. Det är uppenbart, att jaktbytets försvinnande i och för sig gör den jagande mindre angelägen att uppspåra och döda det sårade villebrådet. Med hänsyn till den allt intensivare upplysningsverksamhet, som numera bedrives bland jägarna, borde man emellertid våga bortse härifrån, särskilt som förseelse mot 1 § jaktstadgan är belagd med straff (se 29 § 1 mom. samma stadga). Vad åter beträffar invändningen att större värden kommer att gå till spillo, därest rätten till jaktbytet upphäves, torde denna vara ovedersäglig. Utsträckes den i 16 § 2 mom. omförmälda anmälningsskyldigheten till att avse jämväl de 100 meterna närmast fastighetsgränsen, torde emellertid en del vara vunnet.

Efter överväganden har utredningen stannat för att biträda jägareförbundets

framställning. Utredningen har därvid fäst särskilt avseende vid att en överväldigande majoritet av landets länsjaktvårdsföreningar uttalat sig till förmån för förslaget. Upphäves 16 § 1 mom. jaktlagen, blir såsom jägareförbundet framhållit en omredigering av 2 mom. samma paragraf nödvändig. En mindre ändring påkallas även såvitt angår 1 § andra stycket jaktstadgan.

Centralstyrelsen för Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund har biträtt förslaget.

Stockholm den 30 november 1954.

Olov Hegrelius

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1961

1. Den nordiske husholdshøgskolen.
2. Nordens folkelige akademi.
3. Nordisk filmsamarbeid.
4. Internordiske flytteattester.
5. Nordisk arbetsmarknad för sjöfolk.
6. Gemensam lagstiftning i rättstillämpningen.
7. Prøvning af dentalmaterialer.
8. Kvalifikationskrav för lärartjänster.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Begravningsplatser och gravar. [5]
Underrätterna. [6]
Den allmänna brottsregistreringen. [11]
Pensionsstiftelser I. [14]
Kriminalvård i frihet. [16]
Vissa frågor rörande allmänna val. [20]
Författningsutredningen V. Organisationer. Beslutsteknik. Valsystem. [21]
Redareansvarets begränsning. [33]
Djurplågeri, vetenskapliga djurförsök samt djurskyddsordning. [45]
Reviderad hyreslag. [47]
Utsökningsrätt I. Partiella reformer. [53]
Beräkning av pensionsreserv. [61]

Utrikesdepartementet

Administrationsutredningen för biståndet till utvecklingsländerna. 1. Den svenska utvecklingshjälpens administration. [22] 2. Den svenska utvecklingshjälpen. Expertrekrytering och stipendiatmottagning. [50]

Försvarsdepartementet

1960 års försvarsledningsutredning. 1. Enhetlig ledning av krigsmakten. [7] 2. Totalförsvarets högsta ledning. [66]
Totalförsvarets upplysningsverksamhet. [18]
Flygbuller som samhällsproblem. [25]
Läkaren i totalförsvaret. [63]

Socialdepartementet

Byggnadsindustrins arbetskraft. [19]
Förtidspensionering och sjukpenningförsäkring m.m. [29]
Handläggning av bostadslån. [32]
Ändamålsenliga studentbostäder. [35]
Stöd åt barnaföderskor. [38]
Lag om allmän försäkring, m.m. [39]
Bostadsbyggnadsbehovet. [51]
Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän. [55]
Sociallagstiftningen och de s.k. beroende uppdragstagarna. [57]
Översyn av nykterhetsvården. [58]

Kommunikationsdepartementet

Statliga belastningsbestämmelser av år 1960 för byggnadsverk. [12]
1953 års trafikutredning. 1. Svensk trafikpolitik I. [23] 2. Svensk trafikpolitik II. Bilagor. [24]
Byggnadsstyrelsens organisation. [48]
Kostnader för övergång till högertrafik. [62]

Finansdepartementet

Sparstimulerande åtgärder. [2]
Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. [4]
Preliminär nationalbudget för år 1961. [10]
Reviderad nationalbudget för år 1961. [26]
Stämpel- och expeditionsavgifter. [37]
Mål och medel i stabiliseringspolitiken. [42]
Förenklingar i utskänkningslagstiftningen — Ciderfrågan. [52]
Ändrade bestämmelser om ackumulerad inkomst. [56
Den automatiska databehandlingens teknik. [60]
Långfristiga krediter till mindre företag. [64]
Sparbankstillsynen. [65]

Ecklesiastikdepartementet

1957 års skolberedning. 5. Hjälpmedel i skolarbetet. [17] 6. Grundskolan. [30] 7. Läroplaner för grundskola och fackskolor. [31]
Kungl. Teatern. Verksamhet och ekonomi. [28]
Tandsjukvården vid de odontologiska läroanstalterna. [36]
Användningen av August Abrahamsons stiftelse å Nääs. [43]
Folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet. [44]

Jordbruksdepartementet

Totalisatorverksamheten. [1]
Lantbrukets yrkesskolor. [13]
Förslag till jordförvärvslag m.m. [49]
Klubbverksamheten bland ungdomen på landsbygden. [59]
Betänkande med förslag till ändringar i jaktlagstiftningen. [67]

Handelsdepartementet

Effektivare prisövervakning. [3]
Skifferoljefrågan. [27]

Inrikesdepartementet

Om läkarbehov och läkartillgång. [8]
Principer för en ny kommunindelning. [9]
Polisens brottsbekämpande verksamhet. [15]
Huvudmannaskapet för polisväsendet m.m. [34]
Länsindelningen inom Stockholms- och Göteborgsområdena. [40]
Reviderad giftlagstiftning. [41]
Boxningssportens skadeverkningar. [46]
Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag. [54]

K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI, STOCKHOLM 1961